

T.C.
SİNOP ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

TARİH ANABİLİM DALI

**DEMOKRAT PARTİ DÖNEMİ YOZGAT'TA SİYASİ,
SOSYOEKONOMİK VE KÜLTÜREL HAYAT**

EDA BÜYÜK

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN

DOÇ. DR. SÜLEYMAN TEKİR

TEZ KABUL

EDA BÜYÜK tarafından hazırlanan “**DEMOKRAT PARTİ DÖNEMİ YOZGAT’TA SİYASİ SOSYOEKONOMİK VE KÜLTÜREL HAYAT**” başlıklı bu çalışma, 04.11.2022 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliğiyle başarılı bulunarak, jürimiz tarafından Tarih Anabilim Dalı’nda **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

Başkan (Danışman)	Doç. Dr. Süleyman TEKİR Sinop Üniversitesi Fen- Edebiyat Fakültesi	imza
Üye	Dr. Öğr. Üyesi Suha Oğuz BAYTİMUR Sinop Üniversitesi Fen- Edebiyat Fakültesi	imza
Üye	Dr. Öğr. Üyesi Muharrem TURP Kafkas Üniversitesi Fen- Edebiyat Fakültesi	imza

Enstitü Müdürü

Prof. Dr. Fadime DİRİK

.....

ETİK BEYANI

Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Eda BÜYÜK

ÖZET
SİNOP ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI
DANIŞMAN: DOÇ. DR. SÜLEYMAN TEKİR
YÜKSEK LİSANS TEZİ
DEMOKRAT PARTİ DÖNEMİ YOZGAT'TA SİYASİ SOSYOEKONOMİK VE
KÜLTÜREL HAYAT
EDA BÜYÜK

Türkiye’de çok partili hayata geçiş sürecinin tamamlandığı ve Demokrat Parti’nin iktidarda olduğu 1950-1960 arasındaki on yıllık süreçte Yozgat’ta idarî, ekonomik, siyasal, sosyal ve kültürel alanlarda büyük değişimler yaşandı. Bu sürecin Yozgat’a özgü yansımaları tezin ana konusunu oluşturmaktadır. 1950, 1954 ve 1957 seçimlerini Yozgat’ta DP’nin adayları kazandı. DP’nin on yıllık iktidarı süresince CHP ile yaşadığı iktidar mücadelesi Yozgat’ta da hissedildi.

Tez iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde Demokrat Parti öncesi Yozgat’ın tarihi geçmişi, Demokrat Parti’nin iktidara geliş süreci, basın, eğitim ve kültür faaliyetleri, halkevi, milletvekilleri, demografik durumu, idari yapılanması ve göçmenler ele alındı.

Tezin ikinci bölümünde 1950-1960 dönemi Yozgat’ın ekonomik hayatına etki eden bankalar ve faaliyetlerine, hayvancılık, madencilik, sanayi ve şehre yapılan yatırımlar incelendi. Sanayi ve ticaret alanında Yozgat’taki fabrikalar, atölyeler, elektrik santralleri, tarımda üretimi artırma, zirai kurslar ve traktörün tarım üzerindeki etkisine ve önemine değinildi. Yozgat devletin katkısı ile ekonomik, sosyal ve kültürel alanlarda gerçekleştirilen iyileştirme hamlesi Demokrat Parti döneminde önemli ölçüde arttığı, Yozgat’ın her bakımdan geliştiği tespiti yapıldı.

Tezin temel kaynakları; Türkiye Cumhuriyeti Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi, TBMM Arşivi, Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Arşivi ile Milli Kütüphane ’den temin edilen Yozgat’a ait dönemin yerel gazeteleri, Türkiye İstatistik Kurumu kayıtları ve ilgili tetkik eserler, dergilerden oluşmaktadır.

ANAHTAR KELİMELEER: Demokrat Parti, Cumhuriyet Halk Partisi, Yozgat, Sanayi, Tarım, Hayvancılık, Eğitim, Ekonomik

Aralık 2022, 152 Sayfa

ABSTRACT
SINOP UNIVERSITY
INSTITUTE OF GRADUATE PROGRAMS
DEPARTMENT OF HISTORY
SUPERVISOR: ASSOC. PROF. DR. SÜLEYMAN TEKİR
MSC THESIS
POLITICAL, SOCIO-ECONOMIC AND CULTURAL LIFE IN YOZGAT DURING
THE DEMOCRAT PARTY GOVERNMENT
EDA BÜYÜK

In the decade of 1950 to 1960, when the transition to a multi-party system in Türkiye was completed and the Democrat Party was in power, significant changes took place in administrative, economic, political, social, and cultural fields in the province of Yozgat. The reflections of this process of transition in Yozgat constitute the main subject of the present thesis. The DP's candidates won the 1950, 1954, and 1957 elections in Yozgat. The DP's power struggle with the Republican People's Party (CHP) during its ten-year rule was also felt in Yozgat.

The thesis consists of two parts. The first part dealt with the historical background of Yozgat before the Democrat Party, the process of the Democrat Party's coming to power, the press, educational, and cultural activities, community centres, deputies, demographic situation, administrative structure, and immigrants.

The second part of the thesis discussed the investments made in the banks and their activities, livestock, mining, industry, and the city, which made an impact on Yozgat's financial life during the mentioned decade. As for the field of industry and commerce, the subject matters treated include Yozgat's factories, workshops, power plants, increase of production in agriculture, agricultural training courses, and the impact and importance of tractors on agriculture. It is determined that the initiative for improving Yozgat in economic, social, and cultural fields with contributions from the State increased significantly during the Democrat Party government, and thus Yozgat developed in all respects. The main sources of the thesis include the Republican Archive of the Turkish Directorate of State Archives, the TGNA Archive, the Presidential Archive of the Republic of Türkiye as well as some materials obtained from the National Library, including Yozgat's local newspaper of that period, records kept by the Turkish Statistical Institute, and relevant research works and journals.

KEYWORDS: Democrat Party, Republican People's Party, Yozgat, Industry, Agriculture, Livestock, Education, Economic

November 2022, 152 Page

ÖNSÖZ

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasını müteakip iki kez çok partili rejime geçiş denemesi yapılmış olmasına rağmen başarılı olunamamıştır. 1930'lu yıllardan 1946'ya kadar tek parti ile yönetilen Türkiye Cumhuriyeti, dünyadaki diğer tek partili hükümetleri kadar totaliter olmamıştır. 1946'da kurulan Demokrat Parti ile çok partili hayata geçilirken ülkede çok seslilik mümkün hale gelmiştir. İç ve dış gelişmelere paralel olarak çağın gereksinimleri demokrasiyi kaçınılmaz hale getirmişti. Bu şartlar doğrultusunda 1950'de tek başına iktidar olan Demokrat Parti, kesintisiz iktidarını 27 Mayıs 1960'ta yaşanan askerî darbeye kadar sürdürdü.

Demokratik yönetim, gelişmiş toplumların temel unsurları arasında kabul edilir. Türkiye'de CHP'nin 27 yıllık iktidarından sonra Demokrat Parti'nin başa gelmesiyle bu durum mümkün hale geldi. Demokrat Parti iktidarı döneminde yerini güçlendirecek sosyal, kültürel ve ekonomik alanlarda yeni politik hamleler yapmaya çalıştı. 1950-1960 dönemindeki bu adımlar iktidarını güçlendirmesinin yanı sıra Türk siyasi hayatına yeni bir anlayış getirdi. Yatırım bölgelerini yalnızca merkez olarak görmeyen bu anlayış sayesinde taşraya da yatırımlar gitmiştir. Yozgat da yatırım alan şehirlerden birisi oldu.

Coğrafi konumdan ötürü Yozgat; askerî, ekonomik ve diğer alanlarda tarihi süreçte önemli bir kavşak noktası ola geldi. Kavşak noktasında olup uğrak noktası olma özelliğini ise hep korumuştur. Bu özelliğinden dolayı da şehir ve çevresinde hareketlilik kaçınılmaz olmuştur. Tarım ve hayvancılıkla ön plana çıkan şehirde bulunduğu konum sebebiyle ticarete de gelişmiştir. Tez çalışmasının konusu Demokrat Parti Dönemi'ndeki Yozgat'ta meydana gelen Siyasi, Sosyoekonomik ve Kültürel faaliyetler olup bu faaliyetlerin yansımalarıdır. 1950-1960 arasındaki geçen süreçte Yozgat şehri için adı geçen alanlardaki yürütülen politikalar ve bu politikalar sonucunda gerçekleştirilen faaliyetler ele alınmıştır.

Tez çalışma konumun belirlenmesi ve devamındaki tüm süreçte bilgi, birikim ve tecrübeleri ile bana yol gösteren, hayata dair bana rehber olan saygıdeğer hocam Doç. Dr. Süleyman TEKİR'e çok teşekkür ederim. Ayrıca tez sürecinde manevi tüm desteğini esirgemeyen aileme, arkadaşlarıma özellikle Meryem BİLGİN'e sonsuz teşekkürler.

İÇİNDEKİLER

TEZ KABUL.....	i
ETİK BEYANI	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT.....	iv
ÖNSÖZ	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
TABLolar LİSTESİ	ix
KISALTMALAR.....	x
EKLER LİSTESİ	xi
GİRİŞ	1
Tezin Amacı ve Önemi	1
Kaynaklar	2
BİRİNCİ BÖLÜM.....	5
DEMOKRAT PARTİ İKTİDARINDA YOZGAT'TA SİYASİ	5
SOSYAL VE KÜLTÜREL HAYAT.....	5
1.1. Demokrat Parti Öncesi Dönemde Yozgat.....	5
1.1.1. Osmanlı Öncesi Yozgat Şehri	5
1.1.2. Osmanlı Dönemi'nde Yozgat.....	7
1.1.3. Cumhuriyet Dönemi'nde Yozgat.....	10
1.2. Demokrat Parti'nin Genel Özellikleri.....	12
1.2.1. Demokrat Parti'nin İktidar Olması	13
1.3. Demokrat Parti Dönemi'nde Yozgat	20
1.3.1. Demokrat Parti Döneminde Yozgat Basını	20
1.4. Eğitim ve Kültür Faaliyetleri.....	22

1.4.1. Yozgat Halkevi'nin Kapatılması	28
1.5. Yozgat Seçimleri	33
1.5.1. Yozgat Milletvekilleri	39
1.5.1.1. Seyit Niyazi Ünal ALÇILI	40
1.5.1.2. Avni DOĞAN	40
1.5.1.3. Ömer Faik ERBAŞ	41
1.5.1.4. Haşim TATLIOĞLU	41
1.5.1.5. Yusuf KARSLIOĞLU	42
1.5.1.6. Fuat NİZAMOĞLU	43
1.5.1.7. Hasan ÜÇÖZ	44
1.5.1.8. Ömer Lütfi ERZURUMLUOĞLU	44
1.5.1.9. Ali ÜNLÜSOY (İMAMOĞLU)	45
1.5.1.10. Talat ALPAY (Salih Talat ALPAY)	46
1.5.1.11. İhsan AKTÜREL	47
1.5.1.12. Mahmut ATAMAN	47
1.5.1.13. Danyal AKBEL	48
1.5.1.14. Atıf BENDERLİOĞLU	49
1.5.1.15. Nazım TANIL	50
1.5.1.16. Sefer ERONAT	50
1.5.1.17. Numan KURBAN (Noman KURBAN)	51
1.5.1.18. İsmail Hakkı TUNABOYLU	52
1.6. Nüfus	53
1.7. İdari Yapı	59
1.7.1. Mahalle, İlçe ve Köyleri	60
1.7.2. Cumhuriyet'in İlk Yıllarında Yozgat'ın İlçeleri	60
1.7.3. Belediye Teşkilatı	66

1.8. Göçmenlerin Durumu	68
1.9. Sportif Faaliyetler	72
İKİNCİ BÖLÜM	75
DEMOKRAT PARTİ DÖNEMİNDE YOZGAT İLİNDE EKONOMİK HAYAT	75
2.1. Tarım.....	76
2.1.1. Hayvancılık	85
2.2. Sağlık Alanındaki Gelişmeler	90
2.3. Bankacılık Faaliyetleri	92
2.4. Madencilik.....	93
2.5. Sanayi ve Şehre Yapılan Yatırımlar	95
SONUÇ	108
KAYNAKÇA	116
EKLER	133
ÖZGEÇMİŞ	140

TABLÖLER LİSTESİ

Tablo 1. İlköğretimin Yıllara Göre Gelişimi	25
Tablo 2. İlkokullardaki Öğretmen ve Öğretmen Dağılımı.....	25
Tablo 3. Ortaöğretim ve Mesleki Öğretimi Yıllara Göre Gelişimini Gösteren Veriler .	26
Tablo 4. Ortaöğretim 2. Devrenin Yıllara Göre Gelişimi	27
Tablo 5. Sanat Enstitüsü, Ticaret Lisesi ve Kız Enstitüsü'nün Yıllara Göre Gelişimi ..	28
Tablo 6. Adayların En Çok Oy Alanların 1954 Milletvekili Seçimlerine Ait İl Seçim Kurulunca Düzenlenen Tutanak	38
Tablo 7. Seçime İştirak Eden Demokrat Parti Adayların 1954 Seçimlerinde Kazalardan Aldıkları Oy Miktarları	38
Tablo 8. 27 Ekim 1957'de Yozgat İlçelerinde Partilerin Aldığı Oy Oranları	39
Tablo 9. Yozgat İli Nüfusunun Yıllara Göre Değişimi	57
Tablo 10. İki Sayım Arasındaki Nüfustaki Artış Oranlarının Gösterimi	57
Tablo 11. Yozgat İlinin 1950 Yılındaki Nüfusunu Gösteren Sayısal Değerler	58
Tablo 12. Yozgat İlinin 1960 Yılındaki Nüfusunu Gösteren Sayısal Değerler	59
Tablo 13. Yozgat Kaza Sayısı ve İsimlerinin Gösterimi.....	66
Tablo 14. Belediye Bütçesinin Yıllık Seyrini Gösteren Cetvel	68
Tablo 15. Türkiye'ye Gelen Yabancıların Cinsiyet ve Yaşları İtibariyle Ayrılışı (1953-	70
Tablo 16. İç Göç Hareketleri	71
Tablo 17. Kuruluş Sırasına Göre Demokrat Parti Döneminde Kurulan Spor	74
Tablo 18. Yozgat 1950 Zirai Sayımlarına Göre Tarım Ürünlerinin Miktarları.....	77
Tablo 19. Yozgat Zirai Bünye ve İstihsal Verileri.....	77
Tablo 20. 1950- 1960 Yıllarına Göre Traktör Sayısı Artışı	78
Tablo 21. Yozgat Zirai Bünye ve İstihsal Verileri.....	85
Tablo 22. Yozgat 1950 Zirai Sayımlarını Göre Hayvan Sayıları	89
Tablo 23. Yozgat Zirai Bünye ve İstihsal Miktarları	89
Tablo 24. 1959-1960 Zirai Bünye ve İstihsal, Hayvanlar Verilerini Gösteren Veriler..	90
Tablo 25. Türkiye İmalat Sanayi Yıllar ve Sanayi Grupları İtibariyle Yatırımları	106

KISALTMALAR

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
BCA.	: Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi
BİUM	: Başbakanlık İstatistik Umum Müdürlüğü
BM	: Birleşmiş Milletler
C.	: Cilt
CBA.	: Cumhurbaşkanlığı Arşivi
CHP	: Cumhuriyet Halk Partisi
C.M.P.	: Cumhuriyetçi Millet Partisi
DİE	: Devlet İstatistik Enstitüsü
DP	: Demokrat Parti
GNS.	: Genel Nüfus Sayımı
HP	: Hürriyet Partisi
Km.	: Kilometre
m.	: Metre
M.Ö.	: Milattan Önce
M.S.	: Milattan Sonra
ODTÜ	: Orta Doğu Teknik Üniversitesi
PTT	: Posta ve Telgraf Teşkilatı
s.	: Sayfa
TD.	: Tutanak Dergisi
TDVİA	: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi,
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TTK	: Türk Tarih Kurumu
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
UNICEF	: Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu
Yay.	: Yayınları
YSK	: Yüksek Seçim Kurulu
yy.	: Yüzyıl

EKLER LİSTESİ

Ek-1. İlin Durumunu Gösteren Harita.....	133
Ek-2. Elektrik İşleri Etüt İdaresi Genel Direktörlüğünce Hazırlanan “Yozgat-Karanlıkdere Hidroelektrik Santrali Projesi Ana Hatları” Başlıklı Açıklayıcı Not.	134
Ek-3. Çekerek Demokrat Parti İlçe İdare Kurulu’nun, İlçe Yollarının Bir An Önce Yapılması Hususunda Aldıkları Karara Dair Yozgat Valiliğine Gönderilen Yazı.....	135
Ek-4. Cumhurbaşkanı Celal Bayar’ın Yozgat’ı Ziyaretleri Esnasında İlin İhtiyaçlarına İlişkin Gelen Notlar hakkında Çeşitli Bakanlık ve Kuruluşlara Gönderilen Yazılar ile Konulara İlişkin İlgili Kuruluşlar Tarafından Verilen Cevaplar. (Yozgat’ta Ziraat Bankası’nın İkinci Bir Şubesinin açılması.....	136
Ek-5. Cumhurbaşkanı Celal Bayar’ın Yozgat’ı Ziyaretleri Esnasında Tespit Edilen Sorunlara Ait Bakanlık ve Kuruluşlara Gönderilen Notlar, İhtiyaç Listeleri ve İlgili Bakanlıkların Cevabı Yazıları.....	137
Ek-6. Cumhurbaşkanı Celal Bayar’ın Yozgat’ı Ziyaretleri Esnasında Tespit Edilen Sorunlara Ait Bakanlık ve Kuruluşlara Gönderilen Notlar, İhtiyaç Listeleri ve İlgili Bakanlıkların Cevabı Yazıları.....	138
Ek-7. Demokrat Parti Dönemi’nde Yayınlanmış Bozok Gazetesi’nin Bir Nüshası.....	139

GİRİŞ

Tezin Amacı ve Önemi

Kent tarihi çalışmaları, tüm dünya ile Türkiye’de de son dönemde önem kazanmaktadır. Bu yönüyle hızla genişleyen bu tarih araştırma alanı henüz bir disiplin olarak ortaya çıkmasa dahi, şehirlerin tarihleri dönemler olarak tezlere konu olmaktadır. Anadolu, antik dönemlerden itibaren kesintisiz olarak yerleşim gördüğünden, şehirlerin tarihleri araştırılırken mikro çalışmalar yapmak kaçınılmaz olmaktadır. Şehirlerin kolayca tanımlanabilen siyasi sınırları, yapılan çalışmaların kapsamının belirlenmesini görece kolaylaştırmaktadır. Yozgat şehrinin Demokrat Parti döneminde yaşanan olaylar örüntüsüne odaklanan bu çalışma, alandaki büyük bir boşluğu doldurma iddiasıyla çalışıldı.

Araştırma konusunun kapsamını belirlerken, Yozgat’ın Osmanlı Dönemi’ndeki durumu, Cumhuriyet ilanı sonrası dönemdeki şehirdeki değişimlerle ve son olarak da Demokrat Parti döneminde şehirde son durumunda meydana gelen değişimler göz önünde bulundurularak değerlendirme yapılmıştır. Osmanlı’dan Cumhuriyet’e geçişte şehrin durumu, Cumhuriyet’in kuruluşu ile şehirdeki hareketlilik kapsamına ek olarak 1950-1960 arası Demokrat Parti dönemindeki Yozgat’ın durumu ayrıntılı olarak alınmıştır. Adı geçen dönemlerde Yozgat’a gelen ve giden göç dalgalarına vurgu yapılmıştır.

1950-1960 arasını anlamak adına öncesini bilmek gerektiğinden Demokrat Parti dönemi öncesine de değinilmiştir. Ardından 1950-1960 arası Yozgat ili ekonomik, kültürel ve sosyal alanlar açısından ele alınmıştır. Çalışmanın kapsamı bu alanlarla alakalı yansımalar ayrıntılı olarak incelenmiştir. Bu yansımalar içerisinde kurumlar, yeni oluşumlar ve şehre yansıyan tüm modernleşme çalışmaları ele alınmıştır. Yozgat ili için ayrıntılı olarak yapılan yerel çalışma anlamında çalışmaların azlığı ve adı geçen ilin Anadolu açısından önemli olması tez konusunu belirlememizde etkili olmuştur.

Birinci bölümde 1950-1960 yıllarında Yozgat’ta sosyal ve kültürel hayat ele alınmıştır. Demokrat Parti döneminde şehrin çehresi şekillenmeye başladığı gibi kültürel hayat renklenmiştir. Buna bağlı olarak gelişen basın faaliyetlerinden gazetecilik ve dergi faaliyetleri bu bölümde ele alınmıştır. Kültürel hayatın önemli bir parçası olan eğitim

faaliyetleri ve halkevlerini kapsayacak şekilde ayrıntılı olarak Yozgat şehrine yansımalarına yer verilmiştir.

1950-1960 arasındaki dönemde Yozgat'a katkıları olan milletvekilleri, şair, yazar ve sporcular gibi önemli şahsiyetlere ve şehre yansımalarının değerlendirilmesi yapılmıştır. Yozgat'ın 1950-1960 arasındaki durumun oluşumunda bu isimler ayrı bir öneme sahiptir. Adı geçen dönemde Yozgat'a bağlı ilçe, nahiye ve köylerin durumuna ayrıntılı olarak yer verilerek ilin Demokrat Parti dönemi ele alınarak bilim dünyasına katkı sağlanmaya çalışılmıştır.

Tez çalışmasının ikinci bölümü olan ekonomik hayat ise hayvancılık, tarım, sağlık, turizm ve madencilik gibi başlıklar ele alınmıştır.

Kaynaklar

Tez çalışmasında Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı bünyesindeki Cumhuriyet Arşivlerinden, Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Arşivi'nden, Türkiye Büyük Millet Meclisi Kütüphanesi'ndeki arşiv ve diğer belgelerden yararlanıldı. Gerek Osmanlı gerekse Türkiye Cumhuriyeti'nde kabul edilen kanun ve nizamname gibi hukuki düzenlemelerin yer aldığı Düstur'un da ilgili kısımlarından yararlanılmıştır. Milli Kütüphane bünyesinde bulunan Yozgat kent tarihinin hafızası niteliğindeki yerel gazete arşivinden de yararlanılmıştır. Kullanılan tüm kaynaklar dipnotta uygun usul ve yöntemle belirtilmiştir. Milletvekilleri ile ilgili verilen dipnotlar TBMM kütüphanesinden edinilen Milletvekili Albümünün kaynaklığında ele alındı. Bunun yanında temel kaynak olarak yukarıda adı geçen arşiv belgeleri kullanılarak bunlara ek olarak Resmî Gazete' den de faydalanılmıştır.

Tüm bu resmî belgeler dışında tez çalışmasının alt başlığı olan Yozgat'taki kültürel yaşamın içinde yer alan eğitim faaliyetleri için Millî Eğitim Bakanlığı eğitim şuraları taranarak 1950-1960 arasında mevcut kararlardan ilgili kısımlardan sentez edilmiştir. Diğer bir yararlanılan kaynak ise Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü'nün yayınladığı İl ve Bölge İstatistikleridir. Burada ise Yozgat ili için tez çalışmasına konu olabilecek somut veriler olması açısından önemli kaynaktır. Bu kaynağın da taraması yapılarak ilgili kısımlardan yardım alınarak belirtilmiştir. Resmî kaynaklara son olarak TBMM Tutanak Dergisi de eklenmiştir. 1950-1960 arası Yozgat

ili için meclise yansıyan durumlar arasında adı geçen dergiye yansımalar da incelenmiştir. Tüm bu belgeler ışığında çalışmayla ilgili bölümler belirlenmiştir. Ardından konularına göre sınıflandırılarak bölümlerin değerlendirilmesi yapılmıştır.

Arşiv belgeleri ve Resmî Gazete kaynakları yanında 1950-1960 arasında Yozgat ilinde çıkan *Yeni Yozgat Gazetesi*, *Yozgat*, *Yozgat'ın Sesi*, *Yozgat Postası*, *Bozok* gibi yerel gazetelerden de yararlanılmıştır. Bozok gazetesinin 1954-1955-1956-1957-1958-1959 yılları, Hakikat gazetesinin 1946-1956-1957-1958 ve 1959 yılları, Yeni Yozgat gazetesinin 1961 yılı, Yozgat gazetesinin 1954 yılı, Yozgat'ın Sesi gazetesinin 1954 ve 1955 yılları, Yozgat Postası gazetesinin 1954yıllarındaki günlük haberler taranmıştır. Demokrat Parti döneminde Yozgat'ta ki siyasi, sosyoekonomik ve kültürel olaylar takip edilerek ilgili kısımlardan yararlanılmış, bu başlıklar dipnotlarda gösterilmiştir

Dönemin milletvekilleri, belediye başkanları ve diğer ile katkısı olan kişiler de adı geçen kaynaklardan yararlanılarak ele alınmıştır. İkincil kaynak kapsamında olan kitap, dergi, gazete, makale, konuyla ilgili yüksek lisans ve doktora tezleri de taranarak konuya göre tasnif edilmiştir. İkinci el kaynaklar arasında Faroz Ahmad'ın Modern Türkiye'nin Oluşumu, Yahya Akyüz'ün Türk Eğitim Tarihi, Musa Şaşmaz'ın Türkiye'nin İdari Taksimi adlı eserleri zikretmeye değerdir.

Bunlara ek olarak Şevket Süreyya Aydemir, Faruk Sümer, İsmail Hakkı Uzunçarşılı ve Ahmet Yaşar Ocak gibi isimlerin ilgili eserlerinin taraması da yapılmıştır. Tüm bu birinci el ve ikinci el kaynakların yanı sıra 1950-1960 arasındaki dönem için Yozgat'taki siyasi, sosyoekonomik, kültürel hayatla alakalı yüksek lisans ve doktora tez çalışmaları da incelenmiştir. Bunların dışında tez çalışması konusuyla ilgili ansiklopedik eserler olan Türk Ansiklopedisi'nin Yozgat maddesi, Yurt Ansiklopedisi'nin Yozgat bölümlerinin yanında 1968 Yozgat İl Yıllığı, 1973 Yozgat İl Yıllığı, 1991 Yozgat İl Yıllığı ve 1998 Yozgat İl Yıllıklarından yararlanarak gerekli eklemeler yapılmıştır. Ardından elektronik ortamdan edinilen bilgiler konularına göre düzenlendi. Bu tez, birincil kaynak olan arşiv belgeleri, gazeteler ve ikincil kaynak olan kitap, makale, dergi gibi kaynakların taranarak değerlendirilmesi yapılmış ve bu işlemler sonucunda birleştirilerek oluşturuldu.

Birincil ve ikincil kaynaklar metin oluşturulurken, tez yazım kılavuzunda belirtildiği gibi dipnot olarak gösterilmiştir. Yazım işlemi tamamlandıktan sonra araştırma metni okunup gerekli düzeltmeler yapılmıştır. Son olarak da araştırma sonucunda varılan bulgular sonuç

kısmında değeriendirildi. Demokrat Parti D6nemi Yozgat'ta Siyasi, Sosyoekonomik ve K6lt6rel alanlarda yapılan faaliyetleri ele alan bu tez alışması Yozgat tarihine yer verdikten sonra Demokrat Parti'nin h6k6m s6rd6ė6 14 Mayıs 1950 tarihinden 27 Mayıs 1960 arasındaki s6reci kapsamaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

DEMOKRAT PARTİ İKTİDARINDA YOZGAT'TA SİYASİ SOSYAL VE KÜLTÜREL HAYAT

1.1. Demokrat Parti Öncesi Dönemde Yozgat

Yozgat İç Anadolu Bölgesi'nde yer alan bir şehir olmakla beraber bulunduğu konum itibariyle Anadolu'daki uğrak noktalar arasında yer almaktadır. Bulunduğu konumun pek çok alanda etkisi olduğu gibi ulaşım konusunda da etkisi büyüktür. Doğu ile Batı'nın ortasında yer almanın neticesinde pek çok ticarete geçiş noktaları arasında yer almaktadır.

Yozgat'ın Demokrat Parti dönemindeki sosyoekonomik yapısının değerlendirilmesi için geçmişine de hâkim olunması gerekir. Bu yüzden ilk bölümde şehrin uzak ve yakın tarihine perde aralanmıştır.

1.1.1. Osmanlı Öncesi Yozgat Şehri

Tarih öncesi çağlara gidildiğinde Yozgat'a dair ilk bilgiler M.Ö. 4500-M.Ö. 4000 yılları arasına denk gelen Orta Kalkolitik döneme tarihlenmektedir. Kalıntı ve yerleşim izlerine ise Aydıncık ve Kaletepe Höyüğünde rastlanmaktadır. Devamındaki süreçte yine Alishar kalıntıları kent tarihi için önemli ipuçları vermektedir.¹ Yozgat, Hititler'den sonra Frig hâkimiyetine girmiştir.² Daha sonrasında ise Med İmparatorluğu'nun başşehri haline gelir. Bölge Medlerden Pers hâkimiyetine geçmiştir. Eskiçağ içerisinde son olarak da İskender İmparatorluğu'nun şehirde hâkimiyet tesis ettiği görülür.³ Takip eden süreçte Roma İmparatorluğu hâkimiyetine girmiştir. Roma dönemine ait kalıntılar da mevcuttur. Bu kalıntılara en güzel örnekleri Sarıkaya ve Yerköy ilçelerindeki yer alan hamamlardır.⁴ Bizans dönemine ait izler ise Alishar, Tavion, Çeşka, Sarıkaya ve Kazankaya Kanyon'da görülmektedir. M.S. 395'te Roma İmparatorluğu'nun ikiye

¹ Fuat Dursun ve Şahin Doğan, *Yozgat Kent Tarihi*, Yozgat Valiliği, İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Bozok Ofset, Yozgat, 2005, s. 86.

² T.C. Yozgat Valiliği, *Yozgat 1968 İl Yıllığı*, İl Kültür Turizm Müdürlüğü, Doğu Matbaası, Sivas, 1968, s. 141.

³ Kazım Altınok, *İlimiz Yozgat*, Yimpaş, Ankara, 1987, s. 8-10.

⁴ Dursun ve Doğan, s. 87.

bölünmesiyle Yozgat ve civarı Bizans Devleti'nde kalmıştır. Bu topraklarda uzun süren Bizans hâkimiyeti görülmüştür. Bizans hâkimiyeti altındaki Yozgat topraklarına İslam orduları akınlar düzenlese de bu topraklarda hâkimiyet kurulamamıştır.⁵

Türk İslam izleri yoğun olarak 1071 Malazgirt Savaşı ardından başlamıştır. Oğuzların yirmi dört boyundan yirmi biri Yozgat üzerinden Anadolu'ya gelmiştir.⁶ Bu boyların başında Karaevli boyu gelmektedir. Salur, Eymür ve Karkınlılar Anadolu'nun iskânında birinci derecede rol oynamıştır. Beydilli ve Bayındır boyları, Anadolu'nun fethinde ve sonrasındaki iskan sırasında büyük roller üstlenmiştir. Oğuz boyları göçtükleri yerlerde olduğu gibi Yozgat ve civarına da kültürlerini taşımıştır.⁷ Bu yönüyle Yozgat, Anadolu'da Türkler tarafından kurulan ve geliştirilen şehirlerden biri olarak görülmektedir.⁸

Bozok olarak anılan Yozgat şehri geçiş yolları üzerinde yer almasından dolayı kervan ve ticaret yollarının da güzergâhında bulunmaktadır. Kayseri ve Kırşehir'den Amasya'ya giden ticaret yolları üzerinde olması bunun en güzel örnekleri arasında yer almaktadır. Beylikler döneminde Danişmentlerin ardından da Selçukluların hâkimiyetine girmiştir. 1243 Köseadağ Savaşı ile İlhanlıların hâkim olduğu bu coğrafya Osmanlı'ya kadar bu şekilde devam etmiştir. Osmanlı hâkimiyet devresinde bir süre Timur'un kontrolüne de girmiştir. Bölgede oymaklar halinde Bozok'a göç eden Türklerin yaşadıkları yerler; Kızılkocalı, Salmanlı, Çiçeklü, Zakırlı, Mesudlu, Ağca Koyunlu, Kavurgalı gibi yerler olarak sıralanmaktadır.⁹

Bölgede erken zamanlardan beri yaşam olmasına rağmen yerleşik hayat sonraki zamanlarda başlamıştır. Ama bunun dışında kültür birikimi sayesinde gelişmeler yaşanmıştır. Örneğin bölgede 1900'lü yıllarında iki adet medrese yapılmıştır. Kurulan devletlerin yaptığı imar faaliyetleri de bölgede önemli gelişmelerdendir.¹⁰ Özellikle beylikler ve Selçuklu döneminde imar faaliyetlerinin temelleri atılmıştır. Çayıralan ilçesindeki Çerkez Bey Türbesi yanında Kubbeli Cami ile Çokradan Cami en güzel örneklerdendir. Selçuklu Dönemi'ne ait Türk dönemine ait bilinen ilk sivil zaviye Emirci

⁵ *Yozgat İl Yıllığı* 1968, s. 30.

⁶ *Yozgat İl Yıllığı* 1973, Ay Yıldız Matbaası, Ankara, 1973, s. 2-4.

⁷ Dursun ve Doğan, s. 88.

⁸ Dursun ve Doğan, s. 90.

⁹ Yunus Koç, "Yozgat", *İslam Ansiklopedisi*, C. XXXXIII, İstanbul, 2013, Erişim: 21 Mart 2022, <https://islamansiklopedisi.org.tr/yozeat>

¹⁰ Altınok, s. 10.

Sultan Zaviyesi kayıtlara geçmiştir.¹¹ Saraykent ilçesine yakın mesafedeki Çinçinli Sultan Han da beylikler dönemine ait başka bir örnek olarak gösterilmektedir. Beylikler döneminde ise Eretna Beyliği'nden sonra 1331 itibariyle Kadı Burhanettin Beyliği'nin hâkimiyetleri ve faaliyetleri görülmüştür.¹²

Bölge geçiş noktasında yer alıp doğu batı arasında köprü görevi görmüştür. Yol güzergâhları üzerinde yer almasından dolayı bölgeye pek çok medeniyet uğramıştır. Bu durum bölgede istikrarın oluşmasına engel olsa da aslında bölgeye katkıları da olmuştur. Gelen her uygarlık iz bırakmıştır. Bu izler de kültürel birikimin oluşmasına imkân sağlamıştır. Osmanlı'ya kadar pek çok devlete ev sahipliği yapmış bu devletlerin kültürlerinden birikim oluşturmuştur. Bu birikim kültürün her alanına yansımıştır.¹³

1.1.2. Osmanlı Dönemi'nde Yozgat

Osmanlı Dönemi'nde Yozgat, Bozok adıyla anılmakta olup XIX. yüzyılın başına kadar Sivas eyaletine bağlı bir sancaktır. Bozok sancağında XVII. yüzyılın ortalarında bir has, on dokuz zeamet ve 731 tımar bulunmaktaydı. Savaş olması durumunda Osmanlı ordusuna 1.100 kişilik ordu ile destekte bulunma potansiyeli görülmektedir.¹⁴ Modern dönemdeki Osmanlı zamanında bu bölgedeki Türkmenler varlıklarını hissettirecek derecede güçlü konuma gelmiştir. Oğuzların Bozok koluna ait Türkmenler şehir nüfusunun önemli bir kısmını oluşturmuştur. XX. yüzyılın ilk çeyreğinde Bozok isminin yanında Yozgat ismi de geçmeye başlamıştır.¹⁵

Yozgat'ta Ankara Savaşı sonucunda Timur hâkimiyeti yaşanmıştır. Timur hâkimiyeti sonrasında ise Osmanlı şehzadeleri arasında gerçekleşen mücadelelerde Yozgat ve çevresi büyük sıkıntılar çekmiştir. Yeniden Osmanlı hâkimiyeti Çelebi Mehmet ile 1408'de gerçekleşmiştir. 1413'te tam anlamıyla Osmanlı hâkimiyetini sağlayan Çelebi Mehmet Yozgat ve çevresinde istikrarı sağlamayı başarmıştır.¹⁶ Devam eden süreçte I. Selim döneminde Celal adlı bir Türkmen'in etrafında toplananların çıkardıkları isyan hareketi oluşmuştur. İsyan her ne kadar kontrol altına alınmış olsa da bölge bu isyandan

¹¹ Osman Oral, "Yozgat Halkının Dini Anlayış ve İnançlarına Katkı Veren Medrese, Zaviye ve Âlimler", *Sosyal Bilgiler Dergisi*, 15, Ekim 2017, s. 117.

¹² Oral, "Yozgat Halkının Dini Anlayış ve İnançlarına Katkı Veren Medrese, Zaviye ve Âlimler", s. 118.

¹³ Oral, "Yozgat Halkının Dini Anlayış ve İnançlarına Katkı Veren Medrese, Zaviye ve Âlimler", s. 120.

¹⁴ Dursun ve Doğan, s. 91.

¹⁵ *Yozgat İl Yıllığı 1973*, s. 2.

¹⁶ T.C. Yozgat Valiliği, *Yozgat 1998 İl Yıllığı*, Cumhuriyet'in 75.Yılında Yozgat, s. 53-54.

oldukça zarar görmüştür.¹⁷ I. Süleyman döneminde ise buna benzer olaylar meydana gelmiştir. Örneğin 1526'da arazi tahririnin yenilenmesi sırasında bölgede karışıklıklar çıkmasına rağmen kısa sürede kontrol altına alınmıştır.¹⁸

XVII. yüzyılın ortalarında ise devletin iskân politikası çerçevesinde Yozgat'a Türkmen grupları yerleştirilmiştir. Bunlardan en önemlileri Mamalu Türkmen oymaklarından Çapanoğullarıdır. Çapanoğulları zamanla bölgede bir hayli güç kazanarak önemli bir güç haline gelmiştir.¹⁹ Çok zaman geçmeden Yozgat yöresinden merkeze Çapanoğulları için şikâyetler gitmeye başlamıştır.²⁰ Devlet tarafından Çapanoğullarına uyarılar gelmiştir.²¹ Çapanoğlu Ahmet Ağa 1757'de devlet tarafından durumun düzeltilmemesi halinde Bozok malikanesinin elinden alınacağı hususunda uyarılmıştır. Fakat Ahmet Ağa durmaksızın faaliyetlerine devam etmiştir.²² Bununla da kalmayıp 1761'de Sivas'ın yönetimini almayı başarmış fakat devam eden süreçte Ahmet Ağa Maraş sancağını da isteyince hakkında idam kararının çıkması zorunlu hale gelmiştir. Bu şekilde Ahmet Ağa yönetimi son bulmuştur.²³

Ahmet Ağa idam edilmiş olsa da Çapanoğulları varlığı Yozgat'ta devam etmiştir. Kısa bir aradan sonra Çapanoğlu Mustafa Bey, 1768'de mütesellim olarak Bozok sancağına getirilmiştir.²⁴ Çapanoğulları Mustafa Bey sayesinde 1722'de Yozgat ve etrafında söz sahibi olmaya başlamıştır. 1782'de hizmetçileri tarafından öldürülen Mustafa Bey'in yerine Bozok sancağı mütesellimliğine Süleyman Bey getirilmiştir.²⁵ Süleyman Bey dönemin padişahları I. Abdülhamit ve III. Selim ile iyi ilişkiler kurmuştur. Bunun sonucunda 1783'te Çankırı'nın yönetimini de almayı başarmıştır.²⁶ Nizam-ı Cedit ordusunun kurulmasında padişahı destekleyen Süleyman Bey devletin desteğinin almaya devam etmiştir. Süleyman Bey II. Mahmut'un ayanlarla 1808'de imzaladığı Sened-i

¹⁷ S. Burhanettin Kapusuzoğlu, *Yozgat Medreseleri Tekke ve Zaviyeler*, Yozgat Belediyesi, Ankara, 1999, s. 18.

¹⁸ Dursun ve Doğan, s. 90.

¹⁹ "Çapanoğlu İsyanı ve Çerkez Etem Yağması", Bozok, (18 Şubat 1957), 1.

²⁰ "Çapanoğlu İsyanı ve Çerkez Etem Yağması", Bozok, (7 Mart 1957), 1.

²¹ Süleyman Duygu, *Yozgat Tarihi ve Çapanoğulları*, Sayar Matbaası, İstanbul, 1953, s. 11.

²² Yunus Koç, "Yozgat", *İslam Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınevi, C. XXXXIII, İstanbul, 2013, s. 212.

²³ Oral, "Yozgat Halkının Dini Anlayış ve İnançlarına Katkı Veren Medrese, Zaviye ve Âlimler", s. 121.

²⁴ Faruk Sümer, *Bozok Tarihine Dair Araştırmalar*, Cumhuriyetin 50.Yılı Anma Kitabı, Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi, Ankara, 1974, s. 25.

²⁵ Duygu, s. 18.

²⁶ Dursun ve Doğan, s. 92.

İttifak'ta yer almış ve Sekban-ı Cedit ordusundaki askerleri kendi bölgesinde örgütlemeyi başarmıştır.²⁷ 1813 tarihine gelindiğinde Süleyman Bey ölmüştür. Yozgat şehrinin gelişiminde Süleyman Bey'in önemli katkıları olmuştur. Çok sayıda dükkân, han, hamam, değirmen, bağlar ve buna benzer bir sürü değerli yapıları şehre vakfetmiştir.²⁸ Çapanoğullarından Mehmet Celaledin Paşa 1842-1846 tarihleri arasında Bozok ve Kayseri kaymakamlıklarını yapmıştır. XIX. yüzyılın başlarında 15.000'e ulaşan şehrin nüfusunun büyük kısmını Türkler oluşturmaktadır.²⁹ 1777-1793 tarihleri arasında yaptırılan Çapanoğlu Camii, kurulan vakıflar Yozgat şehrinin gelişimini daha da hızlandırmıştır. Yozgat'ı ziyaret eden batılı gezginlere göre bu şehir konaklarının ihtişamının yanında çokluğu ve zenginliği, sokakların bakımlı olması, evlerinin kiremit örtüsü ile Avrupalı görünümüyle dikkatleri üzerine çeken bir şehir olarak görülmektedir.³⁰

Gücünün zirvesine ulaşan Çapanoğulları dikkatleri de üzerine çekmeyi başarmıştır. Bunun yanında halk bu aileden rahatsız olmaya başlamıştır. Devlete bu aileye dair şikayetler de artmıştır.³¹ Tüm bunların birikimi sonucu Çapanoğulları 1849'dan sonra yönetim kademelerinden uzaklaştırılmıştır.³² Her ne kadar yönetim kademelerinden uzaklaştırılmış olsalar da ekonomik güçleri zirveye tırmanmıştı. XX. yüzyılın başlarına kadar servetleri sayesinde ekonomik alandaki nüfuzunu korumayı sağlamıştır.³³ Çapanoğulları, Osmanlı Devleti'nin yıkılışına kadar güçlerinin korumuşlardır.³⁴ Bir yandan devletin desteğini kazanırken diğer yandan halkla da iyi geçinip şehrin imarı için faaliyetler sonucunda halkın da desteğini sağlamıştır.³⁵

Osmanlı devrinde Yozgat ekonomisi limanlardan uzakta olduğundan tarım ve hayvancılığa dayanıyordu. Limanlardan uzakta oluşu şehrin ekonomik gelişimini olumsuz etkilemiştir. Zirai faaliyetler ise küçük ölçekli işletmelerde yapılmaktadır.³⁶ Geniş meraları sayesinde Yozgat halkı meracılığa yönelmiştir. 1892 yılı itibariyle

²⁷ Özcan Mert, "Çapanoğulları", *TDVİA*, C.VIII, İstanbul, 1993, s. 221-223.

²⁸ *Yozgat İl Yıllığı 1968*, s.140.

²⁹ Derya Büyükbaş, "1928-1960 Arası Yozgat İlinin Sosyo-Kültürel Yapısı", *Uluslararası Sosyal Bilimler Akademik Araştırmalar Dergisi*, C. IV, (1), 2020, s. 99.

³⁰ Ahmet Yaşar Ocak, "Yozgat'ın Kısa Tarihine Bir Bakış", *Yozgat Kataloğu*, I, İstanbul, 1991, s. 32-33.

³¹ Altınok, s.10.

³² Reyhan Zuhul Dişlitaş, *Yozgat Beşerî Coğrafyası*, Kültür Yayınları, Ankara, 1998, s. 41-42.

³³ Büyükbaş, s. 100.

³⁴ "Çapanoğlu İsyanı ve Ötesi", Bozok, (1 Nisan 1957), 2.

³⁵ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Çapanoğulları", *Belleten*, C. XII, Türk Tarih Kurumu, Ankara, (2), 2022, s. 150.

³⁶ Sümer, s. 30.

demiryolunun Ankara'ya gelmesiyle beraber hububat ürünlerinin ihracatı yapılması mümkün hale gelmiştir. Bu durum 1927 yılında daha da ileriye taşınarak Ankara-Kayseri hattının açılmasından sonra tarımda pazara yönelik bir canlılık oluşmuştur.³⁷

1.1.3. Cumhuriyet Dönemi'nde Yozgat

Yozgat, Millî Mücadele sırasında Anadolu'nun işgale uğramayan yerlerindendir. Şehir, Kurtuluş Savaşı yıllarında sınırları içerisinde çıkan isyanlardan ötürü adından sıklıkla söz ettirmiştir. Osmanlı yönetim kadrolarından uzaklaştırılan Çapanoğulları ailesinin de etkisiyle çıkarılan büyük bir isyan buna örnektir.³⁸ Hürriyet ve İtilaf Reisi Çapanoğlu Edip Bey ve kardeşi Celal Bey tarafından Yozgat ve etrafında Millî Mücadele'ye karşı bir ayaklanma çıkarılmıştır.³⁹ İsyan millî kuvvetler tarafından bastırılmıştır.

Millî Mücadele yıllarında Anadolu'nun her yerinde olduğu gibi Yozgat'ta da örgütlenmeye gidilmiştir. Kurulan Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Yozgat Şubesi'nin başına Başçavuşzade Ahmet Efendi atanmıştır. Şubenin içinde birlik olmayışı savaş yıllarında şehrin yanlış tanınmasına neden olmuştur.⁴⁰

Yozgat şehri, Cumhuriyet öncesi kurulan altmış vilayetten biri olmuştur. Kurulduğu dönemlerde Merkez, Akdağmadeni ve Boğazlayan ilçelerini barındırmaktadır. 23 Haziran 1927'de tarihinde Yozgat adını alan şehre daha sonrasında Sorgun da ilçe olarak dâhil edilmiştir. Yozgat isminin kaynağına dair değişik söylentiler vardır; sürü veya otlak kent anlamına gelmektedir.⁴¹ Ayrıca adı yabancı kaynaklarda “Uskat, Juskat, Yougat, Yüz-kat, Yozhourt” şeklinde geçmektedir.⁴² Şehir kurulmadan önce bu bölgeye “*Yozlar sürüye katıldığından Yoz-kat*” tabiri şehrin adının “Yozgat” olmasına neden olmuştur.⁴³

Gazi Mustafa Kemal Paşa, 1924 ve 1934 yıllarında olmak üzere iki kez Yozgat ilini ziyaret etmiştir. Yozgat'ın gelişimini ve sorunlarını yerinde görerek gerekli direktifleri vermiştir.⁴⁴ Bu gezilerde Yozgat'taki eksikleri bizzat Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal Paşa tarafından tespit etmiştir. Kazalarında doktorların olmadığı, yolların

³⁷ Büyükbaş, s. 102.

³⁸ *Yozgat İl Yıllığı 1998*, s. 57.

³⁹ Büyükbaş, s. 101.

⁴⁰ Dişlitaş, s. 18-22.

⁴¹ *Yozgat Kataloğu 1990*, Yozgat Kültür Dayanışma Derneği, I, İstanbul, 1991, s. 31.

⁴² Temel Sönmez, *Geçmişteki Yozgat 1955/1997*, İleri Gazetecilik Matbaacılık, Yozgat, 1997, s. 5.

⁴³ A. Fevzi Koç, *Bütün Yönleriyle Yozgat*, Kardeş Matbaası, Ankara, 1963, s.18

⁴⁴ Hamdi Doğan, “Mustafa Kemal Atatürk'ün Yozgat Gezileri”, *Millî Kültür Araştırmaları Dergisi*, 1, (2), 2017, s. 18.

tamamına yakınının tamire muhtaç olduğu ve bölgedeki muhacirlerin durumunun nispeten daha iyi olduğu belirlenmiştir. Gazi Paşa, halkı ve esnafı dinlemiş onlarla vakit geçirmiştir. Dinlediği sıkıntılar arasında demir yolunun Yozgat'tan geçmesi gerektiği, İş Bankası'nın bir şubesinin de Yozgat'ta açılması gerektiğinin ön plana çıktığı görülür.⁴⁵ Gazi Paşa, 1924 gezisinde bunların dışında belediyede Maden kazasından gelen heyeti kabul etmiş onlara da vakit ayırmıştır. Eşi Latife Hanım ile beraber Yozgat hanımları ile de görüşmeler yapmıştır.⁴⁶ 1934 yılındaki gezide ise öncelikle Yerköy'e uğrayan heyet bir gün Yerköy'de kaldıktan sonra Yozgat'a geçmiştir. Yozgat'ta gerekli ziyaretler ardından toplantı yapılmıştır.⁴⁷ Toplantıda ise şehrin imarı için kararlar alınmıştır. Bu işlem için komisyon kurulup rapor yazılması uygun görülmüştür. Ardından şehirdeki öğretmen ve öğrencilerle gerekli görüşmeler yapılmıştır.⁴⁸ Mustafa Kemal Paşa'nın diğer şehirlere yaptığı geziler gibi Yozgat iline de yapılan geziler şehrin siyasi, sosyal ve iktisadi yönleri bakımından önem arz etmektedir. Bu gezilerinde Yozgat halkını yakından dinlemiş sorunlara çözüm yolu bulmaya çalışmıştır. Belirlenen eksikleri giderme hususunda kararlılığını korumuştur.⁴⁹

Cumhuriyet'in ilk yıllarında Yozgat'ın durumuna bakıldığında Osmanlının son dönemlerinde meydana gelen olayların etkisi devam etmiştir. Yakın tarihli muhacirin akınında Yozgat da etkilenmiştir.⁵⁰ Balkan Savaşları sonucunda Balkanlarda Türk azınlığı sorunu oluşmuştur. Bu sorun sonucunda da Lozan'da nüfus mübadelesine karar verilmiştir.⁵¹ Bu mübadelede sonrası Balkanlar'dan Anadolu'ya kalabalık bir Türk nüfusu göç etmiştir. Göç ettikleri yerler arasında Yozgat da yer almaktadır.⁵² Yozgat ve etrafına göç edenler olduğu gibi bu bölgeden Balkanlar'a ve farklı yerlere göç eden Ermeni ve Rum nüfusu da görülmektedir. Söz konusu göç hareketi sonrasında tarım arazilerinin bir kısmı boş kaldı. Boşta kalan topraklar 42.000 dönümdür. İskân faaliyeti Yozgat ilinin Merkez, Boğazlıyan ve Sorgun kazalarında uygulanmıştır. Bu bölgeler ilk olarak geçici

⁴⁵ “Yozgat'ta İş Bankası Açılıyor”, *Yozgat*, (12 Ocak 1954), 1.

⁴⁶ Doğan, s. 20.

⁴⁷ Ocak, s. 33.

⁴⁸ Doğan, s. 22.

⁴⁹ Doğan, s. 18.

⁵⁰ Necati Fahri Taş, *Millî Mücadele Döneminde Yozgat*, 1. Baskı, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları: 780, Kültür Eserleri Dizisi:79, Ankara, 1987, s.55.

⁵¹ Dursun ve Doğan, s. 92.

⁵² İbrahim Erdal, “Erken Cumhuriyet Dönemi'nde Yozgat'ta Mübadil ve Mültecilerin İskânı Uygulamaları”, *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, 59, Ankara, 2016, s. 75.

iskân bölgesi olarak kullanılmıştır. Sonrasında buraya getirilen göçmenler yakın yerlere sevk edilmiştir. Bunların yanında Erzurum ve Kars gibi çevre illerden Yozgat'a gelip yerleşen nüfus da yer almaktadır. Çevre şehirlerden Yozgat'a gelip yerleşmiş ve buranın yerli halkı haline gelmişlerdir. Kendileriyle beraber kültürlerini de getirmişlerdir. Pek çok unsuru bünyesinde barındıran Yozgat şehrinde çeşitlilik daha da artmıştır.⁵³

1930 tarihi itibarıyla iskân siyaseti daha da sistemli bir hal almıştır. Gelen nüfusun Türk kökenli olmasına, Türk kültürünün içinde bulunmuş olmasına ve herhangi bir siyasi olaylara karışmaması hususlarına dikkat edilmiştir. Anadolu'ya gelen Türkmenler için bu şartlar aranmıştır. Bu şartları sağlayan Türkmenler Yozgat iline yerleştirilmişlerdir.⁵⁴ Bunun sonucunda bölgede Türk kültürünün etkisi daha da artmıştır. Balkanlardan gelen Türkmen nüfusu için tarımın geliştirilmesi gereken Yozgat gibi illere öncelik verilmiştir. Amaç toprağın işlenmesini sağlayarak üretimde sürekliliği sağlamaktır.⁵⁵

1936'da iskân bölgelerinin zorunluluğu sonucunda iskân yerleri belirlenmiş bu yerler arasında Yozgat da yer almıştır. Yozgat Merkez ve merkeze bağlı yerler Saray, İncirli, Karabıyık ve Saçlı köylerine Türkmen nüfusları yerleştirilmiştir. Bu yerlerin dışında Yozgat'ın Boğazlıyan kazasına bağlı Karayakup, Terzili ve Bebek köylerine; Sorgun kazasına bağlı İkikara ve Sarıhamzalı köyleri Türkmenlerin iskân politikası sonucunda yerleştirildikleri yerlerdir.⁵⁶

1.2. Demokrat Parti'nin Genel Özellikleri

Türkiye, II. Dünya Savaşı sonunda Batı ile olan entegrasyonunu artırma yoluna gitmiştir. Temeldeki gerekçe çağdaş medeniyetler seviyesine çıkmanın bir parçası da çağa ayak uydurmaktır. Çok partili hayata geçiş de bu politikanın bir parçasıdır. Daha önce 1924 tarihinde Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası, 1930'da ise Serbest Cumhuriyet Fırkası ile çok partili hayata geçiş için denemeleri yapılmıştır.⁵⁷ Gazi Mustafa Kemal Paşa, bizzat kendisi çok partili hayatın önünü açmıştır. CHP yanında, bu partiyi eleştirebileceği ona muhalefet olabilecek partinin açılmasını bizzat kendisi istemiştir. Devlet adamlarının bu yönde faaliyette bulunmaları desteklenmiştir. Fakat dönemin şartları bunun

⁵³ Erdal, s. 78.

⁵⁴ İskân Kanunu, (1934), T.C. Resmî Gazete, 5543, 1 Haziran 1934, s. 4-5.

⁵⁵ Doğan, s. 19.

⁵⁶ Erdal, s. 82.

⁵⁷ Nermin Neftçi, *Demokrasimizin Kilittası Anılar*, Tesar Yayınları, Ankara, 1997, s. 351-352.

gerçekleşmesi için hazır değildir ve çok partili hayata geçiş denemeleri başarısızlıkla sonuçlanmıştır. İleri de yapılmak üzere rafa kaldırılmıştır.⁵⁸ Yeni bir savaşın çıkma ihtimaline karşı Atatürk döneminde tekrardan çok partili hayat denemeleri yinelenmemiştir.⁵⁹

Çok partili hayata geçiş aşamasında II. Dünya Savaşı önemli dış sebeplerden biridir. II. Dünya Savaşı sonucunda oluşan ağır şartlar mevcut hükümeti zor duruma sokmuştu.⁶⁰ İç ve dış etkenlerle devletin işleyişiyle ilgili ortaya çıkan sorunlar, çok partili hayata geçişi kaçınılmaz kıldı. Ülke genelinde esen ılımlı rüzgarlara, 1945'te İsmet İnönü'nün yaptığı konuşmasında demokrasi vurgusu yapması eklenince gerekli ortam hazırlanmış oldu.⁶¹ Yapılan bu konuşma çok partili hayatın ilk sinyalleri olmuştur. 1945'te kurulan Milli Kalkınma Parti'si bu sürecin ilk adımını teşkil etti.⁶² Devletçilik politikasını reddeden bu partinin başkanı Nuri Demirağ'dır. Liberalizmi savunmuş ve tek dereceli seçime vurgu yapması dikkat çekmiştir. 1946'da yapılan seçimde başarılar elde edilmese de çok partili hayata geçişte önemli ilk adım olmuştur.⁶³

1.2.1. Demokrat Parti'nin İktidar Olması

Çok partili hayata geçişi hızlandıran birçok neden mevcuttur. Sosyal, siyasi ve ekonomik nedenlerin yanında II. Dünya Savaşı da bu nedenlerin başında gelmektedir. Bu savaşa katılanları etkilediği gibi katılmayanlara da etkisi büyük olmuştur. Tek Parti iktidarı bu etkileri azaltmaya çalışsa da tamamen bitirmesi mümkün olmamıştır.⁶⁴ Çok partili hayata geçişte sadece II. Dünya Savaşı etkili olmamıştır. Bunun yanında uzun yıllardan beri tek partinin oluşu, halkın yaşadığı sosyal, ekonomik ve diğer sıkıntıların payı da büyüktür.⁶⁵ Bu sıkıntılar sonucunda CHP'ye karşı Demokrat Parti'nin muhalefet olarak doğmasıyla sonuçlanmıştır. Zamanla oluşan demokrat hareketler de çok partili hayata geçişte etkili

⁵⁸ Mustafa Seçkin Kaçar, *Çok Partili Siyasi Hayata Geçiş ve Demokrat Parti İktidarı* (Yüksek Lisans Tezi), Aksaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aksaray, 2019, s. 19.

⁵⁹ Kaçar, s. 20.

⁶⁰ Mim Kemal Öke ve Erol Mütercimler, *Yalnızlıktan Saygınlığa Demokrat Parti'nin Dış Politikası*, Demokratlar Kulübü, Ankara, 2000, s. 29.

⁶¹ Kaçar, s. 28.

⁶² Aydın Öğredik, *Demokrat Parti Döneminde Diyarbakır'da Siyasi, Sosyal ve Ekonomik Hayat*, (Yüksek Lisans Tezi), Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Diyarbakır, 2013, s. 8.

⁶³ Kemal Karpaz, *Türk Demokrasi Tarihi*, Timaş Yayınları, İstanbul, 2010, s. 64.

⁶⁴ Zafer Tangülü, "Demokrat Parti Dönemi Eğitim Politikaları (1950-1960)", *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, C. X, (2), 2012, s. 391.

⁶⁵ Mustafa Ergün, *Demokrat Parti İktidarında Sivas (1950-1960)*, (Yüksek Lisans Tezi), Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tokat, 2014, s. 84.

olmuştur. II. Dünya Savaşı ile özellikle ekonomi etkilenmiş karaborsacılık ortaya çıkarak sermayenin belirli kişilerde toplanması ile sonuçlanmıştır. Genç nüfusun da askere alınması küçük ve orta halli çiftçinin üretimini düşürmüştür. Büyük toprak sahiplerinin oluşan talepleri karşılanamamıştır.⁶⁶ Artan talep karşısında arzın daralması ile enflasyon kendini göstermiştir. Hayat pahalılığı kaçınılmaz olmuştur. İktidarın bu duruma yönelik çözümü Varlık Vergisi olmuştur. Kentteki çevrelerin tepkisi de bu duruma gecikmemiştir.⁶⁷ 21 Mayıs 1945'te başlayan bütçe görüşmeleri bu süreçte önemli basamaklardan biri olmuştur.⁶⁸

Adnan Menderes, Emin Sazak gibi isimler mevcut hükümete sert eleştirilerde bulunmuştur. Bütçe açığından oluşan borçlar, hayat pahalılığı, halkın özellikle memurların karşı karşıya kaldığı zorluklar üzerinde sert eleştiriler yapılmıştır. Muhalefet sesini her geçen gün yükseltmektedir. Mecliste Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu konuşulduğu sırada Adnan Menderes ve arkadaşları bu kanuna karşı çıkmıştır. Adı geçen kanun, zenginlerde bulunan topraklara el konulup halkın diğer kesimine devredilmesi yöntemidir. Parti içi muhalefette bu kanun kişisel alana müdahale olarak görüldü. Bu durumda toprak sahipleri de mevcut hükümetin karşısına geçti. 7 Haziran 1945'te Celal Bayar, Refik Koraltan, Adnan Menderes ve Fuad Köprülü tarafından CHP'ye verilmek üzere Dörtlü Takrir adlı önerge hazırlandı.⁶⁹ Bu önergede anayasa ve demokrasiye uygun davranılması gerektiği yazmaktadır. Önerge incelemeler doğrultusunda uygun görülmeyip reddedilmiştir.⁷⁰

1939-1945 arasındaki CHP uygulamaları partide muhalif bir grubun yanı sıra çok partili hayata geçiş için de uygun ortamı sağlamıştır. Ticaret ve toprak sahiplerinin güçlendiği yıllarda adı geçen kesim çıkarlarına aykırı olan kanun ve düzenlemelere karşı mevcut hükümete cephe almıştır.⁷¹

⁶⁶ Karpat, s.88.

⁶⁷ Tunay Karakök, "Menderes Dönemi'nde (1950-1960) Türkiye'de Eğitim", *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 2, İstanbul, 2011, s. 90.

⁶⁸ Öğredik, s. 11.

⁶⁹ Cem Eroğul, *Demokrat Parti Tarihi ve İdeolojisi*, Yordam Kitap, İstanbul, 2013, s. 12-13.

⁷⁰ Feroz Ahmad, (Haz. Erdem Ergen), *Modern Türkiye'nin Oluşumu*, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2017, s.25.

⁷¹ Naim Yavuz Ünlü, *Demokrat Parti'nin Kurucularından Celal Bayar ve Adnan Menderes'in Liderlikleri: İç Siyasi Olaylar Üzerinden Bir Analiz*, (Yüksek Lisans Tezi), Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Ankara, 2020, s. 45.

21 Eylül 1945'te CHP'de milletvekili iken Adnan Menderes ve Fuad Köprülü'nün faaliyetleri CHP politikalarına ters olması nedeniyle adı geçen partiden çıkarılmışlardır. Celal Bayar ise ihraç edilmeyi beklemeden istifa etmiştir.⁷² 7 Ocak 1946'da Demokrat Parti resmen kuruldu. İlk başkanı Celal Bayar seçilmiştir. 1950-1960 arasındaki dönemde Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı görevini ise Refik Koraltan sürdürdü. Çok partili hayata geçişte İsmet İnönü'nün desteği oldukça fazladır.⁷³ 1945'te Celal Bayar köşke çağırılmış çok partili hayatla ilgili görüşmeler yapılmıştır. İnönü bu görüşmelerde herhangi bir olumsuz cevap vermemiştir.⁷⁴

Demokrat Parti temellerini attıktan sonra mevcut hükümete sırtını dönenlere hükümetten huzursuzluk duyan tüm kitlelere kucak açmıştır. Bu zümreyi milli iradeyi hâkim kılarak hızlı bir şekilde kendisine çekmiştir. Halkın içinde olan kişilerin yönetime katılmasını ve daha fazla özgürlük olması gerektiğini savunarak daha da taraftar toplamıştır. Halkta uzun yıllar süren tek partili yönetimin huzursuzluğu görülmektedir. Partinin tüzüğü liberalizm üzerine hazırlanmıştır. Ayrıntılı bir şekilde hazırlanan parti programı ülkenin her yerinde duyurulmuştur.⁷⁵

CHP, 1946 seçimlerini öne almayı teklif etmiş ve bu teklif kabul edilmiştir. Demokrat Parti itirazlarını etse de kabul görülmemiştir. Milli Kalkınma Partisi yapılacak olan seçimlere katılacağını bildirilmiştir.⁷⁶ 1947'de yapılması gereken seçimler bir yıl öne alınmıştır. Demokrat Parti şartlar sunarak seçime katılacağını duyurmuştur. Bu talepler ise mevcut çoğunluk sistemi yerine nispi temsil etme ve gizli oy açık sayım ilkesidir. Ayrıca seçimlerin de yargı denetimi altında gerçekleşmesini talep etmiştir. CHP bu taleplere sıcak bakmamıştır.⁷⁷ 1946'da Milletvekili Seçim Kanunu tek dereceli seçimle beraber açık oy gizli sayım olarak yapılacağını belirlemiştir.⁷⁸ 1946 seçimleri her ne kadar yargı denetimine tabi tutulmamış olsa da tek dereceli olması açısından Türkiye'de bir ilk olarak tarihe geçmiştir. İlk kez çok parti ile seçime gidilmesi açısından önemli bir

⁷² İbrahim Yılmaz, *Demokrat Parti Döneminde İstanbul'un Siyasi ve Sosyal Yapısı (1950-1960)*, (Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul, 2013, s. 91.

⁷³ Cihat Göktepe, (Ed. Hasan Celal, Güzel Kemal Çiçek ve Salim Koca), "Menderes Dönemi (1950-1960)", *Türkler Ansiklopedisi*, C. XVI, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2012, s. 901-910.

⁷⁴ Kaçar, s. 31.

⁷⁵ Yılmaz, s. 92.

⁷⁶ Karakök, s. 90.

⁷⁷ Yeşim Karadeniz, "Çok Partili Siyasal Hayatın Dönüm Noktası: 1950 Seçimleri", *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C. VIII, (16), Bingöl, 2018, s. 641.

⁷⁸ Kaçar, s. 35.

adım olarak görülmüştür. Sonuçta Demokrat Parti'nin lehine olmasa da mecliste muhalefet olması açısından Demokrat Parti'nin yeri büyük önem taşımaktadır. CHP'nin yanlış bulduğu politikalar muhalefetin tepkisini gecikmeden göstermesine neden olmuştur.⁷⁹

1950'ye gelindiğinde siyaset dili sertleşmiştir. İsmet İnönü arayış bulmak adına çok partili hayatı desteklediğini ve devamının olması gerektiğini savunmuştur. Seçim Kanunu'nun yenilenmesi gündeme geldiği esnada dönemin hükümeti olan Şemsettin Günaltay *en iyi seçimi hazırlama* iddiasıyla kolları sıvamıştır.⁸⁰ 7 Ocak 1950'de görüşmeler başlamıştır. Üç gün süren görüşmelerde kanun tasarısının tarafsız bir heyet tarafından incelenmesine karar verilmiştir. 16 Şubat 1950'de Milletvekili Kanunu yürürlüğe girmiştir.⁸¹ Bu kanunla gizli oy açık sayım ilkesi de kabul edilmiştir. Çoğunluk sistemi de kabul edilen ilkeler arasındadır. Bunların dışında daha da önemli olan karar ise seçimlerin yargı denetimine tabi olmasıdır. Bunun için de Yüksek Seçim Kurulu'nun kurulmasına karar verilmiştir.⁸²

Demokrat Parti seçim bildirisini 8 Mayıs 1950'de yayınladı. Bu bildiri mali konulara ağırlık vermiş devletçilik politikasının azaltılması gerektiğini savunmuştur. Kalkınmaya köylerden başlanacağı ifade edilmiştir. Tarım ülkesi olan Türkiye'de tarıma gerekli özenin gösterilmemesine vurgu yapılarak bu alanda yeniliklerin yapılacağı duyurulmuştur. Asıl hedefin iktisadi alanda batılı devletlerin seviyesine çıkmak olduğu da vaatler arasında yer almıştır. 14 Mayıs 1950'de gerçekleşen seçimler Türkiye'de ilk olma özelliği taşımaktadır. Gerek gizli oy açık sayım gerekse de seçimin yargıya tabi tutulması açısından ilk örnektir. Demokrat Parti vermiş olduğu uğraşların meyvesini almaya başlamıştır. Seçimi Demokrat Parti'nin kazanmasıyla süreç sonuçlanmıştır. Türkiye'de ilk kez halkın seçtiği parti başa gelmiştir. Modern yaşamın en önemli unsurlarından biri olan demokrasinin varlığı hissedilmiştir.⁸³ İsmet İnönü'nün makamını bırakmayacağı ve direniş göstereceği şeklinde görüşler olsa da durum öyle cereyan etmemiştir. Devir teslim töreni dahi gayet nezaket çerçevesinde gerçekleşmiştir. Demokrat Parti'nin başa geldiği 1950 seçimleri demokrasi ekseninde gelişmiş ve Beyaz

⁷⁹ Karadeniz, s. 645.

⁸⁰ Kaçar, s. 44.

⁸¹ Milletvekilleri Seçimi Kanunu, (1950), *T.C. Resmî Gazete*, 7438, 21 Şubat 1950.

⁸² Kaçar, s. 50.

⁸³ Ümit Özdağ, *Menderes Dönemi'nde Ordu-Siyaset İlişkileri ve 27 Mayıs İhtilali*, Boyut Yayınevi, İstanbul, 2004, s. 14.

Devrim ismini almıştır. Demokrat Parti listesi ise; Celal Bayar, Fuad Köprülü, Adnan Menderes, Refik Koraltan, Ali Fuat Cebesoy ve Refik Şevket İnce gibi isimlerden oluşmaktadır.⁸⁴ Celal Bayar, görevi bırakan İsmet İnönü'nün yerine Cumhurbaşkanı seçilirken kendisinden boşalan DP Genel Başkanlığına ise Adnan Menderes seçildi. Partinin diğer kurucularından Fuad Köprülü ise kabinede Dış İşleri Bakanı olarak görev aldı.⁸⁵ Parti kurucuları arasında görev taksimi yapıldıktan sonra faaliyetlere başlandı. Demokrat Parti yapılacak işlerde halkın ve ülkedeki yöneticilerinde isteklerini dinlemiştir.⁸⁶ Bu isteklerin en başında Türkçe okunan ezan gelmektedir. 1932-1950 arasında Türkçe okutulan ezan hususunda 16 Haziran 1950'de Türk Ceza Kanunu'nun 526. Maddesinde değişiklik yapılarak ezanla alakalı yasağın kaldırılmasına karar verildi.⁸⁷ Çankaya Köşkü ve Savonora Yatı halka açık hale getirildi. Genel af ilan ederek tüm suçlar affedilmiştir. Yapılan bu çalışmalar halkın Demokrat Parti'ye olan desteğinin artmasını sağladı.⁸⁸

II. Dünya Savaşı sonucunda dünya çift kutuplu bir yapı olarak ayrılmıştır. Bir tarafta SSCB diğer tarafta ABD yer almaktadır. Dünya siyasetine dâhil olmak isteyen her devlet bir taraf seçmek zorunda kalmıştır.⁸⁹ SSCB'nin Türkiye'nin Boğazları ve toprak bütünlüğünü tehdit etmesi üzerine ABD'ye kaçınılmaz olarak yaklaşılmıştır.⁹⁰ ABD'de buna karşılık Marshall yardımları ve Truman Doktrini ile yardımlarda bulunmuştur.⁹¹ Ekonomik ve savunma sanayinin gelişmesinde bu yardımların etkisi büyüktür. Batı ekseninin olmazsa olmazı NATO'dur. Batı bloğunda yer almak için NATO'ya girmek şart olarak görülmektedir. 1950-1953 yıllarında Kore Savaşı, NATO'ya girilmesi için bir geçiş olmuştur. Kore Savaşı'na asker gönderme fikrine CHP karşı çıkmış olsa da bölgeye ABD'nin yanında asker gönderilmiştir.⁹² 1950'de Ottawa'da gerçekleşecek olan NATO zirvesine Türkiye de çağrılmıştır. 18 Şubat 1951'de Türkiye resmen NATO'ya

⁸⁴ Osman Sait Dikilitaş, *Demokrat Parti Hükümetlerinin Sosyoekonomik Alandaki İcraatları (1950-1960)*, (Doktora Tezi), Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2007, s. 11.

⁸⁵ CBA, 03002432/22/111737.

⁸⁶ İbrahim Cebe, *Demokrat Parti Dönemi Türkiye'nin Değişen Siyasal ve Sosyal Yapısı*, (Yüksek Lisans Tezi), Beykent Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul, 2020, s. 33.

⁸⁷ Türk Ceza Kanunu'nun 526. Maddesi Değişikliğe Uğratarak Kanun Değişikliği, (1950), *T.C. Resmi Gazete*, 7633, 17 Ekim 1950.

⁸⁸ Ergün, s. 107.

⁸⁹ Öke ve Mütercimler, s. 247.

⁹⁰ Kaçar, s. 50.

⁹¹ Karakök, s. 91.

⁹² Ali Gevgili, *Yükseliş ve Düşüş*, Altın Kitapları Yayınları, İstanbul, 1981, s. 75.

girmiştir.⁹³ Bu doğrultuda ABD Türkiye'nin farklı yerlerinde üs kurma hakkı elde etmiştir.⁹⁴

1954 yılına gelindiğinde Kıbrıs Rumlarının bölgedeki Türklere karşı uyguladığı *enosis* ile Türkler maddi ve manevi olarak zor durumun içerisine sokulmuştu. Tam da bu sırada Atatürk'ün evinin bombalandığı olayın cereyan etmesi halkın duruma tepki vermesine neden oldu.⁹⁵ Atatürk'ün evinin bombalandığı haberi hızla yayılırken haberler sonucunda tepkiler daha da büyüdü.⁹⁶ İstanbul'un belli başlı yerlerinde Rumlara ait evler ve iş yerlerine saldırılar düzenlenirken bu durum tarihe 6-7 Eylül Olayları olarak geçmiştir.⁹⁷ Mevcut hükümet hem bu sorunlarla uğraşmakta hem dünya siyasetinde de etkili olmaya çalışmaktadır. Örneğin NATO'dan sonra Balkan Paktı ve devamında Bağdat Paktı'nın kurucuları arasında yer almıştır.⁹⁸

Dış politikada yukarıda özetlenen durum mevcutken iç politikaya da bakmakta yarar vardır. Kırşehir'de Atatürk büstüne yapılan saldırı ile Atatürk Koruma Kanunu çıkarılmıştır. Bunun dışında olayları tamamen engellemek adına 25 Temmuz 1951'de *Atatürk Aleyhinde İşlenen Suçlar Hakkında Kanun* kabul edilmiştir.⁹⁹ Bu düzenlemeler ile Atatürk'ün şahsına ve kişiliğine yapılan hakaret vb. önüne geçilmeye çalışılmıştır.¹⁰⁰

Ekonomik alanda ise Demirköprü Barajı'nın temeli atılmıştır. Gediz Ovası'nın kuraklıktan kurtarıp tarım faaliyetinin gerçekleştirilmesi sağlanmıştır.¹⁰¹ Şeker fabrikalarının sayısı artırılmıştır. Amasya'da şeker fabrikası açılmış buna karşılık Çorum'da da çimento fabrikası açılması için gerekli faaliyetler yürütülmüştür.¹⁰² Özel sektör ilkeleri de benimsendiği için kısa zamanda birçok kurumun açılması mümkün hale gelmiştir.¹⁰³ Ekonomide liberalizm savunulmuş buna paralel dış devletlerden yardımlar

⁹³ Hüseyin Bağcı, *Demokrat Parti Dönemi Dış Politikası*, 1. Baskı, İmge Kitapevi, Ankara, 1990, s. 43.

⁹⁴ Gülten Madendağ, *Demokrat Parti Döneminde Adana'da Gündelik Hayat* (Doktora Tezi), Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya, 2018, s. 210.

⁹⁵ Ünlü, s. 70.

⁹⁶ Mehmet Ali Duran, *Yozgat Basınında Demokrat Parti İktidarı (1950-1960)*, (Yüksek Lisans Tezi), Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya, 2014, s. 72.

⁹⁷ Yılmaz, s. 309.

⁹⁸ Ünlü, s. 75.

⁹⁹ Atatürk Aleyhinde İşlenen Suçlar Hakkında Kanun, (1951), T.C. Resmî Gazete, 7872, 31 Temmuz 1951.

¹⁰⁰ Yılmaz, s. 311.

¹⁰¹ Sarıtaş, s. 99.

¹⁰² "Fabrikalar Nerelere Kurulurmuş", *Hakikat*, (9 Mart 1957), 1.

¹⁰³ M. Kemal Biberöglü, *Demokrat Parti ve sonrası Anıları*, Demokratlar Kulübü Yayınları, Ankara, 1997, s. 17.

alınmıştır. 1951 tarihli *Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu* meclisten geçmiştir.¹⁰⁴ 1954'te yine yabancı sermaye ile çıkarılan kanunla beraber yabancı sermaye için kısıtlamalara son verilmiş yabancı sermaye sahiplerine Türk sermaye sahipleri gibi haklar tanınmıştır. Bu haklar dışında Türkiye'nin dış borçlanmalarında da gözle görülür şekilde artış meydana gelmiştir. Oluşan dış ticaret açığı da bunun bir kanıtıdır.¹⁰⁵

Demokrat Parti hükümetleri döneminde sanayinin gelişimi çok hızlı ve verimli olmuştur. Önceki dönemlerle kıyaslanırsa arada önemli gelişmeler görülmüştür. Demokrat Parti dönemi, önceki dönemlere göre biraz daha yumuşak geçmiştir. Bu durum da dönemin iç siyaseti ve politikalarına yansımıştır. Dış politikalarda atılan yeni adımlar, devlet yatırımlarının eskiye oranla artış göstermesi ve özel sektörün de faaliyetlerini artırmaları sanayi sürecinin hızlı bir şekilde artmasına yol açmıştır.¹⁰⁶ Mevcut 4 şeker fabrikası sayısı 16-17 fabrikaya çıkarılmıştır. Demokrat Parti hükümetleri bunlarla da kalmayıp sadece sanayi alanı için 1957'de Sanayi Bakanlığını kurmuştur. Özel sektör desteklenmiş ise de bu dönemde tam anlamıyla karma ekonomi modeli uygulanmıştır. Bunlarla beraber ek olarak Et ve Balık Kurumu 1 Ekim 1952'de kurulmuştur.¹⁰⁷ Kasaplık hayvan ve balık türlerinde doğal ürünleri sağlamak, adı geçen ürünlerde dış ticarete de etkili rol oynamak ve üreticiyi bilinçlendirmek gibi amaçlarla kurulmuştur. Planlandığı gibi kısmen üretime 1953'te açılmıştır. 1955'te ise sebze-meyve piyasası için de görevlendirilen Et Balık Kurumu sebze ve meyve satışlarına da başlamıştır.¹⁰⁸

1950'de *Yeter Söz Millet*in sloganıyla başlayan serüven 1960'ta son bulmuştur. Bu sona gidişte pek çok neden vardır. 1955 sonrasında meydana gelen siyasi olaylar baş göstermeye başlamıştır. Kıbrıs Meselesi ve ardından 6-7 Eylül Olayları ile iyice huzursuzluklar artmıştır. Bunların dışında artan dış borçlar ve enflasyonda Demokrat Parti'ye karşı tepkiler oluşturmaya başlamıştır. Ekonomik kriz ülkeyi sarmış Demokrat Parti'yi de yıpratmıştır. Karaborsa, istifçilik ve ekmek, yağ kuyrukları ortaya çıkmıştır. CHP ile girilen siyasi kargaşalar da ülkeye yansımıştır. Basına getirilen sansürün de olumsuz etkileri geç kalmamıştır. Üst rütbeli askerler emekliye ayrılmış yerlerine ise

¹⁰⁴ Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu, (1951), *T.C. Resmî Gazete*, 7880, 9 Ağustos 1951.

¹⁰⁵ Karakök, s. 91.

¹⁰⁶ Dikilitaş, s. 49.

¹⁰⁷ Nadir Yurtoğlu, *Demokrat Parti Dönemi'nde Tarım Politikaları ve Siyasi, Sosyal, Ekonomik Hayata Tesirleri (1950-1960)*, (Doktora Tezi), Hacettepe Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Ankara, 2014, s. 285.

¹⁰⁸ Yurtoğlu, s. 290.

Demokrat Parti yanlısı kişiler atanmıştır. Üniversite öğrencilerine karşı uygulanan sert tutumlar da bu sorunlara bir yenisini eklemiştir. 27 Mayıs Askeri Darbesi ile 1961’de Adnan Menderes (Başbakan) ve Hasan Polatkan (Maliye Bakanı) Fatin Rüştü Zorlu (Dışişleri Bakanı) idam edilmiştir. Birçok Demokrat Partili hapis cezasına çaptırılmıştır. Ardından 235 general ve 3.500 civarında subay emekliye sevk edilmiş, üniversitede bulunan 147 öğretim görevlisi görevden alınarak bazı üniversiteler kapatılmıştır. Görevdeki 520 savcı ve yargıç görevden uzaklaştırılmıştır. 1961 Türkiye Anayasası çıkarılmıştır. Darbenin gerçekleştiği gün ise 27 Mayıs Hürriyet ve Anayasa Bayramı ilan edilmiştir. Bu olaylar sonucunda 29 Eylül 1960 yılında ise Demokrat Parti kapatılmıştır.¹⁰⁹

1.3. Demokrat Parti Dönemi’nde Yozgat

1.3.1. Demokrat Parti Döneminde Yozgat Basını

1950’de yaşanan iktidar değişimi, ülkede yenilik oluşturacağının, sosyal hayatta farklılıklar getireceğinin habercisi niteliğindedir. Bu yenilikte sadece Demokrat Parti’nin etkisi yoktur. II. Dünya Savaşı’ndan sonra dünyada değişen dengelerin etkisini Türkiye Cumhuriyeti’nde de görülmüş olmasıdır. Bunun yanı sıra yeni partiyle birlikte ülkede daha demokratik bir yapı olacağının etkisi de büyüktür. Yani her anlamda oluşacak özgürlük ortamının basında da etkili olacağı görüşü vardır. Bu duruma etki eden en önemli durumlardan biri ise muhalefet yıllarındaki Demokrat Parti’nin de etkisi görülmektedir. Basının Demokrat Parti’den en büyük beklentisi yürürlükteki basın kanunun değiştirilmesidir.¹¹⁰ Bu beklentilere Demokrat Parti ilk parti programında yer verilip beklentiler karşılanmıştır. Parti başkanı Adnan Menderes yaptığı konuşmalarda basın özgürlüğüne dair partinin konu ile ilgili hedeflerini dile getirmiştir. CHP’nin anti liberal durumu artık istenmemektedir. Demokrat Parti muhalefet parti olmasının ve iktidarda olduğu dünya konjonktürüyle durumun da etkisiyle bu istekleri karşılamaya çalışmıştır.¹¹¹

¹⁰⁹ Kaçar, s. 90.

¹¹⁰ Ayşe Elif Emre Kaya, “Demokrat Parti Dönemi’nde Basın-İktidar İlişkileri”, *İletişim Fakültesi Dergisi*, 1, (39-93), İstanbul, 2010, s. 94.

¹¹¹ Kaya, s. 95.

Örneklerde görüleceği üzere Demokrat Parti döneminde genel manasıyla basın hayatında özgürlük ortamı oluşmuştur. Gazeteciler düşünülerek kanunlar çıkarılmıştır. Basında özgürlük tam manasıyla beklenen seviyede olmasa da eskiyle kıyaslandığında daha serbest bir ortam olduğu kesindir. Verilen bu genel bilgilerden sonra çalışmanın devamında Demokrat Parti döneminde Yozgat ilindeki basın hayatına değinilmiştir.¹¹²

Yozgat'ta gazetecilik faaliyetlerine geçmeden önce dönemin başlıca örnekleri, *Cumhuriyet*, *Milliyet*, *Hürriyet*, *Akşam*, *Tasvir*, *Yeni Sabah*, *Gece Postası* ve *Vatan* gibi gazetelerdir. Demokrat Parti dönemindeki basın durumu kısıtlı kaynaklar ölçüsünde özetlenmeye çalışılmıştır. Bu durum Yozgat şehrine de yansımıştır. Yozgat'ta basın şehir merkezinde yoğunlaşmıştır. İlk yayın organı 1921'de yayınlanan *Yozgat Vilayet gazetesidir*.¹¹³ II. Dünya Savaşı yıllarına değin dönemin şartlarından kaynaklı olarak yayın hayatı aktif değildir. II. Dünya Savaşı sonrasında bu durumun seyri değişmiştir. Yozgat'ın basın tarihine ilk önemli adımı ise Neşet Tanrıdağ, Mustafa Tütüncü ve Kadir Koçak tarafından *Çağlayan* adlı gazeteyi çıkartmalarıyla başlamıştır. Ancak aynı tarihlerdeki *Hakikat* gazetesi ile beraber uzun soluklu olamamıştır.¹¹⁴

1947'de Abbas Sayar ve Şahin Duran tarafından yayınlanmaya başlayan *Bozok* gazetesi bu değişen durumun diğer bir basamağıdır. Bozok gazetesinin ana özelliklerinden birisi, Yozgat'ın sorunlarını gündeme getirmek ve bu yolla halkı ve konuyla ilgi sorumluları sorunlardan haberdar etmek ve pratik çözüm teklifleri önermektir. Gazetenin öne çıkan bu özelliği bir yayın politikası olarak benimsenmiştir. Ayrıca, 1950'li yılların Yozgat'ının sosyal, ekonomik ve siyasî meseleleri gündeme getirilerek gazete okurlarında bir şuur oluşturulmaya çalışılmıştır. 1950 sonrasında basın hayatı daha da aktif hal almıştır. Şehir merkezinin yanı sıra ilçelere de yayılmıştır. 1973'e kadar yayın hayatına devam eden gazeteler mevcuttur. Bu gazetelerden bazıları şehir merkezinde geri kalanı ise ilçelerde yayınlanmıştır. 1954'te *Bozok* gazetesi sahibi Abbas Sayar tarafından Yozgat'a bağlı Yerköy kazasında *Yerköy* gazetesi yayınlanmaya başlanılmıştır.¹¹⁵ 1961'de *Yeni Yozgat* gazetesi çıkarılarak yayın hayatı daha da çeşitlilik kazanmıştır.¹¹⁶ 1955-1956 tarihleri

¹¹² Kaya, s. 65.

¹¹³ Mehmet Ali Duran, *Yozgat Basınında Demokrat Parti İktidarı (1950-1960)*, (Yüksek Lisans Tezi), Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya, 2014, s. 31.

¹¹⁴ Funda Çapan Özdemir, "Cumhuriyet Dönemi'nde Bir Taşra Gazetesi Bozok", *Rumeli'de Dil Araştırmaları Dergisi*, Kırklareli, 2019, s. 354.

¹¹⁵ "Yozgat" *Yurt Ansiklopedisi*, (1982-1984), C. X, Anadolu Yayıncılık, İstanbul, 2018, s. 7699.

¹¹⁶ Hilmi Gönenç, "Başlarken", *Yeni Yozgat Gazetesi*, (13.02.1961), 1.

arasında çıkan *Vurun Abalıya* haftalık gazetesi, 1957-1975 yılları arasında yayınlanmaya devam etmiştir. Demokrat Parti döneminde Yozgat ilinde adı geçen gazetelerle basın hayatı varlığını sürdürmüştür. Öte yandan Yozgat basını hakkında mevcut kaynak sayısı yeterli olmadığından var olan kaynaklardan yola çıkılarak konu başlığı ele alınmıştır.¹¹⁷

1.4. Eğitim ve Kültür Faaliyetleri

I. Adnan Menderes Hükümeti'nin programına bakıldığında eğitimle ilgili pek çok hedefi görmek mümkündür. Eğitimde bilimsel ve teknik bilgilerin yanında mesleki eğitim ve öğretim, yurt ihtiyaçlarını karşılamak gibi zaruri ihtiyaçlara yer verilmiştir. Bunların yanında millî ve insani duyguları inşa etmek de hedeflere eklenmiştir. Modern çağı yakalarken demokratik yaklaşımlarla manevi duyguları iç içe yaşayarak yeni nesil oluşturmak hedefler arasındadır.¹¹⁸ İlkokul öğretmenlerin aynı ruha ve aynı bilgiye sahip olacağı şekilde öğretmen yetiştirilmesi için yapılacaklar da belirtilmiştir. Üniversitelerin bilimsel ve diğer alanlarda özerkliğine de vurgu yapılmıştır. Doğu Anadolu'ya ağırlık verilmesi gerektiği ve bölgede her seviyede okulun açılacağı duyurulmuştur. Teknik öğretim okullarına gereken önemin verilmesi ve ihtiyaçların karşılanmasına da karar verilmiştir.¹¹⁹

Ahmet Tevfik İleri'nin Millî Eğitim Bakanlığı dönemi Türkiye ile birlikte Yozgat'ta da eğitimin geliştiği dönem olmuştur. İleri özetle; köy okulu ve öğretmen evlerinin genel bütçeden ayrılan kısımla yaptırılmasına karar verilmiştir. 1953-1956 arası lise öğrenimi dört yıla çıkarılmış ise de verim alınamamış ve 1956'da tekrardan üç yıla düşürülmüştür. Liseye devam edememiş öğrenciler için Akşam Sanat Okulları açılmış¹²⁰ ve bu öğrencilerin üniversiteye hazırlanmaları sağlanmıştır.¹²¹ ODTÜ, KTÜ ve Erzurum Üniversiteleri açılmıştır. Mesleki ve Teknik okullar için dışardan alınan makinelerin bakım ve onarımı için sanat enstitüleri içinde motor bölümleri de hedefler arasına eklenip uygulanmıştır. Eğitimin sorunları için Milli Eğitim Şuraları toplanmıştır.¹²² Mevcut hükümet aralıksız başta kaldığı dönemde süreklilik olduğu için hükümetler birbirinin

¹¹⁷ Özdemir, s. 356.

¹¹⁸ Yahya Akyüz, *Türk Eğitim Tarihi*, 9. Baskı, Alfa Yayınları, İstanbul, 2004, s. 84.

¹¹⁹ Çalışma Programı Komisyon Raporları Konuşmalar, *Millî Eğitim Bakanlığı Üçüncü Millî Eğitim Şurası*, Tıpkı Basımevi, İstanbul, 1991, s. 56.

¹²⁰ "Kız Enstitümüz ve Akşam San'at Okulumuz", *Yozgat*, (14 Eylül 1954), 1.

¹²¹ Karakök, s. 91.

¹²² Abdurrahman Bozkurt, *Tevfik İleri Cumhuriyet ve İkinci Eğitim Mimarı*, İdil Yayıncılık, İstanbul, 2012, s. 100.

devamı niteliğinde olmuştur. Hükümet programları arasında farklılıklar bulunmamaktadır. Milli ahlaka vurgu yapılmış manevi değerler önemsenmiştir.¹²³ Eğitimde fırsat eşitliği sağlayarak gençlerde en önemli ülkünün vatan olması gerektiği de dile getirilmiştir. Gençlerin manevi değerlerle donatılacağı sözü verilmiştir.¹²⁴ Kadrosuzluktan dolayı terfi edemeyen ortaokul öğretmenlerinin bu durumuna çözüm olarak Millî Eğitim Bakanlığına yeni bir kanun hazırlanmıştır.¹²⁵ Okul sayısında önemli ölçüde artış gerçekleşmiş ve nicelik artışı göze çarpmıştır. Gençlerin ilmi, içtimai, iktisadi ve diğer alanlarda işlerine yarayacak şekilde yabancı dil eğitimine de ağırlık verilmiştir.¹²⁶ Demokrat Parti'nin genel eğitim görüşünde; milliyetçilik, maneviyatçılık, bilimsellik, demokratlık, ilerlemecilik, fırsat eşitliği, laiklik ve fırsat eşitliği olarak sıralanmaktadır.¹²⁷

Bakanların en çok üzerinde durduğu konular arasında öğretmen yetiştirme, ilköğretim, yükseköğretim, mesleki eğitim, din eğitimi ve halk eğitimi yer almaktadır. Halkın talepleri yanında okulların mevcut durumu ve olması gereken durum düşünülerek eksiklikler belirlenip tamamlanmaya çalışılmıştır. Halkın üzerine yüklenmiş olan okul yaptırmanın ağır koşulları düşünülerek bu durum çözüme kavuşturulmuştur. Bu şekilde hem halk rahatlamış hem de daha dayanıklı ve modern eğitim binaları inşa edilmiştir. Öğretmen yetiştirme programları tek tipe indirilmiştir. Modern çağı yakalamak için eğitim şarttır. Eğitimin merkezinde öğretmenler yer almaktadır. Bunun öneminin farkına varılıp ona uygun politikalar hayata geçirilmeye çalışılmıştır. Bu doğrultuda öğretmen, atama ve okul sayısında artış sağlanmıştır.¹²⁸

Demokrat Parti 1950'de başa gelmeden önce parti programında açıklanan hedefler arasında en büyük kısımlardan biri eğitimidir. 1950 yılında Yozgat şehrinde okuma yazma bilen sayısı 58.000'dir. 1945 yılında okuma yazma bilen erkek sayısı 33.281 iken kadın sayısı ise 8.684'tür. Kadınların erkeklere oranı ise %18,5'tir. 1950'lere gelindiğinde erkek okuma yazma bilen sayısı 45.500 kadın okuma yazma bilen sayısı 13.000'dür.

¹²³ Kemal Telli, *Demokrat Parti Döneminde Giresun'da Eğitim (1950-1960)*, (Yüksek Lisans Tezi), Trabzon Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Trabzon, 2019, s. 31.

¹²⁴ Akyüz, s. 98.

¹²⁵ Telli, s. 35.

¹²⁶ *Yozgat Kataloğu 1990*, s. 60.

¹²⁷ Bozkurt, s. 95.

¹²⁸ Bozkurt, s. 95.

Toplam oran ise %33,2'dir.¹²⁹ Yenileşmenin ve modern çağa ayak uydurmanın en güzel yolunu zihinlerdeki değişime bağlayan parti bu değişimin de eğitimle mümkün olabileceğini dile getirmiştir. Dönem içerisinde Yozgat milli eğitim müdürleri: Akil Mengü (1949-1950), Nazım Gürses (1950-1955), İzzet Alkut (1955-1958) ve Hilmi Metin (1958-1961)'dir.¹³⁰

Eğitim alanında devletle beraber halkın da desteği büyüktür. Molla İzzet gibi isimler halktan olup Yozgat ilinde eğitime katkı sağlayanlar arasındadır.¹³¹ Molla İzzet ve diğerleri halkı okuryazar hale getirmek için çaba sarf etmişlerdir. Nail Çuha, Molla Hüseyin gibi isimler Milli Eğitim Müdürlüğü'nden almış oldukları sertifikalar sayesinde öğretmenliğe başlayan birçok isimden iki tanesidir. Yozgat ilinde adı geçen bu isimler eğitimin ilk kademesi haline gelmiştir.¹³² Ayrıca Yozgat Halk Kütüphaneleri ve Çocuk Kütüphanesi faaliyetlerine devam etmiştir. Halk kütüphanesinde ise 1950-1960 yılları arasında kitaplık sayısı bir, kitap sayısı 7.216, okuyucu sayısı 25.536'dır. 1955-1960 yıllarında kitaplık sayısı bir, kitap sayısı 9.406, okuyucu sayısı 26.762'dir. Çocuk kütüphanesinde 1955-1960 yılları arasında kitaplık sayısı 1, kitap sayısı 629, okuyucu sayısı 51'dir.¹³³

Yozgat eğitim tarihinde ismi zikredilmesi gerekenlerin başında İzzet Okuyucu gelir. 1942'de ilk çalışmalarına başlayıp büyük gayretler neticesinde 1947'de şehirde yeni okulların açılmasını sağlamıştır. İlerisi için umut vadeden öğrenciler ailelerine bildirilmiştir. İzzet Okuyucu'nun yanında Ali Orhan ve Ali Basat da ömrünü halkın eğitimi için adanmış şahsiyetlerdir.¹³⁴ Aşağıdaki tablolarda Yozgat'ın Demokrat Parti dönemindeki öğrenci, öğretmen ve okul sayılarının yanında mezun sayıları da cinsiyet bazında gösterilmiştir.

Aşağıdaki Tablo 1 ve Tablo 2 incelendiğinde 1950-1960 yılları arasında okul sayısında düzenli bir artış görülmektedir. Erkek öğrenci sayısı her dönem kız öğrenci sayısından daha fazla olmaktadır. Mezun verme sayısında da genellikle erkek öğrenci oranı her yıl daha fazladır. Açılan okul sayısı ilin kız ve erkek çocuk sayısı ile paraleldir. 1950-1955

¹²⁹ İstatistik Genel Müdürlüğü, *Nüfus Sayımları 1927-1950*, İstatistik Özetleri No: 8, Ankara, 1953, s.12.

¹³⁰ *Yozgat Kataloğu 1990*, s. 58.

¹³¹ Cenk, s. 127.

¹³² *Yozgat İl Yıllığı 1998*, s. 142-145.

¹³³ *Yozgat İl Yıllığı 1973*, s. 93-94.

¹³⁴ Cenk, s. 128.

yılları arasında okullaşma 216 iken 1955-1960 yıllarında ise bu sayı 341'e çıkmıştır öğretmen sayısı ise sabit 36 olarak kalmıştır.

Tablo 1. İlköğretimin Yıllara Göre Gelişimi¹³⁵

<i>Yıllar</i>	<i>Okul sayısı</i>	<i>Öğretmen sayısı</i>	<i>Toplam</i>	<i>Öğrenci sayısı erkek</i>	<i>Öğrenci Sayısı Kız</i>	<i>Toplam</i>	<i>Mezun sayısı erkek</i>	<i>Mezun sayısı Kız</i>	<i>Okullaşma Oranı</i>
1923-1927	94	145	7.363	4.328	3.035	-----	-----	----	%15
1927-1935	116	175	8.842	5.690	3.152	287	237	50	% 18
1935-1940	172	289	12.457	8.547	3.910	597	485	112	% 27
1940-1945	214	364	18.379	12.043	6.336	871	741	130	% 33
1945-1950	300	584	23.224	15.489	7.735	1.884	1.558	326	% 47
1950-1955	329	624	27.415	19.823	8.392	1.894	1.628	266	%49
1955-1960	395	926	43.045	30.147	12.898	3.745	2.969	276	% 61
1960-1965	594	1.270	58.648	38.162	20.486	7.422	5.505	1.917	% 83
1965-1970	628	1.926	14.070	43.495	30.575	10.292	6.804	3.488	% 98
1970-1972	654	2.331	82.791	46.818	35.973	10.120	6.362	3.758	% 99

Tablo 2. İlkokullardaki Eğitimci ve Öğretmen Dağılımı¹³⁶

<i>Yıllar</i>	<i>Öğretmenli</i>	<i>Öğretmen Eğitimli</i>	<i>Eğitimci</i>	<i>Toplam</i>
1923-1927	94	-----	-----	94
1927-1935	116	-----	-----	116
1935-1940	67	-----	105	172
1940-1945	87	14	113	214
1945-1950	155	35	110	300
1950-1955	216	36	37	289
1955-1960	341	36	18	395
1960-1965	451	49	4	534
1965-1970	584	44	-----	628
1970-1972	614	40	-----	654

Aşağıdaki Tablo 3'teki verilere bakıldığında ortaokul 1. devresindeki tablo incelendiğinde 1950-1955 yıllarında okul sayısı 7 öğretmen sayısı 30 öğrenci sayısı toplam 1.064'tür. 1955-1960 yıllarında ise bu veriler okul sayısı 7 öğretmen sayısı 76 öğrenci sayısı toplam ise 1.611 ve devam eden yıllarda düzenli bir şekilde artış

¹³⁵Yozgat İl Yıllığı 1973, s. 86.

¹³⁶Yozgat İl Yıllığı 1973, s. 88.

göstermektedir. Kız Sanat Okulu'nda 1955-1960 okul sayısı bir, öğrenci sayısı ise 82'dir. Yıllar içinde düzenli artış göstermektedir. İmam Hatip 1. Devre ise 1955-1960 yıllarında bir okul, öğrenci sayısı da 89'dur ve yıllar içinde artış göstermiştir. İmam Hatip okullarında mezun olan kız öğrenci bulunmamaktadır.¹³⁷

Tablo 3. Ortaöğretim ve Mesleki Öğretimi Yıllara Göre Gelişimini Gösteren Veriler¹³⁸

a) Ortaöğretim 1'inci Devre

Yıllar	Okul sayısı	Öğretmen sayısı	Öğrenci Toplam	Erkek	Kız	Toplam	Mezun Sayısı Erkek	Mezun Sayısı Kız
1945-1950	4	30	429	371	58	61	54	7
1950-1955	7	63	1.064	949	115	102	90	12
1955-1960	7	76	1.611	1.214	397	345	289	56
1960-1965	9	146	3.618	3.150	368	765	663	102
1965-1970	16	128	4.690	3.837	853	1.241	952	289
1970-1972	23	138	9.597	7.904	1.693	1.338	1.097	236

b) Kız Sanat Ortaokulu

Yıllar	Okul sayısı	Öğretmen sayısı	Öğrenci Toplam	Erkek	Kız	Toplam	Mezun Sayısı Erkek	Mezun Sayısı Kız
1955-1960	1	-----	82	-----	82	7	-----	7
1960-1965	1	-----	185	-----	185	50	-----	50
1965-1970	1	-----	184	-----	184	39	-----	39
1970-1972	1	-----	171	-----	171	41	-----	41

¹³⁷Yozgat Kataloğu 1990, s. 61.

¹³⁸Yozgat İl Yıllığı 1973, s. 87.

c) İmam Hatip 1.inci Devre

<i>Yıllar</i>	<i>Okul sayısı</i>	<i>Öğretmen sayısı</i>	<i>Öğrenci Toplam</i>	<i>Erkek</i>	<i>Kız</i>	<i>Toplam</i>	<i>Mezun Sayısı Erkek</i>	<i>Mezun Sayısı Kız</i>
1955-1960	1	-----	89	86	3	3	3	-----
1960-1965	1	-----	414	414	-----	40	40	-----
1965-1970	1	-----	379	379	-----	75	75	-----
1970-1972	1	-----	329	329	-----	99	99	-----

Aşağıdaki Tablo 4 incelendiğinde 1950-1955 yılları arasında okul sayısı sadece bir öğretmen sayısı ise 15 toplam öğrenci 200'dür.1955-1960 yıllarında ise okul sayısı bir öğretmen sayısı 14 toplam öğrenci sayısı 253 yine öğrenci sayısı yıllar içerisinde artmıştır. İlköğretim kurum sayılarındaki artışın durumu ortaöğretim kurumları için de geçerlidir. Artan çocuk sayısına paralel olarak II. Dünya Savaşı sonucunda ortaöğretim kurum sayısında da artış söz konusu olmuştur. Ortaöğretim okul sayısında artış ise öğretmen ihtiyacını oluşturmuştur. Bu durum sonucunda ise öğretmen sayısı da artmıştır.¹³⁹

Tablo 4. Ortaöğretim 2. Devrenin Yıllara Göre Gelişimi¹⁴⁰

<i>Yıllar</i>	<i>Okul sayısı</i>	<i>Öğretmen sayısı</i>	<i>Öğrenci Toplam</i>	<i>Erkek</i>	<i>Kız</i>	<i>Toplam</i>	<i>Mezun Sayısı Erkek</i>	<i>Mezun Sayısı Kız</i>
1945-1950	1	17	162	145	17	51	44	7
1950-1955	1	15	200	185	15	53	44	7
1955-1960	1	14	253	198	55	62	53	9
1960-1965	1	11	399	367	32	92	82	10
1965-1970	5	29	1.624	1.442	182	170	147	23
1970-1972	7	42	2.403	2.037	366	294	259	35

Aşağıdaki Tablo 5'teki tablolar incelendiğinde Öğretmen Sanat Okulu'nda Demokrat Parti yılları döneminde hem öğretmen sayısında hem de öğrenci sayısında artış

¹³⁹Yozgat İl Yıllığı 1973, s. 85.

¹⁴⁰Yozgat İl Yıllığı 1973, s. 88.

görülmektedir. Diğer okullar ve sağlık kolejinde ise Demokrat Parti döneminde herhangi bir faaliyet görülmemektedir.¹⁴¹

Tablo 5. Sanat Enstitüsü, Ticaret Lisesi ve Kız Enstitüsü'nün Yıllara Göre Gelişimi¹⁴²

a) Sanat Enstitüsü

<i>Yıllar</i>	<i>Okul sayısı</i>	<i>Öğretmen</i>	<i>Öğrenci</i>	<i>Erkek</i>	<i>Kız</i>	<i>Toplam</i>	<i>Mezun Sayısı Erkek</i>	<i>Mezun Sayısı Kız</i>
1955-1960	1	18	111	111	-----	19	19	-----
1960-1965	1	21	217	217	-----	21	21	-----
1965-1970	1	14	310	310	-----	29	29	-----
1970-1972	1	15	338	338	-----	41	41	-----

b) Kız Enstitüsü

<i>Yıllar</i>	<i>Okul sayısı</i>	<i>Öğretmen sayısı</i>	<i>Öğrenci Toplam</i>	<i>Erkek</i>	<i>Kız</i>	<i>Toplam</i>	<i>Mezun Sayısı Erkek</i>	<i>Mezun Sayısı Kız</i>
1945-1950	1	12	54	-----	54	10	-----	10
1950-1955	1	10	42	-----	42	36	-----	36
1955-1960	1	11	76	-----	76	50	-----	50
1960-1965	1	22	37	-----	37	5	-----	5
1965-1970	1	14	105	-----	105	13	-----	13
1970-1972	1	16	103	-----	103	53	-----	33

1.4.1. Yozgat Halkevi'nin Kapatılması

1932 yılından sonra halkevlerinin açılmasındaki amaç ulusal bilince sahip bireyler yetiştirmek, kültürde birliği güçlendirecek bir toplum oluşturmak, ulusal birlik için millî ruhu biçimlendirecek şekilde nesiller ortaya çıkarmak, köylü ile kentli vatandaşlar arasında birlik tesis etmek şeklinde sıralanabilir.¹⁴³ Cumhuriyet'in ve devrimlerin halka anlatılması için halkevleri en güzel kurumlardır.¹⁴⁴ Dil ve edebiyat, güzel sanatlar, temsil

¹⁴¹Yozgat İl Yıllığı 1973, s. 90.

¹⁴²Yozgat İl Yıllığı 1973, s. 92.

¹⁴³ Yüce, s. 101.

¹⁴⁴ Telli, s. 42

ve spor kolu, sosyal yardım, halk dersane ve kursları, kütüphane, köycülük, tarih ve müze kollarını da içinde barındıran bir kurumdur.¹⁴⁵ Bu alanlarla beraber Türk halkını aydınlatmak için cehaleti azaltmak misyonu ile Halkevleri kurulmuştur.¹⁴⁶ Halkevlerine dileyen herkes katılabilmekte ve üye olabilmektedir. Masrafları ise bulundukları bölgedeki CHP teşkilatlarına aittir. Bazı durumlarda parti ihtiyaçlar için yardımlarda bulunmuştur.¹⁴⁷ Küçük kasaba ve köylerde ise halk odaları kurulma kararı alınmıştır. Farklı illerde yayınları da çıkmıştır. Örneğin; Ankara'da *Ülkü*, Adana'da *Görüşler*, Afyon'da *Taşpınar* gibi sıralanabilmektedir. 1932-1950 yılları arasında 478 halkevi olması yanında 4.322 de halk odası bulunmaktadır.¹⁴⁸ İç Anadolu Bölgesi'nde Halkevi sayısı 80, halkoda sayısı 835, toplam 915'ten oluşmaktadır. Yozgat'ta halkevlerinde okuma yazma kursları açılması eğitim seferberliğinin örneklerinden biridir.¹⁴⁹

19 Şubat 1932 yılında açılan halkevleri arasında Yozgat ili yer almamıştır. Hazırlıkların tamamlanamaması nedeniyle yetişemeyen açılış aynı yıl içinde eksiklerinin tamamlanmasıyla açılmıştır. Vali Bekir Sami Baran ve Belediye Başkanı Yusuf Karslıoğlu olmak üzere ve diğer yöneticilerin de katılımıyla nihayet 24 Haziran 1932 yılında Yozgat Halkevi açılmıştır.¹⁵⁰ Yozgat Halkevinin açılmasından sonra Yozgat ilçeleri arasında 1939 yılında Boğazlıyan, Çandır, Akdağmadeni, Sorgun, Çayıralan şehrinde halkevleri açılmıştır. Çayıralan ve Çandır hariç olmak üzere diğerlerine 500'er den 1.500 lira yardım yapılmıştır. Halkevlerinin teftiş ve düzenlenmesi için 4.000 liraya ihtiyaç duyulması üzerine bu meblağın parti tarafından karşılanması talep edilmiştir.¹⁵¹

Yozgat halkevlerinin yanında faaliyetlerini sürdüren nahiye ve bucaklardaki Halkodaları bazılarının ilçe olması nedeniyle halkevine dönüştürülmüştür. 1940 yılında Boğazlıyan Kazasının Çayıralan ve Hamam nahiyeleri ile Çandır 'da halkodaları açılmıştır. Yerköy'de 1944 tarihinde halkodası açılmış 1945'te ilçe olması nedeniyle Yerköy bucak merkezi ve Çekerek ilçe merkezi olan Hacı köyünde bulunan halkodaları halkevine dönüştürülmüştür. 1945 tarihinde Şefaattli halkodası açılmıştır.¹⁵²

¹⁴⁵ Cemalettin Canlı, *Halksız ve İnsansız Bir Tarihin Halkevleri*, Halkevleri Yayınları, Ankara, 1999, s.85.

¹⁴⁶ Muhittin Yıldırım, *Yaygın Eğitim ve Halk Eğitim Merkezleri*, Gazi Kitabevi, Ankara, 2009, s. 31.

¹⁴⁷ BCA,490.1.0.0.1533.234.1, 31 Mayıs.1951.

¹⁴⁸ Tevfik Çavdar, "Halkevleri", *Türkiye Ansiklopedisi*, C. IV, İletişim Yayınları, İstanbul, 1983, s. 21.

¹⁴⁹ BCA, 490.1.0.0.1059.1017.1, 23 Mayıs 1950.

¹⁵⁰ BCA, 490.01/3.12.13.

¹⁵¹ BCA, 490.01/962.725.2.

¹⁵² BCA, 490.01/962.725.2/1-3.

1947 tarihinde Yozgat İl İdare Kurulu tarafından Akdağmadeni ilçesine bağlı Hozman, Tuzlacık, Ozan, Ahmetfakılı, Belekçahan, Dedefakılı ve Kargalık köylerinde halkodaları açılıp faaliyete geçmiştir. 1948 yılında Çayıralan'ın ilçe merkezi olması nedeniyle var olan halkodaları halkevlerine dönüştürülmüştür.¹⁵³ Yozgat halkevlerinin başkanları şöyle sıralayabiliriz. 1945 tarihinde Şevket Yasa, 1946'da Nazım Kafaoğlu, 1946-1948 tarihinde Şevket Erdem, 1948-1950'de Muammer Çapanoğlu son olarak 1950 tarihinde Nazım Kafaoğlu kısa süreliğine vekaleten halkevi başkanlığını devam etmiş aynı yıl göreve Salih Demirel gelmiştir.¹⁵⁴ 1950 tarihinden sonra Halkevlerinin giderek faaliyetlerinin yavaşlaması ayrıca başkanlıklarında vekaleten yürütülmeye çalışılmıştır. 1948'de Yozgat'ta Halkevlerinin Demokrat Parti ve CHP arasında yaşanan siyasi çatışmadan etkilendiği halkevi ve halkodaları başkanlarının faaliyetleri ciddiye almadığı görülmektedir. Nazım Kafaoğlu'nun Demokrat Parti'ye geçişi CHP'ye eleştirileri gazetelerde yayınlamıştır.¹⁵⁵

1933 tarihinde halkevi faaliyet raporunda Yozgat Halkevlerinin toplam şubelerindeki üye sayısı 403 kişidir. Şubelerin hiçbirinde kadın üye yoktur. Üyelerin meslek grupları ise avukat, doktor, öğretmen, memur, tüccar, işçi, zanaatkar ve çiftçilerden oluşmaktadır.¹⁵⁶ 1936 tarihinde ise Yozgat Halkevlerinin üye sayısı 299 kişi olup kadın üye sayısı ise 39 kişi olarak görülmektedir.¹⁵⁷ 1940-1945 tarihleri arasında savaşın çıkma ihtimaline karşı halkevlerinin bütçesinin kısıtlanması faaliyetlerinde bu nedenle azalmasına buna paralel olarak üye sayısı ve halkın katılımında da azalmaya başlamıştır.¹⁵⁸

1949-1950 yılı faaliyetleri Temsil Şubesi önemli günler de gösteriler yapmış ve oyunlar sergilemiştir. Halkevinde, Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubesi faaliyetlerini sürdürmüştür. 1949 tarihinde Halkevinde İngilizce kursu açılmıştır.¹⁵⁹ Halkevinde ayrıca okuma yazma bilmeyenler içinde de kurs açmış kaydolan öğrenci 100'ü geçmiştir. Devamında ocak ayından itibaren yürürlüğe girecek olan yeni gelir vergisi ve usul kanunu

¹⁵³ BCA, 490.01/962.725.2/5-9.

¹⁵⁴ BCA, 490.01/991.835.1/18.

¹⁵⁵ BCA, 490.01/845.343.227,37.

¹⁵⁶ *CHP Halkevlerinin 1935 Senesi Faaliyet Raporları Hılasası*, Ankara, 1936, s. 3-135.

¹⁵⁷ 1937 Yıldönümü Broşürü, *Geçen Yılda Halkevleri Nasıl Çalıştı*, Ankara, 1937, s. 28.

¹⁵⁸ BCA, 490.01/454.1871.3.

¹⁵⁹ "Halkevleri", *Yozgat*, (23 Şubat 1949; 24 Şubat 1950), 2.

etrafında ilgililere kurs verilmiştir.¹⁶⁰ 1950 tarihinde Yozgat Halkevi Başkanlığını yıl itibariyle faaliyetlerini merkezde her ay bir temsil verilmesi, kazalarda ve halkevinin uygun bulacağı bucaklarda temsil verilmesi, komşu vilayetlerde ortak faaliyet gösterilmesi ve temsil verilmesi Ankara’da Halkevi’nde ve radyoda bir Yozgat Folklor gecesi düzenlenmesi şeklinde planlanmıştır.¹⁶¹ Musabeyli bucağı, Divanlı, Büyük incirli ve Lök köylerinde bulunan okuma yerlerine halkevlerinde tarım ile ilgili olan yayınların ve halkın yararlanacağı yayınlar getirilmiştir. Merkeze yakın olan Sarıhacılı, Çalatlı ve Kırım köylerinde birer okuma odası açılmıştır.¹⁶² Her ayın ilk ve 15. günlerinde şiir günleri düzenlenmiştir. Ayda bir dergi yayınlanmak ve sosyal, kültürel ve ekonomik konularda konferanslar düzenlenmiştir.¹⁶³ Köycülük Şubesi’nde halkın resmî kurumlarla dilekçelerinin ve mektuplarının ücretsiz olarak yazdırması, belirli günlerde bir avukat bulundurarak halkın dertlerine de kanuni yollarla yardım etmiştir. Köy tetkik gezilerine doktorlarda katılmış ücretsiz muayene yaptırılmış köylere seyyar sinema götürülerek Ankara’dan gönderilen uygun filmler seyrettirilmiştir.¹⁶⁴

Yozgat Halkevlerinin kuruluşundan itibaren her yıl imkanları ölçüsünde kültürel ve yerel yayınlar yapmıştır. Bu yayınlar bölgede yaşamış şairlerin eserlerinin derlenerek basımı ayrıca şiirleri de basılmıştır. Halkevinin çalışmaları da bu yayınlarda anlatılmıştır. 1938 yılından itibaren *Bozok Mecmuası*, 1941’den sonrası *Notlar Mecmuası*yla da bölgesel derlemeler yayınlanmıştır. Diğer basımı yapılan eserler *Yayla Kızı* (1934), *Öz Türkçe Soyadları* (1935), *Köylülerimizle Baş Başa* (1936) adlı eserlerdir. Kısıtlı imkanlara rağmen Halkevlerinin yayınladığı dergiler bir başarı olarak görülse de dergide yazılan yazıların yerel kalması Cumhuriyet ve inkılaplarının kazanımları üzerine yeterince durulmamıştır.¹⁶⁵

Kurulmaları itibariyle ilk on yılda büyük ilerlemeye ulaşmış iseler de sonraki yıllarda bu durum aynı kalmamıştır. Halkevlerinin yayın organı olan *Ülkü* dergisi zamanla CHP’nin yayın organı haline gelmeye başlayınca muhalefet tarafından acımasızca eleştirilmiştir.¹⁶⁶ Zamanla maddi kaynakların da kesilmesiyle eski gücünü yitirmiş ve

¹⁶⁰ “Halkevleri”, *Yozgat*, (16 Haziran 1949), 2.

¹⁶¹ BCA, 490.01/1059.1070.1/27.

¹⁶² BCA, 490.01/1059.1070.01/26.

¹⁶³ BCA, 490.01/1059.1070.1/22.

¹⁶⁴ BCA, 490.01/1059.1070.1/5, 8-9.

¹⁶⁵ Erdal, s.186-188.

¹⁶⁶ CHP, *XVI Yıldönümünde Halkevleri ve Halkodaları*, Ulus Basımevi, Ankara, 1948, s.25.

kapanmaya başlamıştır. Halkevlerine aktarılan maddi ödeneğin halktan alındığı söylentisi de yayılmıştır. Bu da olumsuz tepkilere yol açmıştır. Cumhuriyet Halk Partisi Demokrat Parti arasında bu konu da köy enstitüleri tartışmaları gibi şekillenmiştir.¹⁶⁷ Şiddetli tartışmalar oluşmuştur. Hatta Demokrat Parti üyesi olup Halkevlerine giriş yapmak isteyen kişiler alınmamışlardır. Bu olumsuz hava da siyasete ve ülkenin genel haline yansımıştır. Halkevlerinin politik kurumlar olduğu birçok kez dile getirilmiştir.¹⁶⁸ Konu o kadar çok gündeme gelmiştir ki CHP ile Demokrat Parti arasında mücadeleye dönüşmüştür ve bu durum meclise, gazetelere kadar yansımıştır. 8 Eylül 1951’de CHP’nin katılmadığı oylamada oy çoğunluğu ile kapatılmasına karar verilmiştir.¹⁶⁹ Halk evlerinin kapatılması Yozgat için eğitim faaliyetlerini düşmesine halkın bundan daha az istifade etmesine yayın organıyla yayılan düşüncelerin kısıtlanmasına neden olmuştur.¹⁷⁰

Sosyal ve siyasal açıdan halkın ilgisinin tekrardan toparlanabilmesi için 1947 tarihinde CHP VII. Kongresinde vurgu yaparak bu kurumların tüm siyasi partilerin kullanımına ve açık olması gerektiğini Demokrat Parti üyelerinin de Halkevlerini toplantılarını kullanabileceğini söylemiştir.¹⁷¹ Tüm partilerin kullanımı için düzenleme ve incelemeler yapmak için bir komisyon kurulmuştur. Komisyon halkodalarıyla toplam sayısı 5000’i geçen bu kurumların CHP kontrolünde olması ön şart kabul ederek halkevlerinin hukuken “şirket”, “cemiyet” veya “tesis”, adı altında yasal bir statüye sahip olması çalışılmıştır.¹⁷² Halkevlerinin ticari bir amaç taşımamasından dolayı şirket olmasına dair düşünce pek rağbet görmemiştir. Cemiyet olma hususunda ise Cemiyetler Kanunun içeriği bu konuda komisyonun çekimser davranmasına neden olmuştur. En son karar olarak tesisleşme düşüncesi olmuştur.¹⁷³ Halkevlerinin tesisleşerek varlığına devam ettirme düşüncesi ekonomik yardım almadan yaşayamayacağı CHP’nin bu tesise yardımın olamayacağı ve bu sorunun tesisin belediye ve hükümete devredilmesiyle çözüleceği rapor edilmiştir. Böylece halkevlerinin ortaya atılan tesis çözümü de hayata geçirilmemiştir. Çıkarılan 5830 sayılı yasa ile ülkedeki tüm halkevlerinin Cumhuriyet Halk Partisi binaları ve bütün mal varlıklarına el konulmuştur. Devamındaki süreçte 1960’ta Halk Eğitimi Genel

¹⁶⁷ İbrahim Erdal, *Halkevlerinin Kuruluşu Yapısı ve Yozgat Halkevi (1932-1951)*, Siyasal Kitabevi, Ankara, 2013, s. 42.

¹⁶⁸ Nurcan Toksoy, *Halkevleri; Bir Kültürel Kalkınma Modeli Olarak*, Orion Kitabevi, Ankara, 2007. s. 27

¹⁶⁹ Tunç, s. 473.

¹⁷⁰ Erdal, s. 181.

¹⁷¹ CHP, *VII Kurultay Tutanağı*, s. 210.

¹⁷² CHP, *VII Kurultay Tutanağı*, s. 199-200.

¹⁷³ CHP, *VII Kurultay Tutanağı*, s. 200.

Müdürlüğü'ne bağlı halk eğitim merkezleri kurulmuştur. Halk eğitime dair tüm planlanan faaliyetler bu kurum dâhilinde yapılmıştır.¹⁷⁴ Yozgat Halkevi ile ilgili ulaşılabilen son bilgi ise 1951 yılında Yozgat Halkevi'nin 1949 ve 1959 yıllarına ait harcamalarının incelenmesiyle ilgilidir. 5830 sayılı kanun yasasının çıkarılmasıyla Yozgat Halkevi ile ilgili hiçbir faaliyet ve haber bulunmamaktadır.

1.5. Yozgat Seçimleri

Demokrat Parti'nin 1950 seçimleri kazanması 27 yıllık tek parti iktidarına son vererek ülkenin demokrasi mücadelesinde önemli bir dönüm noktası olmuştur. Seçim sürecine bakıldığında, mücadelenin CHP ve Demokrat Parti arasında yaşandığı görülmektedir. Millet Partisi ve Milli Kalkınma Parti seçimlere katılsa da halkın büyük ilgisi CHP ve Demokrat Parti'ye karşı olmuştur. Bu iki partide ana söylem demokrasi olmuştur.¹⁷⁵ 1950 seçimlerinden 1961 seçimlerine kadar liste usulü çoğunluk sistemi uygulanmıştır. 1950, 1954 ve 1957 yıllarında yapılan seçimlerde uygulanan liste usulü çoğunluk sistemi oy oranı, meclisteki sandalye sayısı arasındaki fark ve milletvekili başına düşen oy sayısı kriterleri bakımından incelendiğinde genel olarak yönetilebilirlik anlayışının bu sistemde öne çıktığı görülmüştür. Liste usulü çoğunluk sistemi uygulanan seçimler 14 Mayıs 1950 yılında gerçekleşmiş ve seçmenler partilere değil adaylara oy vererek tercihlerini yapmışlardır.¹⁷⁶

CHP ve Demokrat Parti'nin tüm ülkede katıldığı seçimlere Millet Partisi 22 ilde, Milli Kalkınma Parti'si 3 ilde, Toprak Emlak ve Serbest Teşebbüs Partisi, Türk Sosyal Demokrat Partisi ve İşçi Çiftçi Partisi sadece İstanbul'da seçimlere katılmıştır.¹⁷⁷ 1950 seçimlerine katılım oranını oldukça yüksektir. Seçim sonuçlarına bakıldığında milletvekili dağılımının ülke genelinde; Demokrat Parti 416, CHP69, MP 1, Bağımsızlar 1 şeklinde olduğu görülür.¹⁷⁸ Sonuçlara göre 63 ilin 44'ünde Demokrat Parti adayları tam

¹⁷⁴ Yıldırım, s. 33.

¹⁷⁵ Muharrem Turp, "Türkiye'nin Demokratikleşme Sürecinde Bir Mihenik Taşı: Basında 1950 Seçimleri", *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, C. XVIII/37, 2018, s. 18-19.

¹⁷⁶ Ahmet Demirel, "50. Yıldönümünde 1950 Seçimleri", *Tarih ve Toplum*, XXXIII, (197), Mayıs 2000, s. 14.

¹⁷⁷ Tank Zafer Tunaya, *Türkiye'de Siyasi Partiler*, Arba Yayınları, İstanbul, 1995, s. 85.

¹⁷⁸ Çağatay Benhür, *Türk Demokrasi Tarihinde Bir Dönüm Noktası Olarak 1950 Genel Seçimleri*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2001, s. 154-158.

liste ile seçimleri kazanmıştır.¹⁷⁹1950 seçimleri öncesinde ise iktidardaki CHP ile ana muhalefet partisi Demokrat Parti, uzlaşi içinde, seçim mevzuatında önemli değişiklikler yapmıştır. Seçim sürecinin mahkeme denetimi altında olması, gizli oy-açık tasnif ilkesinin yasallaştırılması gibi değişiklikler söz konusu olmuştur. Bu seçimde liste usulü çoğunluk sistemi uygulanmıştır. Çoğunluk sistemi, her seçim bölgesinde en yüksek oyu alan partiye bütün temsilcilikleri verilmiştir. Demokrat Parti 420 milletvekilliği almıştır. %40'a yakın oy alan CHP, bu oranın üçte biri kadar milletvekilliği kazanabilmiştir. Bu sistem “*yönetimde istikrar*” ilkesini en çok öne çıkaran sistemdir. Beyaz Devrim olarak da adlandırılan 14 Mayıs 1950 seçimlerinde Demokrat Parti büyük bir üstünlükle CHP'nin 27 yıllık iktidarına son vermiştir. Bu seçimde kitle iletişim araçları da kullanılarak geniş bir kampanya süreci yapılmıştır. Demokrat Parti muhalif basının da desteğini alarak, çok büyük sıkıntı ve yokluklarla geçen II. Dünya Savaşı yıllarının halkta iktidara karşı oluşturduğu tepkileri de seçim döneminde çok iyi değerlendirmiştir. Demokrat Parti, “*Yeter Söz Milletindir*”, sloganlı afişlerle bir seçim kampanyası sergilemiştir. 14 Mayıs 1950 milletvekili genel seçiminde yedi milletvekili çıkartmıştır.¹⁸⁰ Yozgat'ta 1950 seçimlerinde kayıtlı seçmen sayısı 133.422, oy kullanan seçmen sayısı 123.468, Demokrat Parti il bazında aldığı oy 68.969, CHP'nin ise 50.866'dır.¹⁸¹ Buradan anlaşılacağı üzere seçimi DP kazanmasına rağmen Yozgat halkının CHP'ye olan teveccühü devam etmektedir.

1954 seçimlerine Demokrat Parti ve CHP 64 vilayetin hepsinde, CMP 40 ilde, 16 Mayıs 1952 de kurulmuş olan ve ilk kez bir genel seçime katılan Türkiye Köylü Partisi (TKP) ise 19 ilde aday gösterdi. Demokrat Parti seçim stratejisini ekonomik başarılarını halka anlatmak ve CHP'nin eleştirilerine cevap vermek üzerine kurarken ideolojik konumlanışını “*milli irade*” kavramı üzerine oturtuyordu. CHP tarafından hayat pahalılığına, kahve gibi ürünlerin piyasada bulunamayışı konularına vurgu yapılsa da özellikle Petrol Kanunu ve Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu üzerinden sorunlar gündeme getiriliyordu.¹⁸²Türkiye genelinde toplam 10.262.063 seçmenden, 9.095.617'si

¹⁷⁹ Pervin Demirci, “1946 ve 1950 Seçimleri: Siyaset, Bürokrasi, Propaganda ve Demokrasiye Geçiş Eğilimleri”, *Çankırı Karatekin Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, C. IX, (1), 2021, s. 10.

¹⁸⁰ Yüksek Seçim Kurulu, Erişim: 05 Ekim 2022,

https://www.ysk.gov.tr/doc/dosyalar/docs/1950MilletvekiliSecimi/1950_Milletvekili_Sayisi.pdf

¹⁸¹Yüksek Seçim Kurulu, Erişim: 09 Ekim 2022,

https://www.ysk.gov.tr/doc/dosyalar/docs/1950MilletvekiliSecimi/1950_Secim_Sonuclari.pdf

¹⁸² Ensar Yılmaz, “1954 Seçimlerinin Önemi, Öne Çıkan Özellikleri ve Siyasi Sonuçları”, Bartın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sayı.4, (Ekim 2020), s. 10.

43.174 sandıkta oy kullandı. Katılım oranı %88,6 gibi yüksek bir oranda gerçekleşmiştir. 1954 seçimleri Demokrat Parti'nin ilk kez iktidar partisi olarak gittiği, CHP'nin de ilk kez muhalefet partisi olarak katıldığı seçimlerdir. Demokrat Parti 1950-1954 arasındaki icraatları ile millet faktörünü siyaset oyununa dahil etmiş, özellikle kırsal kesimin büyük desteğini almıştır. Söz konusu yıllarda köy nüfusunun çok fazla olması, köy oylarını alan Demokrat Parti'nin seçimleri kazanmasını sağladı. 1950 seçimlerinin ardından başlayan Kore Harbi, Türkiye'nin NATO'ya girme girişimleri, tarım üretimindeki görece iyileşme, savaş nedeniyle tarım ürünlerinin değerinin artması, ekonomik iyileşme ve görece demokratik ortam, Demokrat Parti'ye verilen desteği arttırmıştır. Seçimlerde Demokrat Parti'nin aldığı %57,6'lık oy oranı Türkiye'de bir siyasi partinin almış olduğu en yüksek oy oranı olmuştur. 2 Mayıs 1954 günü yapılan genel seçimlerden Demokrat Parti, Cumhuriyet tarihinin en yüksek oranıyla galip çıkarken 503 milletvekilliği kazandı. CHP %34.8 oranla parlamentoya 31 milletvekili sokabildi. Bu seçimden sonra oylarını muhalefete veren kimi iller, Demokrat Parti tarafından cezalandırıldı. Bazı iller, ilçe haline getirilmiş veya bazı iller ikiye bölünmüştür. Yozgat 1954 seçimlerinde dağılımında seçmen sayısı 154.092 oy kullanan seçmen sayısı 140.083'tür. Oy dağılımı ise şu şekilde gerçekleşti; Demokrat Parti 79.733, CHP 45.653, Cumhuriyetçi Millet Partisi 7.862 ve son olarak Bağımsızlar 4.250'dir.¹⁸³

27 Ekim 1957 seçimi öncesi dönemde, Demokrat Parti içinde başlayan muhalefet, bu partiden ayrılanların Hürriyetçi Parti'yi kurmasıyla sonuçlandı. Muhalefet partileri, CHP, CMP ve HP 1957 seçimlerinden önce bir muhalefet cephesi oluşturup ve seçimlerde bir güç birliği yapmayı kararlaştırmışlardı. 1954 yılında ekonomik açıdan sıkıntılı bir dönem olmuştur. Kore Harbi bitmiş dünya piyasalarındaki ürün talebi sona ermiştir. Demokrat Parti iktidarı, giderek katılaştıran tutumuyla, muhalefet partilerinin bu iş birliğini engellemek için birçok antidemokratik yöntemle başvurmuştur. Örnek verilecek olursa seçim öncesinden seçim kanununda değişiklikler yaparak Hürriyet Partisi'nin seçimlerde başarısını önlemek için partilerin seçimlere il ve ilçe örgütlerini tamamladıkları illerde girebilecekleri hükmü getirilmiştir. Bundan başka seçimlerde partilerin ittifak yapmasını engelleyici değişiklik yapılmıştır. 1957 Seçimleri öncesinde konuşulan ana konu başta ekonomi, seçim sistemi, seçim güvenliği, baskı iddiaları gibi konular ele alınmıştır.

¹⁸³ Yüksek Seçim Kurulu, Erişim: 09 Ekim 2022, https://www.ysk.gov.tr/doc/dosyalar/docs/1954MilletvekiliSecimi/1954_Secim_Sonuclari.pdf

Memlekette kalkınma adına faaliyetin olmadığı fakat iktidarın bu konuda devamlı bir propaganda malzemesi olarak kullanılması muhalefet eleştirmiştir.¹⁸⁴

CHP'nin 1957 seçimlerinde faaliyeti ve Demokrat Parti'nin tüm yurttan oy kaybına uğramasına neden olmuştur. 1957 seçimleri sonuçları 1950 ve 1954 seçim sonuçlarını karşılaştırıldığında 1957 seçimlerinin çok daha ağır şartlarda gerçekleşmiştir.¹⁸⁵ Muhtemel oy kaybını ya da iktidarı kaybetme riskini göz önüne alan Demokrat Parti'nin bu tutumları sonunda, 27 Mayıs Darbesi'ne gidilen süreci hızlandırmıştır. Seçimlerde Demokrat Parti'nin oyları önceki seçimlere göre azalmıştır. Ancak seçim sistemi sayesinde 424 milletvekili çıkartmıştır. CHP 178, CMP 4, Hürriyet Partisi 4 milletvekilli çıkarmıştır ayrıca 2 de bağımsız milletvekili vardır. CHP %41 oranında oy alırken milletvekilliği oranı %29 da kalmıştır. Demokrat Parti %47 oranında oy almasına rağmen milletvekilliklerinin birçoğunu aldı ve TBMM'nin %70'ine sahip oldu. Demokrat Parti'nin oyu ilk defa %50'nin altına indi. % 48.6 oy oranıyla 424 milletvekili çıkararak yeniden iktidar olsa da önemli bir itibar kaybı yaşamıştır. Yozgat 1957 milletvekili genel seçiminde seçmen sayısı 166.850, oy kullanan seçmen sayısı 137.967'dir. Demokrat Parti 59.933, CHP 44.756, Cumhuriyetçi Millet Partisi 31.922, Hürriyet Partisi 172'dir.¹⁸⁶ Bu seçimde Yozgat'ın TBMM'ye gönderdiği milletvekili sayısı ise 9'dur.¹⁸⁷

1954 seçimlerinde kullanılan oyların %34.34'ünü CHP 1957 'de oyların %41.03'ünü alabilmiştir. Demokrat Parti 1954 seçimlerinde toplam oyların %58.22'sini kazanan Demokrat Parti 1957 de oyların %47.91 olarak düşüşe geçmiştir. İki partinin de aldıkları oy yüzdeleri arasındaki fark 1954'te %21.88, 1957 de %6.88'e düşmüştür. Seçim kazandığı iller daha çok Türkiye'nin Orta -Doğu ve Güney bölgelerinde yığılmakta birlikte CHP'nin bölgeler itibariyle ilerlemelerini ve iktidar partinin gerilemesini görülmektedir.¹⁸⁸ 1954-1957 dönemlerinde CHP'nin ilerlemesinin ve iktidar partisinin gerilemesinin nedeni coğrafi bölgelere göre sınırlandırma yapılamamaktadır. CHP'nin 1954-1957 yılları 67 ilin 55'inde toplam oylardan CHP'nin oy miktarı artmıştır. Yalnızca

¹⁸⁴ Yunus Özdurgun, "Türk Siyasi Hayatında 1957 Seçimleri: Beyanatlar ve Tartışmalar", *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı, 51, Van, 2021, s. 14.

¹⁸⁵ C.H.P. Araştırma Bürosu Yayın No:7, *Seçim Neticeleri Üzerine Bir İnceleme 1950, 1954, 1957 Milletvekilleri Seçimleri*, Güven Matbaası, Ankara, 1959, s. 8.

¹⁸⁶ Yüksek Seçim Kurulu, Erişim: 09 Ekim 2022, https://www.ysk.gov.tr/doc/dosyalar/docs/1957MilletvekiliSecimi/1957_Secim_Sonuclari.pdf

¹⁸⁷ Yüksek Seçim Kurulu, Erişim: 09 Ekim 2022, https://www.ysk.gov.tr/doc/dosyalar/docs/1957MilletvekiliSecimi/1957_Milletvekili_Sayisi.pdf

¹⁸⁸ C.H.P. Araştırma Bürosu, *Seçim Neticeleri Üzerine Bir İnceleme*, s. 6.

Balikesir ve Bilecik'te oy CHP açısından herhangi bir değişiklik olmamıştır. Ama diğer 10 ilde (Yozgat, Çorum, Adıyaman, Bursa Sinop, Kırşehir, Diyarbakır, Isparta, Burdur, Nevşehir) CHP açısından 1954 seçimine kıyasla oy oranlarında azalma görölmüştür. Bu nedenle CHP ayrıca tek başına incelendiğinde oylar oranlarında gerileme olduğuna 10 ilden çoğunda CHP'nin iktidar partisine göre ilerlemiş olduğu görölmüştür.¹⁸⁹ Yozgat'ta aynı şekilde CHP'ye verilen oylarda azalma görölürken Demokrat Parti oy oranında belirli bir artış görölmüştür. 1954-1957 döneminde Yozgat da 100 sayılarak yapılan endeks üzerinden Demokrat Parti oranlarında %26 azalma görölmüştür.1954-1957 döneminde 64 ilde oy yüzdelerinde parti arasındaki farklar CHP lehine gelişme göstermiştir. Yozgat %15.35 olarak CHP lehine artış göstermiştir. Demokrat Parti kazandığı illerde iki parti arasındaki mevcut nisbi farklar 1954'te %26.60 iken 1957 ise %11.11bu da CHP aleyhine fark var olduğunu gözler önüne sermektedir. Seçime katılma oranlarını incelersek 1950 de %89.06, 1954 de ise %88.76 ve son olarak 1957 ise %77.15'tir. 64 ilden 34'ünde buna Yozgat'ta dahil 1954-1957 arasında seçime katılan seçmen sayısında azalma olmuştur.1950-54 ise seçime katılan seçmen sayısı çoğu ilde artış göstermiştir.¹⁹⁰ Seçmen sayısı Yozgat da şöyledir; 1950 de 133.422, 1954 de 154.092, 1957 ise 166.850'dir. Göröldüğü gibi seçmen sayısı yıldan yıla artış göstermiştir.¹⁹¹ Sonuç olarak yukarıda seçimlerin özelliklerinden ve seçimlerin mukayesesi yapılmaya çalışılmıştır.

¹⁸⁹ C.H.P. Araştırma Bürosu, *Seçim Neticeleleri Üzerine Bir İnceleme*, s. 8.

¹⁹⁰ C.H.P. Araştırma Bürosu, *Seçim Neticeleleri Üzerine Bir İnceleme*, s. 14-32.

¹⁹¹ C.H.P. Araştırma Bürosu, *Seçim Neticeleleri Üzerine Bir İnceleme*, s. 26-29.

Tablo 6. Adayların En Çok Oy Alanların 1954 Milletvekili Seçimlerine Ait İl Seçim Kurulunca Düzenlenen Tutanak¹⁹²

Adı	Soyadı	Doğduğu yer ve tarihi	Aldığı oy sayısı
İhsan	Aktüel	Yozgat	82.966
Danyal	Akbel	İstanbul 1901	76.565
Talat	Alpay	Yozgat	83.109
Mahmut	Ataman	Yozgat 1329	81.851
Ömer	Erzurumluoğlu	Yozgat	85.593
Numan	Kurban	Yozgat 1338	76.864
Haşim	Tathioğlu	Akdağmadeni 1310	70.822
Ali	Ünlüsoy	Yozgat 1332	83.125

Tablo 7. Seçime İştirak Eden Demokrat Parti Adayların 1954 Seçimlerinde Kazalardan Aldıkları Oy Miktarları¹⁹³

Milletvekilleri	Merkez	Çayıralan	Boğazlıyan	Çekerek	Akdağmadeni
Ömer Erzurumluoğlu	85.594	6.173	13.221	12.929	16.908
Ali Ünlüsoy	83.303	6.271	12.275	12.677	16.677
İhsan Aktüel	82.933	6.205	11.975	12.445	16.669
Talat Alpay	83.109	6.095	11.190	12.447	16.344
Mahmut Ataman	81.851	5.906	12.123	12.293	16.390
NumanKurban	76.866	5.136	12.840	12.334	16.267
Danyal Akbel	76.565	6.120	10.093	11.472	15.515
Haşim Tathioğlu	70.822	5.166	8.363	12.305	16.180

Yukarıdaki Tablo 6'ya bakıldığında en çok oyu alan milletvekili 85.593 oyla Ömer Erzurumluoğlu'dur. Diğer adaylarında oyları azımsanmayacak miktardadır. Tablo 7'yi incelersek merkezde oy miktarı en fazla Ömer Erzurumludur.

¹⁹² BCA, 30.10.0.0.78.517.3, Sayı, 4.

¹⁹³ "Seçime İştirak Eden Adayların Aldıkları Oy Nispeti", *Bozok*, (12 Mayıs 1954), 2.

Tablo 8. 27 Ekim 1957’de Yozgat İlçelerinde Partilerin Aldığı Oy Oranları¹⁹⁴

İlçeler	D.P.	C.H.P.	C.M.P.
Yozgat	9.562	10.172	5.735
Yerköy	2.880	3.851	2.151
Şefaati	2.435	4.008	1.706
Boğazlıyan	7.182	7.081	2.289
Sorgun	9.726	6.540	4.725
Akdağ	7.495	3.694	4.658
Çekerek	8.518	3.386	5.344
Çayıralan	6.108	4.384	2.026
Sarıkaya	6.156	2.179	3.424
Toplam	60.072	45.295	32.057

1.5.1. Yozgat Milletvekilleri

14 Mayıs 1950 tarihinde yapılan seçimler ile 27 yıllık CHP iktidarına son vermiş ve yeni soluk getirecek olan Demokrat Parti iktidarının başladığı tarih olmuştur.¹⁹⁵ 1950 ile 1960 arasında geçen 10 yılda Demokrat Parti tek başına iktidar olmaya CHP ise muhalefet olmaya hazır değildir. Demokrat Parti’nin yapmış olduğu başarılı işler yanında günümüze kadar tartışılmalı politikalara da mevcuttur. İktidar-muhalefet oldukça gergin olmasının yanı sıra halk arasında da kutuplaşmaların ve ayrışmaların yaşandığı bir dönemdir.¹⁹⁶ Bu başlıkta bu tarihler arasında Yozgat’ı temsil etmiş milletvekillerinin değerlendirilmesi yapılmıştır

IX., X. ve XI. dönemler Demokrat Parti iktidarına denk gelmektedir. IX. dönem 1950-1954 yılları arası, X. dönem 1954-1957 yılları arası ve XII. Dönem ise 1957 ile 1960 yılları arasını ifade etmektedir.¹⁹⁷ Bu başlıkta bu dönemde milletvekili olan isimlere yer verilmektedir. Önemli isimler arasında yer almayı başaran aşağıda bahsedilen milletvekilleri önemli olaylara imza atmışlardır ve Yozgat ili ve ilçeleri için çalışmalar

¹⁹⁴ “Partilerin Aldıkları Oy Miktarları”, *Bozok*, (30 Ekim 1957), 1.

¹⁹⁵ Yüksek Seçim Kurulu, “14 Mayıs 1950 Seçim Sonuçları”, Erişim: 02 Temmuz 2021, https://www.ysk.gov.tr/doc/dosyalar/docs/1950MilletvekiliSecimi/1950_Secim_SonucLari.pdf

¹⁹⁶ Nasrullah Uzman, “Demokrat Parti Döneminde Yozgat’ta İktidar- Muhalefet İlişkileri (1950-1960)”, *Uluslararası Bozok Sempozyumu*, II, Yozgat, 2016, s. 361.

¹⁹⁷ *Yozgat Kataloğu 1990*, I, Yozgat Kültür ve Dayanışma Derneği, İstanbul, 1991, s. 1.

yapmışlardır. İlin gelişmesi için faaliyetlerde bulunulmuştur.¹⁹⁸ Cumhuriyet tarihinde önemli konularda Demokrat Parti dönemi dönüm noktası olmakla beraber Yozgat ili için de aynı durum söz konusu olmaktadır. Milletvekilleri seçildikleri ilin durumuna vakıf olmakla beraber ilin gelişimi için tespitlerde bulunur ve gerekli çalışmaları yürütmektedir.¹⁹⁹ Demokrat Parti döneminde Yozgat ilinin gelişimi için yapılan faaliyetlere öncülük eden milletvekillerine ayrıntılı olarak bakılmıştır.

1.5.1.1. Seyit Niyazi Ünal ALÇILI

1903'te Yozgat'a bağlı Alcı köyünde doğdu. Alcı köyü ilkokulundan mezundur. 1918'de babasını İspanyol gribi pandemisinden kaybetti.²⁰⁰ 16 yaşında evlenen Seyit Nizazi, dört beş yıl boyunca çiftçilikle uğraştı. 1922 tarihinde Konya Öğretmen Okulu'na girdi ve beş yıllık okulu üstün başarı ile tamamladıktan sonra yüksek tahsilini Ankara Hukuk Fakültesi'nde tamamladı. Adalet Bakanlığı bünyesinde uzun süre avukatlık ve hakimlik yaptı.²⁰¹ Başarılı hizmetlerinden ötürü Yargıtay üyeliğine seçilirken, 1950-1954 yılları arasında Demokrat Parti IX. dönem milletvekili oldu.²⁰² Alçılı, 1950 seçimlerinde Yozgat'taki seçimlerde 77.210 oy almayı başardı.²⁰³ Kariyerine Yozgat'ta devam etti.²⁰⁴ Emekli olduktan sonra 25 yıl avukatlık yapmıştır.²⁰⁵

1.5.1.2. Avni DOĞAN

Avni Doğan 1892 tarihinde Yozgat'ta doğmuştur. Meclis-i Mebusunda III. Dönem milletvekili olan Hayrullah Efendi'nin oğludur. Mülkiye mezunu olup farklı kamu görevlerinde bulundu. Babasının izinden giden Avni Doğan, Boğazlıyan, Konya Ereğli kaymakamlığı yapmıştır. TBMM II. Dönem Bozok valiliğine atanmış ayrıca Umumi Müfettişlik görevinde bulundu.²⁰⁶ Ardından Konya valiliğine atanması nedeniyle Bozok valiliğinden istifa etmiştir. Kariyerine VI. ve VII. dönem Çankırı milletvekilliği ile devam

¹⁹⁸ *Yozgat İl Yıllığı 1968*, s. 142.

¹⁹⁹ Uzman, s. 363.

²⁰⁰ *TBMM Arşivi*, Mazbatalar, S.M.1924.1.9.

²⁰¹ *Yozgat Kataloğu 1990*, s. 12.

²⁰² *TBMM Albümü (1950-1980)*, II, TBMM Yayınları., Ankara, 2010, s. 600.

²⁰³ BCA, 30.10.0.0.77.512.3, Sayı, 3.

²⁰⁴ Uzman, s. 363.

²⁰⁵ Halil İbrahim Yılmaz, *1946-1960 Arası (VIII.- IX.- X.- XI. Dönem) TBMM Yozgat Milletvekilleri ve Faaliyetleri*, (Yüksek Lisans Tezi), Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Nevşehir, 2017, s. 73.

²⁰⁶ Avni Doğan, "Hamurculu'nun Perişan Cevabına, Cevabımız", *Yozgat Postası*, (23 Mart 1954), 2.

etmiştir. II. Dönem Şark İstiklal Mahkemesi üyeliği de bulunmaktadır. Avni Doğan, İstiklal Mahkemesi üyeliği sonrasında ise Kastamonu, Samsun ve Ankara valilikleri yapmıştır. II. ve IV. dönem Divan-ı Riyaset İdare Memurluğu yanında II., III. ve IV. Divan-ı Riyaset Katipliği görevinde de bulunmuştur. 1950 seçimlerinde CHP'den 57.029 oyla Yozgat milletvekili olarak meclise girmiştir.²⁰⁷ 1950-1954 tarihleri arasında ise IX. Dönem Yozgat milletvekilliği yapmıştır.²⁰⁸ Ardından Ankara ve Kastamonu milletvekilliği görevlerinde de yer almıştır.²⁰⁹ XXVI. Hükümet Daire Bakanlığı görevini de diğer görevlerinde olduğu gibi başarıyla tamamlanmıştır. Fransızca, Farsça ve Arapçayı bilmektedir.²¹⁰ Kurtuluş, Kuruluş ve Sonrası isimli kitapları mevcuttur. Evli ve üç çocuk babası olan Doğan 1965'te vefat etmiştir.²¹¹

1.5.1.3. Ömer Faik ERBAŞ

1901'de Yozgat'ın Yerköy ilçesine bağlı Saray köyünde doğdu. Babası Ahmet Bey annesi ise Şerife Hanım'dır.²¹² İlkokul mezunu olup çiftçilik ve ticaretle meşgul olmuştur. CHP'nin Saray köyü parti bucağı başkanlık görevinin yanı sıra CHP Yozgat il başkanlığı görevlerinde bulunmuştur.²¹³ Sonrasında ise Demokrat Parti Yerköy İlçe İdare Kurulu Başkanlığı görevinde de bulunmuştur. Siyasi hayatı IX. Dönemle sınırlı olup evli ve on çocuk babasıdır. 1988'de vefat etmiştir.²¹⁴ 1950 seçimlerinde Erbaş, aldığı 73.048 oy ile Demokrat Parti'den Yozgat milletvekili olarak meclise girmeye hak kazanmıştır.²¹⁵ 29 Mayıs 1950 tarihinde ise TBMM'de yapılan seçimde Dilekçe Komisyonu'na seçilmiştir. 6 Kasım 1950'de aynı komisyona seçilen Erbaş sonraki seçimlerde ise Ticaret Komisyonu'na seçilmiştir.²¹⁶ TBMM'de verdiği soru önergeleriyle ön plana çıkmıştır.²¹⁷

²⁰⁷ BCA, 30.10.0.0.77.512.3, Sayı, 3.

²⁰⁸ "Mebus Seçimi Hakkında", *Yozgat Postası*, (16 Mart 1954), 3.

²⁰⁹ Uzman, s. 363.

²¹⁰ Kazım Öztürk, *Türk Parlamento Tarihi*, TBMM II. Dönem 1923-1927, 3, TBMM Vakfı Yayınları, Ankara, s. 159.

²¹¹ Yılmaz, s. 100.

²¹² Öztürk, *Türk Parlamento Tarihi*, TBMM II. Dönem 1923-1927, s. 1143.

²¹³ Uzman, s. 365.

²¹⁴ *TBMM Arşivi*, Tercüme-i Hâl Kâğıdı, HT.1927.1.9.

²¹⁵ BCA, 30.10.0.0.77.512.3, Sayı, 3.

²¹⁶ BCA, 30.10.0.0.44.259.3, Sayı, 3.

²¹⁷ *TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem. IX, C. XIV, Birleşim. 52, s. 10-11.

1.5.1.4. Haşim TATLIOĞLU

1894 tarihinde Yozgat'ın Akdağmadeni ilçesinde doğdu. Babası İbrahim Hülvi Bey, annesi Fatma Hanım'dır. İlk ve ortaokulu Akdağmadeni'nde tamamlanmıştır. Liseyi ise İstanbul'da tamamlamış, I. Dünya Savaşı'na katılmış Kut'ül Amare'de İngilizlere esir düşmüştür. Seydibeşir esir kampında tutulmuştur. I. Dünya Savaşı'nı müteakip İstanbul Üniversitesi Fen -Edebiyat Fakültesi'ne başlamıştır. Dördüncü sınıftayken Kurtuluş Savaşı başlamıştır ve bu savaşa katılmak için okulu yarıda bırakmıştır.²¹⁸

Kurtuluş Savaşı ardından Akdağmadeni Rüştüyesinde öğretmenlik yapmıştır. İlçede Türk Ocağı'nı kurup yönetmiştir. Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Başkanlığı'nda bulunmuş ve ardından bu cemiyet Halk Partisi'ne dönüştürüldükten sonra burada da görevleri mevcuttur. 5 Nisan 1946'da Demokrat Parti'nin Yozgat il Müteşebbis Heyetini oluşturmuştur. Ardından üç yıla aşkın sürede partinin il başkanlığı görevini yapmıştır.²¹⁹Daha sonra partinin Çorum, Kırşehir, Niğde, Samsun ve Trabzon illerindeki parti müfettişlikleri görevlerini icra etmiştir. IX. Dönem Yozgat milletvekilliğini yapmış evli ve dört çocuk babasıdır. Emekliye ayrıldıktan sonra 1970'te vefat etmiştir.²²⁰

14 Mayıs 1950'de yapılan seçimlerde 153.498 seçmenden aldığı 70.607 oy ile Demokrat Parti'den Yozgat milletvekili olarak meclise girmiştir.²²¹ 29 Mayıs 1950'de Bütçe Komisyonu üyeliğine seçilmiştir. Sonrasında ise Maliye, Gümrük ve Tekel Komisyonlarındaki görev almıştır.²²² 1954 seçimlerinde ise aldığı 70.822 oy ile Demokrat Parti'den Yozgat milletvekili olarak meclise girmiştir.²²³

1.5.1.5. Yusuf KARSLIOĞLU

Hususi eğitim alan Karşlıoğlu Dava Vekilliği görevi icra etmiştir. Çiftçilik yapmakla beraber Vilayet İdare Heyeti Azalığı, Belediye Başkanlığı, Umumi, Meclis Azalığı da yapmıştır. Bu görevleri dışında Türk Dil Kurumu'ndaki görevini de yürüttü. TBMM VII. Ve IX. Dönem milletvekili olarak seçilmiştir. Karşlıoğlu, IX. Dönemde Demokrat Parti'den Yozgat milletvekili olarak aldığı 69.329 oy ile meclise girmeye hak

²¹⁸ Öztürk, *Türk Parlamento Tarihi*, TBMM II. Dönem 1923-1927, s. 1149.

²¹⁹ Yılmaz, s. 82.

²²⁰ *TBMM Albümü 1950-1980*, TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü, 2 Haziran 2010, Ankara, s. 601.

²²¹ BCA, 30.10.0.0.78.517.3, Sayı, 10.

²²² Yılmaz, s. 75.

²²³ Yılmaz, s. 131.

kazanmıştır.²²⁴ 29 Mayıs 1950 tarihinde yapılan meclis toplantısında dönem boyu görev almış olduğu Dilekçe Komisyonu'na seçilmiştir.²²⁵ İncelenen *TBMM Tutanak Dergisi* sonucunda Karşlıoğlu'nun 29 konuşması, 2 kanun teklifi ve 5 önergesi mevcuttur.²²⁶ TBMM faaliyetleri köylüler, yolsuzluklar, Diyanet, Adliye ve Dahiliye vekaletlerinin bütçeleri konularında yoğunlaşmıştır. Konuşmalarında doktorların köyleri gezmesi gerektiğini vurgulamıştır. 1954 yılında Yozgat'a gelen dahiliyeci, röntgenci, nisaiyesinin ve buna benzer alanlarda çalışan hekimlerin görev süreleri dolması ile Yozgat'ı terk ettiklerini belirleterek bu durumun uzun süre devam ettiğini de eklemiştir.²²⁷ Yozgat ili için bu alanlarda ve bunlara benzer durumları dile getirmiş Yozgat sorunlarına çözüm aramıştır.²²⁸

1.5.1.6. Fuat NİZAMOĞLU

1917'de Yozgat'ta doğmuştur. Babası Ali Efendi, annesi ise Zehra Hanım'dır. Lise mezunu olan Fuat Nizamoğlu ticaret ve ziraat işleriyle meşgul olmuştur.²²⁹ 1939'da askerliğini teğmen rütbesiyle tamamlamış ve terhis edilmiştir. 24 Ağustos 1942'de yeniden askere çağırılmış 1944'te ise terhis edilmiştir.²³⁰ IX. Dönem 1950-1954 yılları arasında Yozgat milletvekilliğine seçilerek siyasi yaşamına başlamıştır.²³¹ XI. dönemde ise yine aldığı 59.697 oy ile Yozgat milletvekili seçilmiştir.²³² Yassıda Yüksek Adalet Divanınca anayasayı çiğneme suçlamasıyla dört yıl iki ay hapis cezası almak durumunda kalmıştır. Evli ve üç çocuk babası olan Nizamoğlu 1988'de vefat etmiştir.²³³

Nizamoğlu ayrıca Maliye Komisyonu'nda görev almıştır. Denizcilik Bankası hazine bonoları, umumi hayata müessir afetlerde alınacak tedbirler, iktisadi devlet teşekkülleri, Gümrük Kanunu gibi konular için kurulan geçici komisyonlarda yer alarak TBMM'deki faaliyetlerde aktif olarak yer almıştır. Ayrıca Denizcilik Bankası için kurulan geçici komisyonun da kâtiplik görevini yerine getirmiştir.²³⁴

²²⁴ BCA, 30.10.0.0.77.512.3, Sayı, 3.

²²⁵ *TBMM Arşivi*, Mazbatalar, SM.1326.1.9.

²²⁶ Yılmaz, s. 85.

²²⁷ Nisaiyeci: kadın hastalıkları uzmanı anlamına gelmektedir.

²²⁸ Yılmaz, s. 135.

²²⁹ *TBMM Albüm 1950-1980*, s. 601

²³⁰ Öztürk, *Türk Parlamento Tarihi*, TBMM II. Dönem 1923-1927, s. 1147.

²³¹ *TBMM Arşivi*, Mazbatalar, SM.1926.1.9.

²³² BCA, 30.10.0.0.77.512.3, Sayı, 3.

²³³ Öztürk, *Türk Parlamento Tarihi*, TBMM II. Dönem 1923-1927, s. 1148.

²³⁴ Yılmaz, s. 93.

1.5.1.7. Hasan ÜÇÖZ

Yozgat'a bağlı Boğazlıyan ilçesinde 1907'de doğmuştur. Babası Hüseyin Bey, annesi ise Fatoş Hanım'dır. Konya Erkek Öğretmen Okulu'nu bitirdikten sonra Denizli Sarayköy Okulu'na atanmıştır. Askerlik görevini tamamladıktan sonra Denizli, Yozgat ve Yozgat'a bağlı Boğazlıyan ilçesinde öğretmenlik görevlerini icra etti. 1941-1942 yıllarında Boğazlıyan Halkevi Başkanlığı görevini yürüttü. 1942 yılında yapılan belediye seçimlerini kazanarak Boğazlıyan Belediye başkanı olmuştur. VII. Dönem milletvekili seçimlerinde ise Tunceli milletvekili olarak seçilmiştir.²³⁵ Dönemin sonuna doğru ara vererek Kızılay Müfettişliği görevi ile çalışma hayatına devam etmiştir. Bu görevi devam ederken öte yandan IX. dönem Demokrat Parti'den aldığı 69.100 oy ile meclise Yozgat milletvekili olarak girmiştir.²³⁶ Evli ve üç çocuk babası olan Üçöz, IX. dönemin son bulması ile beraber Kızılay Müfettişliği görevine geri döndü. Emekliye ayrıldıktan sonra 1972'de vefat etti ve cenazesi Ankara'ya defnedilmiştir.²³⁷

Milletvekilliği süresince Gümrük ve Tekel, Milli Eğitim Komisyonlarında yer almakla beraber Gümrük ve Tekel Komisyonu'nda kâtiplik görevini de yerine getirmiştir.²³⁸ Akaryakıt ve Harçlar Kanun Tasarısı'nı görüşen komisyonda yer almıştır. Milletvekilliği süresince 9 konuşma ve 1 önergesi mevcuttur.²³⁹ Konuşmalarında Kore'ye gönderilen askerlerin durumuna, Çiftçi Mallarını Koruma Kanunu'nun kaldırılmasına, PTT İşletme Genel Müdürlüğü'nün 1951 yılı bütçesi yollukları gibi konulara yer vermiştir. Bayındırlık Bakanlığı ve Karayolları Genel Müdürlüğü'nün 1952 bütçeleri hakkında da söz alarak bilhassa köylülere el uzatılması gerektiğine vurgu yapmıştır. Köylü ve halkla ilgili birçok yerde sorunları dile getirmiş ve sorunlara çözüm bulmaya çalışmıştır.²⁴⁰

1.5.1.8. Ömer Lütfi ERZURUMLUOĞLU

1921'de Yozgat'ta dünyaya geldi. Babası Sabit Bey olup annesi Nazire Hanım'dır. İlk, orta ve lise öğrenimini Yozgat'ta tamamlayıp 1940'ta Siyasal Bilimler Fakültesi'ne girdikten sonra 1944 yılında İdari Şube'den mezun olmuştur. 31 Ekim 1944 tarihinde ise

²³⁵ TBMM Arşivi, Mazbatalar, SM.1320.1.7.

²³⁶ BCA, 30.10.0.0.77.512.3, Sayı, 3.

²³⁷ Yılmaz, s. 75.

²³⁸ Öztürk, *Türk Parlamento Tarihi*, TBMM II. Dönem 1923-1927, s. 1152.

²³⁹ Yılmaz, s. 94.

²⁴⁰ Yılmaz, s. 99.

İçişleri Bakanlığı Kurs Büro Stajyerliğinde göreve başladı. 1945'te Ankara Maiyet Memuru görevine ataması yapıldı. Çankırı Maiyet memurluğunun ardından 1948 tarihinde ise İmralı Kaymakamlığı'na atandı.²⁴¹ 1949-1950 tarihlerinde ise askerlik görevini teğmenliğe yükselerek başarıyla tamamlamıştır.²⁴² 1951 tarihinde avukatlık yapabilmek için Ankara Barosu'nda kaydı bulunmaktadır. Bu görevlerinin yanı sıra Yozgat Yüksek Öğrenim Derneği, Anadolu Kulübü ve Bizim Ev Derneklerinin üyesidir.²⁴³ Alaca ve Sarıkışla Kaymakamlıklarına atandı. Bu görevindeyken 1954 seçimlerinde Demokrat Parti kontenjanında 140.183 kişiden aldığı 85.593 oy ile meclise Yozgat milletvekili olarak girmiştir.²⁴⁴ 1960 Askerî Darbesi ile 4 yıl 2 ay hapis cezası almıştır. 1963 tarihindeki Af Kanunu ile serbest bırakıldı. Kayıtlı olduğu Ankara Barosu'nda avukatlık görevi ile hayatına devam etmiştir. 1976 tarihinde emekliye ayrılana kadar Sosyal Güvenlik Bakanlığı Müşaviri olarak çalışmaya devam etti. XVI. Dönem Yozgat milletvekilliği (1977-1980) de yapan Erzurumluoğlu, evli ve iki çocuk babasıdır. 1995 tarihinde vefat etmiştir.²⁴⁵

Demokrat Parti döneminde milletvekilliği görevlerindeki faaliyetleri, Divan-ı Muhasebat Encümenliğine seçilerek başlamıştır. Sonraki yasama dönemlerinde Dahiliye Encümenliği üyeliğine seçilmiştir. Memurin Kanunun Tefsiri, Kamulaştırma Kanunu, Orman Kanun Layihası, Milletvekilleri Seçimi Kanunu'na ek Kanun layihasını müzakere, tavriri müzakere ve bunlara benzer kurulan geçici komisyonlarda önemli görevleri başarıyla icra etmiştir.²⁴⁶

1.5.1.9. Ali ÜNLÜSOY (İMAMOĞLU)

1916 tarihinde Yozgat'ta dünyaya gelen babası Abdullah Bey, annesi ise Meryem Hanım olan Ünlüsoy 1931 tarihinde Sorgun ilçesine bağlı Emirler köyünde vekil öğretmenlik yapmıştır. "Ünlüsoy" olan soyadı Yozgat Asliye Hukuk Mahkemesince alınan kararla 14.06.1968 tarihli ve 1968/289/268 sayılı kararı ile "İmamoğlu" olarak değiştirilmiştir. 1932'de Yozgat ili Ağcın ve Karakaya köylerinde seyyar millet mektebi öğretmeni olarak

²⁴¹ TBMM Arşivi, Tercüme-i Hâl Kâğıdı SM.2201.1.10.

²⁴² Kazım Öztürk, *Türk Parlamento Tarihi*, TBMM, X. Dönem (1954-1957), VII, TBMM Vakfı Yayınları No: 24, Ankara, s. 933.

²⁴³ Ali Çankaya, *Yeni Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler (Mülkiye Şeref Kitabı) 1859-1968*, Mülkiyeliler Birliği Yayınları, 1, Ankara, 1968, s. 2729.

²⁴⁴ BCA, 30.10.0.0.78.517.3, Sayı, 8.

²⁴⁵ Yılmaz, s. 75.

²⁴⁶ Yılmaz, s. 140.

çalışmaya devam etmiştir. 1933 tarihinde Akdağmadeni Çiçekli köyüne vekil öğretmen olarak atanmıştır. 1937 tarihinde yükseköğrenimine devam ederek Orman Fakültesine kayıt yaptırmıştır. Mezuniyetini müteakip 1941 tarihinde Çankırı'ya atanmıştır. Niksar, Çoruh ve İzmir'e atanarak çalışma hayatına devam etmiştir. Kariyer basamaklarında yükselerek Amasya Orman Mühendisi unvanı ile Amasya'ya nakledilmiştir.²⁴⁷ 1954 seçimlerinde ise Demokrat Parti Yozgat milletvekili olarak seçmen sayısı 140.183 seçmenden aldığı 83.125 oy ile meclise girmeye hak kazanmıştır.²⁴⁸ Evli ve üç çocuk babası olan Ünlüsoy 2001'de vefat etmiştir.²⁴⁹

Milletvekilliği yaptığı dönemde ise Münakalat Encümeni azalığına seçilmiştir. Son yasama döneminde ise Ziraat Encümeni azalığına seçilmiştir. Yapmış olduğu konuşmalarda kaçakçılık, emekli sandığı, Köy Enstitülerinin eksikliği gibi konular üzerinde durmuştur.²⁵⁰

1.5.1.10. Talat ALPAY (Salih Talat ALPAY)

1910'da Yozgat'ta doğmuştur. Babası Mehmet Şükrü Bey, annesi Nazife Hanım'dır. İlk ve orta öğrenimini Yozgat'ta, lise öğrenimini ise Afyon'da tamamladı. Ankara Hukuk Fakültesini bitirdikten sonra askerliğini er olarak yaptı. 1930-1948 tarihleri arasında Maliye Bakanlığı'nda muhtelif görevlerde bulundu. 1950-1954 tarihleri arasında ise Toprak ve İskân Umum Müdürlüğü'nde çalışma hayatına devam etti.²⁵¹ 1954 seçimlerinde 140.183 kişiden aldığı 83.109 oy ile ve 1957 seçimlerinde ise aldığı 59.866 oy ile Demokrat Parti Yozgat milletvekili olarak seçilerek meclise girmeye hak kazandı.²⁵² 1960 Askerî Darbesi ile yargılanmış ve anayasayı ihlal suçundan 4 yıl 2 ay hapis cezası almıştır.²⁵³ 2 yıl hapis yattıktan sonra serbest bırakılmıştır ve hayatının devamında Şeker Şirketi İdare Meclisi üyesi olarak görev aldı. Evli ve 3 çocuk babası olan Alpay 1990 yılında vefat etti.²⁵⁴

²⁴⁷ *TBMM Arşivi*, Tercüme-i Hâl Kâğıdı, HT.2203.1.10.

²⁴⁸ BCA, 30.10.0.0.78.517.3, Sayı, 11.

²⁴⁹ Yılmaz, s. 143.

²⁵⁰ Yılmaz, s. 145.

²⁵¹ *TBMM Arşivi*, Tercüme-i Hali Kâğıdı, HT.2199.1.10.

²⁵² BCA, 30.10.0.0.78.517.3, Sayı, 9.

²⁵³ Öztürk, *Türk Parlamento Tarihi*, TBMM, X. Dönem (1954-1957), s. 619.

²⁵⁴ Yılmaz, s. 131.

24 Mayıs 1954 tarihli yapılan oturumda Adliye Encümenliği azalığına seçilmiştir. Ardından Divan-ı Muhasebat ve son olarak da Bütçe Encümenliği görevine getirilmiştir. Talat Alpay konuşmalarında sağlık merkezleri için konulması gereken bütçeden bahsetmiştir. Bu bütçenin amacının halk sağlığı olduğunu da belirtmiştir. Sağlık merkezlerinin kurulmasının zorunlu olduğunu da dile getirmiştir.²⁵⁵

1.5.1.11. İhsan AKTÜREL

1893 tarihinde Yozgat'ta dünyaya gelen Aktürel'in babası Mahmut Bey, annesi ise Zeliha Hanım'dır. İlk, orta ve lise öğrenimini Yozgat'ta, yüksek öğrenimini ise İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde tamamladı. Askerliğini teğmen rütbesiyle yaptı. 1954 seçimlerinde Demokrat Parti'den 82.966 oy alarak milletvekili oldu.²⁵⁶ 1954 tarihinde Demokrat Parti'den ayrılarak CHP'ye geçti. Devam eden süreçte partide Yüksek Disiplin Kurulu Başkanlığı görevine getirildi.²⁵⁷ Kariyerinin devamında İstanbul ve Ankara Üniversiteleri İdari İlimler Enstitüsü Anadolu ve Atlı Spor Kulübü, Türk Ocağı, Kızılay ve Çocuk Esirgeme Kurumu gibi kurumlarda görev yaptı. Evli ve 2 çocuk babası olan Aktürel 7 Ekim 1969'da vefat etti.²⁵⁸

Yasama faaliyetleri olarak 14 Mayıs 1954 tarihli meclis oturumunda Teşkilat-ı Esasiye Encümeni üyeliğine seçildi. TBMM'de çok sayıda konuşmasının yanı sıra kanun teklifi de mevcuttur. Emekli Sandığı ile ilgili ayrıntılı konuşmalarının yanı sıra memleketin huzur ve sükuneti için söz almıştır. Konuşmalarında Medeni Kanun'a genişçe yer vermiş eksikleri dile getirmiştir. Gayrimenkul kiralar hakkındaki kanun için de konuşmaları mevcuttur. Gereğinden fazla kar elde edilmesinin yanlışlığını vurgulamıştır.²⁵⁹

1.5.1.12. Mahmut ATAMAN

1913 yılında Yozgat'ta dünyaya gelen Ataman'ın annesi Fatma Hanım babası ise Mustafa Mahir Bey'dir.²⁶⁰ İlk ve ortaokul öğrenimini Yozgat'ta, lise öğrenimini ise Kayseri'de tamamlamıştır. Yüksek öğrenimini Ankara Hukuk Fakültesi'nde tamamlamıştır. Askerlik hizmetini teğmen rütbesiyle tamamladıktan sonra Burhaniye Sulh hâkimi olarak

²⁵⁵ Yılmaz, s. 147.

²⁵⁶ BCA, 30.10.0.0.78.517.3, Sayı, 5.

²⁵⁷ TBMM Arşivi, Tercüme-i Hâl Kâğıdı, HT.2198.1.10.

²⁵⁸ Öztürk, *Türk Parlamento Tarihi, TBMM, X. Dönem (1954-1957)*, s. 622.

²⁵⁹ Yılmaz, s. 151.

²⁶⁰ TBMM Albüm 1950-1980, TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü, 2 Haziran 2010, Ankara, s. 676.

kariyerinde devam etti.1954 seçimlerinde ise Yozgat milletvekili olarak meclise girmeye hak kazanmıştır. Seçimlerde140.183 seçmenden 81.851oy aldı.²⁶¹ Yozgat Milletvekili Ataman, 1960 darbesinde tutuklanarak 4 yıl 2 ay hapis cezasına mahkûm edildi. Evli ve 5 çocuk babası Ataman 1991 tarihinde vefat etti.²⁶²

Yasama faaliyetlerine 14 Mayıs 1954 oturumu ile başlamıştır. Belirtilen tarihteki oturumda Adliye Encümenliği azalığına seçildi. Bu görevinin yanında Muvakkat Encümen’de aza olarak da bulunmuştur. Askerî kimliği bulunan şahısların yurt dışında işledikleri suçların Türkiye’de işlenmiş olarak görülmesi gerektiğine vurgu yapmıştır. Yurt dışındaki mahkemelerce hüküm verilmiş olsa bile Türkiye sınırları içerisinde tekrardan yargılanması gerektiğini de eklenmiştir. Kanun teklifi ve takriri de bulunan Ataman’ın siyasi hayatı hareketli geçmiştir.²⁶³

1.5.1.13. Danyal AKBEL

Akbel, 1901’de İstanbul’da doğmuştur. Babası Mehmet Rasim ve annesi Hatice Nober olan Danyal Akbel öğrenimini İstanbul’da tamamlamış kariyer hayatına ise İstanbul Kadıköy Sultanisinde öğretmen olarak başlamıştır. Askerlik görevini teğmen olarak tamamlamıştır. Askerlik dönüşünde Aydın, İzmir ve Ankara illerinde Erkek Sanat Okulu’nda Matematik öğretmenliği görevlerinde bulundu. Başmüfettişlik yaptığı sırada Mesleki Teknik Öğrenim Genel Müdürlüğüne atandı.²⁶⁴

1954 seçimlerinde 140.183 kişiden aldığı 76.565 oy ile Demokrat Parti’den Yozgat milletvekili seçildi.²⁶⁵ 1957 tarihinde ise İzmir’den Demokrat Parti milletvekili olarak seçilerek meclise girdi. 1960 Askerî Darbesi ile ceza alan milletvekilleri arasında olup 4 yıl 2 ay hapis cezasına çarptırıldı. Evli ve 3 çocuk sahibi olan Danyal Akbel 1981’de vefat etti.²⁶⁶ Yozgat milletvekilliğine 2 Mayıs 1954 tarihinde başladı. Bu tarihli oturumda Maarif ve Bütçe Encümenliği azası olarak seçildi. Görevi süresince sivil memur ve subayların çalışma koşullarına değindi. Aynı işi yapan kişilere farklı maaşlar verilmesinin adil olmadığı konusunda ısrarcı olmuştur. ODTÜ’nün kuruluşu ve hazırlıkları hakkındaki

²⁶¹ BCA, 30.10.0.0.78.517.3, Sayı, 6.

²⁶² Öztürk, *Türk Parlamento Tarihi, TBMM, X. Dönem (1954-1957)*, s. 932.

²⁶³ *TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem X, C. I, Birleşim.3, s. 38.

²⁶⁴ TBMM Albüm 1950-1980, s. 675.

²⁶⁵ BCA, 30.10.0.0.78.517.3, Sayı, 11.

²⁶⁶ *TBMM Arşivi*, Tercüme-i Hâl Kâğıdı, HT.2197.1.10.

kanun kapsamında yer alabilecek bu üniversitenin imar ve sanayi alanında kalkınması için teknik elemanın yetişmesinin zorunlu olduğunu dile getirmiştir. Ankara başta olmak üzere Türkiye’de birçok üniversitenin Demokrat Parti döneminde açılacağı da konuşmaları arasında yer almıştır.²⁶⁷

1.5.1.14. Atıf BENDERLİOĞLU

1910 tarihinde Yozgat’ın Akdağmadeni ilçesinde doğdu. Baba Hüseyin Hami Bey, anne ise Firdevs Hanım olan Benderlioğlu, İlkokulu Akdağmadeni’nde, ortaokulu Malatya’da, lise öğrenimini Sivas’ta, yükseköğrenimini ise Ankara Hukuk Fakültesi’nde tamamladı. 1930’da Ankara Kadastro Heyeti kâtibisi olarak kariyer yaşamına başladı. Ardından sırasıyla Ankara Sulh Hukuk Mahkemesi’nde Zabıt Kâtibisi görevinde, 1933’te Ankara Askerî Fabrikalar Mehakim Şubesi Kâtibisi ve Maliye Bakanlığı hukuk müşaviri olarak kariyerinde hızla yükseldi. Askerlik görevini tamamladıktan sonra Maliye Bakanlığı Hukuk Müşavirliği Yardımcılığına atandı. II. Dünya Savaşı’ndan dolayı tekrardan askere alındı. 1941 yılında terhis oldu.²⁶⁸ 1950 yılında Yozgat’ta Demokrat Parti yoklamasına girdi ve ²⁶⁹ 1954 seçimlerine katıldı. Demokrat Parti’den Ankara milletvekili olarak meclise girdi. Adından 1957 seçimlerinde ise XI. Dönem Yozgat milletvekili olarak 60.072 oy ile mecliste kalmayı başarmıştır.²⁷⁰ 1960 Darbesi ise beraber 10 yıl hapis cezasına mahkûm edilen Benderlioğlu, çıkarılan Af Kanunu ile serbest kaldı. 1975-1980 arasında sanatla uğraşmasının yanı sıra Cumhuriyet Senatosu Ankara üyeliğine seçilmiş ve bu görevini de yerine getirdi. Evli ve 3 çocuk babası olan Benderlioğlu 1992’de Ankara’da vefat etti.²⁷¹

22 Mayıs 1957 tarihinde başlayan yasama döneminde Dahiliye Encümeni azalığına seçildi. 1958 tarihinde Bütçe Encümeni azalığı ile çalışma hayatına devam etti. Son olarak ise Teşkilat-ı Esasiye Encümeni azası olarak görevde bulunmuştur. Yaptığı konuşmalarda Adnan Menderes ve heyetinin Londra’ya gittikten sonra meydana gelen uçak kazasından bahsetmiştir. Adnan Menderes’e geçmiş olsun dileklerinde bulunmuş hayatını

²⁶⁷ Yılmaz, s. 158.

²⁶⁸ Zühtü Arslan ve Selma Tarakçı, *Türk Parlamento Tarihi XI. Dönem Biyografiler (1957-1960)*, III, TBMM Kültür Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları No: 156, Ankara, 2011, s. 974.

²⁶⁹ “Yozgat Demokrat Parti Teşkilatını Parçaladılar”, *Yozgat Postası*, (16 Mart 1955), 2.

²⁷⁰ *TBMM Arşivi*, Mazbatalar, SM.1944.1.11.

²⁷¹ Yılmaz, s. 174.

kaybedenlerin ailelerine baş sağlığı dilemiştir. Kıbrıs Meselesi ile ilgili, eğitim ve İmam Hatip Okullarının kadroları ile alakalı konuşmalara yer vermiştir.²⁷²

1.5.1.15. Nazım TANIL

1913'te Sungurlu'da doğan Nazım Tanıl'ın babası Asım Efendi ve annesi Fatma Hanım'dır. 1935 tarihinde Gümrük ve İnhisarlar Vekâletinde memur olarak çalışırken yükseköğrenimini Hukuk Fakültesi'nde tamamlamıştır.²⁷³ 1954-1957 tarihleri arasında İsviçre ve Fransa gibi ülkelerde gümrük tarifeleri ve ticari, genel antlaşması toplantılarında resmi delege görevleri için seçildi. Müşavirlikten istifa ederek 1957 tarihindeki seçimlere Yozgat milletvekili olarak adaylığını koymuştur. Aldığı 59.933 oy ile seçilerek meclise girmeyi başarmıştır.²⁷⁴ Fransızca'yı iyi derecede bilen Tanıl evli ve iki çocuk babası olup 27 Mayıs 1985'te vefat etmiştir.²⁷⁵

Yasama faaliyetleri olarak 22 Kasım 1957 oturumunda Gümrük ve İnhisarlar Encümeni azalığına, sonrasında Ticaret Encümeni azalığına seçildi. Tütün ihracatının azaldığını söyleyen çevrelere bunun aksi olduğu tütün ihracatının arttığını iddia etti. İthal edilen mallar üzerinden alınan hazine hissesinin kaldırılması gerektiğini savunmuştur. Memur atamalarında adalet ve liyakatin olması gerektiğini savunmuştur. Atamaların liyakate göre yapılması konusunda konuşmalarında yer vermiştir. Bulunduğu encümenliklerden dolayı ticaret ve gümrükle alakalı adı geçenler ve bunlara benzer konularda faaliyetleri olan Tanıl hareketli geçen vekillik döneminde aktif şekilde görevini tamamlamıştır.²⁷⁶

1.5.1.16. Sefer ERONAT

Babası Osman Saip Efendi, annesi ise İsmet Hanım olan Eronat, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni başarıyla tamamlayarak Niğde Savcı Yardımcılığı görevine atanmıştır. Sonrasında Çeşme hâkimliğine atanmış ve bu görevinden istifa etmiştir. Daha sonra İstanbul'da serbest avukatlık yapmıştır. Ardından memleketi Yozgat'a dönerek burada belediye başkanlığı yapmıştır. Bu görevinden Yozgat'ta serbest avukatlığa geçiş yaparak kariyer yaşamına devam etmiştir. 1957 seçimleriyle beraber Demokrat Parti'den

²⁷² *TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem XI, C. IX, Birleşim. 83, s. 899.

²⁷³ Arslan ve Tarakçı, s. 980.

²⁷⁴ *TBMM Arşivi*, Mazbatalar, SM.2502.1.11.

²⁷⁵ Yılmaz, s. 171.

²⁷⁶ Yılmaz, s. 183.

Yozgat milletvekili olarak seçilerek meclise girmiştir. Yayınlamış olduğu şiir ve yazıları da mevcuttur. 1950'de *Çeşme* isimli şiir kitabı, 1951'de ise tiyatro alanında olan *Goni Adası* eseri yayınlanmıştır. 27 Mayıs Darbesi ile beraber 10 yıl hapis cezası almıştır.²⁷⁷ Evli ve 4 çocuk babasıdır. 1982 tarihinde vefat etmiştir.²⁷⁸

1957 seçimlerinde almış olduğu 59.760 oy ile meclise Yozgat milletvekili olarak girmiştir. 1 Kasım 1957 tarihindeki oturumda Arzuhal Encümenliğine ve sonrasında Adliye Encümenliği azalığı görevleri için seçilen isim olmuştur. 1957 tarihinde başlayan vekillik döneminde ise pek çok alana değinmiştir. Bunlardan ilki hakların gasp edilmesi durumunda tedbirlerin sıkı tutulması gerektiğini vurgulaması olmuştur. Adaletle vurgu yaparak Adana eski Merkez Jandarma Bölük Kumandanı Mustafa Türetken'in hükümlü bulunduğu ve adı geçen şahsın serbest bırakılması gerektiğini dile getirmiştir. Yozgat ili için Demokrat Parti döneminde önemli şahıslar arasında olan Eronat, Yozgat şehri doğal afet olmadığından yardım alamadığını vurgulanmıştır. Ancak Yozgat'ta kuraklığın belirgin olarak hissedildiği ve kuraklığın da doğal afetler arasında olduğundan kuraklığa istinaden yardım edilmesi gerektiğini bilhassa vurgulanmıştır. Kuraklığın yanı sıra toz basmasından da zarar gören şehre maalesef gereken yardımların yapılmadığını da konuşmalarında dile getirmiştir. Devlet Su İşleri Umum Müdürlüğünün 1958 Bütçesi hakkında söz alarak kuraklık ve toz basması ile ilgili yapılması gerekenleri tekrardan dile getirmiştir. Sefer Eronat bunların dışında meclisin tatile girmesinin uygun olmadığını da eklemiştir. Özellikle Yozgat ili için aktif rol oynayan şehrin sıkıntılarını meclise taşıyan ve bu sorunların meclisçe konuşulmasının önünü açan en önemli isimlerden olmuştur.²⁷⁹

1.5.1.17. Numan KURBAN (Noman KURBAN)

Numan Kurban, 1922'de Yozgat'ta dünyaya gelmiştir. Babası Hüseyin Bey, annesi ise Gül Hanım'dır.²⁸⁰ İlk, orta ve lise öğrenimini Yozgat'ta tamamladıktan sonra yüksek öğrenimini 1945 tarihinde İstanbul Yüksek İktisat ve Ticaret Okulu'nda tamamlanmıştır. Askerlik görevini Yüksek subay rütbesiyle bitirmiştir. Askerlikten sonra Demokrat Parti'ye üye olarak Vilayet İdare Heyeti Reisliğine seçilmiştir.²⁸¹ Fransızca'yı çok iyi

²⁷⁷ Cemal Anadol, *Türk Siyaset Tarihinde Demokrat Parti*, Yeni Kuvay-ı Milliye Yayınları, İstanbul, 2003, s. 143.

²⁷⁸ TBMM Albüm 1950-1980, s. 760.

²⁷⁹ Anadol, s. 147.

²⁸⁰ TBMM Albüm 1950-1980, s. 676.

²⁸¹ TBMM Arşivi, Tercüme-i Hâl Kâğıdı, HT.2202.1.10.

bilen Kurban 1954²⁸² ve 1957 seçimlerinde Demokrat Parti'den Yozgat milletvekili olarak meclise girmeyi başarmıştır.²⁸³ 27 Mayıs askeri darbesiyle beraber ceza alanlara eklenerek 4 yıl 2 ay hapis cezasına mahkûm edilmiştir. Cezası bittikten sonra 30 Ekin 1980 tarihinde Sağlık Bakanlığı Müşavirliği görevine atanmıştır. Evli ve 3 çocuk babası olan Numan Kurban, 1995 tarihinde Ankara'da vefat etmiştir.²⁸⁴

Yasama faaliyetleri süresince Gümrük ve İnhisarlar Encümeninde aza olarak görevini tamamlamıştır. 1957 seçimlerinden sonra ise Divan-ı Muhasebat Encümeni azalığı görevi için seçilmiştir. Bu görevlerinde Yozgat ilini mecliste temsil ederek ilin sorunlarına değinmiştir. Sorunları meclisin gündemine taşıyarak sorunlara çözüm bulmaya çalışmıştır.²⁸⁵

1.5.1.18. İsmail Hakkı TUNABOYLU

1895 tarihinde Bulgaristan'ın Rahova kasabasında dünyaya gelmiştir. Tunaboğlu'nun annesi Samiye Hanım babası ise Ali Bey'dir.²⁸⁶ I. Dünya Savaşı'ndaki Çanakkale ve Kafkas Cephelelerinde yer almıştır. Millî Mücadele yıllarında da aktif olarak başarılar elde etmiştir. Cumhuriyet yıllarında ise 1957 seçimlerinde emekliliğe ayrılmış olsa da Demokrat Parti Yozgat milletvekili olarak 59.896 oy ile seçilerek meclise girmiştir.²⁸⁷ İstiklal Madalyası, Türk ve Alman Harp Madalyaları, İftihar Madalyaları, Alman Demir Salip Nişanı, Amerikan, Yugoslav, İtalyan İspanyol, Libya, İran ve Afgan nişanlarını alarak birçok başarıya imza atmıştır. Türkçe dışında Fransızca, Bulgarca ve Almanca bilen Tunaboğlu evli ve üç çocuk babasıdır. Meclise girdikten bir yıl sonra 1958'de vefat etmiştir. Yasama faaliyetleri ise 22 Kasım 1957 tarihli oturumda Milli Müdafaa Encümeni azalığına seçilerek başlamıştır. Denizaltılarla mücadele etmek için buna uygun hazırlık yapılması gerektiği üzerinde durmuştur.²⁸⁸

²⁸²” Müzeyyen Çok Değerli D.P. Mebus Adaylığını Kabul etti”, *Yozgat*, (09 Mart 1954), 1.

²⁸³ BCA, 30.10.0.0.78.517.3, Sayı, 7.

²⁸⁴ Öztürk, *Türk Parlamento Tarihi*, TBMM, X. Dönem (1954-1957), s. 936.

²⁸⁵ Yılmaz, s. 203.

²⁸⁶ *TBMM Albüm 1950-1980*, s. 760.

²⁸⁷ *TBMM Arşivi*, Mazbatalar, SM.2503.1.11.

²⁸⁸ Yılmaz, s. 171.

1.6. Nüfus

Yozgat ili konumu itibariyle göç yolları üzerinde bulunması nedeniyle uğrak yerler arasında olmuştur. Uğrak yerlerden olması nüfus yapısı açısından hareketli ve çok renkli bir kimliğe sahip olmasını sağladı. Gümüş ve kurşun madenlerini barındırıyor olması da kente nüfus hareketliliği sağlamıştır. Cumhuriyet döneminde tren yolu nüfus hareketlerini etkileyen bir başka amil oldu. Tüm bunların yanında iş imkânlarının kısıtlı olması şehri göç alan değil göç veren bir yer haline getirdi.²⁸⁹ Ekonomik olarak tarım ve hayvancılıkla uğraşıldığından insanlar farklı iş kollarına yöneleliyordu. Bu yüzden büyük şehirlere göç vermiştir. Yapılan demir yolu bunu biraz durdurmuş olsa da yine engel olunamamıştır. Her geçen gün şehirden giden nüfus artmıştır.²⁹⁰

Yozgat tüm bunlara rağmen nüfus açısından Türkiye'nin orta büyüklükte illerinden birisidir. İlk nüfus sayımı yapıldığında 1927 yılında ilin nüfusu 209.474²⁹¹ iken Demokrat Parti döneminde 1950 sayımlarında ise 234.464 sayısına ulaşmıştır.²⁹² Yozgat, il merkezleri ile nüfusu 1950'de 20.000'den fazla olan şehirler yer almıştır.²⁹³ 1960 yılındaki sayıma göre nüfusu 402.400 olarak kayıtlara geçmiştir.²⁹⁴ Günümüzde bu sayı 680 bine ulaşmıştır. Nüfusun şehirlerde yaşayanların oranı ise her geçen yıl düşmüştür. Demokrat Parti döneminde 1950 yılındaki nüfus artış hızı %24,28 iken bir sonraki nüfus sayımı olan 1955 yılındaki nüfus artış hızı %37,75 olarak gerçekleşti. Son olarak 1960 yılındaki yapılan sayımda nüfus artış hızı %30 olarak belirlenmiştir. Son sayımda nüfus artış hızı anlamlı şekilde azaldığı görülmektedir. II. Dünya Savaşı bitimi nüfus artış hızını artırmış olsa da sonraki yıllarda nüfus artış hızı azalmıştır.²⁹⁵

Türkiye'nin nüfusu 1940'ta 17.820.950, 1950 tarihinde 20.947.188 ve 1960 tarihinde ise 27.754.820'dir. Nüfus artış hızları ise 1940 tarihinde %17,31 1950'de %16,3 ve 1960 tarihinde ise %28,5'tir. 1950-1960 arasında nüfusun artmasında II. Dünya Savaşı'nın yurt üzerindeki olumsuz etkilerinin son bulması, tıbbi gelişmelere paralel gelişen ölüm oranlarının azalması, ulaşım ve sanayinin gelişimi gibi etkenler önemli faktörler

²⁸⁹ *Yozgat İl Yıllığı 1998*, s. 83.

²⁹⁰ *Köy Envanter Etüdlerine Göre Yozgat*, Köy İşleri Bakanlığı Yayınları, Yozgat, 1966, s. 16.

²⁹¹ Ahmet İncekara, *Yozgat İlinin Ekonomik Gelişmesi*, İktisadi Araştırmalar Vakfı, Yozgat, 2000, s. 34.

²⁹² Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü, *Nüfusun Vilayet ve Kazalar İtibariyle Köylerin de Nüfus Gruplarına Göre Dağılışı*, Ankara, 1950, s. 6.

²⁹³ İstatistik Genel Müdürlüğü, *Nüfus Sayımları 1927-1950*, İstatistik Özetleri No: 8, Ankara 1953, s.4.

²⁹⁴ "Nüfus", *Yurt Ansiklopedisi*, X, s. 7633.

²⁹⁵ İncekara, s. 34.

arasındadır. II. Dünya savaşının bitimiyle devamındaki süreç nüfusun artmasını sağlamıştır. Faktörler arasında en etkili olan kısım tıp biliminin gelişimi ve ölüm oranlarının azalmasıdır. 1950-1960 arası meydana gelen şehirleşme orasının artması da nüfus artışının azalmasında önemli faktörler arasındadır. 1950-1960 arasında Balkanlardan gelen göç ile nüfus artışına katkıda bulunulmuştur.²⁹⁶

Yozgat nüfusunun artış hızları şu şekildedir: İlk nüfus sayımı 28 Ekim 1927 tarihinde yapılmış ve devamında her beş yılda bir nüfus sayımı yapılmıştır.²⁹⁷ 1934 tarihindeki Soyadı Kanunu ile nüfus sayımı da daha düzenli bir şekilde yapılmıştır. İlk yapılan sayımda Yozgat ilinde nüfus 208.528 olarak tespit edilmiştir.²⁹⁸ Çalışmanın konusu Demokrat Parti dönemi olduğundan 1937 ve sonrasındaki yapılan nüfus sayımlarına göre değerlendirme yapılmıştır. 1937 tarihindeki sayımlara göre Yozgat nüfusunun şehirlerdeki oranı %8,3 iken köylerdeki oranı %91,7 oranındadır. Şehirleşme oranı çok düşük olup nüfusun çok az kısmı şehirlerde ikamet etmektedir. Yozgat'ın toplam nüfusu bu sayımda 240.069 olup bu sayı içerisinde 365 kişi göçmenlerden oluşmaktadır.²⁹⁹ Önceki sayımlara göre verilerin çok az arttığı dikkatleri üzerine çekmektedir. Yozgat göç veren şehirler arasında olduğundan nüfusta artış yüksek olmayan şehirler arasındadır. Doğum oranı yüksek, ölüm oranı ise düşük olmasına rağmen nüfusun artmaması verdiği göçlere bağlanabilmektedir.³⁰⁰

Yozgat ilindeki toplam nüfus ve yıllık artışlarına ayrıntılı olarak bakmak gerekirse 1927 tarihinde yukarıda belirtildiği üzere 208.628 nüfusa sahip olup yıllık %3,5 artmıştır. 1935 tarihinde ise 261.821 toplam nüfus ile beraber yine yıllık %3,5 artış göstermektedir. Artış, 1940-1950 arası %16,1, 1950-1960 arası %21,8 ve 1960-1970 tarihlerinde ise %14,4'tür. Nüfus artış hızı 1940-50 arası 47.858, 1950-60 arası 77.931, 1960-70 arası ise 62.010'dur. Bu oranları daha da ayrıntılandırmak gerekirse; 1935 tarihindeki verilere göre çocuk nüfus oranı %44,6, çocuk nüfus sayısı 116.711, 1955 tarihinde Yozgat çocuk nüfus oranı %43,8'e düşmüş çocuk nüfusu ise 171.531'e yükselmiştir. Bu oran 1970 tarihine

²⁹⁶ "Nüfus", *Yurt Ansiklopedisi*, X, s. 7638.

²⁹⁷ Devlet İstatistik Enstitüsü, *Genel Nüfus Sayımı 28 Ekim 1927*, Yayın No:2, Ankara, 1927, s. 6.

²⁹⁸ T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, *Ekonomik ve Sosyal Göstergeler Yozgat*, Devlet İstatistik Matbaası, Ankara, 1998, s. 14.

²⁹⁹ Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık İstatistik Genel Direktörlüğü, *Genel Nüfus Sayımı*, Hüsnü Tabiat Basımevi, İstanbul, 1937, s. 10.

³⁰⁰ İhsan Bulut, "Yozgat'ın Nüfus Coğrafyası Özellikleri", *Doğu Coğrafya Dergisi*, VI, (4), İstanbul, 2000, s. 19.

gelindiğinde %48,9'a çocuk nüfusu ise 227.178'e yükselmiştir.³⁰¹ 1935 tarihindeki yetişkin nüfus oranı %52,1 iken yaşlı nüfus oranı ise %3,2 olarak belirlenmiştir.³⁰² Aynı yıl çocuk nüfus 136.482 iken yaşlı nüfus 8.330 olarak belirlenmiştir. 1955 tarihindeki verilere göre yetişkin nüfus oranı %53,9 iken yaşlı nüfus oranı %2,2'ye düşmüştür. 1955 yetişkin nüfus 210.845'e yükselirken yaşlı nüfus 8.761'e çıkmıştır.³⁰³

Nüfusun ekonomik yapısına da bakılacak olursa; 1950 yılındaki verilere göre 293.261 olan nüfusun 147.757'si kadın, 145.504'ü ise erkek olarak belirlenmiştir. Şehrin nüfusu 1955 tarihinde 348.917'ye yükselmiştir. Bu sayının 175.749'u kadın, 173.169'u ise erkek nüfustan oluşmaktadır. Demokrat Parti'nin son yılı ise 1960 tarihindeki verilere göre şehir nüfusu 349.843'tür. Bu sayının 174.800'ü kadın ve 175.043'ü ise erkektir.³⁰⁴ Genel anlamda kadın nüfusu fazla olup erkek nüfusu az olmasının sebebi Yozgat'ın dışarıya verdiği göçle ilintilidir. Dışarıya göç veren yapısından anlaşılacağı üzere Yozgat şehri ekonomik olarak gelişmemiş şehirler arasındadır. 1950 yılında Yozgat kırsal nüfusu %90,4 iken 1960 yılında oran %86,9'a düşmüştür. Bu düşüş günümüze kadar azalarak devam etmiştir. Burada sanayileşmeyle beraber şehir merkezlerine göç en önemli sebeptir.³⁰⁵

Yozgat'ta 1927-1935 arasındaki artışı dönemin özelliklerine bağlanmaktadır. Herhangi bir savaş gibi durumu olmadığından şehir dışarıya bir anda fazlaca nüfus vermemiştir. 1927'de yapılan ilk nüfus sayımında ilin genel nüfusu 208.688 iken 1985 de yapılan nüfus sayımında 554.599'a yükselmiştir.³⁰⁶ Köyden kente yoğun bir göç durumu görülmektedir. Takip eden 1935-1940 arası dönemde artış devam etmiştir.³⁰⁷ Burada herhangi bir durum olmayıp gelişen tıbbi şartlar bu durumun en önemli sebepleri arasındadır. 1945 yılındaki azalma ise II. Dünya Savaşı'na bağlanmaktadır. Her ne kadar Türkiye savaşa dahil olsa da gerekli önlemler alınmıştır. Bu önlemlere binaen Yozgat ilindeki erkek nüfus da askere çağırılmıştır. Boğazlıyan ilçesinin 1945 nüfus sayımında 71.079 olan toplam nüfusu 1950 nüfus sayımında 52.833'e düşmesi Boğazlıyan'ın bir

³⁰¹ *Yozgat Kataloğu 1990*, s. 50.

³⁰² İstatistik Genel Müdürlüğü, *Nüfus Sayımları 1927-1950*, İstatistik Özetleri No: 8, Ankara, 1953, s.5-12.

³⁰³ Eren Şenol, "Yozgat İli Nüfusunun Yaş Yapısı", Uluslararası Bozok Sempozyumu Bildiri Kitabı, Nisan 2019, s. 491.

³⁰⁴ Bulut, s. 23.

³⁰⁵ Aytekin Günlü ve Celal İzci, *Yozgat Ekonomisinin Gelişmesinde Hayvancılığın Yeri ve Önemi*, İktisadi ve Araştırmalar Vakfı, Yozgat, 2000, s. 59.

³⁰⁶ İstatistik Genel Müdürlüğü, *Türkiye Nüfusu*, Doğu Matbaası, Ankara, 1947, s.4-8.

³⁰⁷ İstatistik Genel Müdürlüğü, *Nüfus Sayımları 1927-1950*, İstatistik Özetleri No: 8, Ankara, 1953, s. 3-5.

bucağı durumunda bulunan Çayıralan'ın bu ilçeden ayrılıp müstakil bir ilçe haline gelmesinden aynı ilçenin 1955 nüfus sayımında 61.004 olan toplam nüfusunun 1960 nüfus sayımında 50.001' düşmesi bu ilçenin bucağı olan Sarıkaya'nın ayrılıp müstakil bir ilçe haline gelmesinden³⁰⁸ Sorgun ilçesinin 1940 nüfus sayımında 71.996 olan toplam nüfusunun 1945 nüfus sayımında 40.824'e düşmesi Hacıköy, Kadışehri ve Mamure bucaklarının Sorgundan ayrılıp Çekerek ilçesi meydana getirmelerinden, Yerköy ilçesinin 1950 nüfus sayımında 27.702 olan toplam nüfusunun 1955 nüfus sayımında 24.047'ye düşmesi, Şefaati bucağının Yerköy'den ayrılıp ilçe haline gelmesinden kaynaklanmaktadır. Diğer yandan Yozgat şehrinin 1940 nüfus sayımında 14.943 olan nüfusunun 1945 nüfus sayımında 11.576'ya düşmesinin nedeni Yozgat'ta bulunan bir piyade alayı ile VI. Jandarma Er Eğitim Alayı'nın bazı birliklerinin başka yerlere nakledilmesiyle açıklanabilmektedir. Ayrıca 1960 yılından sonra nüfus artış hızı azalmıştır bunun nedeni ise yöreden yurt dışına giden işçilerin çok fazla olmasıdır.³⁰⁹ Bu dönemin devamındaki 1945-1950 arası nüfus artış hızı yukarıdaki verilerden anlaşılacağı üzere üç katı olarak artış göstermiştir. Savaş ihtimalinin ortadan kalkması ve ülkenin normal standartlarına dönmesi ile nüfus değişiminde genel bir artış göstermiştir.³¹⁰

Yozgat nüfusun en yüksek nüfus artış hızının görüldüğü dönem 1950-1955 dönemi olmuştur. Yıllık nüfus artış hızı %7,5'e yükselmiştir. Göçmenler başlığında ayrıntısına yer verildiği üzere bu yıllarda Yozgat ilinde de göçmen nüfusu mevcuttur. Bu göçle beraber nüfus artış hızı da zirveyi görmüştür. 1955-1960 arası ise bu yükseliş düşüşe geçerek %1 olmuştur. Dikkat çeken bu oran ülkenin toplu kalkınmasıyla alakalıdır. İş imkânı olan yerlere toplu göç ile nüfus artış hızı düşmüştür.³¹¹

Bu tarihler itibariyle göç veren şehir olarak kalan Yozgat ilinin kaderi değişmemiştir. 1970'ten sonra ise Yozgat'ta yaşlı nüfusu artarken yetişkin nüfusun azaldığı görülmektedir. Buna etki eden en büyük faktörün Yozgat'ın gelişmemesi ve iş kollarının azlığı sayılabilmektedir. Genç nüfus çalışmak için büyük şehirlere yönelmektedir. Öncelikle erkeklerin kendisi büyük şehirlere göç etmektedir. Ardından ailesini de yanına almak suretiyle günümüze kadar bu göçler devam etmiştir. Ülke içine olan göçlerin

³⁰⁸ "Sarıkaya Törenle Kaza Oldu", *Bozok*, (2 Eylül 1957), 2.

³⁰⁹ *Yozgat Kataloğu 1990*, s. 53.

³¹⁰ *Yozgat Kataloğu 1990*, s. 51.

³¹¹ Bulut, s. 25.

yanında ülke dışına olan göçler de mevcuttur. 1960 ve sonrasında yoğunlaşan bu göçler Almanya, Avusturya, Hollanda ve Fransa gibi ülkelere yapılmıştır.

Tablo 9. Yozgat İli Nüfusunun Yıllara Göre Değişimi³¹²

İlçeler	Toplam	Şehir 1927	Köy	Toplam	Şehir 1935	Köy	Toplam	Şehir 1940	Köy
Merkez	52.581	11.576	41.005	58.896	11.885	47.011	65.761	14.783	50.978
Akdağmadeni	52.048	2.458	49.590	58.958	2.753	56.205	58.678	3.123	55.555
Boğazlıyan	71.079	3.441	67.438	52.833	5.187	47.646	61.004	5.995	55.009
Çayıralan	-----	-----	-----	29.371	3.125	26.246	31.863	3.511	28.352
Çekerek	35.414	1.329	34.080	41.197	1.585	39.162	45.690	1.943	43.747
Çiçekdağ	-----	-----	-----	-----	-----	-----	27.962	1.555	26.407
Sorgun	40.824	2.528	38.296	45.512	3.123	42.389	55.653	3.951	51.702
Şefaati	-----	-----	-----	-----	-----	-----	21.222	2.165	19.057
Yerköy	35.425	2.621	32.804	37.702	3.550	34.152	24.047	5.937	18.110
Toplam	387.371	24.153	263.218	324.469	31.208	293.261	391.880	42.962	348.917

Tablo 10. İki Sayım Arasındaki Nüfustaki Artış Oranlarının Gösterimi³¹³

İlçesi	1945 sayımında nüfus	1950		1955		1960		1965		1965 yılında nüfus	1945'e göre 1965'teki artış
		Artan nüfus	%	Artan nüfus	%	Artan nüfus	%	Artan nüfus	%		
Merkez	42.297	6.410	15,2	3.95	6,3	5.050	9,7	2.212	3,9	59.064	39,6
Akdağmadeni	32.321	3.825	11,8	5.428	15,0	4.292	10,3	810	1,8	46.676	44,4
Boğazlıyan	24.981	4.221	16,8	4.922	16,8	2.815	8,2	4.809	13,0	41.748	67,1
Çayıralan	23.209	959	4,1	1.902	7,8	3.182	12,2	2.420	8,3	31.672	65,5
Çekerek	33.134	2.690	8,1	6.892	19,9	4.523	10,6	1.554	3,2	48.793	47,3
Sarıkaya	21.773	3.597	16,5	2.508	9,9	4.662	16,7	546	1,7	31.994	46,9
Sorgun	40.671	1.969	4,8	8.057	18,9	4.209	8,3	914	1,7	55.820	37,2
Şefaati	15.828	2.708	17,1	2.699	14,6	1.399	6,6	1.309	5,8	23.943	51,3

³¹² Yozgat İl Yıllığı 1973, s. 31.

³¹³ Köy Envanter Etüdlere Göre Yozgat, Köy İşleri Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1992, s. 36.

Yerköy	13.774	2.003	14,5	2.333	14,8	2.143	11,8	1.196	5,9	21.449	55,7
Toplam	247.988	28.382	11,4	34.836	13,7	32.275	10,3	14.678	4,2	361.159	45,6
%											

Tablo 10'a bakıldığında nüfusun düzenli olarak arttığı gözlenmiştir. Yozgat dışarıya göç veren iller arasında görülmektedir. Bu durum nüfus artışını açıklamaya yetersiz kalmıştır. Göçmenler sorunu ile açıklanması mümkün olmuştur. Her ne kadar Yozgat dışarıya göç veren iller arasında olsa da bölgeye getirilen göçmen nüfus sayesinde nüfusun artışı söz konusu olmuştur.

Tablo 11. Yozgat İlinin 1950 Yılındaki Nüfusunu Gösteren Sayısal Değerler³¹⁴

İlçeler	Toplam
Merkez	58.896
Akdağmadeni	58.958
Boğazlıyan	52.833
Çayıralan	29.371
Çekerek	16.671
Kadıışehri	12.094
Sarıkaya	12.838
Sorgun	45.512
Yerköy	37.702

Yukarıdaki Tablo 11'deki istatistiksel nüfus verileri incelediğinde Yozgat merkez bucağına bağlı olan Musabeyli bucağında toplam 15.766, Osmanpaşa bucağında 10.657 toplam bununla birlikte merkez nüfusu 58.896'ya ulaşmıştır. Akdağmadeni incelediğinde merkez bucağı 23.108, ona bağlı olan Hasbek bucağı nüfusu 14.387 Feyik bucağı 18.710 toplam 58.958 olmuştur. Boğazlıyan merkez nüfusu 21.987'iBoğazlıyan bağlı Sarıkaya bucağı 12.838, Fakılı bucağı 12.821 toplam Boğazlıyan nüfusu ise 52.833'tür.Çayıralan merkez bucağı 26.246'ı, Çekerek merkez nüfusu 16.671 Çekerek'e bağlı Kadışehri bucağı ise 12.094, Memure bucağı 10.547 toplam bununla birlikte Çekerek nüfusu toplam 41.197'dir.Sorgun merkez nüfusu 30.608, Sorgun'a bağlı Eymir bucağı nüfusu 11.781 ve toplam Sorgun nüfusu 45.512'ye ulaşmıştır. Yerköy merkez nüfusu 9.143, Buraya bağlı

³¹⁴ Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü, 22 Ekim 1950 Umumi Nüfus Sayımı, Ankara, 1951, s. 386-389.

Salmanlı bucağı 6.634 ve Şefaati bucağı 18.375 Toplam Yerköy nüfusu 37.703'tür. Toplam Yozgat nüfusu 324.469 ulaşmıştır.³¹⁵

Tablo 12. Yozgat İlinin 1960 Yılındaki Nüfusunu Gösteren Sayısal Değerler³¹⁶

İlçeler	Toplam	Şehir	Köy	Toplam
Merkez	74.637	18.305	56.332	82.940
Akdağmadeni	49.706	4.028	45.678	52.534
Boğazlıyan	50.001	6.891	43.020	50.002
Çayıralan	35.055	3.954	31.101	34.632
Çekerek	50.061	2.385	47.676	53.739
Sarıkaya	31.989	1.217	30.772	34.578
Sorgun	59.685	4.676	55.009	34.863
Şefaati	22.769	2.767	20.002	29.939
Yerköy	28.497	8.244	20.253	34.656
Toplam	402.400	52.557	349.843	437.883

Bu tablolardan da anlaşılacağı gibi 1950, 1955 ve 1960 yıllarında önce azalmış sonrasında artışa geçmiştir. Görüldüğü gibi köy nüfusu şehir nüfusuna göre daha fazla azalmaktadır. Bunların nedenleri çeşitli sebeplere bağlı olabilmektedir.³¹⁷

1.7. İdari Yapı

Yozgat ili İç Anadolu'da olması sonucunda göçler yolu üzerinde olup tarih boyunca uğrak yerler arasındadır. Yukarıda da değinildiği üzere yerleşim geçmişi ilk çağlara tarihlenmektedir. Bu anlamda idari yapıda dinamiklik söz konusudur. Gerek belediye faaliyetleri gerekse de kaza veya nahiyelerde değişiklikler meydana gelmiştir.³¹⁸ Kaza olan yerler nahiye olmanın yanı sıra nahiye olan yerler de kaza olmuştur. Bu durum da dinamikliğin vermiş olduğu bir sonuçtur. Bölgeye Türklerin yanında farklı milliyete mensup nüfus da gelmiştir. Bunların dışında Müslümanların yanında gayrimüslimlerin de tercih ettiği bölge olmuştur. Hatta bazı yıllarda gayrimüslim nüfusunun fazla olduğu dönemler dahi olmuştur. İnsan anlamında dinamik olan bir yerin bu durumu idari yapıya

³¹⁵ BİÜM, 22 Ekim 1950 Umumi Nüfus Sayımı, s. 386-389.

³¹⁶ Yozgat İl Yıllığı 1973, s. 32.

³¹⁷ Yozgat İl Yıllığı 1968, s. 82.

³¹⁸ Yozgat İl Yıllığı 1998, s. 83-85.

da yansımaktadır. Anadolu'nun pek çok yerine göre idari yapılanması daha eskiye dayanmaktadır.³¹⁹

1.7.1. Mahalle, İlçe ve Köyleri

Yozgat il merkeziyle beraber 31 Aralık 2021 tarihli adrese dayalı nüfus kayıt sistemi sonuçlarına göre ilçe merkezleri 14 adet ilçeyi bünyesinde barındırmıştır. Bunlar; Akdağmadeni, Aydıncık, Boğazlıyan, Çandır, Çayıralan, Çekerek, Kadışehri, Saraykent, Sarıkaya, Sorgun, Şefaati, Yenifakılı, Yerköy ve Merkez ilçesidir. Yozgat ilinde toplam 14 ilçenin yanında 36 adet belediye bu belediyelerde 234 mahalle, 558 adet de köy bulunmaktadır.³²⁰ Yozgat, Osmanlı'nın son dönemlerinde Bozok sancağı olarak geçmektedir. Osmanlı'nın son dönemi ve Cumhuriyet'in ilk yıllarındaki ilçeleri: Akdağmadeni, Boğazlıyan ve Sorgun ilçeleridir. Akdağmadeni ve Boğazlıyan ilçeleri Cumhuriyet öncesinde kurulan ilçelerdendir. Sorgun ilçesi ise 1926 tarihinde ilçe haline gelmiştir. Boğazlıyan ve Akdağmadeni'nin ilçeleri de bu yılda devam etmiştir. Takip eden yıllarda Çekerek ilçesi 1944'te ilçe haline gelmiştir. Çekerek'i 1945 tarihinde ilçe haline gelen Yerköy takip etmiştir. 1947'de ise Çayıralan ilçe olmuştur. Şefaati ilçesi 1945'te ilçe haline gelmiştir. 1957 tarihinde Demokrat Parti döneminin son ilçe konumuna yükselen yer ise Sarıkaya ilçesi olmuştur. Geri kalan ilçeler ise günümüze yakın tarih olan 1990'da ilçe konumuna yükselmiştir. Bunlar ise: Aydıncık, Çandır, Kadışehri, Saraykent ve Yenifakılı ilçeleridir.³²¹

1.7.2. Cumhuriyet'in İlk Yıllarında Yozgat'ın İlçeleri

Türkiye Cumhuriyeti'nde illere bağlı ilçelerde zaman zaman değişiklikler yapılmıştır. Nahiye veya köylerin farklı illere bağlanma durumları yaygın bir şekilde görülmüştür. Çalışmanın konusu Yozgat ili olup Yozgat ilindeki değişikliklere yer verilmiştir. Demokrat Parti döneminin değerlendirilmesinin yapılması adına Cumhuriyet'in ilk yıllarındaki Yozgat'ın ilçe veya nahiyelerinin durumlarına yer vermek çalışma açısından

³¹⁹ Bulut, s. 37.

³²⁰ TÜİK, "Türkiye Nüfusu İl ve İlçe Mahalle Köy Nüfusları", Erişim: 13 Kasım 2022.
<https://www.nufusune.com/yozeat-nufusu>

³²¹ Musa Şaşmaz, *Türkiye'nin İdari Taksimatı (1920-2013)* XV, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2014, s. 105.

gerekli bir durumdur. Musa Şaşmaz'ın Türkiye'nin *İdari Taksimatı* adlı eserden faydalanarak bu başlığın değerlendirilmesi yapılmıştır.

Yozgat, Bozok sancağı önce Sivas vilayetine sonraları Ankara vilayetine bağlı olup 1896-1920 yılları arasında Yozgat, Boğazlıyan ve Maden olmak üzere 3 kazadan oluşmaktadır.³²² Cumhuriyetin ilanından sonra Yozgat Bozok olarak oluşturulan ilin merkezi olmuş ve Yozgat Milletvekili Sırrı İçöz'ün teklifleri üzerine de adı Yozgat olarak değiştirilmiştir.³²³ 1920'de ise Devecidağ isimli ilçe kurulması için gerekli hazırlıklar yapılmış ve kanun haline getirilerek Bozok sancağı bu ilçe ilavesi ile ilçe sayısı 4'e ulaşmıştır. 1925 yılına gelindiğinde Bozok Vilayetinde Yozgat, Boğazlıyan Devecidağ ve Akdağmadeni isimleriyle 4 kazadan oluşmuştur.³²⁴

Bozok mebusları Süleyman Sırrı ve Ahmet Hamdi tarafından 15 Kasım 1925'te TBMM'ye verilen tezkireye göre daha önce kaza olan Devecidağ kaza olmaktan çıkarılmış bu kazanın yerine 1926'da Sorgun kaza haline getirilmiştir. Sorgun kazası eski bir nahiye olup bu nahiyeye 55 köy, Sorgun nahiyesine 96 köy olmak üzere bu kazaya toplam 151 köy bağlıdır. Bu haliyle 1926 tarihinde Bozok vilayetinde 4 kaza, merkez nahiyeler hariç 5 nahiye ve 663 köy yer almaktadır.³²⁵ Sorgun kaza olduktan sonra 1944 tarihinde Çekerek, 1945'te Yerköy, 1947 arasında Çayıralan, 1954 de Şefaati ve Kırşehir ilinin ortadan kaldırılması sonucunda ve Nevşehir'e kaza olarak bağlanması sonucu Çiçekdağ ilçesi de Yozgat iline bağlanmış, 1957 de ise Sarıkaya eklenmiştir.³²⁶ Son olarak 1990-2013 arasında Aydıncık, Çandır, Kadışehri, Saraykent ve Yenifakılı da eklenerek il son halini almıştır.³²⁷

Kazalar dışında köylerin ve nahiyelerin ayrıntılı durumuna bakılması gerekmektedir. Köylerin ve nahiyelerin Yozgat civarındaki illere veya komşu illerdeki nahiye ve köylerin Yozgat'a bağlanmasındaki sebepler arasında bağlandığı ilin kazasına yakın oluşu en önemli sebepler arasındadır. Bu sebep dışında bağlanacak yere yakın olması sebebiyle idari ve resmi işlemlerin yakın olduğu yerle daha rahat halledilmesi de önemli diğer bir sebeptir. Nahiye ve köylerde yaşayan insanların hayatını kolaylaştırmak ve uzaklık sebebi

³²² Şaşmaz, *Türkiye'nin İdari Taksimatı (1920-2013)* XV, s. 106.

³²³ Altınok, s.12.

³²⁴ Şaşmaz, *Türkiye'nin İdari Taksimi (1920-2013)* XV, s. 105.

³²⁵ Şaşmaz, *Türkiye'nin İdari Taksimi (1920-2013)* XV, s. 106.

³²⁶ "Çiçekdağı Kazası Yozgat İline Bağlandı", *Yozgat*, (6 Temmuz 1954), 2.

³²⁷ Musa Şaşmaz, *Türkiye'nin İdari Taksimatı (1920-2013)* XII, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2014, s. 106.

ile zaman kaybını azaltmak için bu değişiklikler yapılmıştır. Bu başlıkta adı geçen köy ve nahiyelerin yakın olan ildeki kazaya bağlanması yukarıda adı geçen sebeplerdendir. Yani değişikliklerde sebepler genel itibariyle ortaktır. O yüzden ki her değişiklikte ayrı ayrı açıklanmamıştır. Örneğin 1934 tarihinde Dahiliye Vekili Şükrü Kaya Yozgat Vilayetinin Salmanlı nahiyesine bağlı Çerikli Köyü'nün Ankara vilayetinin Keskin kazasına bağlı Delice Nahiyesine bağlanmasına dair kararname Başbakanlığa göndermiştir. Çerikli köyü Delice nahiyesine daha yakın olup idari işlemler oradan daha rahat yürütülmesi gerekli sebepler olarak gösterilmiştir. 25 Haziran 1934 tarihinde gerekli evraklar Cumhurbaşkanlığına iletilmiştir. Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal, Başbakan İsmet İnönü ve Dahiliye Vekili Şükrü Kaya 29 Haziran 1934 tarihinde ilgili kararname kabul edilerek Çerikli köyü Yozgat vilayetinden Ankara vilayetine bağlanmıştır.³²⁸ 1935 tarihinde Yozgat merkez kazasına bağlı Haydarbeyli ve Bişek nahiyeleri kaldırılmış aynı kazada Musabeyli isimli nahiye teşkili sağlanmıştır. Kaldırılan Bişek nahiyesinden Yozgat merkezine aktarılan köyler ise Aktaş, Dağyenicesi, Yassihüyük, Karacalar ve Evci'dir. Kaldırılan Haydarbeyli nahiyesinden Salmanlı nahiyesine verilen köyler ise: Totan, Cilvar, Bunalan, Keller, Beserek ve Çalıklı'dır.³²⁹

1955 tarihinde ise Yozgat ili Çayıralan kazasının merkez nahiyesi 'ne bağlı Kızılcaova köyünün Akdağmadeni kazasına bağlanması durumu yaşanmıştır.³³⁰ Demokrat Parti döneminde gerçekleşen bu olay Dahiliye Vekili Namık Gedik tarafından düzenlenen kararname 6 Nisan 1955'te Başbakanlığa gönderilmiştir. Diğer talep edilen değişikliklerde olduğu gibi bu kararnamenin verilmesinin sebebi Akdağmadeni kazasına yakın oluşudur. Yakın olması sebebiyle gerek devlet dairesi gerekse diğer hususlarda Akdağmadeni'nden işlemlerin daha rahat yürütülecek olması önemli sebepler arasındadır. İl İdaresi Kanunu hükümlerince uygun bulunup Cumhurbaşkanlığına havale edilerek 30 Nisan 1955 tarihinde Cumhurbaşkanlığı tarafından kabul edilmiştir.³³¹

Yapılan diğer bir değişiklik ise Yozgat ili Boğazlıyan kazasının merkez nahiyesine bağlı Kepiç ve Darılı köylerinin Kayseri'ye bağlı Felahiye kazası merkez nahiyesine bağlanmasıdır. Dahiliye Vekili Muharrem İhsan Kızıloğlu'nun düzenlediği kararname 10 Ocak 1961 tarihinde Başbakanlığa gönderilmiştir. Söz konusu bu değişiklik talebi gerekli

³²⁸ Şaşmaz, *Türkiye'nin İdari Taksimi (1920-2013)* XV, s. 112.

³²⁹ Şaşmaz, *Türkiye'nin İdari Taksimi (1920-2013)* XII, s. 115.

³³⁰ BCA, 30.11.1.0.251.15.20, 30 Nisan 1955.

³³¹ Şaşmaz, *Türkiye'nin İdari Taksimi (1920-2013)* XII, s. 120.

görüşmeler yapıldıktan sonra 17 Ocak 1961 tarihinde Cumhurbaşkanlığına havale edilmiş ve Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel tarafından 17 Ocak 1961’de kararname kabul edilerek Boğazlıyan kazasının merkez nahiyesine bağlı Kepiç, Darılı ve Çayıralan kazasının Çandır nahiyesine bağlı Karaşeyh köyleri Kayseri ili Felahiye kazasının merkez nahiyesine bağlanmıştır.³³²

Yozgat ili Çayıralan ilçesi merkez bucağına bağlı Çat Köyü’nün Sivas ili Gemerek ilçesi merkez bucağına bağlanması Dahiliye Vekili Faruk Sükan’ın düzenlediği kararname ile gerçekleşmiştir.³³³ İlgili kararname 21 Aralık 1967’de Başbakanlığa gönderilmiştir. 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu’nun 2. Maddesine göre incelemeler yapılmıştır. 23 Aralık 1967’de Cumhurbaşkanlığına havale edilen kararname Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay, Başbakan Süleyman Demirel ve Dahiliye Vekili Faruk Sükan’ın yer aldığı 26 Aralık 1967 tarihli toplantıda kararname kabul edilerek Çat köyü Yozgat’tan alınıp Sivas iline bağlanmıştır.³³⁴

Yozgat ili Çekerek ilçesi Mamure bucağına bağlı Karaçal köyünün Çorum ili Alaca ilçesi merkez bucağına bağlanması için hazırlanan kararname 7 Ekim 1961’de Başbakanlığa gönderilmiştir. Bu talep yerinde görülmekle beraber İl İdare Kanunu hükümlerince uygun bulunmuştur. Başbakanlıktan Cumhurbaşkanlığına 11 Ekim 1961’de iletilmiştir. Cumhurbaşkanı ve Başbakan Cemal Gürsel Dâhiliye Vekili Nasır Zeytinoğlu 17 Temmuz 1961 tarihli toplantıda kararnameyi onaylamıştır.³³⁵

12 Şubat 1964 tarihinde Cemal Gürsel Cumhurbaşkanı ve İsmet İnönü Başbakan olduğu dönemde imzalanan üçlü kararname ile Nevşehir ili Kozaklı ilçesine bağlı Telmih, Çıban Gülistan ve Karabiyik köyleri 1964 itibariyle Yozgat’ın Şefaattli ilçesinin merkez bucağına bağlanmıştır.³³⁶ 1957 tarihinde ise Dahiliye Vekili Namık Gedikli tarafından Yozgat’ın Boğazlıyan ilçesinin Fakılı nahiyesine bağlı Kanlıca ve Karasenir köylerinin Nevşehir’e bağlanması için kararname tanzim olunmuştur.³³⁷ Adı geçen yerlerin yanında yine Fakılı’ya bağlı Büyükyazlı, Çöplüçiftliği, Kanlıca, Küçükyağlı ve Üçobalar köyleri de diğerlerinin yanında Nevşehir’in Kozaklı kazasının merkez nahiyesine bağlanması için

³³² Şaşmaz, *Türkiye’nin İdari Taksimi (1920-2013)* XV, s. 133.

³³³ BCA, 30.11.1.0.275.10.113, 01 Nisan 1959.

³³⁴ Şaşmaz, *Türkiye’nin İdari Taksimi (1920-2013)* XII, s. 155.

³³⁵ Şaşmaz, *Türkiye’nin İdari Taksimi (1920-2013)* XV, s. 165.

³³⁶ Şaşmaz, *Türkiye’nin İdari Taksimi (1920-2013)* XV, s. 129.

³³⁷ BCA, 30.11.1.0.265.21.10, 06 Temmuz 1957.

dosyaya eklenmiştir. Adı geçen köyler Boğazlıyan kazasına 40 km uzakta olup idari, adli ve diğer işlemleri görmek 3-4 günü aldığından ve bunun yanında kış aylarında mağduriyetler artırmıştır. Bu zararları önlemek ve bölge halkının işleri daha rahat yürütmesi açısından 10 km uzaklıktaki Kozaklı'ya bağlı olması gerektiği düşünülmüştür. Ancak yöre halkı Yozgat vilayetinden ayrılmak istememiştir. Bu kararda Yozgat ilinden ayrılmaları durumunda çevredeki köylerle sınır anlaşmazlıkları, mera işlerinde sıkıntıların oluşacağı önemli sebepler arasındadır. Hıfzı Tüz ve Muharrem Balasagun'un da içerisinde yer aldığı heyet tarafından rapor düzenlenmiştir.³³⁸

Heyetin düzenlediği rapor epeyce ayrıntılı olup köylerin durumuna tek tek yer verilmiştir. Varılan sonuç ise Büyükyazlı, Küçükyazlı, Üçobalar ve Çöplüçiftliği köylerinin Fakılı'ya yani Yozgat'ta kalmalarına karar verilmiştir.³³⁹ Karasenir ve Kanlıca ise halkın istediğinin aksine Kozaklı'ya bağlanmasına karar verilmiştir. Büyükyazlı, Küçükyazlı, Üçobalar ve Çöplüçiftliği Boğazlıyan kazası ile olan bağlılıkları göz önünde bulundurularak İl İdaresi Kanunu hükümlerince de uygun görülmüştür.6 Temmuz 1957'de Cumhurbaşkanı Celal Bayar ve Başvekil Adnan Menderes tarafından onaylanması ile kararname kabul edilmiştir. Fakılı'ya bağlı Kanlıca ve Karasenir ise Nevşehir'e bağlı Kozaklı kazasının merkez nahiyesine bağlanarak belirsizlik ortadan kaldırılmıştır.³⁴⁰

1959 tarihinde ise Boğazlıyan ilçesine bağlı Fakılı nahiyesi içerisinde yer alan Küçükyazlı köyünün Nevşehir'e bağlı Kozaklı ilçesinin merkez nahiyesine bağlanması istenmiştir. Dahiliye Vekili olan Namık Gedik 19 Kasım 1959'da bu talebi Başvekalet'e göndermiştir. Kozaklı'ya 5 km uzaklıkta olup bağlı olduğu ilçeye ise 40 km mesafede bulunması bu talebin en önemli sebepleri arasındadır. Kısa bir süre içerisinde bu talep neticelendirilmiştir. Celal Bayar, Adnan Menderes ve Dâhiliye Vekili Namık Gedik 25 Kasım 1959'da toplanarak bu talep kabul edilmiştir. Fakılı'ya bağlı olan Küçükyazlı köyü Nevşehir Kozaklı ilçesinin merkez nahiyesine bağlanmıştır.³⁴¹

Demokrat Parti dönemini kapsayan Yozgat ili için birkaç değişiklik daha mevcuttur. Bu değişikliklerden bir tanesi Boğazlıyan ilçesinin Fakılı nahiyesine bağlı Küçükyazlı

³³⁸ Şaşmaz, *Türkiye'nin İdari Taksimi (1920-2013)* XV, s. 130.

³³⁹ BCA,30.11.1.0.279.33.17, 25 Kasım 1959.

³⁴⁰ Şaşmaz, *Türkiye'nin İdari Taksimi (1920-2013)* XV, s. 132.

³⁴¹ Şaşmaz, *Türkiye'nin İdari Taksimi (1920-2013)* XV, s. 137.

köyünün Nevşehir ilinin Kozaklı ilçesine bağlanma talebidir. Dahiliye Vekili Namık Gedik bu talebi 19 Kasım 1959'da Başbakanlığa gönderilmiştir. 5 Aralık 1958 tarihindeki bu talep için 98 seçmenden 50'sinin tercihi Kozaklı olsa da mevcut durumunun daha iyi olacağı ve Kozaklı'ya bağlı olması durumunda nahiye'nin mevcut haline göre sarsılacağı görüşü de mevcuttur. Ancak durum bu şekilde cereyan etmemiştir. Yakınlık durumu göz önünde bulundurulmuştur. Celal Bayar, Adanan Menderes ve Namık Gedik'in 25 Kasım 1959 tarihinde toplanması ile Küçükyağlı köyünün Nevşehir ili Kozaklı ilçesine bağlı Merkez nahiyesine bağlanmasına karar verilmiştir.³⁴² Bunlara benzer değişiklik taleplerinden bir diğeri ise Nevşehir'e bağlı Kozaklı ilçesinde bulunan Temlik, Çılbah, Gülistan ve Karabiyik köylerinin Yozgat'ın Şefaatli ilçesine bağlı merkez bucağına bağlanma durumundadır. Dahiliye Vekili Orhan Öztrak bu taleple ilgili tanzim olunan kararname ve eklerini 6 Şubat 1964 tarihinde Başbakanlığa gönderilmiştir. Önceki kararnamelerde olduğu gibi bu kararnamede de yakınlık göz önünde bulundurulmuştur. Merkezden heyet gönderilerek 30 Kasım 1963'te tetkik edilmiştir. Bu tetkik sonucunda köylülerin isteğı ve işlerinin daha rahat ve kolaylıkla görülebilmesi için kararnamedeki talep olumlu görülmüştür. Tutulan bu rapor ve yöre halkının faydası düşünülerek bu kararnamenin olması gerektiğine dair olumlu bulunan bu talep İl İdare Kanunu hükümlerine göre uygun bulunmuştur. Başbakanlığa ulaştırılmasının ardından 7 Şubat 1964 tarihinde Cumhurbaşkanlığına havale edilmiştir. Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel, Başbakan İsmet İnönü ve Dahiliye Vekili Orhan Öztrak 11 Şubat 1964 tarihli toplantıda kararname kabul edilerek adı geçen yerler Yozgat'ın Şefaatli ilçesinin merkez bucağına bağlanmasına karar verilmiştir.³⁴³

³⁴² Şaşmaz, *Türkiye'nin İdari Taksimi (1920-2013)* XII, s. 137.

³⁴³ Şaşmaz, *Türkiye'nin İdari Taksimi (1920-2013)* XV, s. 138.

Tablo 13. Yozgat Kaza Sayısı ve İsimlerinin Gösterimi³⁴⁴

	Kaza Sayısı ve İsimleri	Katılan	Açıklama
1920-1923	Yozgat, Boğazlıyan, Akdağmadeni, Devecidağ		
1926-1943	Yozgat, Boğazlıyan, Akdağmadeni, Sorgun	Sorgun	Devecidağ kaza olmaktan çıkarılmıştır.
1944	Yozgat, Boğazlıyan, Akdağmadeni, Sorgun, Çekerek	Çekerek	
1945-1946	Yozgat, Boğazlıyan, Akdağmadeni, Sorgun, Çekerek	Yerköy	
1947-1953	Yozgat, Boğazlıyan, Akdağmadeni, Sorgun, Çekerek, Yerköy, Çayıralan	Çayıralan	
1954-1956	Yozgat, Boğazlıyan, Akdağmadeni, Sorgun, Çekerek, Yerköy, Çayıralan, Şefaatli, Çiçekdağ	Şefaatli, Çiçekdağ	
1957-1989	Yozgat, Boğazlıyan, Akdağmadeni, Sorgun, Çekerek, Yerköy, Çayıralan, Şefaatli, Sarıkaya	Sarıkaya	Çiçekdağ Kırşehir iline ayrıldı.
1990-2013	Yozgat, Boğazlıyan, Akdağmadeni, Sorgun, Çekerek, Yerköy, Çayıralan, Şefaatli, Sarıkaya, Aydıncık, Çandır, Kadışehri, Saraykent, Yenifakılı	Aydıncık, Çandır, Kadışehri, Saraykent, Yenifakılı	

1.7.3. Belediye Teşkilatı

Osmanlı döneminde bugünkü manada belediye teşkilatının kurulması Kırım Harbi yıllarına tarihlenir. Şehrin belediye hizmetleriyle alakalı 1854'te Şehremaneti ismiyle memuriyet oluşturulmuş.1877 tarihinde ilk Osmanlı Mebusan Meclisi tarafından çıkarılan kanun ile ülke çapında belediye teşkilatının kurulması ve çalışma esasları belirlenmiştir. Yozgat ilindeki belediye de bu kanun doğrultusunda kurulmuştur. İsmi tespit edilen en eski belediye reisi Ömer Efendi'dir. Sonrasında Salih Efendi (?-1882),

³⁴⁴ Şaşmaz, *Türkiye'nin İdari Taksimi (1920-2013)* XV, s. 107.

Halil Bey (1882), Ömer Efendi (1891) ve Ahmet Tevfikzade (1897-1898) şeklinde devam etmiştir.³⁴⁵

Belediye hizmetleri arasında sağlık hizmetleri de gelmektedir. Şer'îye sicillerinden 1896 yılından daha önce Yozgat'ta belediye hastanesi varlığını görülmektedir. Sağlık dışında yine belediye teşkilatının bir parçası olan itfaiye teşkilatının başlangıcı ise 1862'dir. 1862'de İstanbul'dan Yozgat'a yangın tulumbası gönderilmiştir. Tüm bunların dışında yine 1862 tarihinde şehir içinde açıkta kalan lağım suları yer altına alınmıştır. 1957 ve bunu takip eden yıllarda itfaiye teşkilatı gerek personel ve gerekse motorlu vasıta yönünden güçlendirerek hizmet yürütölmeye çalışılmıştır.³⁴⁶ Yozgat belediyesi bununla da kalmayıp eski kaldırımları tamir ettirerek yenilerini yapmıştır. Belediye hizmetleri Cumhuriyet Dönemi'nde hız kazanmıştır. Her geçen gün eksikler giderilmiştir.³⁴⁷ Belediye 1923-1973 tarihleri arasındaki zaman zarfında şehrin ana yollarının yapılması, eklektikçe kavuşturulması, şehir içme suyu isale hattının yapımı, mevcut imar planlarının tatbikatı gibi alanlarda yoğunlaşmıştır. Yozgat Belediyesi'nin yıllık bütçesi 1923 ve bunu takip eden yıllarda 30.000 lira civarında iken 1950'li yıllarda sırasıyla şehre 145.000, 180.000 182.000, 185.000, 185.000, 185.000, 180.000, 185.000, 200.000, 201.000, 203.000 lira bütçe ayrılmıştır.³⁴⁸ Yozgat'ta elektrik ve su işleri 1956 yılına kadar belediye eliyle yapılırken 1956 yılından sonra ise elektrik ve su hizmetleri bu iş için kurulan belediye elektrik ve su işletme tarafından devam ettirilmiştir. Belediye elektrik, su, otobüs işletmesi bütçesinin Demokrat Parti döneminde ise şöyledir; 1956-1957 yıllarında bütçe 110.000 bin 1958 yılında 125.000, 1959 yılında ise 140.000, 1960 da ise 160.000 bin TL bütçe ayrılmıştır.³⁴⁹

³⁴⁵ Sakin, s. 188.

³⁴⁶ *Yozgat İl Yıllığı 1973*, s.150.

³⁴⁷ Sakin, s. 189.

³⁴⁸ *Yozgat İl Yıllığı 1973*, s. 267.

³⁴⁹ *Yozgat İl Yıllığı 1973*, s. 272.

Tablo 14. Belediye Bütçesinin Yıllık Seyrini Gösteren Cetvel³⁵⁰

Bütçe Yılı	Tahmini Bütçe
1945	137.000,--- TL
1946	140.000,--- TL
1947	142.000,--- TL
1948	145.000,--- TL
1949	141.000,--- TL
1950	145.000,--- TL
1951	180.000,--- TL
1952	182.000,--- TL
1953	185.000,--- TL
1954	185.000,--- TL
1955	185.000,--- TL
1956	180.000,--- TL
1957	185.000,--- TL
1958	200.000,--- TL
1959	201.000,--- TL
1960	203.000,--- TL
1961	205.230,--- TL

Tablo 13'te Demokrat Parti döneminde Yozgat ili için ayrılan bütçe gösterilmiştir. Ayrılan bütçe 1950 yılından başlayarak her geçen yıl önemli ölçüde artmıştır. 145.000 gibi tutardan 201.000 tutarına kadar yükselmiştir. Yukarıda belirtilen bütçeler oranında yatırımlar yapılmıştır.

1.8. Göçmenlerin Durumu

Anadolu'ya yoğun göçler Osmanlı Dönemi ile başlar. Osmanlı Devleti'nde Kırım Harbi'nin kaybedilmesiyle başlayan süreç Balkanların elden çıkmasıyla zirveye ulaşmıştır. Balkan Türkleri, Türkiye'ye doğru yeni ve yoğun bir şekilde göç hareketinde bulunarak çözümü yıllar alan bir sorunun ortaya çıkmasına yol açmıştır. Kurtuluş Savaşı ardından imzalanan Lozan Antlaşması ile beraber bu göç hareketi süreklilik kazanmıştır. Osmanlı sonrasındaki Balkanlara hâkim olan devletlerin de yönetim ve uygulamaları da bu göçleri teşvik eden en önemli sebepler arasındadır. Bu göç hareketi Balkan ülkeleriyle önemli bir sorun haline gelmiştir. Balkanlarda yaşayan Türklerin Anadolu'ya nasıl geleceği, nereye geleceği gibi pek çok sorun oluşmuştur. En çok Bulgaristan'la sorunlar yaşanmıştır. Bu meselenin çözümü için Bulgaristan-Türkiye arasında 1925'te ikamet

³⁵⁰ *Yozgat İl Yıllığı 1973*, s. 267.

sözleşmesi imzalanmıştır.³⁵¹ Göçler de bu antlaşmaya göre gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. II. Dünya Savaşı ardından Bulgaristan'da Rusya yanlısı hükümetler iktidara gelmiştir. Bu durum ise Türkiye'nin ABD yanlısı politika izlemesi sonucu Bulgaristan ile ilişkileri bozulmuştur. Bulgaristan'daki Türklere baskı ve şiddet de artmıştır. Baskı ve yıldırma politikası ile Bulgaristan'daki Türklerin göçü zorunlu hale getirilmeye çalışılmıştır. Bu sorunlar aşılmaz hal alınca Bulgaristan'daki Türkler için zorunlu göç kaçınılmaz hale gelmiştir. Bulgaristan'daki ana yurtlarından ayrılışı kurtuluş olarak gören Türk halkının Anadolu'ya gelmesi dışında başka bir çaresi bulunmamaktadır.³⁵²

1925 tarihinde yapılan antlaşmaya sadık kalmayan Bulgaristan'a 1950 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti tarafından yeni bir nota verilmiştir. 1925 tarihli antlaşmanın ihlal edildiği ve gereğinin yapılması gerektiği vurgulanmıştır. Karşılıklı olarak usule uygun yapılacağı kararı alınmıştır.³⁵³ 1949-1950 yıllarında 46.846 kişi Balkanlardan Anadolu'ya yerleştirilmiştir. 1951 yılında göçmen sayısı 41.052 olarak görülmektedir.³⁵⁴ Türkiye'ye gelen yabancıların geldikleri ay itibariyle 1953 yılında en çok ağustos ayı 12.091 kişi, 1954 yılında en çok ağustos ayı 15.828 kişi yıl olarak toplam 111.619 kişi gelmiştir. 1955 yılında nisan ayında 14.282 kişi, toplam 107.348 kişidir. 1956 yılında en çok temmuz ayında 22.918 kişi, yıl olarak toplam 157.680 kişidir. 1957 yılında en çok ağustos ayı 20.821 kişi, yıl olarak toplam 159.148 kişidir. 1958 yılında temmuz ayında 17.262 kişi toplam yıl 153.476 kişi Türkiye'ye muhtelif vilayetlere gelmiştir. Bu verilerde Yozgat vilayetine belirli bir veri girişi görülmemiştir.³⁵⁵

³⁵¹ Hasan Karakuzu ve Esra Sarıkoyuncu Değerli, "1950-1951 Bulgaristan'dan Türkiye'ye Türk Göçü.", *Akademik Bakış Dergisi*, Türk Dünyası Kırgız-Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, (57), Ekim 2016, s. 313-342.

³⁵² Karakuzu, s. 340.

³⁵³ Filiz Çolak, "Bulgaristan Türklerinin Türkiye'ye Göç Hareketi (1950-1951)", *Tarih Okulu Dergisi*, Sayı:14, 2013, s.113-145.

³⁵⁴ İstatistik Genel Müdürlüğü, *Nüfus Sayımları 1927-1950*, İstatistik Özetleri No: 8, Ankara, 1953, s.15.

³⁵⁵ T.C. Başvekâlet Umum Müdürlüğü, *Turizm İstatistikleri 1953-1958*, Yayın No: 386, Ankara, 1959, s. 3.

Tablo 15. Türkiye’ye Gelen Yabancıların Cinsiyet ve Yaşları İtibariyle Ayrılışı (1953-1957) Gösteren Veri³⁵⁶

Yıl	Erkek	Kadın	Meçhul	Toplam
1953	50.829	26.553	13.732	91.114
1954	62.251	33.672	15.696	111.619
1955	72.755	31.215	3.378	107.318
1956	107.108	50.561	11	157.680
1957	104.231	54.852	65	159.148
1958	101.617	50.704	1.155	153.476

Yukarıda Tablo 15 incelendiğinde yıllara göre erkeklerin daha fazla göç ettiklerini kadınların ise daha az miktarda göç ettikleri sayısal verilerde görülmektedir. Göçmenlerin ihtiyaçları belirlenmiş, kalacak yerleri ayarlanmış onlara yaşam alanı sunulmuştur. Evlerinin yapımı hızla tamamlanmış tapuları kendilerine verilmiştir. Göçmenlerin yerleştirildiği illerden biri de Yozgat’tır. Yozgat iline bağlı Boğazlıyan ilçesi göçmenlerin geleceği yer olarak belirlenmiştir. 1952 tarihine kadar Boğazlıyan ilçesine 234 göçmen ailesi gelmiş ve tamamına ev yaptırılmıştır. Mevcut evler eski ve kalınacak durumda değildir. 44 adet ilçe merkezine 190 adet de köylere ev yapılmıştır. Evlerin yapımıyla İskân Genel Müdürlüğü ilgilenmiş ihtiyaçlar karşılanmıştır.³⁵⁷ Yozgat ilinin Çayıralan ilçesine bağlı Çat köyünde 100 göçmen evi yaptırılmıştır. Bu göçmenlerin maruz kaldıkları sıkıntının henüz topraklarının tamamen temizlenmediği ve kendilerine teslim edilmemesinden banka kredisi alamamaları ve bulundukları yerlerden geçimlerini sağlayacak iş sahası bulamamaları sorunu ortaya çıkmıştır. Bulunan yere Komisyon memur edilmiş, ofisten yemeklik ve tohumluk olarak 35 ton buğdayın Yerköy’de derhal valilik emrine teslimi temin olunmuştur.³⁵⁸ Ziraat bankasından sağlanacak kredilerle her aileye bir inek ve lüzumlu ziraat alet ve vasıtalar temini ve bunların göçmenlere kısa zamanda ulaştırılması sağlanmıştır.³⁵⁹

Balkanlardan gelen yeni kültür Yozgat şehrine yayılmış ve Anadolu kültürüyle sentez hale gelmiştir. Balkanların izi Yozgat’ta da varlığını hissettirmiştir. Demokrat Parti

³⁵⁶ DİE, *Turizm İstatistikleri 1953-1958*, s. 6.

³⁵⁷ Karakuzu, s. 324.

³⁵⁸ CBA,03001559/101/90556.

³⁵⁹ CBA,03001559/101/90556.

döneminde yürütülen çalışmalarla gelen Türk nüfusu hızlı bir şekilde topluma karışmaları sağlanmıştır. Öncelikle meslekleri belirlenmiştir. Onlara kredi desteği de verilmiştir. Böylece üretime katılımları sağlanmıştır. Bu şekilde gelen nüfusun Anadolu halkı arasına karışması sağlanmış ve ülkeye hizmet etmeleri mümkün hale gelmiştir.³⁶⁰

Aşağıdaki Tablo 14 bakıldığında Yozgat'a bağlı ilçelerdeki göç hareketliliği gösterilmiştir. Tablo incelendiğinde iç göç ve dış göçler ilçelere tek tek bakılarak incelenmiştir. Yıllara göre kaç ailenin hangi zamanlarda göç ettiği görülmektedir. Göç nedenlerini birçok nedene bağlanabilmektedir. Yukarıda göçmen durumu anlatılırken buna değinilmiştir.

Tablo 16. İç Göç Hareketleri³⁶¹

İlçesi	Köy sayısı	Köy halkının eskiden beri bu köyde oturup oturmadığı		Sonradan Gelmişlerse	Son beş yıl içinde köye yerleşenler			Son beş yıl içinde köyden göç edenler	
		Evet	Hayır		Kaç aile	Ne zaman	Kaç aile	Ne zaman	Kaç aile
	İç	Göç	9	1917-1940	27	1960-1965	14		
	Dış	Göç	2	1936-1951	51	---	---		
Merkez	103	103	11	1917-1551	78	1960-1965	14	1960-1965	72
	İç	Göç	26	1815-1959	796	1960-1964	25		
	Dış	Göç	13	1856-1951	827	--	---		
Akdağmadeni	103	80	36	1815-1959	1623	1960-1964	25	1960-1964	229
	İç	Göç	9	1905-1927	123	1960-1964	102		
	Dış	Göç	4	1924-1952	337	---	---		
Boğazlıyan	43	42	10	1905-1952	460	1960-1964	102	1960--1965	133
	İç	Göç	16	1870-1939	559	1962-1963	26		
	Dış	Göç	5	1858-1891	221	---	---		

³⁶⁰ Karakuzu, s. 342.

³⁶¹ Köy Envanter Etüdlrine Göre Yozgat, Köy İşleri Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1992, s. 42.

Çayıralan	32	29	7	1877-1955	3230	1962-1963	26	1960-1965	155
	İç	Göç	16	1870-1939	559	1961	3		
	Dış	Göç	5	1858-1891	221	---	---		
Çekerek	103	92	20	1859-1938	780	1961	3	1960-1965	206
	İç	Göç	8	1870-1922	262	1968-1961	8		
	Dış	Göç	7	1800-1951	470	---	---	1960	
Sarıkaya	58	50	13	1800-1951	732	1961	8	1965	139
	İç	Göç	16	1859-1930	401	1962-1963	12		
	Dış	Göç	4	1954-1950	235	---	---		
Sorgun	100	95	18	1854-1950	636	1962-1963	12	1960-1965	633
	İç	Göç	6	1899-1948	218	1960-1965	5		
	Dış	Göç	5	1936-1953	144	---	---		
Şefaati	44	40	9	1899-1953	362	1960-1965	5	1960-1965	262
	İç	Göç	10	1928-1953	67	1960-1965	44		
	Dış	Göç	4	1950-195	217	1960-1965	5		
Yerköy	54	52	12	1928-1953	284	1960-1965	49	1960-1965	49
	İç	Göç	105	1815-1959	2749	1960-1965	239		
	Dış	Göç	47	1800-1953	2529	1960-1965	5		
Toplam	640	583	136	1959	5278	1960-1965	244	1960-1965	2586

1.9. Sportif Faaliyetler

Şehir adını spor faaliyetleriyle duyurmuştur. İlk sırada güreş olmakla beraber pek çok spor alanında kendini göstermiştir. Güreşin yanı sıra futbol, voleybol, kayak, cirit, at biniciliği, avcılık alanları da mevcuttur.³⁶² Futbol branşının tarihi de güreş kadar eskiye dayanmaktadır. 1910 yılında Yozgat Mektebi Sultani öğrencileri tarafından Yozgat Mektebi Sultani adıyla futbol takımı kurulmuştur. Takımın renkleri ise beyazın üzerine kırmızı hilal olarak belirlenmiştir. 1914 yılında ilan edilen seferberlikle beraber takımın oyuncuları gönüllü olarak cepheye gitmiştir. 1938 yılında başlayan ve faaliyetlerini

³⁶² “Yerköy’de Spor”, *Bozok*, (5 Şubat 1957), 2.

yürüten bu spor dalı gün geçtikçe daha da gelişmektedir. 1955 yılına kadar İl Karması olarak çalışmalarını yürüten bu spor İç Anadolu'nun en iyi futbol takımlarından birine sahiptir. Kulüplerin kurulmasıyla lig maçları yapılmıştır. Stadyum tesisi bulunmadığından futbol kolu faaliyetlerini yürütememiştir.³⁶³ Her ne kadar futbol eskiye dayansa da Yozgat ili güreşle anılır olmuştur. Çok sayıda güreşçi çıkaran şehrin şampiyonları da oldukça fazladır. Ata sporu olarak kayıtlara geçen güreş faaliyetleri bakımından en çok olan iller arasında Yozgat gelmektedir. Yozgat ili spor faaliyetlerine 1938 yılında Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü teşkilatının kurulması ile daha aktif faaliyete geçmiştir.³⁶⁴ 1945 yılından itibaren ise kayak sporu yaygın bir şekilde gelişme göstermiştir. İstikrarlı bir çalışma ile 1964 yılına kadar başarıları devam etmiştir.³⁶⁵ Kayakta özellikle Yaşar Eryaşar ismi ön plana çıkmıştır.³⁶⁶ Atıcılık ve avcılık alanında Yozgat'ta 1945-1950 yılları arasında yoğun bir çalışma göze çarpmaktadır.³⁶⁷

1955 yılından sonra kulüpçülük gelişmiş yeni kulüpler kurulmuştur. Atletizm, güreş, futbol, kayak, voleybol ve basketbol dallarında başarılar sağlanmıştır.³⁶⁸ Güreş önemli gün ve gecelerde yer verilen spor dalı olmayı başarmıştır. Özellikle köylerde yapılan düğünlerde güreş müsabakaları düzenlenmesi asırlarca sürdüğü gibi Demokrat Parti döneminde sürmeye devam etmiştir. Bunun sonucunda da Yozgat şehri namılı pehlivanlar yetiştirmiştir. Saray başpehlivanlığından dünya ve olimpiyat müsabakalarına kadar isimlerini duyuran sporcular Yozgat şehrinden çıkmıştır. Celal Atık, Nasuh Akar ve Necmi Gençalp bu alandaki önemli isimlerdir.³⁶⁹

Yozgat ilinde diğer bir spor dalı ise biniciliktir. Türklerde kutsal olan binicilik Yozgat'ta da varlığını gösteren spor dalları arasında yerini almıştır. Ata sporlarından olan binicilik güreş kadar iyi yapılmıştır. Geçmişten beri at bakımı çok iyi yapılmış ve ata ayrı bir önem yüklenmiştir. Osmanlı döneminde binicilik sporuna verilen önem Cumhuriyet döneminde de devam etmiştir. 1971 tarihinde Yozgat'ta Atlı Spor Kulübü kurulmuş 50. yılda ise yarışlar ve cirit oyunları Yozgat'ın Karıklı mevkiinde düzenlenmiştir.³⁷⁰ Demokrat Parti

³⁶³ Yozgat, *İl Yıllığı* 1973, s. 147.

³⁶⁴ Yozgat *İl Yıllığı* 1973, s. 143.

³⁶⁵ "Kayak", *Bozok*, (9 Şubat 1957), 1.

³⁶⁶ "Kayakçılarımızın Başarısı", *Yozgat*, (24 Aralık 1953), 2.

³⁶⁷ Yozgat *İl Yıllığı* 1973, s. 147.

³⁶⁸ Yozgat *İl Yıllığı* 1973, s. 145.

³⁶⁹ *Yozgat Kataloğu* 1990, s. 64.

³⁷⁰ Yozgat *İl Yıllığı* 1973, s. 147.

döneminde 1959 tarihinde Yeni Yozgatspor Karagümrük adı ile kurulmuştur. 4 Temmuz 1959 tarihinde yine Demokrat Parti döneminde Yeni Yozgatspor adını almıştır.³⁷¹

Tablo 17. Kuruluş Sırasına Göre Demokrat Parti Döneminde Kurulan Spor

Kulüplerimiz³⁷²

Atıcılık ve Avcılık Kulübü	1953	Kahverengi
Çamlıkspor	1959	Kırmızı-Yeşil
Bozokspor	1959	Kırmızı- Siyah
Jandarma Gücü	1959	Kırmızı Mavi
Sorgunspor	1959	Sarı-Siyah
Boğazlıyan Gençlik	1960	Sarı-Yeşil
Yerköy Avcılık	1960	Sarı-Beyaz

³⁷¹ *Yozgat Kataloğu*, 1990, s. 69.

³⁷² *Yozgat İl Yıllığı* 1973, s. 149.

İKİNCİ BÖLÜM

DEMOKRAT PARTİ DÖNEMİNDE YOZGAT İLİNDE EKONOMİK HAYAT

Yozgat, İç Anadolu Bölgesi'nde bulunduğundan karasal iklime sahiptir. Bu durum başta tarımsal faaliyetler olmak üzere ekonomik faaliyetleri olumsuz etkilemiştir.³⁷³ Toplumların kültürü, yaşamı büyük ölçüde iklime göre değişmektedir. Örneğin İç Anadolu'da denizin olmaması ile sadece kara ticareti yapılmıştır. Bu ticaretin de Ege Bölgesi gibi hareketli olmayıp az yapılıyor oluşu bölgenin gelişimi bu duruma paralel olarak ilerlemiştir.³⁷⁴ Ege ve Akdeniz gibi bölgelerde ticari faaliyetler daha yoğun olduğundan bu bölgelerde yaşayan toplumların gelişimi hızlı olmuştur. Ancak İç Anadolu Bölgesi'nde yer alan Yozgat gibi illerde denizin olmaması ticaretin varlığını yavaşlatmış bölgenin gelişimini de olumsuz anlamda etkilemiştir.³⁷⁵

Selçuklu ve Osmanlı devletleri zamanında İç Anadolu Bölgesi ticarete önemlidir ve bu yörede hareketlilik mevcuttur. Coğrafi keşiflerle beraber ticaret yollarının yön değiştirmesi sonucunda İpek ve Baharat yolları önemini yitirmiştir. Dolayısıyla İç Anadolu illerindeki ticaretten meydana gelen hareketlilik çok azalmıştır. Bölgede ticaretin varlığı her geçen yıl azalmıştır. 1920'lerden sonra ise demir yolları yapımıyla bu durum artırılmaya çalışılmıştır. Ancak istenen düzeye çıkarılamamıştır.³⁷⁶

Ulaşım problemlerinin yanı sıra iklimin karasal oluşu tarımı da daraltmıştır. Belli başlı ürünlerin ekiminin yapılmasına imkân sağlamıştır. Tarımın yanında büyük ölçüde hayvancılık yapılmıştır.³⁷⁷ Çalışmanın ikinci bölümünde Demokrat Parti döneminde Yozgat ilinde ekonomik hayatın ayrıntıları ele alınacaktır. İkinci bölümdeki başlıklar 1950-1960 yılları arasındaki, Yozgat'ın ekonomik hayatını oluşturan konular ele alınmaya çalışılmıştır. Birinci el kaynakların yanında ikinci el kaynaklarına başvurularak 1950-1960 arası dönemdeki Yozgat'ın ekonomik hayatı içerisinde yer alan tarım, hayvancılık ve ticaret gibi konuları aydınlatılmaya çalışılacaktır.³⁷⁸

³⁷³ Altınok, s. 8-10.

³⁷⁴ Sakin, s. 209.

³⁷⁵ Doğan, s. 5-8.

³⁷⁶ T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, *Ekonomik ve Sosyal Göstergeler*, Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası, Ankara, 1988, s. 1.

³⁷⁷ DİE, *Genel Nüfus Sayımı 28 Ekim 1927*, s. 191.

³⁷⁸ *Yozgat Kataloğu 1990*, s. 252.

2.1.Tarım

Yozgat İç Anadolu Bölgesi'nde olup sert karasal iklime sahiptir. Ortalama 400 mm. yi geçmeyen ve ekseriyetle kış aylarına denk gelen yağışlar mevcuttur. Karasal iklimde ise ürünleri kısıtlı olup iklime uygun ürünler yetiştirilmiştir.³⁷⁹ Cumhuriyet idaresinin tesisiyle birlikte şehirdeki tarımsal eğitimin artırılması için faaliyetler başladı. Teknik Ziraat Müdürlüğü teşkilatı, çiftçileri her türlü zirai konularda eğitmek için çeşitli kısa zamanlı kurslar teknik elmanlar nezaretinde çeşitli köylerde yapıp çiftçilere bilgilendirme yapıyordu. Bu dönemde şehirdeki tarıma destek veren önemli tarımsal kuruluşlar; Teknik Ziraat Müdürlüğü'nün yanında Zirai Mücadele ve Karantina Müdürlüğü, Orman İşletme Müdürlüğü, Topraksu Baş Mühendisliği, Zirai Donatım Ajans Şefliği ve Topraksu Baş Mühendisliği idi.³⁸⁰

Demokrat Parti iktidarına denk gelen yıllarda Yozgat'ta en fazla üretimi yapılan ürünün buğday olduğu göze çarpmaktadır. Buğdayı arpa, çavdar, fasulye, mercimek, şekerpancarı, patates, soğan ve ayçiçeği üretimi takip eder.³⁸¹ Sebze ve meyve üretimini ise şehrin ihtiyacını karşılayacak düzeyde olduğu görülür. Elma, armudi ayva, üzüm kayısı ve zerdali gibi meyveler de Yozgat'ta yetişen meyveler arasındadır.³⁸² İç Anadolu bölgesindeki şartlar doğrultusunda şehirde hayvancılık ve ticaretin yanı sıra en fazla tarım yapılmaktadır.³⁸³ Ürün çeşitliliği ve tarımın ekonomik hayatın merkezinde oluşu 1950-1960 arası Demokrat Parti döneminde de değişmemiştir.³⁸⁴ 1950 nüfus sayımı 20.934.670'dir.³⁸⁵ 1950 zirai sayımlara göre şehirde aile sayısı 7.139, köyde 50.556'dan oluşmaktadır. Toprak sahibi olan aileler şehirlerde 3.835 köylerde ise 46.821'dir. Toprak sahibi olmayan aileler şehirde 3.504, köyde 3.735'tir. Daima işçilik yapan aile sayısı köyde 5.537 şehirde 291'dir.³⁸⁶ Köylü aileler 55.323, çiftçi aile 47.214, çiftçi olmayan aile ise 8.109'dur. Yalnızca hayvan yetiştiren aile sayısı 1.032, hem mahsul hem hayvan

³⁷⁹ Altınok, s. 54.

³⁸⁰ *Yozgat İl Yıllığı* 1973, s. 218.

³⁸¹ *Yozgat İl Yıllığı* 1968, s. 213.

³⁸² İncekara, s. 38.

³⁸³ DİE, *Genel Nüfus Sayımı 28 Ekim 1927*, s. 196.

³⁸⁴ *Köy Envanter Etütlerine Göre Yozgat*, s. 49.

³⁸⁵ T.C. Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü, *İstatistik Özetleri No: 12*, 1950 Ziraat Sayımı, Aralık-Ankara, 1958, s. 6.

³⁸⁶ T.C. Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü, *1950 Ziraat Sayımı Neticeleleri*, Yayın No: 371, Ekim-Ankara, 1956, s. 98-102.

yetiştiren aile sayısı 27.541'dir.³⁸⁷ Köylerde toprak tasarruf tiplerine göre çiftçi aileler sayısı toplam 47.214, mal sahibi 40.421, yarı mal sahibi 5.411, kiracı 43, yarısı sayısı 123'tür.³⁸⁸ 1952 köylü aileler 2.527.000, çiftçi olmayanlar 398.000'dir.³⁸⁹

Tablo 18. Yozgat 1950 Zirai Sayımlarına Göre Tarım Ürünlerinin Miktarları³⁹⁰

	Şehirde Üretim	Köyde Üretim		Şehirde Üretim	Köyde Üretim
Çavdar	492	11.224	Ayçiçeği	27	11
Yulaf	22	1.665	Kenevir	58	357
Mısır	120	1.157	Patates	57	725
Fasulye	139	1.675	Kuru soğan	32	189
Nohut	48	749	Yonca	27	378
Mercimek	34	1.444	Sun'i çayırlar	5	20
Burçak	18	1.153	Tabii çayırlar	89	2.327
Fiğ	44	1.297	Nadas yapılmış saha	7.618	159.453
Ayçiçeği	27	11	Sulanan arazi sayısı	1.687	12.632

Tablo 19. Yozgat Zirai Bünye ve İştihsal Verileri³⁹¹

Tarla Mahsulleri	Ekilen saha		1955/56	1956/57
	1953/54	1954/55		
Buğday	310.000	323.031	313.650	281.730
Arpa	100.216	59.198	68.350	77.750
Yulaf	6.600	2.100	1.720	3.470
Mısır	1.550	1.700	1.270	1.720
Nohut	1.235	1.515	1.330	1.555
Fasulye	3.955	4.300	4.200	5.560
Mercimek	1.302	1.600	1.440	1.570
Patates	4.456	4.450	3.300	4.750
Soğan	1.000	1.410	980	1.600

Yozgat'ta 1952'de üretilen hububat miktarı 12.280.000 tondur.³⁹² 1956 yılına gelindiğin hububat üretimi 11.638.100 ton civarına gerilemiştir. Fakat, 1946-1950 seneleri hububat miktarının ortalaması olan 6.016,300 tonla karşılaştırma yapıldığında %94,2 miktarında

³⁸⁷ BİUM, 1950 Ziraat Sayım Neticeleri, s. 120.

³⁸⁸ BİUM, 1950 Ziraat Sayım Neticeleri, s. 138.

³⁸⁹ BİUM, İştistik Özetleri No: 12, 1950 Ziraat Sayımı, s. 6.

³⁹⁰ BİUM, 1950 Ziraat Sayımı Neticeleri, s. 90-92.

³⁹¹ T.C. Başvekalet İştistik Umum Müdürlüğü, Zirai Bünye ve İştihsal, Yayın No: 387, Haziran- Ankara, 1959, s. 66.

³⁹² CBA, 03001429/2/86002.

artış olduğu görülür. 1946-1950 senelerinde şehirdeki pamuk lifi üretim miktarı 78.300 ton iken artırılması için gayret sarf edilmiştir. 1956 senelerinde ortalama olarak 718.000 ton civarında olan şeker pancarı üretim miktarı, 1956 senesinde %216,8 gibi rekor bir artışla 2.275.000 tona ulaştı. Tarla mahsullerinden elde edilen ürün miktarının artışında temel sebep zirai makineleşmeden kaynaklanmaktadır.

Türkiye’de 1949 yılı sonunda 6.281, 1951’de 23.439, Ağustos 1952 30.041 olan traktör sayısı 1956 yılına gelindiğinde 41.053’e yükseldi. Bu suretle daha önce işlemeyen araziler ekilirken verim önemli ölçüde arttı.³⁹³ 1950-1955 yıllarında makineleşmede önemli artışlar olurken 1955-1960 yıllarında ise bu değişiklik daha az seviyelerdedir.³⁹⁴ Yozgat’ta 1950 Zirai Sayımlara göre ise traktör sayısı şehirde 13, köylerde 58’dir. Traktör pullukları şehirde 19, köylerde 88’dir. Traktörle çekilen biçerdöverler şehirde bulunmamakta köylerde ise 12’dir. Kendi motorinle yürüyen biçerdöverler şehirlerde 4, köyde ise 7’dir. Harman makineleri şehirde bulunmamakta köyde 1, çayır makineleri şehirde 1 köyde ise 9’dur.³⁹⁵ Yozgat’ta 1954 traktör sayısı 952, 1955 yılında 887, 1956 da 923, 1957 yılında ise 683 traktör sayısı mevcuttur.³⁹⁶

Tablo 20. 1950- 1960 Yıllarına Göre Traktör Sayısı Artışı³⁹⁷

Traktör Sayısı			
Yıllar	Adet	Yıllar	Adet
1950	16.585	1956	43.727
1951	24.000	1957	44.144
1952	31.415	1958	42.527
1953	35.600	1959	41.896
1954	37.743	1960	42.136
1955	40.282		

Traktörlerin yanı sıra toprak hazırlama, ekim, hasat ve harman gibi çeşitli ziraat işlerinde kullanılan ziraat alet ve makinelerin de bu işlerin hızlarını artırarak iyi bir şekilde ve

³⁹³ İncekara, s. 49.

³⁹⁴ Özer Serper, “1950-1960 devresinde Türkiye’de Şehirleşme Hareketleri”, Erişim: 04 Mayıs 2021, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/8166>

³⁹⁵ BİUM, *1950 Ziraat Sayımı Neticeleri*, s. 18.

³⁹⁶ BİUM, *Zirai Sayım ve İstihsal*, s. 125.

³⁹⁷ DİE, *Tarım İstatistik Özetleri*, 1942-1963, s. 3.

zamanında yapılmasına olanak sağlanmıştır.³⁹⁸ Ziraatının ihtiyaç duyduğu traktör ve diğer modern ziraat aletlerinin memleket içinde temini amacıyla, Marshall Planı dahilinde Amerikan sermayesinin de teşvikiyle Ankara’da Mineapolis-Moline Türk Traktör ve Ziraat Makineleri Anonim Şirketi kurularak faaliyete geçmiştir.³⁹⁹ Yozgat içinde Traktör gibi araçların alınması için kredi desteği sağlanmıştır.⁴⁰⁰ Ayrıca yüksek kaliteli ve hastalıklara karşı güçlü, ıslah edilmiş tohumların her yıl artan miktarları da çiftçilere ulaştırılması da zirai verilerinin artmasına yardım etmiştir. Çiftçilere dağıtılan tohumluk miktarının 1945-1955 yılları ortalamasının 161.011 tona yani 4 katına ulaştı.⁴⁰¹ Bu arada yerli sanayinin ham maddesi ve aynı zamanda dış ticaretimizin önemli bir ihraç maddesi olan yağlı tohum ziraatının teşvikine de büyük ehemmiyet verilerek Amerika ve diğer yabancı memleketlerden getirilen soya ve yer fıstığı gibi yağlı tohumlar bedelsiz olarak çiftçilere dağıtılarak ekimi yaptırıldı.⁴⁰² Yozgat’ta da tarımın gelişmesi için bu dönemde çeşitli tohumlar dağıtılmıştır.⁴⁰³

Tarım üretiminin artırılmasında en az traktör kadar etkili olan bir başka faktör ise kimyasal gübreydi. Demokrat Parti döneminde tüm Türkiye ile birlikte Yozgat’ta da gübre kullanımı artırıldı. Gübre ihtiyacının karşılanması amacıyla İskenderun’da süper fosfat gübresi fabrikası faaliyete geçtiği gibi Kütahya’da da bir azot sanayii fabrikasının temelleri atıldı.⁴⁰⁴ Ayrıca Ankara Tohum Islah ve Deneme İstasyonunun 1951 ekim yılı çalışmalarına hız verildi. Gübre miktar denemesi, gübre atma şekli denemesi, mevsim denemesi, nadas denemesi, fosfor azot denemesi tohum miktar denemesi, buğday çeşitlerinin fosfordan faydalanma denemesi, buğdaylarda kalite denemesi bu istasyonda yapılıyordu.⁴⁰⁵ Hasat sonunda tespit olunan verilere göre süper fosfatla gübrelemeden dolayı, bütün buğday çeşitlerinde dönümden ortalama 60, arpalarda 83 ve çavdarda ise 82 kiloluk fazla mahsul elde edildi.⁴⁰⁶

³⁹⁸ Nusret Tanrıdağ, “Yozgat Zirai Kalkınma Yolunda”, *Yozgat*, (23 Şubat 1954), 2.

³⁹⁹ CBA, 03004389/8/149619.

⁴⁰⁰ BCA, 30.1.0.0.107.67414, 21 Ekim 1950.

⁴⁰¹ Özer Serper, “1950-1960 devresinde Türkiye’de Şehirleşme Hareketleri”, Erişim: 04 Mayıs 2022, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/8166>

⁴⁰² CBA, 03002212/1/265118.

⁴⁰³ “Valimizle Mülakat”, *Yozgat*, (02 Mart 1954), 2.

⁴⁰⁴ CBA, 03004389/8/149619.

⁴⁰⁵ *Yozgat İl Yıllığı 1968*, s. 213-214.

⁴⁰⁶ CBA, 03001530/1/74039.

Demokrat Parti hükümetleri Yozgat'ın ekonomik hayatının merkezindeki tarıma destek vermiştir. Ülkenin muhtelif yerlerinde kurulmuş ve kurulmakta olan sulu ziraat deneme istasyonları tarafından bölgelerin özelliklerine göre ziraatta suyun en faydalı ve mantıklı şekilde kullanılması için geniş araştırmalar yapılarak sulama tatbikat grupları aracılığıyla da çiftçilerin eğitim seviyeleri artırılmaya çalışıldı.⁴⁰⁷ Demokrat Parti döneminde sulama için 1 milyar 282 milyon Türk Lirası bütçe ayrıldı. 1950'de sulanan arazi 63.000 hektar iken⁴⁰⁸ 1956'da bu sayı 350.000 hektara ulaştı. Ziraatta sulama ve gübreleme işleri yanında toprakların etüt ve tahlili mevzularına da ehemmiyet verilmesi ve ülkedeki topraklarının ilmî usullerle etüt ve tasnifi sonunda Türkiye'de ilk defa olarak 1/800.000 mikyaslı toprak haritası hazırlanarak renkli olarak bastırıldı.⁴⁰⁹

Yozgat'ta sulamalı tarım için atılan en önemli adım 1958'de Yozgat'a bağlı Çalatlı'dan Yozgat merkezine su taşınmasına karar verilmesidir. Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü tarafından şehre gönderilen mühendisler gereken tetkiki yaptıktan sonra Çalatlı özü ile Cinli Kavak Deresi'nin birleştiği yerden gerekli suyun bulunduğu tespit edilerek burada yapılacak sondaj sonucunda elde edilecek sudan saniyede 50 litre alınabileceği öngörüldü. Bölgeye getirilen su ile tarımdaki su sorunu bir nebze de olsa çözülmeye çalışıldı.⁴¹⁰

Yozgat ilinde küçük sulama işleri için iki mevzunun da ele alındı. Kiraz Deresi ıslahı için 1952 bütçesinde 90 bin lira,⁴¹¹ Yerköy Delice Irmağı'nın ıslahı ve bu dereden sulama işi için de 200 bin lira bütçe ayrıldı.⁴¹² Diğer yandan 1957 mali yılının sonunda 120.00 dekar arazinin sulanması ve 28.000 dekar arazinin de kurutulması için çalışmalar yapıldı.⁴¹³ Türkiye sulama istasyonlarının kurulması da tarımın geliştirilmesi için bir diğer atılan adımlardandır.⁴¹⁴

Tarımın iyileştirilmesi korunması ve verimliliğinin artırılması açısından bir diğer sorun ise çiftçilerin yoğun emeklerle ve harcamalarla yetiştirdiği mahsullerinin çeşitli hasere ve

⁴⁰⁷ CBA, 03002212/1/265118.

⁴⁰⁸ "D.P: İktidarının 1956 Sonuna Kadar", *Hakikat*, (7 Ağustos 1957), 1.

⁴⁰⁹ CBA, 03004389/8/149619.

⁴¹⁰ "Çalatlı'dan Yozgat'a Su Aktarılıyor", *Bozok*, (29 Ağustos 1958), 2.

⁴¹¹ CBA, 03004389/8/149619.

⁴¹² CBA, 03001453/2/85958.

⁴¹³ "Ziraat Vekaleti Tarafından Sulama Mevzusunda Yapılan Çalışmalar Süratle Gelişmektedir", *Hakikat*, (28 Ocak 1958), 3.

⁴¹⁴ "Türkiye'de Sulama İstasyonları Faaliyete Geçiyor", *Yozgat*, (22 Haziran 1954), 2.

hastalıklar tarafından zarara uğratılmasını önlemek amacıyla zirai mücadele işlerine önem verildi. Tarımda bu dönemde karşı karşıya kalınan diğer sıkıntı ise sünedir.⁴¹⁵ Uçaklarda kullanılmak suretiyle geniş şekilde mücadeleye geçilmiş ve 1956 yılında 529.287 dönüm arazi ilaçlanmış ve 746 ton kadar süne haşeresi toplattırılarak yok edilmiştir.⁴¹⁶ Süne mücadelesi hız kesmeyerek bunun için 100 pülüvazatör getirilmiştir.⁴¹⁷ Hububat, pamuk zeytin, fındık ve narenciye gibi çoğu ihraç maddeleri olan zirai mahsullere musallat olan çeşitli hastalık ve haşerelerle daha etkili bir şekilde mücadele etmek için mevcut mevzuat ve teşkilâtına uygun olarak yeni bir zirai mücadele ve zirai karantina kanunu tasarısı hazırlanmış bundan da anlaşılacağı gibi tarıma önem verilmiş ve kanunlarla desteklenmeye çalışılmıştır.⁴¹⁸

Çiftçilere yeni ziraat usullerinin öğretilmesi ve lüzumlu teknik bilgilerle donatılması hususunda kurs faaliyetleri planlanmıştır. 1956 yılı ağustos ayı sonuna kadar muhtelif ziraî mevzular üzerinde açılan 900 kursa 30.000 çiftçi iştirak etmiş olduğu görülmektedir.⁴¹⁹ Teknik Ziraat teşkilâtının yeni bilgileri çiftçilere ulaştırmadaki verimli neticeleri görülerek ülkede bulunan 66 ilden-Yozgat dahil- 61 ilde teknik ziraat teşkilâtı kuruldu. Ayrıca Orta Ziraat, Teknik Ziraat ve Bahçıvan okulları kadroları yaygınlaştırılıp yeniden bir Ziraat Makinistleri Okulu ve muhtelif ihtisas kolları için geliştirme kursları açıldı. Ziraat makineleri ve ekipmanın azami randımanla çalışmalarını sağlamak için tecrübeli makinist yetiştirmek amacıyla kurs açılmış ve buradan 1.870 makinist mezun oldu.⁴²⁰ Bu da tarım için yapılan çalışmalardan bir diğeridir. Zirai mücadele ilaçlarını zamanında ve kolaylıkla temin etmek amacıyla 10 milyon lira sermayeli Türkiye Ziraî Donatım Kurumu, İzmir Ziraî İlâçlar ve Mücadele Kurumlarının her türlü etüt ve projelerini ikmal ederek tescilini yaptırdığı ve 1957 yılında faaliyete geçmek üzere lüzumlu hazırlıklara başlanıldığı görülmektedir.⁴²¹

Tarım için yapılan başka bir faaliyet Yozgat şehrinde 150 hissedarlı un fabrikasının kurulmasıdır. Tetkiklerde bulunmak üzere İtalyan firmasının mühendisleri şehre gelmiştir. Şirket 2 milyon 700 bin liraya un fabrikasını kurmayı kabul etmiştir. Bu durum

⁴¹⁵ Süne, yaklaşık 1 cm boyunda toprak renginde, yassı vücutlu bir böcektir.

⁴¹⁶ “Süne ile Mücadele”, *Bozok*, (9 Mart 1957), 1.

⁴¹⁷ “Süne 100 Pülüvazatör Geldi”, *Bozok*, (6 Haziran 1957), 2.

⁴¹⁸ CBA, 03001530/1/74039.

⁴¹⁹ Altınok, s. 56.

⁴²⁰ CBA, 03001429/2/86002.

⁴²¹ CBA, 03004389/8/149619.

sonucunda ilgili mühendisler Yozgat'a gelip gerekli görüşmeleri yapmıştır. Gerekli olan sermayenin 700 bin lirasını kendileri ödeyeceklerini söylemiş 2 milyon liralık kısmı ise Ankara'dan temini için gerekli görüşmeleri tamamlamışlardır. Fabrikada hedeflenen durum ise günlük 50 ton buğdayın işlenmesidir.⁴²²

1958 yılında Yozgat'ta meydana gelen büyük sel felaketinde tarım arazilerinin zarar görmesiyle yöre halkı büyük zarara uğradı. Haziran 1958 tarihinde meydana gelen sel felaketinde Eğri Özü Nehri'nin taşması sonucunda Sorgun'un bir kısmı sular altında kaldı. Bu felaket sırasında 50 ev de hasar gördü. Devlet olaya hızla müdahale ederek evsiz kalanlara başta çadır olmak üzere gerekli yardımları yaptı. Sel, Yozgat'ta yer alan Topçu mevki ile Osmanpaşa'ya kadar olan geniş arazide zararlara sebep oldu. Ekilmiş bağ ve bahçeler büyük ölçüde zarar gördü. Seller vadi boyunu geçerek ekin, yonca, pancar ve bostanlara da hasar verdi. Salmanlı mevkiinden gelen sel Sekili mevkiinde de etkili oldu. Şefaati de bu tarihte yaşanan selde zarar gören yerler arasında yer aldı. Buna bağlı olarak şehirde 1958'de üretim düştü.⁴²³

Devletin her türlü desteğine rağmen Yozgat'ta tarımda görülen temel sorun verimi sağlayacak tohumun olmamasıdır. Devlet üretme çiftlikleri 1955-1956 ekim dönemi süresinde 1.010.231 dönümlük tarım topraklarından 100.000 ton civarında hububat elde etmiş olup bu miktardan kurumların tohumluk ihtiyacı ayrıldıktan sonra kalan 70.000 ton iyi nitelikli ve temiz hububat tohumlukları üreticilere ulaştırdı.⁴²⁴ Özellikle Sekili bölgesi bu sorunla ön plana çıkmıştır. Tohumusuzduk yüzünden Sekili bölgesinde uzun süre nadasa bırakılan araziler bu dönemde göze çarpmaktadır. Bu bölgedeki köylüler Yozgat valiliğinden kendilerine tohum verilmesini talep etmektedir.⁴²⁵

1955 tarihinde alınan karara göre Çiçekdağ ve Yerköy bölgesinde ihtiyaç sahibi olan çiftçiye tarımı desteklemek için toprak verilmiştir. Yozgat valisinin katılımıyla gerçekleştirilen törende köylülere tapuları da verilmiştir. Yozgat'ta faaliyette bulunan 55 No'lu toprak komisyonu Boğazlıyan kazasının Fakılı nahiyesine bağlı Gökdecili köyünde 81 çiftçi ailesine 760 dönüm arazi dağıtmıştır.⁴²⁶ Vali Fevzi Hamurculu ve dönemin milletvekillerinden İhsan Aktürel ve Ali Ünlüsoy törene katılmışlardır. Önce Çiçekdağ'a

⁴²² "Un Fabrikası", *Bozok*, (29 Ağustos 1958), 1.

⁴²³ "Dolu ve Sel Büyük Hasarlar Açtı", *Bozok*, (2 Haziran 1958), 2.

⁴²⁴ CBA, 03004389/8/149619.

⁴²⁵ "Sekili Bölgesi Tohumluk İstiyor", *Bozok*, (15 Mart 1957), 2.

⁴²⁶ "Yozgatta Toprak Dağıtımı", *Hakikat*, (11 Kasım 1959), 1.

gidilerek yapılan törenle köylülere tapuları dağıtılmıştır. O günün şartlarında yapılan çalışmalar neticesinde işlemler tamamlanarak köylülere destek olunmaya çalışılmıştır. 49 No'lu Toprak komisyonu tarafından gerçekleştirilen çalışma neticesinde Zekere'de 181 çiftçi ailesine 8.777 dönüm arazi, Şedetlerde 45 aileye 7.377 dönüm arazi ve Şahinoğullarında 71 aileye 814 dönüm arazi dağıtılmıştır. Adı geçen vali ve milletvekilleri buradaki törenden ayrılarak Çiçekdağ Üretme Çiftliği'ne gitmişlerdir. Sekili'ye geçerek 25 çiftçiye de tapularını vermişlerdir. Toprak Komisyonu Süleymanlı köyünde 64 çiftçiye 10.300, Çakırhacılı göçmenlerinden 25 aileye 7.500 dönüm arazi ve Midiliçoğlu göçmenlerinden 23 aileye 5.750 dönüm arazi verilmiştir.⁴²⁷

Demokrat Parti döneminde Yozgat şehri için tarıma verilen diğer bir destek Toprak Mahsulleri Ofisi'nin alım faaliyetleridir. Yozgat ili Toprak Mahsulleri Ofisi'ne bağlı ajans müdürlüğü eliyle alımlar yapılıyordu. 15 Haziran 1958 tarihinden 18 Eylül 1958 tarihine kadar 2.500 ton hububat karşılığında ise 1.500.000 lira üreticiye ödendi. Toprak Mahsulleri Ofisi Yozgat Ajans Müdürlüğü ile Ekim 1958 sonuna kadar 7.500 ton hububat alınabileceği ilan etmişti. Yozgat Ofis Müdürü Kazım Çetin Köprülü tarafından da gerekli duyurular halka yapılıyordu. Hububat alımı Dedik, Peyik, Sorgun ve Paşaköy ajansları da alım yapmışlardı.⁴²⁸

Ziraat Müdürlüğü'nün de tarım için ayrıca çalışmaları mevcuttur. Aralık 1958 tarihinde Ziraat Müdürlüğü kazalardan başlayarak çalışmaları başlatmıştır. Yozgat ili Ziraat Müdürlüğü 1958 icraat raporu ile 1959 yılı programları hazırlanmıştır. 15 Aralık 1958 tarihinde başlayan toplantılar 4 gün boyunca devam etmiştir. Dönemin Yozgat Valisi Turgut Başkaya'nın da katılımı ile Yozgat'ın ziraat alanında her kazada kalkınması için faydalı görülen işler görüşülmüştür. Bu görüşmeler yer ve miktar göstererek programa alınmıştır. Bu toplantılar neticesinde dönemin yöneticileri yöre için yapacaklarını somut adımlarla göstermeye çalışmışlardır. Programda yazılı olanların tamamı hayata geçirilememiş olsa da yapılmaya çalışılmış olması yöre halkını memnun etmiştir.⁴²⁹

1957 tarihinde başka bir faaliyet yonca ekimini desteklemek olmuştur. Ziraat faaliyetlerinin gelişmesi otlakların sınırlarını daraltmıştır. Yonca korunga gibi hayvan

⁴²⁷ “Çiçekdağ ve Yerköy Bölgesinde Muhtaç Köylüye On binlerce Dönüm Arazi Dağıtıldı”, *Bozok*, (14 Şubat 1955), 2.

⁴²⁸ “Toprak Mahsulleri Ofisi'nin Alım Faaliyeti”, *Bozok*, (17 Eylül 1958), 1.

⁴²⁹ “Ziraat Müdürlüğü Karalardan Çalışmalara Başladı”, *Bozok*, (20 Aralık 1958), 2.

yemlerinin ekimini artırmak konusunda ciddi ve değerli çalışmalar mevcuttur. Ziraat Teşkilatları tohumu halka ücretsiz bir şekilde dağıtmıştır. Önceki yılda yapılan faaliyetler sonucunda yonca sahaları genişlemiştir. Köylü ise devletin bu politikaları sonucunda yonca ekiminin önemini anlayarak ekime önem vermiştir.⁴³⁰ Köylü Halk Ziraat Teşkilatı'nın faaliyetlerini yetersiz bulduğu dönemler de olmuştur. Hala boş kalan topraklar vardır ve asıl hedef bu boş arazilerin ekilmesidir.⁴³¹

Tarla mahsullerinde hastalık ve zararlılarla mücadele de oldukça önemlidir. Yozgat Çamlık'ta çok fazlaca kımıla rastlanmıştır.⁴³² Kımıl⁴³³ ise hububatların yeşil aksamını ve danenin süt olumu zamanında emmek suretiyle geniş çapta zarar veren bir haşere türüdür. Birkaç yıl süren kımıl mücadelesi sonrasında bu sorun son bulmuştur.⁴³⁴ Bambu⁴³⁵ haşeresinin iki şekilde zararı vardır. Kışı toprakta larv (kurt) halinde geçirir. Larvlar sonbahar ve bahar başlarında uçkun hale gelirler; süt halindeki başakların tanelerini kemirerek zarar verirler. Süne, önemli bir hububat hastalığıdır. Mantar sporları taneye bulaşır, ekimle birlikte toprağa düşer. Tohumun çimlenmesiyle beraber spor çimlenerek mantar hububatin içine bulaşır. Bir diğer etken ise fare ve gelengi, muzur hayvan (karga), yabancı ot, gibi tarımı etkileyecek unsurlar bulunmaktadır.⁴³⁶

10 Ekim 1951'de Göçmen ve Mültecilere Türkiye Yardım Birliği'nin topladığı bağışlarla ise Cumhurbaşkanı Celal Bayar 2.500.000 TBMM Başkanı Refik Koraltan 500.000 diğer tüm bankalar ayrıca illerden destekler ve diğer kurum ve kuruluşlardan yardımlar toplanmıştır. Yozgat ilinin bağış tutarı 14.707,07 olarak kayıtlara geçmiştir. Toplanan tüm bağışlardan giyim eşyası 111.561 parça, yiyecek 540.751 kilo, hububat 9.097.729 kilo, mutfak eşyası 785 parça, canlı hayvan 211 baş, ilaç 459 adet olacak şekilde gerekli ihtiyaçlar karşılanmıştır.⁴³⁷ Aşağıdaki Tablo 21 incelendiğinde hububat miktarlarının dağılışını ayrıntılı incelemek mümkündür Özellikle İç Anadolu bölgesinde bulunan Yozgat Buğday üretiminde diğer hububatlarla kıyasla daha fazla yer kaplamaktadır. Bunu takip ürü ise arpadır. Diğer ürünlerinde payı azımsanmayacak miktarlardadır.

⁴³⁰ *Yozgat Vilayetini Kalkındırma Cemiyeti Nizamnamesi*, Karınca Matbaası, Ankara, 1956, s. 6.

⁴³¹ "Yonca Ekim'i", *Bozok*, (3 Haziran 1957), 2.

⁴³² "Çamlık Milyarlarca Kımılın İstirahat Yeri Oldu", *Bozok*, (13 Ağustos 1957), 1.

⁴³³ Boz renkli sert kabuklu 8-10 mm boyunda 4-6 mm eninde bir haşeredir.

⁴³⁴ "Kımıl Tamamen İmha Edildi", *Bozok*, (2 Temmuz 1959), 1.

⁴³⁵ Bakır kırmızı alt kısmı siyah 10-12 mm boyunda 8-9 mm eninde bir haşeredir.

⁴³⁶ *Yozgat İl Yıllığı 1968*, s. 220.

⁴³⁷ CBA, 03000942/2/18433.

Tablo 21. Yozgat Zirai B nyve ve İstihsal Verileri⁴³⁸

	1959		1960	
	Ekiliş	�retim	Ekiliş	�retim
Buğday	301.750	325.940	304.830	255.960
Arpa	72.800	94.650	75.400	58.600
Çavdar	37.550	46.050	36.200	32.200
Yulaf	2.700	3.250	3.050	3.050
Mısır	1.919	2.080	1.640	1.640
Mercimek	1.620	3.035	3.625	7.447
Nohut	1.530	1.815	1.620	1.620
Kuru Fasulye	5.465	5.985	6.120	6.120
Fiğ	2.810	2.655	2.630	2.630
şeker Pancarı	3.168	52.652	4.058	77.371
Patates	5.250	90.000	5.250	105.000
Kenevir	925	685	860	430
Ayçiçeği	200	200	250	250
Soğan	1.400	20.600	1.050	1.050
Bostan	4.150	32.800	5.010	40.100

2.1.1. Hayvancılık

Yozgat İç Anadolu Bölgesi’nde olup hayvancılık olarak küçükbaş hayvancılık yaygındır. Küçükbaş hayvancılığın yanında büyükbaş hayvancılık da önemli yere sahiptir. Büyükbaş hayvancılıkta sığırcılık başta gelen hayvancılıktır. Hayvanlardan alınan verim hayvanların beslenmesi ile ilgilidir. Beslenme verim üzerine tesis edilen önemli bir faktördür.⁴³⁹ Beslenmenin yanı sıra kalıtsal özellikler de ayrı bir öneme sahiptir.⁴⁴⁰ Demokrat Parti döneminde Yozgat basınına yansıyan haberlerde hayvancılıkla uğraşanların bilgilendirilmesi ve verimin artırılması için hayvan beslemesinin önemine

⁴³⁸ D E, *Zirai B nyve ve İstihsal (1959-1960)*, s. 91-117.

⁴³⁹ *Yozgat İl Yıllığı 1998*, s. 76.

⁴⁴⁰ *Yozgat Belediye Reisi Fevzi Ayan’ın Hemşerilerine Beyannamesi*, Berksoy Basımevi, İstanbul, 1954, s. 5.

sürekli atıf yapıldığı görülmektedir. Bu göre; iyi beslenmeyen hayvanlar verimli olamaz. Yozgat yöresi için de bu durum geçerlidir. Sığırların beslenmesi iyi olursa verim yükselir ve en üst seviyeye kadar çıkabilmektedir.⁴⁴¹ Sığırların beslenmesinde kaba yem ve keşif yem önemlidir. Kaba yemlerin başında yeşil yemler, kök ve yumrular ve son olarak da kuru kaba yemler gelmektedir.⁴⁴² Bu yemlerden yeşil yemlerin esasını çayır yemleri oluşturmaktadır. Buna en güzel örnek baklagillerdir. 1956 yılına kadar Türkiye'nin 9.436 köyünde 180.742 dönüm yoncalık, 2.003 köyde 54-071 dönüm korungalık⁴⁴³ ve 244 köyde 2.330 dönüm diğer çeşitli hayvan yemi bitkileri ekilip 255 köyde de 152.722 dönüm mera ıslahı yapılmıştır.⁴⁴⁴

Yozgat'ta hayvancılığın önündeki en önemli engellerden birisi bilinçsiz olarak yapılmasıydı. Büyük ve küçükbaş hayvanlara verilen yegâne yem samandı. Fakat samanın hazmı zordur, proteini az olması yanında ham selülozu fazladır. Keşif yemlerinde ise tahıl ve baklagil taneleri, fabrika artıkları, küspeler ve kepekler yer almaktadır. Bu durumun Yozgatlı çiftçilere anlatılabilmesi için basın etkin şekilde kullanılmaya çalışıldı.⁴⁴⁵ Samanın zararlarını anlatmanın yanında yem türlerinin ıslahına çalışarak hayvan yemi ziraatının tamimi ve teşviki çayır ve meraların ıslahı çalışmalar yapıldı. Yozgat'ta da ıslah çalışmaları Çalatlı, Fakıbeyli, Kavurgalı, Kababel, Sorgun'un kazaları Taşpınar, Darıcı, Sarımbeyli ve Deremumlu köylerinde yapıldı. Ayrıca 522 baş inek tohumlandı.⁴⁴⁶ 1952 yılında başlayarak 1972 yılının sonuna kadar 54.557 baş yerli inek tohumlanmıştır. Bunlardan 36.742 baş yarımkan montafon melezi buzağı elde edildi.

1955 yılında hayvancılık müesseselerinden 443 baş at, 97 baş merkep, 1.269 baş sığır, 4.070 baş koç ve koyun, 534 baş tiftik teke ve keçi damızlığı yetiştiricilere dağıtıldı.⁴⁴⁷ Bununla birlikte damızlık seçimi hayvancılıkta en mühim işlerden biri olarak görülmüştür. Yetiştiricinin yapacağı işi önceden kestirmesi gerekir ve planlı olması gerekmektedir.⁴⁴⁸ Damızlık seçiminde tercih edilecek ırk tayin edildikten sonra nerede en iyi hayvan satılır veya temin edilir kısmı araştırılmıştır. Damızlık hayvanlarının her

⁴⁴¹ "Türk Çiftçisinin Canlı Sermayesi Hayvanlar", *Hakikat*, (7 Ağustos 1957), 2.

⁴⁴² *Yozgat İl Yıllığı 1998*, s. 77.

⁴⁴³ Genellikle 30-70 cm boyunda, çok yıllık, pembe çiçekli, hayvan yemi olarak bilinen bir bitkidir.

⁴⁴⁴ CBA, 03000954/10/18489.

⁴⁴⁵ "Sığırcılık", *Hakikat*, (7 Ocak 1956), 2.

⁴⁴⁶ "Vilayetimizde Sun'î Tohumlama Faaliyeti", *Hakikat*, (14 Ağustos 1957), 3.

⁴⁴⁷ CBA, 03000954/10/18489.

⁴⁴⁸ "Koyun ve Keçilerin Türk Ekonomisinde oynamakta olduğu ehemmiyeti artacak", *Yozgat*, (25 Mayıs 1954), 3.

şeyden önemlisi sağlıklı olması gerekmektedir.⁴⁴⁹ Esas olan eldeki ırkın devamının sağlanmasıdır. İyi bir hayvanla damızlığa başlanırsa sonraki yıllarda ise sağlıklı bir ilerleyiş olur. Bunun ön şartı ise hayvanın sağlıklı üreyebilmesidir. Bazı kusurlar görmezden de gelinmektedir ve bu kusurlar zamanla giderilmektedir. Örneğin kusurlu ineklerin boğalar ile çiftleştirilmesi sonucu elde edilen yavrularda kusurlar azalmaktadır. Bu tarihlerde Yozgat'ta bulunan boğalar sıhhatli olup baskın türlerden olduğu tespit edildi.⁴⁵⁰ Bu şekillerde üremenin sağlanacağı ve hayvanlarda neslin devamı daha sağlıklı bir şekilde ıslah edileceği sonucuna varıldı.⁴⁵¹

Hayvancılığın geliştirilmesi için Yozgat'ta ehli hayvan sergisi de açılmıştır. Ayrıca Yerköy'de 1952 yılında 10 köyde 850 baş, 1955 yılında Sorgun çevresinde 1.250 baş ve 1954 yılında Akdağmadeni'nde dağlık köylerdeki sığırları da dahil 1.500 inek tohumlanmıştır. 1953 yılında alınan mahsul %86'dır. 1951 yılında iki boğa ile yapılan tohumlama faaliyetlerinde sayı 1954 yılında da üç boğaya çıkarıldı.⁴⁵²

1950-1960 arasında Yozgat'ta var olan hayvan türleri koyun, keçi, tavuk, kaz ve ördek gibi yaygın türleri görmek mümkündür.⁴⁵³ Hayvancılıkta verim için en önemli gelirlerden biri süttten alınan verimdir. Süt veriminin artırılması ve halkın bilinçlendirilmesi amacıyla Yozgat yerel basınında halka bilinçlendirme makaleleri yayınlanmıştır. Bu makalelerden birinde şunlar vurgulanmaktadır; “Süttten verim alabilmek için hayvanın sağlıklı olması şarttır. Örneğin hayvanda bulaşıcı hastalıklar varsa sütte tehlike arz edebilir. Bulaşıcı hastalık taşıyan hayvanın sütünden hem insanlara hem de hayvanlara hastalık bulaşmaktadır. Hayvanla veya sütüyle uğraşan kişi de hijyene dikkat etmesi gerekmektedir. Aksi takdirde süttten dolayı zehirlenmeler yüksek olasılıkta olabilecek durumlardandır. Bir hayvanın vücudunda veya kanında olan mikroplar süttüne de geçmektedir. Örneğin hayvanda verem gibi hastalıklar varsa süttü aracılığıyla bu hastalıklar tüketen kişilere geçmektedir. Hayvanların kaldığı yerlerin de hijyen içerisinde olması gerekmektedir. Bu şekilde hem hayvanların hem de yapılan işlemlerde hijyenik

⁴⁴⁹ Yozgat Belediye Reisi Fevzi Ayan'ın Hemşerilerine Beyannamesi, s. 8.

⁴⁵⁰ “Sığırcılık”, *Hakikat*, (9 Ocak 1956), 3.

⁴⁵¹ “Sığırcılık”, *Hakikat*, (11 Ocak 1956), 4.

⁴⁵² “Yozgat Ehli Hayvan Sergisi”, *Yozgat*, (28 Eylül 1954), 3.

⁴⁵³ DİE, *Genel Nüfus Sayımı 28 Ekim 1927*, 192.

olunması durumlarda hayvanlardan maksimum verim alınabilir ve hayvancılık yapılma oranı daha da artırılmaktadır”⁴⁵⁴

Hayvan hastalıklarıyla mücadele amacıyla Türkiye’de 10.000.000 baştan fazla hayvan aşılanmış ve 7.500.000 baş hayvanda ilâçla tedavi edilmiştir. Hayvan hastalıkları ile mücadele hususunda her türlü modern tesisleri bulunan Bakteriyojoloji Enstitülerde çeşitli aşı, serum ve biyolojik maddeler elde edilmiştir. Bu kurumlarda 1955 yılı süresince 16.991.589 doz aşı, 922.891 doz serum, 942.575 doz biyolojik madde ve 2.500.000 doz Distofajin⁴⁵⁵ elde edilmiştir.⁴⁵⁶1951 yılında Etlik Bakteriyojoloji Enstitüsüne yeni iki adet virüs ve Bruselloz Laboratuvarları ilave edilmiştir. İzmir Bornova’da Aşı, Serum ve Biyolojik Maddeler Kontrol Enstitüsü kurulmuştur. Konya’da Koyun Çiçeği Aşı İstihsal Müessesesi ve Bölge Laboratuvarı genişletilmektedir. Kastamonu, Gönen ve Çanakkale Keçiciğer Ağrısı Aşı İstasyonları kurulması için binalar temin edilmiştir. 1952 yılında Elâzığ Bakteriyojoloji ve Seroloji Enstitüsünün bir kısım laboratuvarları faaliyete geçirildi. Van ve Diyarbakır Bölge Laboratuvarları da bu dönemde faaliyete geçirilmiştir. Bulaşıcı ve parazite hastalıklarla mücadele için aşı, serum ve biyolojik maddeler ve ilaç elde edilmeye çalışılmıştır. 1948’den 1952 yılına kadar uyuz, kelebek, akciğer, mide ve bağırsak kılkırtları, proplazmoz, hastalıklarına karşı hayvanlar tedavi edilmiştir.

Hayvancılığın geçim kaynağı olarak önemli bir yer tutması ve ekonomik gelir elde edildiğinden hayvan hırsızlığı vakaları da görülmüştür. 1949 da vaka sayısı 16, 1950 Ekim ayında 9, 1950 Eylül’de vaka sayısı 17⁴⁵⁷, 1950 Ocak 45, 1951 Aralık 36 vaka olarak tespit edilmiştir. Bu vakaların çoğu kapalı yerlerde diğer kısmı ise otlak yerlerde ve maddi menfaat sağlamak amacıyla yapılmıştır.⁴⁵⁸

1960 yılında merkezi Yozgat, köylerini ve ilçelerini de içiren amacı merinos ve hayvan yetiştirmek olan bir hayvancılık kooperatifi kurulmuştur. Belirli bir miktar verilmesiyle kredi sağlanıp hayvancılık desteklenmeye çalışılmıştır.⁴⁵⁹ Hayvancılık için önem bir adım Tarım Bakanlığının teorik eğitim sistemlerinden değil bizzat köylerde çiftçinin gözü

⁴⁵⁴ “Su ve Süt Sağlığı”, *Hakikat*, (12 Haziran 1956), 3.

⁴⁵⁵ Türkiye’de üretilen ilk yerli veterinerlik ilacı.

⁴⁵⁶ CBA, 03000954/10/18489.

⁴⁵⁷ CBA, 03000088/1/11438.

⁴⁵⁸ CBA, 03001282/2/107910.

⁴⁵⁹ “Yozgat’ta Kurulan Hayvancılık Kooperatifi Faaliyete Geçti”, *Hakikat*, (15 Nisan 1960), 1.

önünde yapılacak uygulamalar sayesinde hayvancılığın daha ileri bir seviyeye getirme çalışmaları planlamaktır. Bunun içinde eksper yetiştirmek amaçlanmıştır.⁴⁶⁰

Tablo 22. Yozgat 1950 Zirai Sayımlarını Göre Hayvan Sayıları⁴⁶¹

Hayvanlar	Şehir	Köy	İş Hayvanı	Şehir	Köy
At	725	19.597	At	342	7.425
Katır	4	106	Katır	3	90
Eşek	1.509	49.863	Eşek	833	22.177
Deve	5	142	Manda öküzleri	207	9.014
Manda	909	29.554	Manda inekleri	29	1.138
Sığır	7.847	199.643	Öküz	2.037	64.318
Koyun	12.485	508.351	İnek	25	1.424
Tiftik keçisi	2.733	184.568			
Kıl keçisi	4.710	196.857			

Yukarıdaki Tablo 22 incelendiğinde Yozgat'taki hayvan sayıları verilmiştir. Yozgat vilayetinin geçim kaynağı hayvancılığa dayandığından öncelikle küçük baş hayvancılık daha çok yaygındır. Ayrıca köylerdeki hayvan sayısı genellikle daha fazladır.

Tablo 23. Yozgat Zirai Bünye ve İstihsal Miktarları⁴⁶²

	1959		1960	
	Ekiliş	Üretim	Ekiliş	Üretim
Hububat	420.165	475.420	424.620	353.550
Baklagil	12.975	15.057	15.375	19.277
Sınai Bitkiler	11.054	164.617	11.610	184.814
Koyun	620.034		607.647	
Kıl Keçisi	193.507		212.893	
Tiftik Keçisi	199.332		218.635	
Sığır	278.131		298.928	
Manda	39.431		42.180	
Deve	91		104	
At	21.258		24.820	
Katır	827		928	
Eşek	49.342		50.710	

⁴⁶⁰ “Türk Çiftçisinin Canlı Sermayesi Hayvanlar”, *Hakikat*, (7 Ağustos 1957), 2.

⁴⁶¹ BİUM, *1950 Ziraat Sayım Neticeleri*, s.91.

⁴⁶² T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, *Zirai Bünye ve İstihsal (1959-1960)*, Yayın No: 445, Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası, Ankara, 1968, s. 65.

Yukarıda Tablo 23’e bakıldığında Yozgat hububat miktarları ve hayvan sayıları yıllara göre verilmiştir. Hayvan sayılarının yıllar içindeki değişimi görebiliriz.

Tablo 24. 1959-1960 Zirai Bünye ve İstihsal, Hayvanlar Verilerini Gösteren Veriler⁴⁶³

Hayvanlar	1954	1955	1956	1957
Koyun	567.490	449.150	620.015	626.589
Kıl keçisi	244.912	167.438	175.935	183.438
Tiftik keçisi	233.920	174.207	190.431	196.180
Sığır	251.437	238.314	287.237	288.922
Manda	31.252	25.250	36.541	36.778
Deve	253	195	162	162
At	24.708	23.351	26.249	25.787
Katır	130	201	303	555
Eşek	58.280	49.210	63.210	65.969

Yukarıdaki Tablo 24 incelendiğinde hayvan sayısının yıllara göre değişimi gösterilmiştir. Koyun sayısı diğer hayvanlara göre her daim daha fazladır.

2.2. Sağlık Alanındaki Gelişmeler

Yozgat, Demokrat Parti döneminde sağlık yatırımları da almıştır. Yozgat’ta sağlık müdürlüğü, merkez hükümet tabipliği, devlet hastanesi, verem savaş dispanseri, cüzzam savaş dispanseri, ana çocuk sağlığı merkezi, sağlık okulu, çocuk yuvası, sıtma eradikasyonu bölge başkanlığı gibi belli başlı sağlık kurumları bu dönemde yer almaktadır⁴⁶⁴ Ayrıca Çekerek’te 1958 yılında dispanser inşaatına başlanmıştır.⁴⁶⁵ Yozgat halkı ise ekonomik şartlar, kış ve yol durumları, kağnı ve at arabası gibi yavaş araçlar, büyük şehirlere uzaklık gibi nedenlerden dolayı sağlık alanına yeteri kadar önem verilememiştir. Askerlik dönemlerinde sağlıkçı olarak görev yapan halktan insanlar doktorların olmadığı yerlerde doktor gibi kabul edilmiştir.⁴⁶⁶ Kadın hastalıkları ve doğum ebeliği konularına yatkın kadınlar ise kadın doğum konusunda doktorun olmadığı dönemlerde şehrin farklı bölgelerinde faaliyet göstermiştir. Mehmet Mustafa Yıldırım eşi Nail Çuha ve kardeşi Karaız, Molla Hanefilerinden Pembe Bacı (Pembe Orhan), Anış

⁴⁶³ DİE, *Zirai Bünye ve İstihsal*, s. 83.

⁴⁶⁴ *Yozgat’lı Yıllığı 1968*, s. 197-198.

⁴⁶⁵ “Çekerekte İmar İşleri”, *Hakikat*, (4 Mart 1958), 3.

⁴⁶⁶ Kemal Cenk, *Bozok’un Karafakihlül ve Sorsavuş’u*, Öztepe Matbaacılık, Ankara, 2006, s. 129.

Cenk, Karaoğlan Sülalesinden Elif Açıkgöz, Şayde Geyik doğum ebeleri ve kadın hastalıklarına bakan kişilerin başında gelmektedir.⁴⁶⁷ Hüseyin Orhan, Ali Aslanbaş, Niyazi Basat, Rıza Basat, Cemal Yiğit, Hüseyin Cenk gibi isimler ise hayvan hastalıklarına bakan kişilerin başında gelmektedir. İbrahim Akkan cildiye hastalıklarına bakmaktadır. Fadime Aslanbaş ise boğaz ağrılarına bakan diğer bir kişidir.⁴⁶⁸ Yozgat'ta doktorun olmadığı dönemde ampirik yöntemlerle tedavinin yaygın olduğu görülür. Demokrat Parti döneminde Yozgat ilindeki sağlık faaliyetlerinden önce adı geçen dönemde ülke genelinde sağlık alanındaki yapılanları özetlemekte fayda vardır. Demokrat Parti döneminde diğer alanlarda olduğu gibi sağlık alanında da önemli adımlar atılmıştır. Sağlık politikaları hususunda büyük değişiklikler yapılmıştır.⁴⁶⁹

Bu dönemde büyük adımların atılmasında dönemin mevcut durumunun da etkisi büyüktür. II. Dünya Savaşı'nın bitmesi ve bu durumun ülkede rahat bir ortamın oluşmasına neden olmuştur. Bu rahatlık yeniliklerin yapılmasını kolaylaştırmıştır. Bu adımların en başında yerel idarelere bağlı olarak faaliyet gösteren hastaneler Sağlık Bakanlığı'na devredilmiştir. Bunun yanında bu hastanelerin genel bütçeden finanse edilmesine karar verilmiştir.⁴⁷⁰ Bu dönemde devrim niteliğinde başka bir yenilik ise genel sağlık sigortası alanında olmuştur. Genel sağlık sigortasının kurulması için çalışmalar başlatılmıştır. Ülke genelinde uygulaması mümkün olmayacağı için ücret karşılığı çalışan işçiler için sağlık sigortası geliştirilebileceği fikri öne sürülmüştür. Bu sistemin oluşturulmasında Avrupa'daki sigorta örgütlerinin uygulamasından farklı olarak sigorta kurumunun kendi sağlık örgütünü kurması esası kabul edilmiştir.⁴⁷¹

Dönemin hükümeti bunlarla da yeterli kalmamış uluslararası kuruluşlarla iş birliğine gitmiştir. Dünya Sağlık Teşkilatı ve UNICEF gibi kuruluşlarla iş birliği içerisinde hareket edilmiş ve bu kurumlardan yardım talep edilmiştir. Ana ve çocuk sağlığı üzerinde durulmuştur. Bunun yanında tüberküloz gibi durumlarla mücadele edilmiştir. Koruyucu hekimlik hizmetlerinin geliştirilmesi için büyük ölçüde ilerlemeler kaydedilmiştir. Yapılan diğer bir yenilik ise ebe ve hemşire eksikleri belirlenmiş ve bu eksilerin giderilmesi hususlarına ağırlık verilmiştir. Bu alanda istenilen başarıya ulaşılamasa da

⁴⁶⁷ Cenk, s. 130.

⁴⁶⁸ Cenk, s. 131.

⁴⁶⁹ Cenk, s. 133.

⁴⁷⁰ Koç, s. 150-151.

⁴⁷¹ Cenk, s. 135.

eksikler giderilmeye çalışılmıştır. Demokrat Parti yönetimi zamanında yapılanlar da sonraki dönemler için önemli birer basamak olmuştur. Bunların dışında Avrupa takip edilmiştir. Avrupa'dan uzmanlar çağrılarak onlardan mevcut durumla alakalı raporlar istenmiştir.⁴⁷²

Demokrat Parti Hükümeti ülkedeki eksikleri belirlemiştir. Bunun yanında da bu eksikler için neler yapılabileceği hususunda çözümler de üretilmiştir. Çözümlerin uygulanması konusunda eksikler olsa da sağlık alanında büyük adımlar atılmıştır. Devrim niteliğindeki yeniliklere imza atılmıştır.⁴⁷³

Demokrat Parti dönemiyle beraber şartlar iyiye gitmiştir. Gelişen ulaşım şartlarıyla beraber de hastaneye gitme oranları artmıştır. Sağlık alanında yapılan yeniliklerde Yozgat ili de kendi payına düşeni almakla beraber gelişmeleri yakalanmıştır.⁴⁷⁴

2.3. Bankacılık Faaliyetleri

1950 tarihinden önce Yozgat ilinde sadece Ziraat Bankası bulunmakta ve tek banka da şehir için yetersiz kalmaktadır. Ziraat bankası tüccarlardan yana bir destekleme sağlanamamıştır. Tarıma ticaretten daha fazla önem vermiştir. Bunun için Yozgat tüccarı zorluklarla karşı karşıya kalmıştır. Yozgat Ziraat Bankası plasmanının 1.550.000 liraya yükseltildiği belirtilmektedir.⁴⁷⁵ Bu zorluklarla beraber Yozgat ilinde Demokrat Parti döneminde banka satısında artış dikkatleri üzerine çekmektedir. Tümsübank yanında İş Bankası da açılması büyük destek sağlamıştır. İş Bankası ile beraber tüccarlara mevcut destekler artmıştır. İş Bankası'nın yanı sıra Halk Bankası'nın açılması ile beraber küçük esnaflarda ilerlemeler kat edilmiştir.⁴⁷⁶ Küçük esnaflar Halk Bankası sayesinde tüccarların himayesinden kurtulmayı başarmıştır. Halk Bankası'nın açılmasının hemen peşinden Yozgat ilinde Emlak Kredi Bankası da açılmıştır.⁴⁷⁷ Emlak Bankası'nın yapacakları arasında Yozgat ilindeki eski tip evler yerine yenileri yaptırılmıştır. Belediyenin dağıttığı arsalar üzerinde yeni tip binaların yapılması duyurulmuştur.⁴⁷⁸

⁴⁷² Cenk, s. 138.

⁴⁷³ Koç, s. 50-55.

⁴⁷⁴ *Yozgat Kataloğu 1990*, s. 205.

⁴⁷⁵ CBA, 03001452/1/90599.

⁴⁷⁶ "Halk Bankası Açıldı", *Yozgat*, (27 Nisan 1954), 2.

⁴⁷⁷ "Yozgat'ta Emlak Kredi Bankası Merasimle Hizmete Açıldı", *Hakikat*, (19 Mart 1958), 1.

⁴⁷⁸ "Bankalarımız", *Bozok*, (14 Mart 1958), 8.

Ekonomik hayatın önemli kısımlarından biri olan bankacılık faaliyetleri Yozgat ilinde 1950-1960 arasındaki Demokrat Parti döneminde Tümsübank'ın şubesinin açılması önemli adımlarından biri olmuştur. 4-6 Mayıs 1958 aralığında Yozgat'ta kalan genel müdür ilgili araştırmaları tamamlamıştır. 5 Mayıs 1958 tarihinde tüccar ve esnaflarla toplantılar düzenlenmiştir. Bu toplantı neticesinde 1 milyon lira sermaye belirlenerek Tümsübank şubesinin açılacağı duyurusu yapılmıştır. İşlemler hızlandırılarak bankanın açılması için gerekenler hızlıca tamamlanmaya çalışılmıştır. Bankanın açılması için halkın ve siyasi teşekküllerin birlik içerisinde hareket etmesi açılmasına herkes katkıda bulunmuştur. Merkez ilçesi ve Sorgun ilçesinde açılması kararlaştırılmıştır.⁴⁷⁹ Bu şekilde ekonomik hayatın merkezi konumunda olan bankacılığa katkı sağlanarak işlemlerin daha sistemli olması hayata geçirilmeye çalışılmıştır.⁴⁸⁰

Şubat 1958 tarihli Genel Müdürü Hayri Özcan'ın tekrardan Yozgat iline ziyareti gerçekleşmiştir. Öncelikle belediye meclisinde konuşmuş sını, ticari, sosyal ve kültürel mevzuların Tümsübank tarafından ele alınacağını dile getirilmiştir. 1.500 kişiye iş imkânı sağlanmıştır. Akdağ mermerlerini ise Özel İdare ile beraber işletecekleri duyurusunu da yapmıştır. Belediyenin 21 dönüm arsasını fabrika kurmak için tesis edilecek şirkete verilmesi için gereken işlemler tamamlanmaya çalışılmıştır. 200 kişiden oluşan bir toplantı daha yapılmıştır. Hissedar olacak kişiler de belirlenerek süreç hızlandırılmıştır. Esnafa gereken kredilerin sağlanacağı da belirtilen hususlar arasındadır.⁴⁸¹

2.4. Madencilik

Madencilik ekonomik hayatın en önemli kısımları içerisinde yer al almaktadır. Ekonomik getirisi oldukça yüksek olan madenciliğin bulunduğu yerdeki insanlara da katkısı fazladır. Yozgat'ta bulunan madenler arasında kurşun-çinko, demir, manganez, kaya tuzu, kireç taşı, kuvarsit, tuğla, kiremit, florit, linyit, grafit ve çimento sıralanabilir.⁴⁸² Metalik madenler arasında demir ağırlıktadır.⁴⁸³ Demokrat Parti döneminde ise uranyum ve toryum yatakları bulunması dikkat çekmektedir. Adı geçen yer altı kaynakları günümüz teknolojilerinde kullanıldığı düşünülürse ayrı bir öneme sahiptir.⁴⁸⁴ 1950-1960 arasındaki

⁴⁷⁹ “Tümsübank'ın Merkez ve Sorgun Şubeleri, Merasimle Açıldı”, *Bozok*, (3 Nisan 1958), 1.

⁴⁸⁰ “Mart'ta Tümsübank Faaliyete Geçiyor”, *Hakikat*, 1 Şubat 1958, s. 1.

⁴⁸¹ “Tümsübank Umum Müdürü Alfred Kruup Gibi Konuştu”, *Bozok*, (8 Şubat 1958), 1.

⁴⁸² Altınok, s. 55.

⁴⁸³ Dişlitaş, s. 21.

⁴⁸⁴ DİE, *Genel Nüfus Sayımı 28 Ekim 1927*, s. 238.

Maden Müdürlüğü'nden yapılan duyuruya göre Türk, Alman ve Fransız mühendislerinin bulundukları yerler yaptıkları araştırmalara göre Yozgat yöresinde zengin uranyum ve toryum yatakları vardır.⁴⁸⁵ Yozgat'ın Yerköy ilçesine bağlı Elmahacılı köyünde, Yozgat'ın merkezine bağlı İşleğen mevziisinde ve Yazpınarı olarak da bilinen Yortan mevki Yozgat'ın merkezinde olup adı geçen bu yerlerde uranyum ve toryum yatakları bulunmuştur. Bu durum sonucunda söz konusu mevkilerdeki yerlerin tapularını almak için yüzlerce yerli ve yabancı şahısların teşebbüsleri mevcuttur. Toryum ve uranyum yatakları dışında Yozgat'ta krom, manganez ve florit yatakları da bulunmuştur. Uranyum ve toryum yatakları radyoaktif hammadde aramalarına yönelik çalışmalar 1958 yılı itibariyle olumlu sonuçlar vermiştir. Sorgun Temrezli'de ortalama %0,1tenor olan 3 bin 852 ton görünür uranyum rezervi tespit edilmiştir.⁴⁸⁶ Yozgat'ta, Yerköy civarında hususi teşebbüs eliyle mahalli bir linyit ocağı da işletilmektedir. Tonu yaklaşık 23 Türk lirasına satılan bu kömürün rağbet gördüğü ve mahalli olarak geniş ölçüde kullanıldığı görülmektedir.⁴⁸⁷

Toryum ve uranyum dışında Yozgat ili dahilinde gerçekleştirilen kömür arama çalışmaları sonucunda Sorgun ilçesi mevkiinde önemli kömür sahaları belirlenmiştir.⁴⁸⁸ Sorgun mevkiinde ortalama ısı değeri orijinal kömürde 4.926 kalori olan 13 milyon 206 bin ton, Küçük köhne sahasında ise ısı değeri orijinal kömürde ortalama 2 bin 502 kalori olan 4 milyon 208 bin ton görünür rezerv belirlenmiştir.⁴⁸⁹

Yozgat'ın sahip olduğu jeolojik yapı gereği maden çeşitliliği yönünden zengin iller arasındadır. Kızılırmak Nehri'nin çizdiği yay içerisinde yer alan Bozok Yaylası üzerindeki Yozgat'ın yer altı madenleri bakımından maden çeşitliliği fazladır. Bölgenin Ecemiş-Tuz Gölü fay sistemleri ile ona bağlı gelişmiş fay sistemlerinin etkisi altında bulunması da maden çeşitliliğine etki eden en önemli sebepler arasındadır. Demir yatak ve zuhurlarının Akdağmadeni, Sorgun ve Sarıkaya ilçelerinde yer almaktadır. İl genelinde ise çok sayıda manganezin var olduğu, Akdağmadeni, Pazarcık ve Kartalköy mevkilerinde ise manganez tenörleri mevcuttur. Bu madenler dışında Bakır, kurşun-çinko

⁴⁸⁵ Altınok, s. 60.

⁴⁸⁶ “Şehrimizde Zengin Uranyum ve Toryum Yatakları Bulundu”, *Bozok*, (13 Aralık 1958), 2.

⁴⁸⁷ CBA, 03002212/1/265118.

⁴⁸⁸ Ali Rıza Çolakoğlu-Yurdal Genç, “Akdağmadeni) Yozgat) Kurşun-Çinko Yatağının Makro-Mikro Dokusal Özellikleri ve Kökensel Yorumu”, *Türkiye Jeoloji Bülteni*, C. XXXXIII, (1), Ankara, Şubat 2001, s. 46.

⁴⁸⁹ Maden Tetkik Arama, *Türkiye Jeotermal Enerji Kaynakları Envanteri*, İstanbul, 2005.

madenleri ise Merkez ilçesi, Yerköy, Boğazlıyan, Sarıkaya ve Akdağmadeni ilçelerinde mevcuttur.⁴⁹⁰ Akdağmadeni'nin de simli kurşunlu mahlut çinko işçiliği, Yünalan köyü, Çicekli köyü, Aşağıçuhalı manganez, Karapınar köyü Sorgun Kurşun, Karanlık köyü maden kömürü bulunmaktadır.⁴⁹¹

Jeotermal kaynaklar ise Boğazlıyan, Akdağmadeni, Sorgun, Sarıkaya, Yerköy ve Saraykent ilçelerinde bulunmuştur. Bu jeotermal alanlarından Boğazlıyan-Cavlak sahasında açılan kuyularda üretimi sağlanan jeotermal enerji de ülke ekonomisine katkı sağlamaktadır. Sorgun ve Boğazlıyan ilçelerindeki sıcak su kaynakları da kaplıca amaçlı kullanılmaktadır. Turizm başlığında da kısma ayrıntılı olarak yer verilmiştir.⁴⁹²

Bu madenlerin bulunması her anlamda Yozgat şehrine büyük katkılar sağlamıştır. Madenler sayesinde fabrikalar açılmış ve yöre halkına iş imkânı sağlamıştır. Bu şekilde Yozgat'taki ekonomik hayat canlanmış şehirden dışarıya verilen göçler azalma göstermiştir.⁴⁹³

2.5. Sanayi ve Şehre Yapılan Yatırımlar

Yozgat'ta Sanayi tesislerinin çoğunluğu gıda sanayisinden oluşmaktadır.⁴⁹⁴ 1950-1960 arasına denk gelen Demokrat Parti dönemi her alanda olduğu gibi sanayi ve yatırımlar konusunda Yozgat'a katkıda bulunmuştur. Yukarıda diğer alanlarda anlatıldığı üzere Cumhuriyet'in ilk yıllarında ülkenin yeni kurulması sebebiyle Yozgat için çok ilerleme kaydedilememiştir. Atatürk sonrasında CHP döneminde küçük ölçüde de olsa çalışmalar yapılmaya başlanmıştır. II. Dünya Savaşı ile beraber bu süreç iyice zorlu bir hal alarak diğer illerde olduğu gibi sanayi ve yatırımlar konusu Yozgat ili için de durma noktasına gelmiştir. Demokrat Parti dönemine gelindiğinde gerek ülkenin içinde bulunduğu durum gerekse de Demokrat Parti'nin programları Yozgat için yeni planlamalar yapmaya imkân sağlamıştır. Yozgat'ın gelişmesi içinde devlet yatırımları önemi bir pay tutmaktadır.

Şehrin gelişmesini sağlamak amacıyla önce yatırımların yollar üzerinden yapılması gerekmektedir. Bunun içinde 1954 yıllarında vilayet olarak 14.000 km kare yüz ölçümü, 6 ilçe, 15 bucak ve 70 küsur muhtarlığa sahip olan geniş bir sahada kalkınma yerleşme

⁴⁹⁰ Çolakoğlu, s. 49.

⁴⁹¹ *Yozgat İl Yıllığı 1968*, s. 142.

⁴⁹² Çolakoğlu, s. 52.

⁴⁹³ Çolakoğlu, s. 53.

⁴⁹⁴ Dursun ve Doğan, s. 9.

sahaları arasında birbirine paralel sade bir sistem içinde düşünülmelidir.⁴⁹⁵ Yani önce bu şehrin çevresi ile olan münasebetleri belirlenmeli ve onu çevresinden ayıran bağlar ortadan kaldırılmalıdır. Yozgat'ın bu zaruri ihtiyacı için yapılan kalkınma planlarında olan Yerköy'den Yozgat- Çorum-Kırşehir ve daha da uzatılacak olan bu yol şehir için hayati öneme sahiptir. Bu plan için 50-60 bin liranın yeterli olduğu ve şehir için önem taşıdığı görülmüştür. Yerköy-Akdağmadeni yolunun tashihi işinin 1952 yılı programına alındığı, Sorgun-Çekerek-Zile yolu için 1952 yılı Bayındırlık Bakanlığı yardım ödeneğinden imkân ölçüsünde bir yardım yapılması gerekliliği belirtilmiştir.⁴⁹⁶

Yozgat'a, 1951 yılı il ve köy yolları yardım ödeneğinden 135.000 lira ayrılmış ve gönderilmiştir. 1952 yılında da ilin nüfus, saha, köy adedi ve yol uzunlukları göz önünde bulundurularak il ve köy yolları yapımına yardım olarak ödenek ayrılmıştır.⁴⁹⁷ Çekerek yolunun 1954'te tamamlanacağı ön görülmüştür.⁴⁹⁸ İlin karayolları bakımından önemi Ankara-Sivas yolu üzerinde bulunmasından ileri gelmektedir.⁴⁹⁹ Kayseri-Boğazlıyan yolu da ilin önemli yollarındandır. Yozgat'tan Çorum'a her daim araç bulunmamaktadır.⁵⁰⁰ Ulaşım açısından bakılırsa yine Demokrat Parti döneminde Boğazlıyan-Fakılı yolunun yapılması önemli bir adımdır. Dönemin Valisi Turgut Başkaya'nın da bu anlamda faaliyetleri mevcuttur. 1959 tarihinde adı geçen yola bizzat giderek tetkikler yapmıştır. Sorunlarla kendisi ilgilenererek kısa zamanda sorunu çözmeye çalışmıştır. Başkaya alana giderken beraberinde Nafia Müdürü, Baytar Müdürü, Karayolları İller Bölge Şefi, Encümen azalarından bazıları ile gitmiştir. Başkaya bir müddet Boğazlıyan'da kaldıktan sonra yeni yapılan yolla Fakılı'ya hareket etmiştir. Fakılı'da valiyi halk sevinçle karşılamıştır. Boğazlıyan ve Fakılı arasındaki 23 kilometrelik yol trafiğe açılmıştır. Boğazlıyan ile Fakılı arasındaki yolun inşaatında şantiye şefi olan Mehmet Yılmaz görevlendirilmiştir. Bir buçuk ay gibi kısa bir sürede yol trafiğe açılmıştır.⁵⁰¹ Ulaşımaya ayrı bir önem verilmesinin diğer bir somut örneği ise Zile-Çekerek-Alaca-Çayıralan-Boğazlıyan-Sorgun, Hasbek-Peyik-Kadıışehri-Karamağara, Musabeyli-Nefes yollarının yapılmasına başlanmasıdır. Yozgat, Sarıkaya,Hasbek ve Hisarbey yolu da 1959 yılında

⁴⁹⁵ “Kalkınacak Yozgat”, *Yozgat'ın Sesi*, (15 Nisan 1954), 3.

⁴⁹⁶ CBA, 03001452/2/90543.

⁴⁹⁷ CBA, 03000997/223/85753.

⁴⁹⁸ “Valimizle Mülakat”, *Yozgat*, (2 Mart 1954), 2.

⁴⁹⁹ Dursun ve Doğan, s. 7.

⁵⁰⁰ *Yozgat İl Yıllığı 1990*, s. 282.

⁵⁰¹ “Boğazlıyan ve Fakılı Yolu Hizmete Girdi”, *Bozok*, (25 Aralık 1958), 1

faaliyete geçmiştir.⁵⁰² Demokrat Parti'nin 1957 yılı içerisindeki yol yapımına 2,5 milyon harcama yapılacağı programında yer almıştır. Adı geçen yol güzergahları yapılarak ulaşım sağlanmıştır. Yozgat ve ilçelerine kolaylıkla ulaşım sağlanarak turizme katkı sağlanmıştır.⁵⁰³

1958 tarihli bir rapora göre Yozgat ile çevre illeri olan Çorum, Amasya, Kayseri, Nevşehir, Tokat, Sivas ve Niğde illeri ile Sarıkaya bölgesine gelmek için yolların yapımında engel olmadığı dile getirilmiştir. Yerköy-Yozgat arası ile Sorgun ve Yerköy kasabaların içine rastlayan devlet yolunun inşasına başlanıp devam eden süreçte asfaltlanacağı belirtilenler arasındadır. Ayrıca Yozgat'ın elektrik ihtiyacını karşılamak için Kanak Çayı'nın etüdüne 1951 yılı başlarında başlanmış ve Yozgat-Boğazlıyan şosesinin bu çayı kestiği noktada Gelingüllü köyü civarında bir hidroelektrik santrali kuruldu.⁵⁰⁴ Çayın gerçek rejiminin anlaşılması için seviye rasatları ile akım ölçülerinin asgari bir yıl ölçümler devam etti.⁵⁰⁵ Gelingüllü hidroelektrik santral projesinin 1952 yılı ortalarında kurulma planlanması bulunmaktadır.⁵⁰⁶ Yozgat için bir diğer yol demiryoluna 40 km uzaklıkta bulunan karayoluna bağlıdır. Bir hayal olan demiryolunun yerini bütün taşıt vasıtaları ile karayolu almaya başlamıştır. Yozgat demiryolunun ters istikamette yapılması kalkınma için olumsuz netice doğurmuştur.⁵⁰⁷ Meydanın güneyine yapılan PTT binası ve yıkık dökük binalar yer almaktadır. Üst katında bir lojman ve İş Bankası şubesi açılmıştır. PTT'nin yanındaki binalar istimlak edilmiş yerine sinema, büro, mağazaların kurulması kararlaştırılmış ve 400.000 lira tahsisat ayrılmıştır.⁵⁰⁸

Yozgat'ın kalkınması için bir diğer faaliyet ise fabrikaların kurulmasıdır. Fabrikaların kurulmasıyla işsizlik oranında azalma görülmektedir. Yozgat ilinde kurulan fabrikalar; tek el bira fabrikası, un fabrikası, deri sanayi fabrikası, yem fabrikası, ayçiçek yağı fabrikası, tuğla fabrikası, tel çivi fabrikası, süt mamulleri fabrikası, inşaat malzemeleri fabrikası, çimento fabrikası, kâğıt torba fabrikasıdır.⁵⁰⁹ Bu fabrikaların çoğu genel itibarıyla 1970 ve sonrasında kurulmuştur. 1950-1960 yıllarında fabrika kurulması için

⁵⁰² "Sarıkaya D.P. Teşkilatı", *Hakikat*, (14 Ağustos 1959), 3.

⁵⁰³ "Yol İşleri", *Bozok*, (18 Mart 1957), 4.

⁵⁰⁴ "Kaçırılan Fırsatlar", *Yozgat'ın Sesi*, (15 Nisan 1954), 3.

⁵⁰⁵ CBA, 03001452/3/90736.

⁵⁰⁶ CBA, 03001452/7/90736.

⁵⁰⁷ "Yozgatın Kalkınma Davası", *Yozgat'ın Sesi*, (31 Temmuz 1954), 4.

⁵⁰⁸ "Yozgat'dan Mektuplar", *Yozgat'ın Sesi*, (5 Mayıs 1954), 3.

⁵⁰⁹ Altınok, s. 53.

devlet çalışmalarda bulunmuş fakat hiçbir netice alamamıştır. Konumu itibariyle de bir fabrika kurulmasını gerektirecek bir durum yoktur.⁵¹⁰ Çevrenin yün ve tiftik üretimin bir dokuma fabrikasını destekleyecek miktar ve kalitede bulunduğu kabul edilse bile tecrübeli elaman olmaması ulaşımın yetersizliği sebebiyle fabrikanın kurulamayacağı kurulsada dahi maliyetinin çok yüksek olacağı aşikârdır. Nüfusu seneden seneye azalan şehrin bir gün ilçe olacağı endişesiyle resmi bina yapımına ağırlık verilmiştir.⁵¹¹

Yozgat'ın gelişmesinin ve kalkınmasının nasıl olması gerektiği sıkça başvurulmuş sorular arasındadır. Gelişmenin sağlanması ve göçlerin durdurulmasının gerekliliği devletin yaptığı yatırımlara bağlıdır. Yozgat halkıda nasıl bir kalkınma yapılır sorusuna şu cevapları vermişti: ⁵¹² Demiryolu yapımı, şeker veya tuğla kiremit fabrikası, demiryolunun Yozgat'a bağlanması, Çamlık'ın bir turizm merkezi haline getirilmesi, kaza ve köylerin yollarının yapılması, hidroelektrik santrallerinin kurulması un fabrikası, gibi çözüm önerilerinde bulunmuşlardır.⁵¹³ Ayrıca Yozgat Kalkınma Cemiyeti'nin kurulması, Yozgat Gençlik Kulübü'nün kurulması, konferanslar, münazaralar, kütüphanelerin ihtiyaçlarının karşılanması, konserler verilmesinin sağlanması, Çamlık'ta muntazam oteller gazonlar, kayak tesisi kurularak kış turizmi için teşvik sağlanması gerektiğini düşünmüşlerdir.⁵¹⁴

Yozgat'ın tarım şehri olduğu kabul edildiğinde çözülmesi gereken temel sorunların başında su geliyordu. Yozgat'ta dönem dönem kuraklık geçirmesi nedeniyle ekonomik olarak geçim sıkıntısı çekilmektedir. Bunun içinde Kanak Çayı'nın bu sulama ihtiyacı için modern su kanallarının yapılması gerekiyordu. Bir diğer sorun ise gübreleme sorunudur; gübreleme için en elzem fabrikanın kurulması gerekiyordu.⁵¹⁵

1956 yılında Yozgat Valisi olan Cenap Aksu şehrin eksikleri konusunda büyük gayretler sarfetti. Şehrinin imarı ve kalkınması için yoğun olarak çalıştı. Hükümet Meydanını yeniden inşa etti. İş hanı yaptırarak iş yeri bulamayan esnafa kolaylık sağladı. Ayrıca şehre bir sinema binası yapılarak sosyal aktivite imkânı sağlanmıştır.⁵¹⁶ Vali bunlarla da

⁵¹⁰ Yozgat Vilayetini Kalkındırma Cemiyeti Nizamnamesi, s. 15.

⁵¹¹ "Ekonomik Kalkınma", *Yozgat'ın Sesi*, (5 Mayıs 1954), 4.

⁵¹² Ömür Genç, *Yozgat İli Uygun Yatırım Alanları Araştırması*, Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş., Ankara, 2004, s. 27.

⁵¹³ "Büyük Anketimiz", *Yozgat'ın Sesi*, (1 Haziran 1954), 3.

⁵¹⁴ "Yozgat Nasıl Kalkınmalıdır", *Yozgat'ın Sesi*, (15 Ağustos 1954), 10.

⁵¹⁵ "Yozgadın Kalkınma Davası", *Yozgat'ın Sesi*, (31 Temmuz 1954), 2.

⁵¹⁶ "Büyük Sinema Hizmete Açıldı", *Hakikat*, (14 Mayıs 1958), 2.

kalmayarak turistik otel inşası başlatmıştır. Gençler de bu süreçte göz ardı edilmedi. 1956 yılına kadar yapılamayan Erkek Sanat Okulu'nun inşasına da başlanmıştır.⁵¹⁷ Kültür ve sanat ihtiyacına karşılık gelen bu bina inşası sayesinde dileyenler sanat dallarıyla ilgilenmiştir. Bunlar dışında Yozgat ilinde Et-Balık Kurumu binası inşası da tamamlanmıştır. Aksu bunlarla da kalmamış şehri modern hayata ayak uydurması için hızla yeni binalar inşa etmeye devam etmiştir. Karayolları binaları, ticari alanda ihtiyaçlara büyük oranda cevap veren Vakıflar İş Hanı inşasına başlanmıştır. Vilayetin en ücra köşesinden merkeze kadar yapılan yol, köprü, su, okul vb. imar faaliyetleri Yozgat'a yeni bir soluk getirmiştir.⁵¹⁸

Diğer başlıklarda belirtildiği üzere bankalar için yapılan şubelere bu başlıkta da değinmek yerinde olacaktır. Açılan Tümsübank şubesi, Halk Bankası, Emlak Bankası ve diğer banka şubelerinin binaları imar faaliyetlerine verilebilecek en güzel örneklerdendir.⁵¹⁹ Bu binalar sayesinde Yozgat'taki ekonomik hayat daha düzenli hale gelirken şehrin görünümü de büyük ölçüde daha modern hal almıştır.⁵²⁰ Banka şubeleri dışında otellerin inşası da şehre yapılan başka diğer yatırımlar arasındadır. Boğazköy'de yapılan otel ise bu konuda verilebilecek en güzel örnektir. Turistik otel olarak inşa edilen yatırımla Vali Aksu bizzat kendisi ilgilenmiştir. 1955 tarihinde programa alınan bu otel 1956 tarihinde yapılmaya başlanmıştır. Bu şekilde yapılan yatırımla beraber turizme de katkı sağlanmıştır.⁵²¹ Demokrat Parti son yıllarına yaklaşırken dahi hizmetlerine hızla devam etmiştir. Diğer bir yatırım örneği ise açılması planlanan bira fabrikasıdır. Bu fabrika içinse Çalathı dolaylarından 5 litreyi aşan bir su bulunmuştur.⁵²² Fabrikayı yerli yerinde teftiş için Ankara'dan gelen heyetle beraber denetlemesi yapılmıştır. 5 kişiden oluşan bu heyet açılacak fabrikanın eksiklerini gidermeye çalışmıştır. Gelen heyet ise fabrikanın yapılması için uygun yeri Abdullah Ağa Bahçesini uygun görmüştür. Bu alanın toprağının uygunluğu için de sondaj çalışması dahi yapılmıştır. Bu fabrikayla beraber şehirde hem gençlere iş imkânı sunulacak hem de şehrin ekonomisi canlı tutacaktı.⁵²³

⁵¹⁷ “Erkek Sanat Enstitüsü Binası Yapılacak”, *Yozgat*, (29 Haziran 1955), 3.

⁵¹⁸ “Şehrimizde Göz Kamaştıran İmar Faaliyetleri”, *Hakikat*, (10 Ekim 1956), 1.

⁵¹⁹ “Tümsübank Yozgatta da açıldı”, *Hakikat*, (2 Nisan 1958), 1.

⁵²⁰ “Şehrimizde Tümsübank Şubesi Açılıyor”, *Bozok*, (31 Ocak 1955), 1.

⁵²¹ “Boğaz köy Yolu”, *Bozok*, (19 Şubat 1956), 1.

⁵²² “Yozgat'ta Kurulacak Olan Bira Fabrikası için Su temini”, *Hakikat*, (15 Ağustos 1958), 3.

⁵²³ “Şehrimizde Açılacak olan bira fabrikası için heyet geldi”, *Bozok*, (11 Ağustos 1958), 2.

150 hissedarlı şirketin kurmayı hedeflediği un fabrikası da yapılan önemli yatırımlar arasındadır. İtalyan firmasından mühendis dahi getirilmiştir. Şirket 2.700.000 liraya un fabrikası açmayı kabul etmiştir. Şirket aynı zamanda 700 bin lirasını kendi ödeyebileceğini belirterek 2.000.000 liralık kısmı için Ankara'ya çağrıda bulunmuştur. Fabrikada günlük 50 ton buğday işlenmesi planlanmaktadır. İç Anadolu'da en çok yetiştirilen ürünü olan buğdaydan tam verim amaçlanmıştır. Her şehrin ön plana çıkan bir tarafı vardır ki Yozgat'ın da öne çıkan tarafı buğdaydır.⁵²⁴

Demokrat Parti'nin son yıllarına denk gelen zaman diliminde yapılan diğer bir yatırım ise Kız Öğretmen Okulu'nun açılmasıdır. Demokrat Parti döneminde inşası tamamlanan bu okulun 1959 tarihinde faaliyete geçeceği *Tebliğler* dergisinde yayınlanmıştır. Bu durum yatırım olmasının yanında eğitime de verilen önemin somut örnekleri arasındadır. Öğretmen okulu olması açısından da ayrı bir öneme sahiptir. Yapılan bir yatırımla pek çok alana destek sağlanmıştır. Başka bir yatırım ise 14 Mayıs İlkokulu inşası tamamlanmasıdır. 1959 tarihinde bu okulun faaliyete geçeceği duyurularak 1957 tarihinde öğrenci kaydı alınmaya başlanmıştır. II. Dünya Savaşı'nın bitmesi ile nüfus artmış ve bu durum da okul ihtiyacını beraberinde getirmiştir. Bu ihtiyaca binaen okul inşaları tamamlanmıştır.⁵²⁵

Eğitime katkı sağlayan diğer bir yatırım ise Sorgun Ortaokulu pansiyon inşasıdır. Şehir merkezlerine uzak olup eğitim hakkından mahrum kalan öğrenciler için inşa edilmiştir. Bu eksikliğe çözüm bulunmaya çalışılıyor. Demokrat Parti döneminde bu da düşünerek yatılı okul inşası başlatılarak ihtiyaçlar giderilmeye başlanmıştır. Canip Aksu'nun da bu olayda katkıları büyüktür. Yoksul ve köylü çocukları için yapılan bu okul çok sayıda çocuğun ihtiyaçlarını gidermiştir. 1957 yılının güz mevsiminde bitirileceği duyurulmuştur. Sorgun kazasına inşa edilen bu bina sayesinde hem eğitime katkı sağlanmış hem de ihtiyaçlar giderilmeye çalışılmıştır. Çocuklara ve gençlere hitap etmesi açısından da ayrı bir öneme sahiptir.⁵²⁶ Yozgat'ta Sanat Enstitüsü'nün açılmasına karar verilerek eğitimin desteklenmesi yanında sanata da gereken önem verilmiştir. 20 Ocak 1956 tarihinde Sanat Enstitüsü binasının ihaleye verilmesi için gerekli hazırlıklar

⁵²⁴ “Un fabrikası”, *Bozok*, (29 Ağustos 1958), 3.

⁵²⁵ “Kız öğretmen okulu bu yıl faaliyete geçiyor”, *Bozok*, (5 Eylül 1958), 1.

⁵²⁶ “Sorgun ortaokulu pansiyon İnşası ve Bir Fazilet Örneği”, *Bozok*, (26 Temmuz 1957), 1.

yapılmıştır. Üç kat halinde yapılacak olan bu bina 20 Ocak 1956 tarihinde ihaleye çıkarılmıştır.⁵²⁷

Erkek Sanat Enstitüsünde kurulması istenilen bir silindir rektifiyesi ile grank rektifiyesi için asgari 60 - 70 bin liraya ihtiyaç olduğu bu paranın ise bütçe imkansızlığı sebebiyle temin edilemeyeceği, 60 - 70 hp'lik komple bir elektrojen grubunun 1952 malî yılı içinde satın alınmasının düşünüldüğü, İstanbul Sultanahmet Sanat Enstitüsünden bir şahmerdanın gönderileceği, ufak tefek döküm ihtiyaçlarını karşılamak üzere bir döküm ocağının sipariş edilmek üzere olduğu, ocak faaliyete geçirildiği zaman bir de dökümcü öğretmenin gönderileceği, Kadro Kanunu tasarısının mecliste bulunduğu, kabulü halinde istenilen köy öğretmeni kadrosunun verileceği belirtilmiştir.⁵²⁸ Eğitime yapılan yatırımlar bunlarla da kalmamıştır. Eylül 1957 tarihinde 500.000 liralık ihale eğitim için gerçekleştirilmiştir.⁵²⁹ Yol ve okul işleri için 500.000 liralık ihale yapılarak eksikler giderilmeye çalışılmıştır. İhale edilen işler arasında Çekerek-Alaca yolunun yapımı için ayrılmıştır. Bunun yanı sıra 86.000 liralık Mutafoğlu İlkokulu'nun birinci kısım inşaatı için ayrılmıştır. Şefaati İlkokulu'nun tamirâtı için 30.000 liralık sermaye ayrılmıştır.⁵³⁰

1957 tarihinde yapılan imar faaliyetleri başında Çamlık Milli Parkı için çok önemli olan gazino ve otel inşası gelmektedir. Çamlık Milli Parkı Yozgat için ayrı bir öneme sahiptir.⁵³¹ Turizm mekanlarından olup misafirlerin kalma ihtiyacını gidermek amacıyla bölgede otel düşünülmüş ve inşasına başlanmıştır. Turizmin içerisinde eğlence çok önemli yere sahiptir.⁵³² Bu ihtiyaca binaen Çamlık Milli Park alanına yapılan diğer bir yatırım ise gazinodur. Gerek Yozgat halkı için gerekse dışardan Yozgat'ı ziyarete gelen misafirler için yapılan bu iki yatırım yeni imkanlar sunmuştur. Konaklama ve eğlence ihtiyaçlarına cevap niteliğinde olmuştur. Çamlık Milli Parkı'nın zirve noktasına inşaları başlatılmıştır.⁵³³ Çamlık isimli otel ve yolu da Demokrat Parti döneminde Yozgat'a yapılan yerler arasındadır. Çamlık yolu da yapılmıştır.⁵³⁴

⁵²⁷ "Sanat Enstitüsü yapılıyor", *Bozok*, (6 Ocak 1955), 2.

⁵²⁸ CBA, 03001452/6/90739.

⁵²⁹ BCA,30.18.1.2.136.48.11, 20 Mayıs 1955.

⁵³⁰ "500 Bin liralık İhale Yapıldı", *Bozok*, (10 Eylül 1957), 1.

⁵³¹ "Güzel Çamlığımız Milli Park Haline Getiriliyor", *Hakikat*, (27 Kasım 1957), 4.

⁵³² *Yozgat İl Yıllığı* 1998, s. 239.

⁵³³ *Yozgat İl Yıllığı* 1968, s. 209.

⁵³⁴ "Çamlık ve İhtiyaçları", *Bozok*, (9 Mayıs 1958), 2.

Yozgat'taki kapalı spor salonu inşaatının çok geniş tutulduğu için binanın iki kısma ayrılarak (1 salon kısmı 2- müştemilat kısmı) yapılması düşünülmüş ve statik bakımdan projeler Bayındırlık Bakanlığına tasdik ettirilirken salon ve müştemilat kısmında bir dilatasyon bırakılmıştır. İnşaata başlanmış olduğundan, binanın yarıda kalmaması için bazı tasarrufların yapılması gerekliliği belirtilmiştir.⁵³⁵

Demokrat Parti'nin Yozgat iline kattığı diğer bir avantaj ise tamir atölyelerini yapmak olmuştur. Ana tamir atölyelerinin inşası şehre ayrı bir katkı sağlanmıştır. Bu sayede şehrin gençlerine iş imkânı sunarak hem sanayiye hem de ekonomik hayata katkıları büyük olmuştur. Ankara askeri ana depolarının bir kısmının Yozgat'a taşınmasına karar verilmiştir. Bilhassa tamir atölyeleri bölümünün Yozgat'a nakli kararlaştırılmıştır. Bu depoların şehre nakli Yozgat'ın ekonomik hayatına yeni bir soluk getirmiştir.⁵³⁶

Cezaevleri için atölyeler de bu dönemde planlanmıştır. Dönemin milletvekilleri gerekli girişimlerde bulunmuşlardı. Yozgat Cezaevi Atölyesi şehirde sevinçle karşılanmıştır.⁵³⁷ 1955 tarihinde alınan bu karara göre atölye yapılmış ve kullanıma açılmıştır.⁵³⁸ Yerköy ilçesinde Uyuz adlı bir hamam açılmıştır ve bu Yerköy'ün ilk hamamıdır. 1950 yılı öncesinde Yozgat milletvekillerinden olan Faik Erbaş'ın teşebbüsüyle açılmıştır. Açılan hamam Yerköy, Şefaati ve Çiçekdağ'ın ihtiyaçlarına cevap niteliğinde olmuştur. 1956 yazında ise Yerköy'e soğuk hava deposu ve buz fabrikası yapılmıştır.⁵³⁹

Ağustos 1955'te duyurulan faaliyetlere göre 360.000 lira bedeli olan on köy okulunun ihalesi tamamlanmıştır. Her sene artan okul sayısı ile eğitime katkı sağlanmıştır. İl bütçesinden ayrılmak üzere 250.000 liralık bütçeli merkezde Eskipazar ve Çiçekdağ şehir tipi okulları ihalesi de gerçekleştirilmiştir. Yozgat merkezinde ise iş hanı ve sinema binası için hazırlıklar tamamlanmıştır. Gerekli demir temini sağlanmıştır. 1955 yılının ağustos ayında inşaatlarına başlanmasına karar verilmiştir. Yozgat ili için bir başka ihtiyaç ise otel sayısının az oluşudur. Bunun yanında zirai donatım için işgal edilen binalar da diğer bir sorundur. Bu ihtiyaçlar için de gerekli görüşmeler yapılmıştır. Otel için 1955 yılı içerisinde başlanacağı kararı da alınmıştır. Yatırımların bir diğeri ise tarım alanında yapılan yatırımlardır. 150.000 liralık bütçe Zirai Donatım Atölyesi ve tesisleri için

⁵³⁵ CBA, 03001452/5/91692.

⁵³⁶ "Ana Tamir Atölyeleri şehrimize geliyor", *Bozok* (18 Temmuz 1957), 3.

⁵³⁷ "Yozgat Cezaevi Atölye Binası İnşası Bitti", *Hakikat*, (22 Ocak 1958), 3.

⁵³⁸ "Ceza Evi İş Atölyesi Yapılıyor", *Bozok*, (8 Şubat 1955), 1.

⁵³⁹ "Yerköy'de İlk Hamam Açıldı", *Bozok*, (9 Şubat 1955), 2.

ayrılmıştır. Boğazlıyan Sağlık Merkezi, Sorgun Hükümet Konağı'nın inşasında programa dâhil edilmiştir.⁵⁴⁰

Yozgat'ta görevli 43 ve 55 No'lu toprak komisyonları 1957 yılı içerisinde toplam sekiz köyde 345 çiftçi ailesine 58.119 dekar arazi dağıtmış ve köyün adına ise 32.669 dekar mera tahsis etmiştir. Yine aynı yıl içinde 639.516 liraya 16 ilkokul ihalesi yapılarak bunlardan 13'ü kasım sonu itibariyle faaliyete geçmiştir. Ayrıca 27 ilkokul 291.396 lira bedelle tamirleri yapılarak hizmete geçirilmiştir. 190 köy çeşmeleri için 3.000.000 TL harcanmıştır. 441.686 lira değerinde 174 km köy yolu ile 139.691 liralık 24,5 km uzunluğuna da şehir yolu ve 279.092 liraya ihale edilen 17 köprü inşası tamamlanarak halkın kullanımına açılmıştır. 336.460 lira bedelli Çekerek, 342.540 lira tutarlı Çayıralan sağlık merkezleri lojman ve garaj binaları ihale edilmiş olup 1958 yılında hizmete sunulmak amacıyla inşaatına hızla devam etmiştir. Ayrıca 959.168.441 lira ihale bedelli Yozgat Sinema iş hanı, 69.263.00 lira bedelli Çamlık lokanta gazinosu, 7.529.00 lira ihale bedelli Boğazlıyan iş hanı 5.723.00 lira ihale bedelli Sarıkaya kaymakam evi onarımı, 77.171.10 lira ihale bedelli Yozgat şehir otel inşaatı, 204.590.00 lira ihale bedelli Sorgun hükümet konağı inşaatı 143.996.00 lira ihale bedelli Yozgat cezaevi atölye binası, 220.000.00 lira ihale bedelli Yozgat şehir içme suyu inşaatı, 180.000.00 lira ihale bedeli yollar 65 şube tesisleri, 441.521.00 lira ihale bedelli erkek sanat enstitüsü, 81.571.00 lira ihale bedelli zirai donat atölyesi binası, 240.000.00 lira ihale bedelli Ziraat bankası şube binası, 330.000.00 lira ihale bedelli kapalı spor inşaatı, 143.570.00 lira ihale bedelli et balık kurumu soğuk hava deposu, 504.776.00 lira ihale bedelli belediye sarayı olmak üzere Yozgat'ta resmi ve özel bütçelerden 796.709.00 liralık yol okul, köy içme suyu vb. inşaat ihale edilmiş bir kısmı tamamlanmış bir kısımda 1958 yılı içinde hizmete girecek şekilde çalışmalara devam edilmiştir.⁵⁴¹

Orman Kanunu'nun TBMM'de kabul edilmesiyle ormanlardan yararlanma hususunda yeni koşullar getirildi.⁵⁴² 1950 yılında 703.132 metreküp kerestelik tomruk ve 36.579.410 kental yakacak odundan ibaret bulunan veriler 1956 yılında 1321.522 metreküp kerestelik tomruğa ve 43.419.920 kental oduna yükselmiştir. 1950 yılında orman işletmeleri tarafından köylüye ödenen para 19.262.885 lira iken bu miktar 1955 yılında 62.582.779

⁵⁴⁰ "Valimizin Gazetemize Beyanatı", *Bozok*, (6 Ağustos 1955), 1.

⁵⁴¹ "1957 Yılı Yozgat Vilayeti Çalışmaları", *Hakikat*, (30 Aralık 1957), 1.

⁵⁴² CBA, 03004389/8/8/149619.

liraya yükselmiştir. 1955 yılında kerestelik olarak yapılan istihsalin %18 si ve yakacak olarak yapılan istihsalin %94'dü zati ve müşterek ihtiyaç için hak sahibi köylüye tahsis edilmiştir. Yurdun ağaçlandırılması mevzuu üzerinde de gereken önem ve hassasiyetle durulmaktadır. Gerek orman içi gerekse orman dışı ağaçlamalara gerekli fidanların yetiştirilmesi için 1937 yılından 1950 yılına kadar 12.190.000 adet kapasiteli 843 hektar genişlikte 16 fidanlık tesis edilmişken 1955 yılı sonuna kadar fidanlık adedi 29'a kadar genişlemiş 933 hektara ve kapasiteleri de 61.236.000 adet fidana yükseltilmiştir.⁵⁴³1957 yılında Yozgat Yerköy ve Şefaati ilçelerinde sel meydana gelmiş bu bölgelerde ormanlık alanlar tahrip olmuştur. Bu durum en çok da zarar gören alanlardan biri turizm olmuştur. Adı geçen ilçelerin yanında Sorgun ve Boğazlıyan ilçeleri de büyük zararlar görmüştür.⁵⁴⁴Çeşitli sebeplerle yok olan ve kaliteleri bozulmuş olan ormanları imar ve orman sahasını genişletmek amacıyla beş yıllık bir ağaçlama plânı hazırlanmış ve uygulamaya geçirilmiştir. Bu plân mucibince 1957 yılında 1.000,1958 yılında 5.700 ardı sıra devam eden yıllarda her sene 18.000 hektarlık sahanın ağaçlandırılması ele alınmıştır.⁵⁴⁵

Her dönemde olduğu gibi Demokrat Parti döneminde de ulaşım ayrı bir öneme sahiptir. Ulaşımın bir parçası da köprülerdir. Demokrat Parti döneminde Yozgat şehrinde de köprüler inşa edilmiştir. 1952 tarihinde Bayındırlık Müdürlüğü tarafından Sarıkaya-Hasbek arasında 8.000 liralık bütçe ile 5 metre uzunluğunda köprü inşası tamamlanmıştır. Bir yıl sonra 1953 tarihinde Yazlıtaş köyünde 12.000 liralık sermaye ile 15 metrelik köprü inşası tamamlanmıştır. 85.000 liralık sermaye ile Dedik ile Gelingüllü, Boğazlıyan, Şefaati ve Kadışehri arasında toplamda 81 metrelik beş tane kemerli ve betonarme köprü inşası tamamlanmıştır. 1954 yılında Başbüyük köyünde 12.000 lira harcayarak 5 metrelik köprü yapılmıştır. Aynı yıl içerisinde Yozgat-Sungurlu, Sorgun Şefaati, Sorgun-Çekerek ve Alaca arasında 174.000 lira karşılığında beş tane kagir kemerli ve altı adet betonarme köprü yapılmıştır. 1955 tarihinde ise Sorgun-Çekerek ve Şefaati arasında 21.000 liralık harcama ile 11 metrelik bir tane betonarme ve bir tane kemer köprü yapılmıştır. 1956'da Kavakköy, Taşlık, Fakıbeyli, B. Mahal köylerinde 38.000 lira harcama yapılarak 35 metrelik 4 adet köprü ve aynı yılda Salman-Fakılı yolu üzerinde

⁵⁴³ CBA, 03004389/8/8/149619.

⁵⁴⁴ "Dolu ve Sel Büyük Hasarlar Açtı", *Bozok*, (2 Haziran 1958), 2.

⁵⁴⁵ CBA, 03004389/8/8/149619.

8000 lira karşılığında 4 metrelik kemer köprü inşası tamamlanmıştır. 1957 tarihine gelindiğinde Sorgun-Şefaati, Boğazlıyan-Başkaray yolları üzerinde 20.000 lira ile 11 metrelik iki tane betonarme ve kagir kemer köprü inşası tamamlanmıştır. 1958'de ise Musabeyli Boğazı ve B. Taşlık'ta 38.000 lira ile 32 metre iki tane betonarme ve kemer köprü inşası tamamlanmıştır. Ulaşımda köprü yapımı için son olarak 1959 tarihinde B. Mahal'de Alıcı köyünde, Tekke Yenicesi ve Karga köyünde olmak üzere 50.000 lira karşılığında toplamda 21 metrelik betonarme ve kemer köprü yapımı, Çekerek-Alaca yolunda ise 22.000 liralık 8,5 metre uzunluğunda kemer köprü inşası tamamlanmıştır.⁵⁴⁶ 1953 yılında Yozgat Karanlıkdere Hidroelektrik Santrali Projesini hayata geçirmek diğer bir yatırım girişimidir.⁵⁴⁷ İller Bankasından ihaleye çıkarılmıştır.⁵⁴⁸ Bu santral toplam 1.385.000 mal olmuştur. Yapılan enerji çalışmalarında bu santralden 1955 yılında 830.000kwh 1960 yılında 1.130.000 kw 1965 yılında ise 1.550.000 kw enerji üretmektedir.⁵⁴⁹ Bu hidroelektrik tesisin inşası ile Yozgat şehri ile buradaki küçük sanayi tesisleri bol, ucuz ve devamlı elektrik enerjisine kavuşacak dolayısıyla şehrin sanayisine ve hayat standartlarının yükselmesine katkı sağlayacaktır.⁵⁵⁰

1950-1962 yılları arasında Bayındırlık Bakanlığı Yapı ve İmar İşleri tarafından yaptırılmış olan yukarıdaki faaliyetler dışındaki yatırımların başlıcaları: Merkez Ceza Evi Atölyesi, Çayıralan Ceza Evi, Yerköy Cezaevi, Çekerek Hükümet Konağı, Çekerek Sağlık Merkezi, Boğazlıyan Ceza Evi, Çayıralan Ortaokulu, Çayıralan Sağlık Merkezi, çeşitli ilkokul inşaatları şeklinde sayılabilir. Demokrat Parti döneminde Yozgat şehri için çeşitli alanlarda yenilik yapıldığı gibi sanayi ve diğer alanlarda yatırım yapılmıştır. Bu faaliyetler sayesinde Yozgat şehri insanı için daha yaşanılabilir yer olması dışarıya göç vermesini engellemiştir. Hem şehir için hem de şehirde yaşayan insanlar için olumlu durumlara neden olmuştur. Şehir eski görünümünden kurtulmaya çalışarak daha modern görünüm kazanmıştır. Eksikler giderilerek ihtiyaçlara çözüm bulunmaya çalışılmıştır. Örneklerden de anlaşılacağı üzere Demokrat Parti dönemi faaliyetleri sayesinde gerek iş

⁵⁴⁶ Koç, s. 108.

⁵⁴⁷ BCA, 30.1.0.0.67.420.4, 4 Şubat 1953.

⁵⁴⁸ "Yozgatlılara Müjde", *Yozgat*, (02. Mart 1954), 2.

⁵⁴⁹ BCA, 30.1.0.0.94.5871, 10 Şubat 1955.

⁵⁵⁰ CBA, 03001985/1/101286.

imkânları gerekse de Yozgat için yapılan yenilikler Yozgat insanına farklı alanlarda avantajlar sağlamıştır.⁵⁵¹

Tablo 25. Türkiye İmalat Sanayi Yıllar ve Sanayi Grupları İtibariyle Yatırımları Gösteren Veriler⁵⁵²

Türkiye İmalat Sanayi Yıllar ve Sanayi Grupları İtibariyle Yatırımlar (TL.) (Kümülatif)			
Sanayi Grupları	1949 sonu	1956 sonu	1957 sonu
Gıda Sanayi	181.769.628	1.030.824.145	1.217.042.802
İçki Sanayi	80.015.779	51.481.242	59.812.797
Tütün Sanayi	24.550.590	53.238.882	64.870.400
Mensucat Sanayi	217.659.639	977.175.346	1.505.340.690
Giyim Eşyası Sanayi	19.802.196	140.629.920	167.395.659
Kereste Sanayi	13.636.436	71.326.929	107.857.630
Mobilya ve Mefruşat Sanayi	3.584.634	19.455.455	29.984.158
Selüloz, Kâğıt Sanayi	16.647.804	72.662.139	88.801.995
Matbaacılık ne Neşriyat Sanayi	20.869.629	76.046.370	111.089.074
Deri ve Deri Mamulleri sanayi	25.468.490	70.672.052	87.852.950
Kauçuk Sanayi	10.531.443	45.521.174	73.952.906
Kimya Maddeleri ve Bunlardan İmal olunan Müstahzarlar Sanayi	41.150.559	148.168.764	261.238.233
Maden kömürü ve Petrolden Elde Edilen Maddeler Sanayi	18.460.403	84.945.305	89.010.028
Taş, Toprak, Cam ve Maddeleri Sanayi	63.375.718	308.426.479	474.057.016
Maden İzabesi ve Madeni Kaba Mamulleri Sanayi	47.868.007	106.406.086	196.917.146
Madeni Eşya Sanayi	45.373.245	206.917.042	320.036.396
Makine Sanayi	19.547.619	58.119.239	136.645.424
Elektrik Makinaları Sanayi	3.365.497	19.851.941	39.613.822
Nakil Vasıtaları Sanayi	147.729.434	396.918.796	449.239.854
Diğer Çeşitli Maddeler Sanayi	8.728.121	111.982.612	162.705.106
Toplam	960.134.868	4.953.769.918	5.641.478.074

⁵⁵¹ Koç, s. 107.

⁵⁵² T.C. Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü, 1959 Sanayi Envanteri, Doğu Ltd. Şirketi Matbaası, Ankara, 1960, s.47.

Türkiye İmalat Sanayi Yıllar ve Sanayi Grupları İtibariyle Yatırımlar (TL.) (Kümülatif)			
Sanayi Grupları	1958 sonu	30.VI.1959	30.VI. 1959'dan sonra
Gıda Sanayi	1.527.544.119	1.667.934.050	2.228.267.273
İçki Sanayi	70.951.581	79.151.100	82.898.885
Tütün Sanayi	70.082.784	74.064.153	144.260.618
Mensucat Sanayi	1.790.542.947	1.985.865.018	2.546.368.071
Giyim Eşyası Sanayi	224.093.896	248.514.850	307.724.306
Kereste Sanayi	162.839.076	189.919.548	363.264.325
Mobilya ve Mefruşat Sanayi	35.851.040	39.827.522	43.586.889
Selüloz, Kâğıt Sanayi	98.909.089	148.847.749	412.943.519
Matbaacılık ne Neşriyat Sanayi	132.328.779	142.640.675	149.911.330
Deri ve Deri Mamulleri sanayi	101.947.907	112.907.232	117.187.565
Kauçuk Sanayi	95.762.933	110.187.846	156.947.737
Kimya Maddeleri ve Bunlardan İmal olunan Müstahzarlar Sanayi	477.863.410	521.451.282	1.106.363.347
Maden kömürü ve Petrolden Elde Edilen Maddeler Sanayi	95.956.732	107.746.687	254.805.527
Taş, Toprak, Cam ve Maddeleri Sanayi	632.831.464	686.226.520	1.122.216.356
Maden İzabesi ve Madeni Kaba Mamulleri Sanayi	331.078.706	455.684.404	957.357.781
Madeni Eşya Sanayi	420.801.612	508.518.823	591.659.963
Makine Sanayi	173.256.211	195.689.912	205.350.273
Elektrik Makinaları Sanayi	74.048.129	87.376.446	95.239.699
Nakil Vasıtaları Sanayi	566.369.460	638.481.617	761.201.647
Diğer Çeşitli Maddeler Sanayi	190.132.689	202.122.038	247.109.271
Toplam	7.282.192.564	8.198.137.472	11.894.666.388

SONUÇ

Demokrat Parti dönemi 1950-1960 yılları arasını kapsamaktadır. Atatürk Dönemi Cumhuriyet'in ilk yılları olup her şeyin temelini atıldığı dönemdir. Demokrat Parti 1923-1950 yılları arası CHP iktidarının gücünü kırmayı başararak demokratik ortamın oluşumu sağlanmıştır. 14 Mayıs 1950 günü yapılan seçim Beyaz Devrim olarak nitelendirilmiştir. Bu seçimler hem çok partili hayata geçişin hem de demokratikleşme hareketleri bakımından devrim niteliğindedir. Demokrat Parti döneminde II. Dünya Savaşı yıllarında izlenen politikaların yerini Batı ile yakınlaşma olarak devam etmiştir. Dünyadaki mevcut duruma uygun şekilde dış ticaret ilişkileri geliştirilerek ülkeye katkılar sağlanmıştır. NATO'ya girişle beraber dünya siyasetinde somut anlamda aktif rol oynanmıştır. Demokrat Parti ülkenin iç siyasetinde ise liberal ekonomik desteklenerek ülkenin kalkınması amaçlanmıştır. Liberal ekonomi tüm alanlarda hâkimiyetini kurmuştur. Tarım kalkınmanın en önemli aracı olarak görülmüş hem uygun fiyata pazar politikası hem de çağdaş girdiler kullanılması yoluna gidilmiştir. 1954 ve 1957 seçimlerinde de oy çoğunluğuyla yerini koruyan Demokrat Parti politikalarını sürdürmeyi başarmıştır.

Ekonomik, sosyal, siyasi, kültürel ve birçok alanda ülkeye katkıları oldukça fazladır. Atatürk döneminde ülkenin temelleri atılmış, İnönü döneminde ise II. Dünya Savaşı olması nedeniyle ülkenin menfaatlerine göre siyaset izlenmiş ancak ülkenin iç siyasetinde adı geçen alanlarda dünyada mevcut savaştan dolayı istenilen faaliyetler gerçekleştirilememiştir. Adnan Menderes döneminde ise ülkenin ilk yılları atlatılmış savaşın da sona ermesiyle beraber parti dikkatini kolaylıkla iç siyasete verebilmiştir.

Tez çalışmasının konusu Demokrat Parti Dönemi Yozgat'ta Siyasi, Sosyoekonomik ve Kültürel Hayat olup 1950-1960 yılları arasındaki dönemde Yozgat ili ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Demokrat Parti döneminde ise gerek dünyanın durumu gerekse de ülkemizin konjonktürel durumu Yozgat ili çeşitli yenilikler yapma imkânı sağlamıştır.

Demokrat Partisi döneminde Yozgat basınına yer verilmiştir. 1950-1960 arasında basılan gazeteler ele alınmıştır. Bu dönemde basın kanunu düzenlemesi yapılmış ve gazeteciler için yeni haklar verilmiştir. Daha özgürlükçü bir ortamın olmasına yönelik adımlar atılmıştır. Çıkarılan gazeteler sayesinde halk hem güncel bilgilere sahip olup hem de

Yozgat ilindeki sorunlarını basılı yayın yoluyla duyurması açısından önemli bir yer tutmuştur.

Sosyal ve kültürel hayatın en önemli kısmı olan eğitimle ilgili olarak Demokrat Parti başta bulunduğu dönemde eğitim alanında birçok alanda katkılarda bulunmuştur. Öncelikle Demokrat Parti, CHP'nin yönetiminde ve izlerini gördüğü kurumları kapatarak başlamıştır. 1952 yılında kapatılan Halkevleri bu duruma örnektir. Eğitim alanında okul sayısı artarak eğitimin niceliği de artmıştır. II. Dünya Savaşı sonrasında nüfus politikaları ile beraber nüfus artmıştır. Artan çocuk sayısı ise okul ihtiyacını karşılamaz hale getirmiştir. Buna istinaden okul sayısı artırılmıştır. Artan okul sayısına paralel olarak öğretmen atamaları yapılmıştır. Demokrat Parti döneminde eğitimin her kademesine önem verilmiştir. İlköğretim kademesinde yapılması gerekenler Beşinci Milli Eğitim Şurasında görüşülüp karara bağlanılmıştır. CHP döneminde uygulanmaya başlanan ve Demokrat Parti'nin kuruluşundan beri eleştirdiği okul binalarını köylüye yaptırma zorunluluğunun da Demokrat Parti iktidarında son bulması köylerde derslik sorununu arttırmıştır. Demokrat Parti özellikle büyük köylere devlet eliyle okullar yapmasına rağmen köylerdeki okul sorununa çözüm olmamıştır. Demokrat Parti'nin ilköğretimde öğrenci ve öğretmen sayılarını arttırmadaki başarısını ilkokuldan ortaokula geçen öğrenci sayılarında gösterememiştir. İlkokuldan mezun olan öğrencilerin yarısından çoğu okul eksikliği veya çeşitli nedenlerden dolayı ortaokula devam etmemişlerdir. Özellikle kız öğrenciler üst kademe eğitime devam ettirme erkek öğrencilerden daha da az olmuştur.

CHP, iktidarının son döneminde ortaöğretimde önemli adımlar atmıştır. Demokrat Parti döneminde ortaöğretimde gelişme devam etmiştir. Özellikle il merkezlerinden uzak yerleşim birimlerinde kurulan “Çok Programlı Lise” uygulaması Demokrat Parti döneminde gündeme getirilmiştir. Çok programlı liseler küçük merkezlerde genel, ticaret ve meslek liselerinin görevini üstelendiği varsayılırsa, bu okullar ortaöğretimdeki fırsat eşitliğini sağlaması açısından önemli bir girişim olmuştur. Demokrat Parti döneminde liselerin süresi için yaptığı çalışmalar görülmektedir. Demokrat Parti öğrencileri lise eğitiminin içinde bir yıl daha uzatarak eğitim yoluyla kazanımları artacağını planlanmıştır. Bu doğrultuda 1952–1953 öğretim yılından itibaren liseler 4 yıla çıkarılmış, üç yıllık lise programı dört yıla çıkarılmıştır. Bu uygulama iki yıl devam ettirilmiştir. Ancak değişen bakanlarla birlikte düşüncelerde değişmiş, Bakan Celal Yardımcı liselerin dört yıla çıkarılmasını zarardan dönüş olarak değerlendirmiştir. 1954–

1955 öğretim yılında liselerin süresi tekrar üç yıla indirilmiştir. Mesleki eğitime ayrıca önem verilmiş ve meslek okulları açılmıştır. Demokrat Parti, mesleki ve teknik eğitime ayrı bir önem vermiştir. Mesleki ve teknik eğitiminin geliştirilmesi için yeni okullar açılmış, öğrenciler bu okullar için teşvik edilmiştir. Altıncı Milli Eğitim Şurasında Mesleki ve Teknik Eğitim'in geliştirilmesi için planlamalar yapılmış süreçle ilgili fikirler görüşülmüştür. Mesleki eğitimin her alanında faaliyet gösteren okullar açılarak her alanda teknik eleman yetiştirilmek istenmiştir. Çalışan ve örgün eğitimden faydalanamayanlar için akşam sanat okulları açılarak ara eleman ihtiyacına cevap verilmek amaçlanmıştır. Mesleki eğitimde öğrenci ve öğretmen sayılarında önemli artışlar görülmüştür, Demokrat Parti sanayileşme için eleman yetiştirmede önemli adımlar atmıştır. Meslek liseleri bunun en büyük göstergesidir. Dini eğitime yer verilerek İmam Hatip Okulları açılmıştır. Ayrıca bu dönemde üniversite açılmasına ayrıca önem verilmiştir. Atatürk üniversitesi, Ege üniversitesi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Karadeniz Teknik Üniversitesi bu duruma örnektir. Eğitim alanında Demokrat Parti döneminde 8 farklı Milli Eğitimin başa gelmesi istikrarın sağlanamamasına neden olmuştur. Hızla artan nüfusa istenilen cevap verilememiş köylerdeki okul sayısı yeterli olmamıştır.

Demokrat Parti'nin savı ülkeye “demokrasi” getirmek olmuştur. Türk siyasi hayatına damgasını vuran “Yeter! Söz Milletindir!” sloganını kullandığı 1950 seçimlerinde Demokrat Parti, oyların %53,3'ünü alarak 420 milletvekiliyle tek başına iktidar olmuştur. 1954 seçimleriyle büyük bir siyasi başarı elde eden Demokrat Parti, 1954-1957 döneminde sert ve otoriter, muhalefete karşı tahammülsüz bir tutum sergilemiştir. 1957 seçimleriyle üçüncü kez tek başına iktidara gelen Demokrat Parti ile önceki dönemlere kıyasla Meclis içinde güç kazanan CHP, 1957-1960 döneminde birbirine karşı oldukça nezaketsiz bir tavır içine girmiştir. Demokrat Parti döneminde Yozgat'ta yapılan seçimlerde (1950, 1954, 1957) Yozgat'ın üç dönemde Demokrat Parti lehinde tevecüh gösterdiği Demokrat Parti'nin her üç seçimi de kazanmıştır. Cumhuriyet Halk Parti'sinin de azımsanmayacak miktarlarda oy aldığı görülmüştür. 1950-1960 yılları arasındaki dönemde Yozgat milletvekilleri şehir için önemli isimlerdir. Bu isimler ve Yozgat ili için yaptığı çalışmalar ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Yozgat halkının seçtiği isimlerin Yozgat'ın kalkınması için yaptığı faaliyetler ve yapmayı planladıkları çalışmanın başlıkları arasındadır. Milletvekilleri halkın seçtiği ve halkı ülkede temsil etmeleri bakımından ayrı bir öneme sahiptir.

Nüfus konusunu incelersek konumu itibariyle göç yolları üzerinde bulunması nedeniyle uğrak yerler arasında olmuştur. Nüfus artırma politikalarıyla beraber Yozgat'ın da nüfusu artmıştır. Yozgat nüfusun en yüksek nüfus artış hızının görüldüğü dönem 1950-1955 dönemi olmuştur. Yıllık nüfus artış hızı %7,5'e yükselmiştir. 1955-1960 arası ise bu yükseliş düşüşe geçerek %1 olmuştur. Dikkat çeken bu oran ülkenin toplu kalkınmasıyla alakalıdır. İş imkânı olan yerlere toplu göç ile nüfus artış hızı düşmüştür. Yozgat ili yurt dışından özellikle Balkanlar'dan ülkemize gelen nüfusun yerleştirilmesi için seçilen iller arasındadır. 1949-1950 yıllarında 46.846 kişi Balkanlardan Anadolu'ya yerleştirilmiştir. 1951 yılında göçmen sayısı 41.052 olarak görülmektedir. 1952 de Boğazlıyan'a 234 göçmen Çayıralan ilçesine 100 göçmen yerleştirilmiştir. Bu göçmenlerin maruz kaldıkları sıkıntının henüz topraklarının tamamen temizlenmediği ve kendilerine teslim edilmemesinden banka kredisi alamamaları ve bulundukları yerlerden geçimlerini sağlayacak iş sahası bulamamaları sorunu ortaya çıkmıştır.

Yozgat ilinin idari yapısına da ayrıntılı olarak yer verilmiştir. Yozgat il merkeziyle beraber 14 adet ilçeyi bünyesinde barındırmıştır. Bunlar; Akdağmadeni, Aydıncık, Boğazlıyan, Çandır, Çayıralan, Çekerek, Kadışehri, Saraykent, Sarıkaya, Sorgun, Şefaati, Yenifakılı, Yerköy ve Merkez ilçesidir. Yozgat ilinde toplam 14 ilçenin yanında 36 adet belediye bu belediyelerde 234 mahalle, 558 adet de köy bulunmaktadır. 1950-1960 yılları arası dönemde çevre illerden ayrılıp Yozgat'a bağlanan yerlerin yanı sıra Yozgat'tan ayrılıp çevre illere bağlanan yerler mevcuttur. Bu yerler arasında ilçeler başta olmak üzere nahiyeler ve köylere de yer verilmiştir. Kaza olan yerler nahiye olmanın yanı sıra nahiye olan yerler de kaza olmuştur. Bu durum da dinamikliğin vermiş olduğu bir sonuçtur. Bu şekilde 1950-1960 yılları arasındaki Demokrat Parti döneminde Yozgat ilinin idari yapısı ayrıntılı olarak aydınlatılmaya çalışılmıştır.

Ekonomik hayata bakıldığında öncelikle tarım Yozgat için önemli bir yere sahiptir. Demokrat Parti'nin tarım politikaları öncelikle tarım teşkilatını yeniden düzenleyerek daha aktif ve modern bir yapıya kavuşturma gelmektedir. Ziraat Vekâlet'inin, Demokrat Parti iktidarının gayretleri neticesinde, bütçeden ayrılan payı daha da artırılmış, önceki hükümet döneminden farklı olarak, Tetkik ve İstişare Heyeti Reisliği, Zirai Mücadele ve Zirai Karantina Genel Müdürlüğü, Topraksu Genel Müdürlüğü ve Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü adında dört yeni kurum kurulmuştur. Tarımın gelişmesi amacıyla da tarım eğitimi alanına ayrı bir önem gösteren ve bunu da disiplinli bir politika haline

getiren Demokrat Parti hükümeti, üç adet Bölge Ziraat Okulu, iki adet Teknik Bahçıvanlık Okulu, dört adet Teknik Ziraat Okulu ve bir adet Makinist Okuluyla, tarım eğitiminin geliştirilmesini sağlamıştır.

Ayrıca Yozgat'ta hububat artışı yeni getirilen tarım aletleriyle yıldan yıla artırımını sağlamıştır. Bu dönemde özellikle verimliliği artırmak için traktör kullanımı artırılmıştır. Ziraatının ihtiyaç duyduğu traktör ve diğer modern ziraat aletlerinin memleket içinde temini amacıyla, Marshall Planı dahilinde Amerikan sermayesinin de teşvikiyle Ankara'da Mineapolis-Moline Türk Traktör ve Ziraat Makineleri Anonim Şirketi kurularak faaliyete geçmiştir. Ayrıca yüksek kaliteli ve hastalıklara karşı güçlü, ıslah edilmiş tohumların her yıl artan miktarları da çiftçilere ulaştırılması da zirai verimlerinin artmasına yardım edilmiştir. Tarım için tohumlukların ıslah edilmesi, gübre kullanımı ve sulama alanında faaliyetlerde bulunulmuştur.

Demokrat Parti döneminde sulama için 1 milyar 282 milyon Türk Lirası bütçe ayrılmıştır. 1950'de sulanan arazi 63.000 hektar iken 1956'da bu sayı 350.000 hektara ulaşmıştır. Yozgat'ta sulamalı tarım için atılan en önemli adım 1958'de Yozgat'a bağlı Çalatlı'dan Yozgat merkezine su taşınmasına karar verilmesi olmuştur. Yozgat ilinde küçük sulama işleri için iki mevzu da ele alınmıştır. Kiraz Deresi ıslahı için 1952 bütçesinden 90 bin lira, Yerköy Delice Irmağı'nın ıslahı ve bu dereden sulama işi için de 200 bin lira bütçe ayrılmıştır. Tarım için yapılan başka bir faaliyet Yozgat şehrinde 150 hissedarlı un fabrikasının kurulması olmuştur. Ayrıca 1958 yılında Yozgat'ta meydana gelen büyük sel felaketinde tarım arazilerinin zarar görmesiyle yöre halkı büyük zarara uğramış ve bu dönemde üretim düşmesinde etkili olmuştur. 1955 tarihinde alınan karara göre Çiçekdağ ve Yerköy bölgesinde ihtiyaç sahibi olan çiftçiye tarımı desteklemek için toprak verilmiştir. Demokrat Parti döneminde Yozgat şehri için tarıma verilen diğer bir destek Toprak Mahsulleri Ofisi'nin alım faaliyetleridir. Yozgat ili Toprak Mahsulleri Ofisi'ne bağlı ajans müdürlüğü eliyle alımlar yapılmıştır. 15 Haziran 1958 tarihinden 18 Eylül 1958 tarihine kadar 2.500 ton hububat karşılığında ise 1.500.000 lira üreticiye ödenmiştir. 1957 tarihinde başka bir faaliyet yonca ekimini desteklemek olmuştur. Ziraat faaliyetlerinin gelişmesi otlakların sınırlarını daraltmıştır. Yonca korunga gibi hayvan yemlerinin ekimini artırmak konusunda ciddi ve değerli çalışmalar mevcuttur. Ziraat Teşkilatları tohumu halka ücretsiz bir şekilde dağıtmıştır. Bu dönemde özellikle süne ve kımıl gibi zararlı haşerelerle mücadele edilmiştir.

Hayvancılık alanında Demokrat Parti döneminde Yozgat basınına yansıyan haberlerde hayvancılıkla uğraşanların bilgilendirilmesi ve verimin artırılması için hayvan beslemesinin önemine sürekli atıf yapıldığı görülmüştür. Yozgat'ta da ıslah çalışmaları Çalatlı, Fakıbeyli, Kavurgalı, Kababel, Sorgun'un kazaları Taşpınar, Darıcı, Sarımbeyli ve Deremumlu köylerinde yapılmıştır. 1955 yılında hayvancılık müesseselerinden 443 baş at, 97 baş merkep, 1.269 baş sığır, 4.070 baş koç ve koyun, 534 baş tiftik teke ve keçi damızlığı yetiştiricilere dağıtılmıştır. Hayvancılığın geliştirilmesi için Yozgat'ta ehli hayvan sergisi de açılmıştır. Ayrıca Yerköy'de 1952 yılında 10 köyde 850 baş, 1955 yılında Sorgun çevresinde 1.250 baş ve 1954 yılında Akdağmadeni'nde dağlık köylerdeki sığırları da dahil 1.500 inek tohumlanmıştır. Hayvan hastalıklarıyla mücadele amacıyla Türkiye'de 10.000.000 baştan fazla hayvan aşılanmış ve 7.500.000 baş hayvanda ilâçla tedavi edilmiştir. Hayvancılığın geçim kaynağı olarak önemli bir yer tutması ve ekonomik gelir elde edildiğinden hayvan hırsızlığı vakaları da görülmüştür.

Bankacılık faaliyetleri 1950-1960 arasındaki Demokrat Parti döneminde Tümsübank'ın şubesinin açılması önemli adımlarından biri olmuştur. Tümsübank yanında İş Bankası da açılması büyük destek sağlamıştır. İş Bankası'nın yanı sıra Halk Bankası'nın açılması ile beraber küçük esnaflarda ilerlemeler kat edilmiştir. Halk Bankası'nın açılmasının hemen peşinden Yozgat ilinde Emlak Kredi Bankası da açılmıştır.

Madencilik alanında Yozgat'ta bulunan madenler arasında kurşun-çinko, demir, manganez, kaya tuzu, kireç taşı, kuvarsit, tuğla, kiremit, florit, linyit, grafit ve çimento gelmektedir. Yozgat'ın Yerköy ilçesine bağlı Elmahacılı köyünde, Yozgat'ın merkezine bağlı İşleğen mevziisinde ve Yazpınarı olarak da bilinen Yortan mevki Yozgat'ın merkezinde olup adı geçen bu yerlerde uranyum ve toryum yatakları bulunmuştur. Sorgun Temrezli'de ortalama %0,1 tenor olan 3 bin 852 ton görünür uranyum rezervi tespit edilmiştir. İl genelinde ise çok sayıda manganezin var olduğu, Akdağmadeni, Pazarcık ve Kartalköy mevkiilerinde ise manganez tenörleri mevcuttur. Bu madenler dışında Bakır, kurşun-çinko madenleri ise Merkez ilçesi, Yerköy, Boğazlıyan, Sarıkaya ve Akdağmadeni ilçelerinde mevcuttur. Bu madenlerin bulunması her anlamda Yozgat şehrine büyük katkılar sağlamıştır. Madenler sayesinde fabrikalar açılmış ve yöre halkına iş imkânı sağlamıştır.

Sanayi ve şehre yapılan yatırımlar ise Yozgat'ta Sanayi tesislerinin çoğunluğu gıda sanayisinden oluşmaktadır. Yozgat'a, 1951 yılı il ve köy yolları yardım ödeneğinden 135.000 lira ayrılmış ve gönderilmiştir. 1952 yılında da ilin nüfus, saha, köy adedi ve yol uzunlukları göz önünde bulundurularak il ve köy yolları yapımına yardım olarak ödenek ayrılmıştır. Ulaşım açısından bakıldığında Demokrat Parti döneminde Boğazlıyan-Fakılı yolunun yapılması önemli bir gelişmedir. Ulaşımaya ayrı bir önem verilmesinin diğere bir somut örneğı ise Zile-Çekerek-Alaca-Çayıralan-Boğazlıyan-Sorgun, Hasbek-Peyik-Kadışehir-Karamağara, Musabeyli-Nefes yollarının yapılmasıdır.

Yozgat, Sarıkaya,Hasbek ve Hisarbey yolu da 1959 yılında faaliyete geçmiştir. Her dönemde olduğu gibi Demokrat Parti döneminde de ulaşım ayrı bir öneme sahiptir. Ulaşımın bir parçası da köprülerdir. Demokrat Parti döneminde Yozgat şehrinde de köprüler inşa edilmiştir. 1952 tarihinde Bayındırlık Müdürlüğü tarafından Sarıkaya-Hasbek arasında 8.000 liralık bütçe ile 5 metre uzunluğunda köprü inşası tamamlanmıştır.

Ayrıca Yozgat'ın elektrik ihtiyacını karşılamak için Kanak Çayı'nın etüdüne 1951 yılı başlarında başlanmış ve Yozgat-Boğazlıyan şosesinin bu çayı kestiğı noktada Gelingüllü köyü civarında bir hidroelektrik santrali kurulmuştur. Yozgat'ın kalkınması için bir diğere faaliyet ise fabrikaların kurulmasıdır. Yozgat ilinde kurulan fabrikalar; tekel bira fabrikası, un fabrikası, deri sanayi fabrikası, yem fabrikası, ayçiçek yağı fabrikası, tuğla fabrikası, tel çivi fabrikası, süt mamulleri fabrikası, inşaat malzemeleri fabrikası, çimento fabrikası, kâğıt torba fabrikasıdır. Yozgat ilinde Et-Balık Kurumu binası inşası da tamamlanmıştır. Karayolları binaları, ticari alanda ihtiyaçlara büyük oranda cevap veren Vakıflar İş Hanı inşasına ayrıca vilayetin en ücra köşesinden merkeze kadar yapılan yol, köprü, su, okul vb. imar faaliyetleri Yozgat'a yeni bir soluk getirmiştir.

Demokrat Parti'nin son yıllarına denk gelen zaman diliminde yapılan diğere bir faaliyet Kız Öğretmen Okulu'nun açılmasıdır. Demokrat Parti'nin Yozgat iline kattığı diğere bir avantaj ise tamir atölyelerini yapmak olmuştur. Ana tamir atölyelerinin inşası şehre ayrı bir katkı sağlanmıştır.1950-1962 yılları arasında Bayındırlık Bakanlığı Yapı ve İmar İşleri tarafından ayrıca Merkez Ceza Evi Atölyesi, Çayıralan Ceza Evi, Yerköy Cezaevi, Çekerek Hükümet Konağı, Çekerek Sağlık Merkezi, Boğazlıyan Ceza Evi, Çayıralan Ortaokulu, Çayıralan Sağlık Merkezi, çeşitli ilkokul inşaatları da Yozgat'ın kalkınmasında etkili olmuştur.

1950-1960 yılları arasında Demokrat Parti dönemindeki sıkıntılara rağmen diğer illerinde olduğu gibi Yozgat ilinde de faaliyetlerine son hızla devam etmiştir. Tüm bu bilgiler ışığında Demokrat Parti dönemi sayesinde Yozgat şehri daha yaşanılabilir ve daha modern bir hal alarak günümüze ulaştığı görülmüştür. Özetle tez çalışmasında Demokrat Parti Dönemi Yozgat ilindeki siyasi, sosyoekonomik ve kültürel hayat ayrıntılı bir şekilde ele alınarak bilim dünyasına katkı sağlanmaya çalışılmıştır.

KAYNAKÇA

- Acun, H. (2005), *Bozok Sancağında (Yozgat İli) Türk Mimari*. Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.
- Ahmad, F. (2017), *Modern Türkiye'nin Oluşumu*, haz. Erdem Ergen, Kaynak Yayınları, İstanbul.
- Akın, G. (1976), *Ağıtlar ve Türküler*, Cem Yayınevi, Ankara.
- Akyol, T. (1979), *Sovyet-Rus Stratejisi ve Türkiye*, C.I, Ötüken Yayınevi, İstanbul.
- Akyüz, Y. (2004), *Türk Eğitim Tarihi*, 9. Baskı, Alfa Yayınları, İstanbul.
- Altınok, K. (1987), *İlimiz Yozgat*, Yimpaş, Ankara.
- Anadol, C. (2003), *Türk Siyaset Tarihinde Demokrat Parti*, Yeni Kuvay-ı Milliye Yayınları, İstanbul.
- Arslan, Z., & Tarakçı, S. (2011), *Türk Parlamento Tarihi XI. Dönem Biyografiler (1957-1960)*, C.III, TBMM Kültür Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları No: 156, Ankara.
- Aslaner, N. (2008), *Milli Eğitim Şûraları ve Eğitim Politikaları (1939-1946)*, (Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Aydemir, Ş. S. (1993), *İhtilalin Mantiği ve 27 Mayıs İhtilali*, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Bağcı, H. (1990), *Demokrat Parti Dönemi Dış Politikası*, C.1. Baskı, İmge Kitabevi, Ankara.
- Baytop, T. (1994), *Türkçe Bitki Adları Sözlüğü*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Benhür, Ç. (2001), *Türk Demokrasi Tarihinde Bir Dönüm Noktası Olarak 1950 Genel Seçimleri*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Biberoğlu M. K. (1997), *Demokrat Parti ve sonrası Anılarım*, Demokratlar Kulübü Yayınları, Ankara.
- Bozkurt, A. (2012), *Tevfik İleri Cumhuriyet'in İkinci Eğitim Mimarı*, İdil Yayıncılık, Ankara.
- Bulut, İ. (2000), "Yozgat'ın Nüfus Coğrafyası Özellikleri", *Doğu Coğrafya Dergisi*, C. VI, (4), s. 19.
- Büyükbaş, D. (2020), "1928-1960 Arası Yozgat İlinin Sosyo-Kültürel Yapısı", *Uluslararası Sosyal Bilimler Akademik Araştırmalar Dergisi*, C. IV, (1), 99.
- Bozok. (1955), Sanat Enstitüsü yapılıyor, 2
- Bozok. (1955), Ceza Evi İş Atölyesi Yapılıyor, 1.

Bozok. (1955), Yerköy’de İlk Hamam Açıldı, 2.

Bozok. (1955), Çiçekdağ ve Yerköy Bölgesinde Muhtaç Köylüye On binlerce Dönüm Arazi Dağıtıldı, 2.

Bozok. (1955), Şehrimizde Tümsübank Şubesi Açılıyor, 1.

Bozok. (1956), Boğaz Köy Yolu, 1.

Bozok. (1957), Sarıkaya Törenle Kaza Oldu, 2.

Bozok. (1957), Yerköy’de Spor, 2.

Bozok. (1957), Çapanoğlu İsyanı ve Çerkez Etem Yağması, 1.

Bozok. (1957), Çapanoğlu İsyanı ve Çerkez Etem Yağması, 1.

Bozok. (1957), Süne ile Mücadele, 1.

Bozok. (1957), Sekili Bölgesi Tohumluk İstiyor, 2.

Bozok. (1957), Yonca Ekim’i, 2.

Bozok. (1957), Süne 100 Pülüvazatör Geldi, 2.

Bozok. (1957), Ana Tamir Atölyeleri şehrimize geliyor, 3.

Bozok. (1957), Sorgun ortaokulu pansiyon İnşası ve Bir Fazilet Örneği, 1.

Bozok. (1957), Çamlık Milyarlarca Kımılın İstirahat Yeri Oldu, 1.

Bozok. (1957), 500 Bin liralık İhale Yapıldı, 1.

Bozok. (1958), Tümsübank Umum Müdürü Alfred Kruup Gibi Konuştu”, 1.

Bozok. (1958), Bankalarımız, 8.

Bozok. (1958), Tümsübank’ın Merkez ve Sorgun Şubeleri, Merasimle Açıldı, 1.

Bozok. (1958), Çamlık ve İhtiyaçları, 2.

Bozok. (1958), Dolu ve Sel Büyük Hasarlar Açtı, 2.

Bozok. (1958), Dolu ve Sel Büyük Hasarlar Açtı, 2.

Bozok. (1958), Şehrimizde Açılacak olan bira fabrikası için heyet geldi, 2.

Bozok. (1958), Un fabrikası, 3.

Bozok. (1958), Çalatlı’dan Yozgat’a Su Aktarılıyor, 2.

Bozok. (1958), Un Fabrikası”, 1.

Bozok. (1958), Kız öğretmen okulu bu yıl faaliyete geçiyor, 1.

Bozok. (1958), Toprak Mahsulleri Ofisi’nin Alım Faaliyeti, 1.

Bozok. (1958), Şehrimizde Zengin Uranyum ve Toryum Yatakları Bulundu, 2.

Bozok. (1958), Ziraat Müdürlüğü Karalardan Çalışmalara Başladı, 2.

Bozok. (1958), Boğazlıyan ve Fakılı Yolu Hizmete Girdi, 1

Bozok. (1959), Kımıl Tamamen İmha Edildi, 1.

Bulut, İ. (2000), “Yozgat’ın Nüfus Coğrafyası Özellikleri”, *Doğu Coğrafya Dergisi*, C. VI, (4), s. 19.

Bulut, İ. (2000), “Yozgat’ın Nüfus Coğrafyası Özellikleri”, *Doğu Coğrafya Dergisi*, C.VI, (4), s. 19.

Büyükbaş, D. (2020), “1928-1960 Arası Yozgat İlinin Sosyo-Kültürel Yapısı”, *Uluslararası Sosyal Bilimler Akademik Araştırmalar Dergisi*, C.IV, (1), 99.

Canlı, C. (1999), *Halksız ve İnsansız Bir Tarihin Halkevleri*, Halkevleri Yayınları, Ankara.

Cansız, İ. (2000), *Osmanlı Döneminde Yozgat’ta Sosyal ve Kültürel Hayat*, *Osmanlı Devleti ve Bozok Sancağı*, Türk Ocağı Yozgat Şubesi Yayınları, İstanbul.

Cebe, İ. (2020), *Demokrat Parti Dönemi Türkiye’nin Değişen Siyasal ve Sosyal Yapısı*, (Yüksek Lisans Tezi), Beykent Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.

Cenk, K. (2006), *Bozok’un Karafakihlü ve Sorsavuş’u*, Öztepe Matbaacılık, Ankara.

Cumhuriyet Halk Partisi. (1948), *XVI Yıldönümünde Halkevleri ve Halkodaları*, Ulus Basımevi, Ankara.

Cumhuriyet Halk Partisi. (1936), *Halkevlerinin 1935 Senesi Faaliyet Raporları Hıılasası*, Ankara.

Cimi, M. (2001), *Tonguç Baba (Ülkeyi Kucaklayan Adam)*, T.C Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.

Çalışma Programı Komisyon Raporları Konuşmalar. (1991), *Millî Eğitim Bakanlığı Üçüncü Millî Eğitim Şûrası*, Tıpkı Basımevi, İstanbul.

Çankaya, A. (1968), *Yeni Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler (Mülkiye Şeref Kitabı) 1859-1968*, Mülkiyeliler Birliği Yayınları, I, Ankara.

- Çavdar, T. (1983), “Halkevleri”, *Türkiye Ansiklopedisi*, C. IV, İletişim Yayınları, İstanbul, s.21.
- Çolak, F. (2013), “Bulgaristan Türklerinin Türkiye’ye Göç Hareketi (1950-1951)”, *Tarih Okulu Dergisi*, Sayı:14, (s.113-145) Erişim: 15 Şubat 2021, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/usakjhs/issue/13537/163901>
- Çolakoğlu, A. R., & Genç, Y. (2001), “*Akdağmadeni) Yozgat) Kurşun-Çinko Yatağının Makro Mikro Dokusal Özellikleri ve Kökensel Yorumu*”, *Türkiye Jeoloji Bülteni*, C. XXXXIII, (1), Ankara, Şubat, s. 46.
- Demirci, P. (2021), “1946 ve 1950 Seçimleri: Siyaset, Bürokrasi, Propaganda ve Demokrasiye Geçiş Eğilimleri”, *Çankırı Karatekin Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, C. IX, (1), s.10.
- Demirel, A. (2000), “50. Yıldönümünde 1950 Seçimleri”, *Tarih ve Toplum*, C. XXXIII, (197), Mayıs, s.14.
- Demokrat Parti Tüzük ve Program*. (1949), Doğu Matbaası, Ankara.
- Dikilitaş, O. S. (2007), *Demokrat Parti Hükümetlerinin Sosyo-Ekonomik Alandaki İcraatları (1950-1960)*, (Doktora Tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Dişlitaş, R. Z. (1998), *Yozgat Beşerî Coğrafyası*, Kültür Yayınları, Ankara.
- Doğan, D. (1988), *Yozgat Şair ve Yazarları*, Yozgat Valiliği İl Özel İdare Müdürlüğü Kültür Yayınları, Ankara.
- Doğan, H. (2017), “Mustafa Kemal Atatürk’ün Yozgat Gezileri”, *Milli Kültür Araştırmaları Dergisi*, C. 1, (2), s. 18.
- Dursun, F., & Doğan, Ş. (2005), *Yozgat Kent Tarihi*, Yozgat Valiliği, İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Bozok Ofset, Yozgat.
- Duran, M. A. (2014), *Yozgat Basınında Demokrat Parti İktidarı (1950-1960)*, (Yüksek Lisans Tezi), Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya.
- Düstur, 3.Tertip, 35.
- Duygu, S. (1953), *Yozgat Tarihi ve Çapanoğulları*, Sayar Matbaası, İstanbul.
- İbrahim E. (2016), “Erken Cumhuriyet Dönemi’nde Yozgat’ta Mübadil ve Mültecilerin İskânı Uygulamaları”, *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, 59, Ankara, s. 75.
- İbrahim E. (2013), *Halkevlerinin Kuruluşu Yapısı ve Yozgat Halkevi (1932-1951)*,

- Siyasal Kitabevi, Ankara.
- Ekonomik ve Sosyal Göstergeler (1988)*, Ankara: T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE).
- Ekonomik ve Sosyal Göstergeler Yozgat (1998)*, Ankara: T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE).
- Erer, T. (1994), *On Yılın Mücadelesi*, Ticaret Postası Matbaası, İstanbul.
- Ergün, M. (2014), *Demokrat Parti İktidarında Sivas (1950-1960)*, (Yüksek Lisans Tezi), Gaziosmanpaşa Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tokat.
- Eroğul, C. (2013), *Demokrat Parti Tarihi ve İdeolojisi*, Yordam Kitap, İstanbul.
- Genç, Ö. (2004), *Yozgat İli Uygun Yatırım Alanları Araştırması*, Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş., Ankara.
- Genel Nüfus Sayımı (1937)*, İstanbul: Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık İstatistik Genel Direktörlüğü.
- Gevgili, A. (1981), *Yükseliş ve Düşüş*, Altın Kitapları Yayınları, İstanbul.
- Göktepe, C., Hasan C., Güzel K. Ç., Salim K. (Ed). (2012), “Menderes Dönemi (1950-1960)”, *Türkler Ansiklopedisi*, C. XVI, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, s. 901-910.
- Gönenç, H. (1961), Başlarken, *Yeni Yozgat Gazetesi*, 1.
- Günlü, A., & İzci, C. (2000), *Yozgat Ekonomisinin Gelişmesinde Hayvancılığın Yeri ve Önemi*, İktisadi ve Araştırmalar Vakfı, Yozgat.
- Hakikat*, (1955), Valimizin Gazetemize Beyanatı, 1.
- Hakikat*. (1956), Sığırcılık, 2.
- Hakikat*. (1956), Sığırcılık, 3.
- Hakikat*. (1956), Sığırcılık, 4.
- Hakikat*. (1956), Su ve Süt Sağlığı, 3.
- Hakikat*. (1956), Şehrimizde Göz Kamaştıran İmar Faaliyetleri, 1.
- Hakikat*. (1957), D.P: İktidarının 1956 Sonuna Kadar, 1.
- Hakikat*. (1957), Türk Çiftçisinin Canlı Sermayesi Hayvanlar, 2.
- Hakikat*. (1957), Türk Çiftçisinin Canlı Sermayesi Hayvanlar, 2.
- Hakikat*. (1957), Vilayetimizde Sun’i Tohumlama Faaliyeti, 3.

- Hakikat.* (1957), *Güzel Çamlığımız Milli Park Haline Getiriliyor*, 4.
- Hakikat.* (1957), *1957 Yılı Yozgat Vilayeti Çalışmaları*, 1.
- Hakikat.* (1958), *Yozgat Cezaevi Atölye Binası İnşası Bitti*, 3.
- Hakikat.* (1958), *Ziraat Vekaleti Tarafından Sulama Mevzusunda Yapılan Çalışmalar Süratle Gelişmektedir*, 3.
- Hakikat.* (1958), *Yozgat'ta Emlak Kredi Bankası Merasimle Hizmete Açıldı*, 1.
- Hakikat.* (1958), *Tümsübank Yozgatta da açıldı*, 1.
- Hakikat.* (1958), *Büyük Sinama Hizmete Açıldı*, 2.
- Hakikat.* (1958), *Mart'ta Tümsübank Faaliyete Geçiyor*, 1.
- Hakikat.* (1958), *Çekerekte İmar İşleri*, 3.
- Hakikat.* (1958), *Yozgat'ta Kurulacak Olan Bira Fabrikası için Su temini*, 3.
- Hakikat.* (1959), *Sarıkaya D.P. Teşkilatı*, 3.
- Hakikat.* (1959), *Yozgatta Toprak Dağıtımı*, 1.
- Hakikat.* (1960), *Yozgat'ta Kurulan Hayvancılık Kooperatifi Faaliyete Geçti*, 1.
- İbrahim E. (2016), "Erken Cumhuriyet Dönemi'nde Yozgat'ta Mübadil ve Mültecilerin İskânı Uygulamaları", *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, 59, Ankara, s. 75.
- İbrahim E. (2013), *Halkevlerinin Kuruluşu Yapısı ve Yozgat Halkevi (1932-1951)*, Siyasal Kitabevi, Ankara.
- İl ve Bölge İstatistikleri.* (1994), Ankara: T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE).
- İskân Kanunu (1934), *T.C. Resmî Gazete*, 5543, 1 Haziran 1934.
- İstatistik Özetleri 1950 Ziraat Sayımı* (1958), Yayın No: 12, Ankara: T.C. Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü (BİUM).
- İncekara, A. (2000), *Yozgat İlinin Ekonomik Gelişmesi*, İktisadi Araştırmalar Vakfı, Yozgat.
- Kaçar, M. S. (2019), *Çok Partili Siyasi Hayata Geçiş ve Demokrat Parti İktidarı* (Yüksek Lisans Tezi), Aksaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aksaray.
- Kapusuzoğlu, E. (2000), *Tarih-Kültür-Folklor Merkez İlçeleriyle Yozgat*, T.C. Yozgat Valiliği, Ankara.
- Kapusuzoğlu, S. B. (1999), *Yozgat Medreseleri Tekke ve Zaviyeler*, Yozgat Belediyesi,

Ankara.

- Karakuzu, H., & Değerli, E. S. (2016), “1950-1951 Bulgaristan’dan Türkiye’ye Türk Göçü,” *Akademik Bakış Dergisi*, Türk Dünyası Kırgız-Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, (57), Ekim, s. 313-342.
- Karadeniz, Y. (2018), “Çok Partili Siyasal Hayatın Dönüm Noktası: 1950 Seçimleri”, *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C. VIII (16), Bingöl, s. 641.
- Karakök, T. (2011), “Menderes Dönemi’nde (1950-1960) Türkiye’de Eğitim”, *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 2, s. 90.
- Karpat, K. (2012), *Türk Demokrasi Tarihi*, Timaş Yayınları, İstanbul.
- Kaya, A. E. E. (2012), “Demokrat Parti Dönemi’nde Basın-İktidar İlişkileri”, *İletişim Fakültesi Dergisi*, C. 1, (39-93), İstanbul, s. 94.
- Koç, A. F. (1963), *Bütün Yönleriyle Yozgat*, Kardeş Matbaa, Ankara.
- Koç, Y. (2013), “Yozgat”, *İslam Ansiklopedisi*, C. XXXXIII, İstanbul, Erişim: 21 Mart 2022, <https://islamansiklopedisi.org.tr/yo zgat>
- Koçaker, E. (2004), *Yozgat Yöresindeki Ziyaret Yerleri ile İlgili Bir İnceleme*, (Yüksek Lisans Tezi), Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.
- Köy Envanter Etüdlrine Göre Yozgat. (1966), Köy İşleri Bakanlığı Yayınları, Yozgat.
- Madendağ, G. (2018), *Demokrat Parti Döneminde Adana’da Gündelik Hayat* (Doktora Tezi), Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Maden Tetkik Arama. (2005), *Türkiye Jeotermal Enerji Kaynakları Envanteri*, İstanbul.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (1991), *Üçüncü Milli Eğitim Şûrası* (Çalışma Programı, Komisyon Raporları, Konuşmalar), Tıpkı Basım, İstanbul.
- Milletvekilleri Seçimi Kanunu, (1950), *T.C. Resmî Gazete*, 7438, 21 Şubat 1950.
- Mert, Ö. (2000), “Çapanoğulları”, TDVİA, C. VIII, İstanbul, s.125-140.
- Mert, Ö. (2000), “Çapanoğulları”, TDVİA, C. VIII, İstanbul, s.125-140.
- Neftçi, N. (1997), *Demokrasimizin Kilittası Anılar*, Tesar Yayınları, Ankara.
- Nüfusun Vilayet ve Kazalar İtibariyle Köylerin de Nüfus Gruplarına Göre Dağılışı* (1950), Ankara: T.C. Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü (BİUM).
- Nüfus Sayımları 1927-1950* (1953), İstatistik Özetleri No: 8, Ankara: İstatistik Genel Müdürlüğü.
- Sakin, O. (2012), *Tarihten Günümüze Bozok Sancağı ve Yozgat Tarihi*, 2. Baskı, Doğu Kütüphanesi, İstanbul.
- Sarıtaş, T. (2013), *Arka Bahçede Neler Oldu? Adnan Menderes*, Kültür Ajans, Ankara.

- Sayar, A. (2011), *Yozgat Var Yozgatlı Yok*, Ötüken Neşriyat, İstanbul.
- Serper, Ö. (2000), “1950-1960 Devresinde Türkiye’de Şehirleşme Hareketleri”, Erişim: 04 Mayıs 2021, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/8166>
- Sümer, F. (1950), “Anadolu, Suriye ve Irak’ta Yaşayan Türk Aşiretlerine Umumi Bir Bakış”, İktisat Fakültesi Mecmuası, C. XI, İstanbul, s. 325.
- Sümer, F. (1974), *Bozok Tarihine Dair Araştırmalar*, Cumhuriyetin 50.Yılı Anma Kitabı, Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi, Ankara.
- Sümer, F. (2014), *Türkiye’nin İdari Taksimatı*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, C. XII, Ankara.
- Sönmez, T. (1997), *Geçmişteki Yozgat 1955/1997*, İleri Gazetecilik Matbaacılık, Yozgat.
- Şahhüseyinoğlu, H. N. (1994), *Köylünün Güneşi*, Prospero Yayınları, Ankara.
- Şaşmaz, M. (2014), *Türkiye’nin İdari Taksimi (1920-2013) XV*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.
- Şaşmaz, M. (2014), *Türkiye’nin İdari Taksimi (1920-2013) XV*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.
- Şenol, E. (2019), “Yozgat İli Nüfusunun Yaş Yapısı”, Uluslararası Bozok Sempozyumu Bildiri Kitabı, Nisan, s. 491.
- Ocak, A. Y. (1991), “Yozgat’ın Kısa Tarihine Bir Bakış”, *Yozgat Kataloğu*, I, İstanbul, s. 32-33.
- Oral, O. (2017), “Yozgat Halkının Dini Anlayış ve İnançlarına Katkı Veren Medrese, Zaviye ve Âlimler”, *Sosyal Bilgiler Dergisi*, s. 117.
- Öğredik, A. (2013), *Demokrat Parti Döneminde Diyarbakır’da Siyasi, Sosyal ve Ekonomik Hayat*, (Yüksek Lisans Tezi), Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Diyarbakır, s. 8.
- Öke, M. K., & Erol M. (2000), *Yalnızlıktan Saygınlığa Demokrat Parti’nin Dış Politikası*, Demokratlar Kulübü, Ankara.
- Özdağ, Ü. (2004), *Menderes Dönemi’nde Ordu-Siyaset İlişkileri ve 27 Mayıs İhtilali*, Boyut Yayınevi, İstanbul.
- Özdemir, F. Ç. (2019), “Cumhuriyet Dönemi’nde Bir Taşra Gazetesi Bozok”, *Rumeli’de Dil Araştırmaları Dergisi*, Kırklareli, s. 354.
- Özdemir, Ö. M. (2010), *Yozgat Gazetesine Göre 1925-1928 Yılları Arasında Yozgat*, (Yüksek Lisans Tezi), Niğde.
- Özdurgun, Y. (2021), “Türk Siyasi Hayatında 1957 Seçimleri: Beyanatlar ve

- Tartışmalar”, *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı, 51, s.14.
- Öztürk, K. (1995), *Türk Parlamento Tarihi, TBMM X. Dönem (1954-1957)*, C. VII, TBMM Vakfı Yayınları No: 24, Ankara.
- Öztürk, K. (1994), *Türk Parlamento Tarihi, TBMM II. Dönem 1923-1927*, C. II, TBMM Vakfı Yayınları, No: 2, Ankara.
- Uzman, N. (2016), “Demokrat Parti Döneminde Yozgat’ta İktidar-Muhalefet İlişkileri (1950-1960)”, *Uluslararası Bozok Sempozyumu*, C. II, Yozgat, s. 361.
- Uzunçarşılı, İ. H. (2022), “Çapanoğulları”, *Belleten*, C. XII, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, s.150.
- Ünlü, N. Y. (2020), *Demokrat Parti’nin Kurucularından Celal Bayar ve Adnan Menderes’in Liderlikleri: İç Siyasi Olaylar Üzerinden Bir Analiz*, (Yüksek Lisans Tezi), Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Ankara.
- Taş, N. F. (1987), *Millî Mücadele Döneminde Yozgat*, 1. Baskı, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları: 780, Kültür Eserleri Dizisi:79, Ankara, s. 55.
- TBMM Albüm 1950-1980*, (2020), TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü, C.II, Haziran 2010, TBMM Yayınları, Ankara.
- TBMM Arşivi*, Mazbatalar, SM.1326.1.9.
- TBMM Arşivi*, Mazbatalar, SM.1926.1.9.
- TBMM Arşivi*, Mazbatalar, SM.1320.1.7.
- TBMM Arşivi*, Mazbatalar, SM.1944.1.11.
- TBMM Arşivi*, Mazbatalar, SM.2502.1.11.
- TBMM Arşivi*, Mazbatalar, SM.2503.1.11.
- TBMM Tutanak Dergisi*. (14 Temmuz 1950). Dönem. IX, C. I, Birleşim 2.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem. IX, C. XIV, Birleşim 52.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem. X, C.1, Birleşim 3.
- TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem. XI, C. IX, Birleşim 83
- TBMM Arşivi*, Tercüme-i Hâl Kâğıdı, HT.1927.1.9.
- TBMM Arşivi*, Tercüme-i Hâl Kâğıdı, HT.2202.1.10.
- TBMM Arşivi*, Tercüme-i Hâl Kâğıdı, SM.2201.1.10.
- TBMM Arşivi*, Tercüme-i Hâl Kâğıdı, HT.2203.1.10.
- TBMM Arşivi*, Tercüme-i Hâl Kâğıdı, HT.2199.1.10.

- TBMM Arşivi*, Tercüme-i Hâl Kâğıdı, HT.2198.1.10.
- TBMM Arşivi*, Tercüme-i Hâl Kâğıdı, HT.2197.1.10.
- T.C. Yozgat Valiliği. (1968), *Yozgat 1968 İl Yıllığı*, İl Kültür Turizm Müdürlüğü, Doğu Matbaası, Sivas.
- T.C. Yozgat Valiliği. (1973), *Yozgat İl Yıllığı 1973*, Ay Yıldız Matbaası, Ankara.
- T.C. Yozgat Valiliği. (1991), *Yozgat İl Yıllığı 1991*, Ay Yıldız Matbaası, Ankara.
- T.C. Yozgat Valiliği. (1998), *Yozgat 1998 İl Yıllığı*, Cumhuriyet'in 75.Yılında Yozgat.
- Telli, K. (2019), *Demokrat Parti Döneminde Giresun'da Eğitim (1950-1960)*, (Yüksek Lisans Tezi), Trabzon Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Trabzon.
- Toksoy, N. (2007), *Halkevleri; Bir Kültürel Kalkınma Modeli Olarak*, Orion Kitabevi, Ankara.
- Tunaya, T. Z. (1995), *Türkiye'de Siyasi Partiler*, Arba Yayınları, İstanbul.
- Turp, M. (2018), "Türkiye'nin Demokratikleşme Sürecinde Bir Mihenk Taşı: Basında 1950 Seçimleri", *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, C. XVIII/37, s.18-19.
- Türk Ceza Kanunu'nun 526. Maddesi Değişikliğe Uğratarak Kanun Değişikliği, *T.C. Resmî Gazete*, 7633, 17 Ekim 1950.
- Türkiye Nüfusu* (1947), Ankara: İstatistik Genel Müdürlüğü.
- Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Arşivi (CBA), Ebis Sıra No: 03000088, Ek No: 1 Belge Kayıt No: 11438.
- Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Arşivi (CBA), Ebis Sıra No: 03000942, Ek No: 2, Belge Kayıt No: 18433.
- Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Arşivi (CBA), Ebis Sıra No: 03000954, Ek No: 10, Belge Kayıt No: 18489.
- Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Arşivi (CBA), Ebis Sıra No: 03000997, Ek No: 223, Belge Kayıt No: 85753.
- Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Arşivi (CBA), Ebis Sıra No: 03001282, Ek No: 2, Belge Kayıt No: 107910.
- Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Arşivi (CBA), Ebis Sıra No: 03001429, Ek No: 2, Belge Kayıt No: 86002.
- Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Arşivi (CBA), Ebis Sıra No: 03001452, Ek No: 1, Belge Kayıt No: 90599.
- Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Arşivi (CBA), Ebis Sıra No: 03001452, Ek No:

2, Belge Kayıt No: 90543.
Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Arşivi (CBA), Ebis Sıra No: 03001452, Ek No:
3, Belge Kayıt No: 90736.
Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Arşivi (CBA), Ebis Sıra No: 03001452, Ek No:
5, Belge Kayıt No: 91692.
Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Arşivi (CBA), Ebis Sıra No: 03001452, Ek No:
6, Belge Kayıt No: 90739.
Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Arşivi (CBA), Ebis Sıra No: 03001452, Ek No:
7, Belge Kayıt No: 90736.
Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Arşivi (CBA), Ebis Sıra No: 03001453, Ek No:
28, Belge Kayıt No: 5958.
Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Arşivi (CBA), Ebis Sıra No: 03001530, Ek No:
1, Belge Kayıt No: 74039.
Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Arşivi (CBA), Ebis Sıra No: 03001559, Ek No:
101, Belge Kayıt No: 90556.
Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Arşivi (CBA), Ebis Sıra No: 03001985, Ek No:
1, Belge Kayıt No: 101286.
Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Arşivi (CBA), Ebis Sıra No: 03002212, Ek No:
1, Belge Kayıt No: 265118.
Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Arşivi (CBA), Ebis Sıra No: 03002432, Ek No:
22, Belge Kayıt No: 111737.
Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Arşivi (CBA), Ebis Sıra No: 03003159, Ek No:
1, Belge Kayıt No: 144451.
Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Arşivi (CBA), Ebis Sıra No: 03004389, Ek No:
8, Belge Kayıt No: 149619.
Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Arşivi (CBA), Ebis Sıra No: 03004389, Ek No:
88, Belge Kayıt No: 149619.
Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Başbakanlık
Cumhuriyet Arşivi (BCA), Fon: 30.10.0.0.Yer: 44.259.3, Sayı, 3. (26.01.1951)
Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Başbakanlık
Cumhuriyet Arşivi (BCA), Fon: 30.10.0.0, Yer: 50.303.16, Sayı, 3. (30.09.1957)
Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Başbakanlık
Cumhuriyet Arşivi (BCA), Fon: 30.10.0.0, Yer: 77.512.3, Sayı, 3. (26.05.1950)

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Başbakanlık
Cumhuriyet Arşivi (BCA), Fon: 30.10.0.0, Yer: 78.517.3, Sayı, 4.(06.05.1954)

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Başbakanlık
Cumhuriyet Arşivi (BCA), Fon: 30.10.0.0, Yer: 78.517.3, Sayı, 5. (06.05.1954)

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Başbakanlık
Cumhuriyet Arşivi (BCA), Fon: 30.10.0.0, Yer: 78.517.3, Sayı, 6. (06.05.1954)

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Başbakanlık
Cumhuriyet Arşivi (BCA), Fon: 30.10.0.0, Yer: 78.517.3, Sayı, 7. (06.05.1954)

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Başbakanlık
Cumhuriyet Arşivi (BCA), Fon: 30.10.0.0, Yer: 78.517.3, Sayı, 8 (06.05.1954)

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Başbakanlık
Cumhuriyet Arşivi (BCA), Fon: 30.10.0.0, Yer: 78.517.3, Sayı, 9. (06.05.1954)

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Başbakanlık
Cumhuriyet Arşivi (BCA), Fon: 30.10.0.0, Yer: 8.517.3, Sayı, 10.(06.05.1954)

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Başbakanlık
Cumhuriyet Arşivi (BCA), Fon: 30.10.0.0, Yer: 78.517.3, Sayı, 11. (06.05.1954)

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Başbakanlık
Cumhuriyet Arşivi (BCA), Fon: 30.1.0.0, Yer: 107.67414. (21.10.1950)

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Başbakanlık
Cumhuriyet Arşivi (BCA), Fon: 30.18.1.2, Yer: 148.5.12.(05.02.1958)

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Başbakanlık
Cumhuriyet Arşivi (BCA), Fon: 30.11.1.0, Yer: 275.10.13. (01.04.1959)

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Başbakanlık
Cumhuriyet Arşivi (BCA), Fon: 30.11.1.0, Yer: 279.33.17. (25.11.1959)

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Başbakanlık
Cumhuriyet Arşivi (BCA), Fon: 30.11.1.0, Yer: 280.6.9. (24.02.1960)

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Başbakanlık
Cumhuriyet Arşivi (BCA), Fon: 30.1.0.0, Yer: 67.420.4.(04.12.1953)

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Başbakanlık
Cumhuriyet Arşivi (BCA), Fon: 30.11.1.2, Yer: 243.9.3. (09.03.1954)

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Başbakanlık
Cumhuriyet Arşivi (BCA), Fon: 30.18.1.2, Yer: 136.48.11. (20.05.1954)

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Başbakanlık
Cumhuriyet Arşivi (BCA), Fon: 30.1.3.0.0, Yer: 94.587.1.(10.02.1955)

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Başbakanlık
Cumhuriyet Arşivi (BCA), Fon: 30.11.1.0, Yer: 281.12.19. (18.04.1960)

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Başbakanlık
Cumhuriyet Arşivi (BCA), Fon: 30.11.0, Yer: 251.15.20. (30.04.1955)

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Başbakanlık
Cumhuriyet Arşivi (BCA), Fon: 30.11.1, Yer: 265.21.10. (08.07.1957)

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Başbakanlık
Cumhuriyet Arşivi (BCA), Fon: 30.11.1.0, Yer: 222.12.2. (22.02.1951)

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Başbakanlık
Cumhuriyet Arşivi (BCA), Fon: 490.1.0.0, Yer: 1533.234.1. (31.05.1951)

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Başbakanlık
Cumhuriyet Arşivi (BCA), Fon: 490.01.0.0, Yer: 10.59.1070.1 (23.05.1950)

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Başbakanlık
Cumhuriyet Arşivi (BCA), Fon: 490.1.0.0, Yer: 1533.234.1 (31.05.1951)

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Başbakanlık
Cumhuriyet Arşivi (BCA), Fon: 490.1.0.0, Yer: 1059.1017.1 (23.05.1950)

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Başbakanlık
Cumhuriyet Arşivi (BCA), Fon: 490.01, Yer: 3.12.13

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Başbakanlık
Cumhuriyet Arşivi (BCA), Fon: 490.01, Yer: 454.1871.3

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Başbakanlık

- Cumhuriyet Arşivi (BCA), Fon: 490.01, Yer: 962.725.2
- Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Başbakanlık
Cumhuriyet Arşivi (BCA), Fon: 490.01, Yer: 845.343.2
- Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Başbakanlık
Cumhuriyet Arşivi (BCA), Fon: 490.01, Yer: 991.835.1
- Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Başbakanlık
Cumhuriyet Arşivi (BCA), Fon: 490.01, Yer: 1059.1070.1
- Türkiye Nüfusu İl ve İlçe Mahalle Köy Nüfusları*, Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK),
2007 Ankara, Erişim:13 Kasım 2022. <https://www.nufusune.com/yozyat-nufusu>
- Türk Ansiklopedisi, "Yozgat"*, C. XXXIII, Milli Eğitim Basım Evi, Ankara 1984, s.117.
- Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu, (1951), *T.C. Resmî Gazete*, 7880, 9 Ağustos 1951.
- Yıldırım, M. (2009), *Yaygın Eğitim ve Halk Eğitim Merkezleri*, Gazi Kitabevi, Ankara.
- Yılmaz, E. (2020), "1954 Seçimlerinin Önemi, Öne Çıkan Özellikleri ve Siyasi
Sonuçları", Bartın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sayı 4, Bartın, s.10.
- Yılmaz, H. İ. (2013), *Demokrat Parti Döneminde İstanbul'un Siyasi ve Sosyal Yapısı
(1950-1960)*, (Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları
Enstitüsü, İstanbul.
- Yılmaz, H. İ. (2017), *1946-1960 Arası (VIII.- IX.- X.- XI. Dönem) TBMM Yozgat
Milletvekilleri ve Faaliyetleri*, (Yüksek Lisans Tezi), Nevşehir Hacı Bektaş Veli
Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Nevşehir.
- Yozgat Belediye Reisi Fevzi Ayan'ın Hemşerilerine Beyannamesi. (1954), Berksoy
Basımevi, İstanbul.
- Yozgat Kataloğu 1990*, (1991), Yozgat Kültür Dayanışma Derneği, C. I, İstanbul.
- Yozgat Vilayetini Kalkındırma Cemiyeti Nizamnamesi. (1956), Karınca Matbaası,
Ankara.
- Yozgat*. (1953), Kayakçılarımızın Başarısı, 2.
- Yozgat*. (1954), Yozgat Zirai Kalkınma Yolunda, 2.
- Yozgat*. (1954), Valimizle Mülakat, 2.
- Yozgat*. (1954), Yozgatlılara Müjde, 2.
- Yozgat*. (1954), Müzeyyen Çok Değerli D:P. Mebus Adaylığımı Kabul etti, 1.

Yozgat. (1954), Halk Bankası Açıldı, 2.

Yozgat. (1954), Koyun ve Keçilerin Türk Ekonomisinde oynamakta olduğu ehemmiyeti artacak, 3.

Yozgat. (1954), Türkiye’de Sulama İstasyonları Faaliyete Geçiyor, 2.

Yozgat. (1954), Erkek Sanat Enstitüsü Binası Yapılacak, 3.

Yozgat. (1954), Çiçekdağı Kazası Yozgat İline Bağlandı, 2.

Yozgat. (1954), Yozgat Ehli Hayvan Sergisi, 3.

Yozgat’ın Sesi. (1954), Kalkınacak Yozgat, 3.

Yozgat’ın Sesi. (1954), Kaçırılan Fırsatlar, 3.

Yozgat’ın Sesi. (1954), Yozgat’dan Mektuplar, 3.

Yozgat’ın Sesi. (1954), Ekonomik Kalkınma, 4.

Yozgat’ın Sesi. (1954), Büyük Anketimiz, 3.

Yozgat’ın Sesi. (1954), Yozgatın Kalkınma Davası, 4.

Yozgat’ın Sesi. (1954), Yozgat Nasıl Kalkınmalıdır, 10.

Yozgat’ın Sesi. (1954), Yozgatın Kalkınma Davası, 2.

Yozgat Postası. (1954), Mebus Seçimi Hakkında, 3.

Yozgat Postası. (1954), Mebus Seçimi Hakkında, 3.

Yozgat Postası. (1955), Yozgat Demokrat Parti Teşkilatını Parçaladılar, 2.

Yurt Ansiklopedisi. (2018), “Yozgat” (1982-1984), C. X, Anadolu Yayıncılık, İstanbul, s. 7699.

Yurtoğlu, N. (2014), *Demokrat Parti Dönemi’nde Tarım Politikaları ve Siyasi, Sosyal, Ekonomik Hayata Tesirleri (1950-1960)*, (Doktora Tezi), Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Ankara.

Yüksek Seçim Kurulu, Erişim: 07 Mayıs 2021,

https://www.ysk.gov.tr/doc/dosyalar/docs/1954MilletvekiliSecimi/1954_Secim_Sonuclari.pdf

Yüksek Seçim Kurulu, Erişim: 04 Mayıs 2021,

<https://www.ysk.gov.tr/doc/dosyalar/docs/Milletvekili/1950-1977/Turkiye.pdf>

Yüksek Seçim Kurulu, Erişim: 09 Mayıs 2021,

https://www.ysk.gov.tr/doc/dosyalar/docs/1957MilletvekiliSecimi/1957_Secim_Sonuclari.pdf

Yüksek Seçim Kurulu, Erişim: 22 Mayıs 2021,

<https://www.ysk.gov.tr/doc/dosyalar/docs/Milletvekili/1950-1977/Yozgat.pdf>

Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, “Yozgat”, Erişim: 21 Mart 2022,

<https://islamansiklopedisi.org.tr/yozyat>

Yüksek Seçim Kurulu, Erişim: 02 Temmuz 2021,

https://www.ysk.gov.tr/doc/dosyalar/docs/1950MilletvekiliSecimi/1950_Secim_Sonuclari.pdf

Tarih Okulu Dergisi, Erişim: 15 Aralık 2022,

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/usakjhs/issue/13537/163901>

Yüksek Seçim Kurulu, Erişim: 05 Ekim 2022,

https://www.ysk.gov.tr/doc/dosyalar/docs/1950MilletvekiliSecimi/1950_Milletvekili_Sayisi.pdf

Yüksek Seçim Kurulu, Erişim: 09 Ekim 2022,

https://www.ysk.gov.tr/doc/dosyalar/docs/1950MilletvekiliSecimi/1950_Secim_Sonuclari.pdf

Yüksek Seçim Kurulu, Erişim: 09 Ekim 2022,

https://www.ysk.gov.tr/doc/dosyalar/docs/1954MilletvekiliSecimi/1954_Secim_Sonuclari.pdf

Yüksek Seçim Kurulu, Erişim: 09 Ekim 2022,

https://www.ysk.gov.tr/doc/dosyalar/docs/1954MilletvekiliSecimi/1954_Milletvekili_Sayisi.pdf

Yüksek Seçim Kurulu, Erişim: 09 Ekim 2022,

https://www.ysk.gov.tr/doc/dosyalar/docs/1954MilletvekiliSecimi/1954_Secim_Sonuclari.pdf

Yüksek Seçim Kurulu, Erişim: 09 Ekim 2022,

https://www.ysk.gov.tr/doc/dosyalar/docs/1954MilletvekiliSecimi/1954_Milletvekili_Sayisi.pdf

Yüksek Seçim Kurulu, Erişim: 09 Ekim 2022,

https://www.ysk.gov.tr/doc/dosyalar/docs/1957MilletvekiliSecimi/1957_Secim_Sonuclari.pdf

Yüksek Seçim Kurulu, Erişim 09 Ekim 2022,

https://www.ysk.gov.tr/doc/dosyalar/docs/1957MilletvekiliSecimi/1957_Milletvekili_Sayisi.pdf

Yüksek Seçim Kurulu, 14 Mayıs 1950 Seçim Sonuçları, Erişim: 02 Temmuz 2021,

https://www.ysk.gov.tr/doc/dosyalar/docs/1950MilletvekiliSecimi/1950_Secim_Sonuclari.pdf

Zafer T. (2012), “Demokrat Parti Dönemi Eğitim Politikaları (1950-1960)”, *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, C. X, (2), İstanbul, s. 391.

Zirai Bünye ve İstihsal (1959-1960) (1968). Yayın No: 445, Ankara: T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE).

Zirai Bünye ve İstihsal (1959), Yayın No: 387, Ankara: T.C. Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü (BİUM).

1937 Yıldönümü Broşürü, (1937), *Geçen Yılda Halkevleri Nasıl Çalıştı*, Ankara.

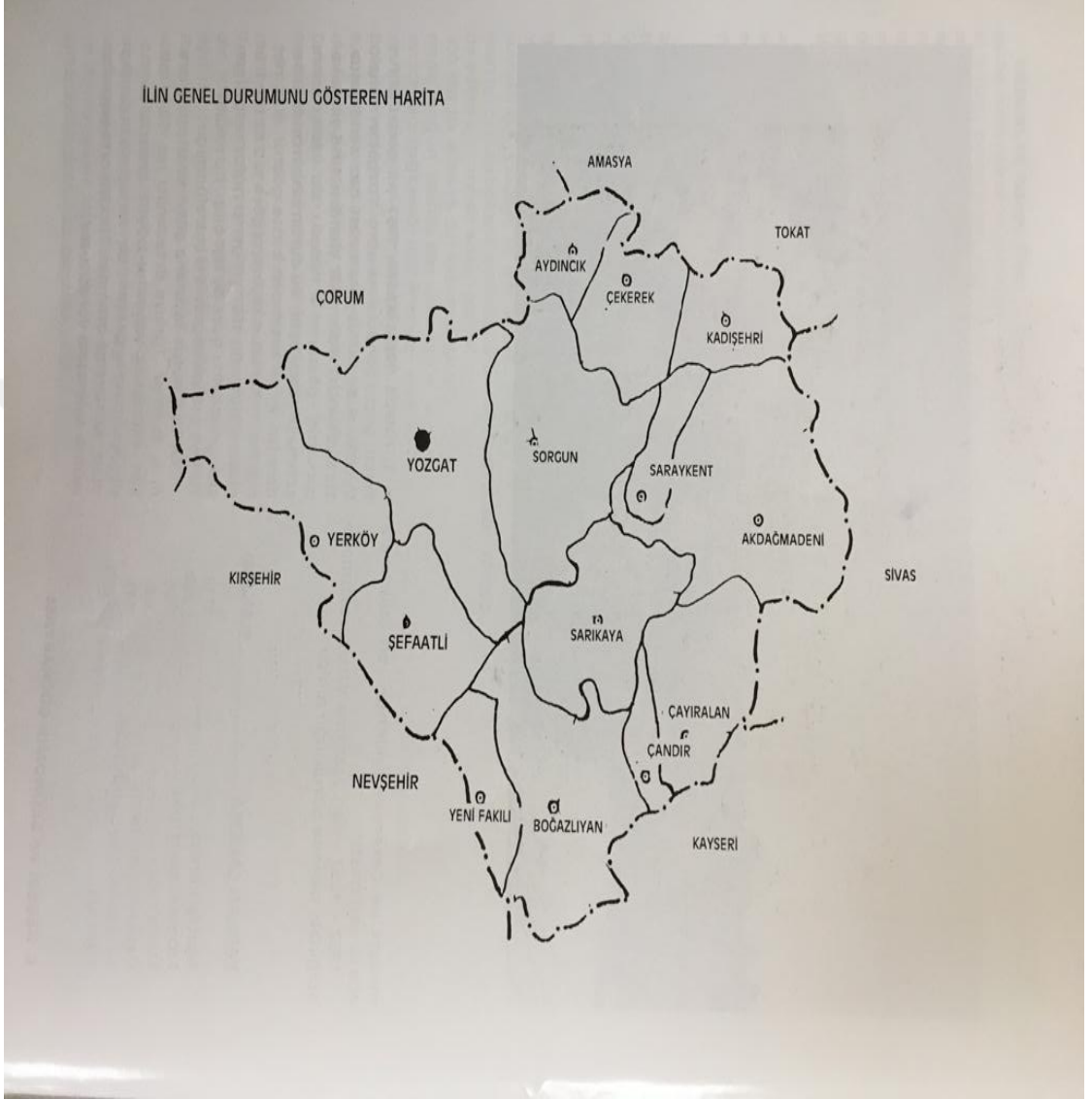
22 Ekim 1950 Umumi Nüfus Sayımı (1951), Ankara: T.C. Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü (BİUM).

1950 Ziraat Sayımı Neticeleri (1956), Yayın No: 371, Ankara: T.C. Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü (BİUM).

1959 Sanayi Envanteri (1960), Ankara: T.C. Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü. (BİUM).

EKLER

Ek-1. İlin Durumunu Gösteren Harita

Kaynak: Yozgat 1968 İl Yıllığı.

Ek-2. Elektrik İşleri Etüd İdaresi Genel Direktörlüğünce Hazırlanan “Yozgat-Karanlıkdere Hidroelektrik Santrali Projesi Ana Hatları” Başlıklı Açıklayıcı Not.

10
T. C.
ELEKTRİK İŞLERİ ETÜD İDARESİ
GENEL DİREKTÖRLÜĞÜ

G.D. Kolu

Genel	Eki
220/26	1

Sayın: - - - - -

Karşılıklarda kol adıyla sayıların yazılması

Telgraf Adresi: ELEKTRİK ETÜD-ANKARA

Ankara, 8 / 8 / 19 53

Ozğ: Yozgat - Karanlıkdere Hidroelektrik Santrali Hakkında.

Riyaseti Cumhuriyet Umumi Katipliğine

A n k a r a

CUMHURBAŞKANLIĞI
CELAL BAYAR ARŞİVİ
Yer No: 3/4-25
Desimal No: -
Dosya No: -
Fihrist No: 1985

5 Ağustos 1953 gün ve 3/8406 sayılı yazıları ile Yüksek Huzura arz edilmek üzere idarelerimizden istenmiş olan "Yozgat - Karanlıkdere Hidroelektrik Santrali Projesi Ana Hatları" hakkında hazırlanan nottan bir adet bilgilerine sunulmuştur.

Saygılarımla

Genel Direktör

dosyaya?
ekledir.
3/11433

NHÜ.

E. T. E. İlhan, 2819 Sayılı Kanunla Kararınca, Başbakanlık Bakanlığınca Bağlı, Hükümet Şubesiyle Hala Bir Genel Direktörlüktür.

Kaynak: CBA, Fon: 03001985, Yer: 1.101286, (08 Ağustos 1953)

**Ek-3. Çekerek DP İlçe İdare Kurulunun, İlçe Yollarının Bir An Önce Yapılması
Hususunda Aldıkları Karara Dair Yozgat Valiliğine Gönderilen Yazı.**

Mehmet Kaya

Ankara: 24 Eylül 1952

TÜRKİYE
CUMHURBAŞKANLIĞI
GENEL KÂTİPLİĞİ
Sayı : 3/11794
Eki :

CUMHURBAŞKANLIĞI CELAL BAYAR ARŞİVİ	
Yer	No : 3/3-12
Destinat No :	
Dosya No :	
Fihrist No :	997-240

Yozgat Valiliğine

Çekerek ilçesi D.P. İdare Kurulunun
Çekerek - Zile yolu hakkındaki 15.8.1952 tarihli
müracaatı Bayındırlık Bakanlığınca incelenmiş ve
Yozgat ve Tokat illeri arasında müşterek bir yol
olan adı geçen yolun kısa zamanda ikmali için 952
yılı il ve köy yolları yardım ödeneğinden ilinizce
(185.000) ve Tokat ilince de (130.000) lira ayırmak
suretile her iki istikamette çalışmalara başlandığı
ve etüt yapılması gereken kısımlarda da Bölge Müdür-
lüğü il yolları etüt ekibince çalışılmakta olup ge-
lecek yıl da çalışmalara devam edilerek kısa zamanda
yolun geçit verir hâle getirileceği bildirilmiştir.

Keyfiyetin ilgililere tebliğini rica
ederim.

Saygılarımla
Genel Kâtip

Kaynak: CBA, Fon: 03000997, Yer: 223.85753, (24 Eylül 1952)

Ek-4. Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın Yozgat'ı Ziyaretleri Esnasında İlin İhtiyaçlarına İlişkin Gelen Notlar Hakkında Çeşitli Bakanlık ve Kuruluşlara Gönderilen Yazılar ile Konulara İlişkin İlgili Kuruluşlar Tarafından Verilen Cevaplar. (Yozgat'ta Ziraat Bankası'nın İkinci Bir Şubesinin açılması.

T. C. Ekonomi ve Ticaret Bakanlığı İç Ticaret Genel Md. Banka ve Kredi			CUMHURBAŞKANLIĞI CELAL BAYAR ARŞİVİ Yer No: 3/3-26 Destmel No: Dosya No: Fihrist No: 1452		ANKARA, 22. Ocak 1952 O Z U : Yozgat'ın talepleri hak-
Sayı : Genel	Ozel	Eki			
4/ 868					

370

Cumhurbaşkanlığı
Genel Kâtipliğine
Ankara

17.12.1951 tarihli, 4/565 sayılı yazılarına C:

Sayın Cumhurbaşkanımızın son seyyahatlerinde, Yozgat ilin-
deki Ziraat Bankasının plasmanlarının arttırılması ve ikinci bir ban-
ka açılması hakkında vaki mahallî taleplerin tetkik ettirilmesi ne-
ticesinde:

1 - T.C.Ziraat Bankası Yozgat Şubesinin, geçen devrede bir
milyon lira olan zirai plasmanı bu dönem başında (1.040.000) lira ola-
rak tesbit edilmiş iken, muhtelif tarihlerde (310) bin lira daha art-
tırılarak (1.350.000) liraya iblağ olunduğu, bu arada göçmenlere ya-
pılacak ikrazat için de yeniden (200) bin lira verilerek bu plasman
mikdarının (1.550.000) liraya çıkarıldığı, Şubenin (300.000) liralık
daimî ticarî plasmanı bulunduğu, taleplerin karşılanması için de ayrı-
ca (50) bin liralık muvakkat ticarî plasman verildiği,

2 - Halk Bankasının halen mevcut onbir yerdeki şube ve san-
diklarının, gerektiği kadar kredi tevziine henüz erişememiş bulunması
dolayısıyla, yeni şubeler açmaya elverişli varlığa sahip bulunmadığı,
malî imkanları arttıkça rantabl olacağı tahmin olunan vilâyet merkez-
lerinden bağlamak üzere şubeler açılmasına çalışılacağı, şimdilik
Yozgat ilinde bir şube kûşadına malik bulunulmadığı,

anlaşılmıştır.

Bilgilerine derin saygıyla arz olunur.

Ekonomi ve Ticaret
Bakanı
Muhlis Koca

Ö. Erdemgil'e
23.1.52
3/989

Karşılıklarda Şube adı ve sayılarımızın yazılması.

Kaynak: CBA, Fon: 03001452, Yer: 1. 90599, (22 Ocak 1952)

Ek-5. Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın Yozgat'ı Ziyaretleri Esnasında Tespit Edilen Sorunlara Ait Bakanlık ve Kuruluşlara Gönderilen Notlar, İhtiyaç Listeleri ve İlgili Bakanlıkların Cevabı Yazıları.

Ankara: 9 Nisan 1952

Yozgat Valiliğine

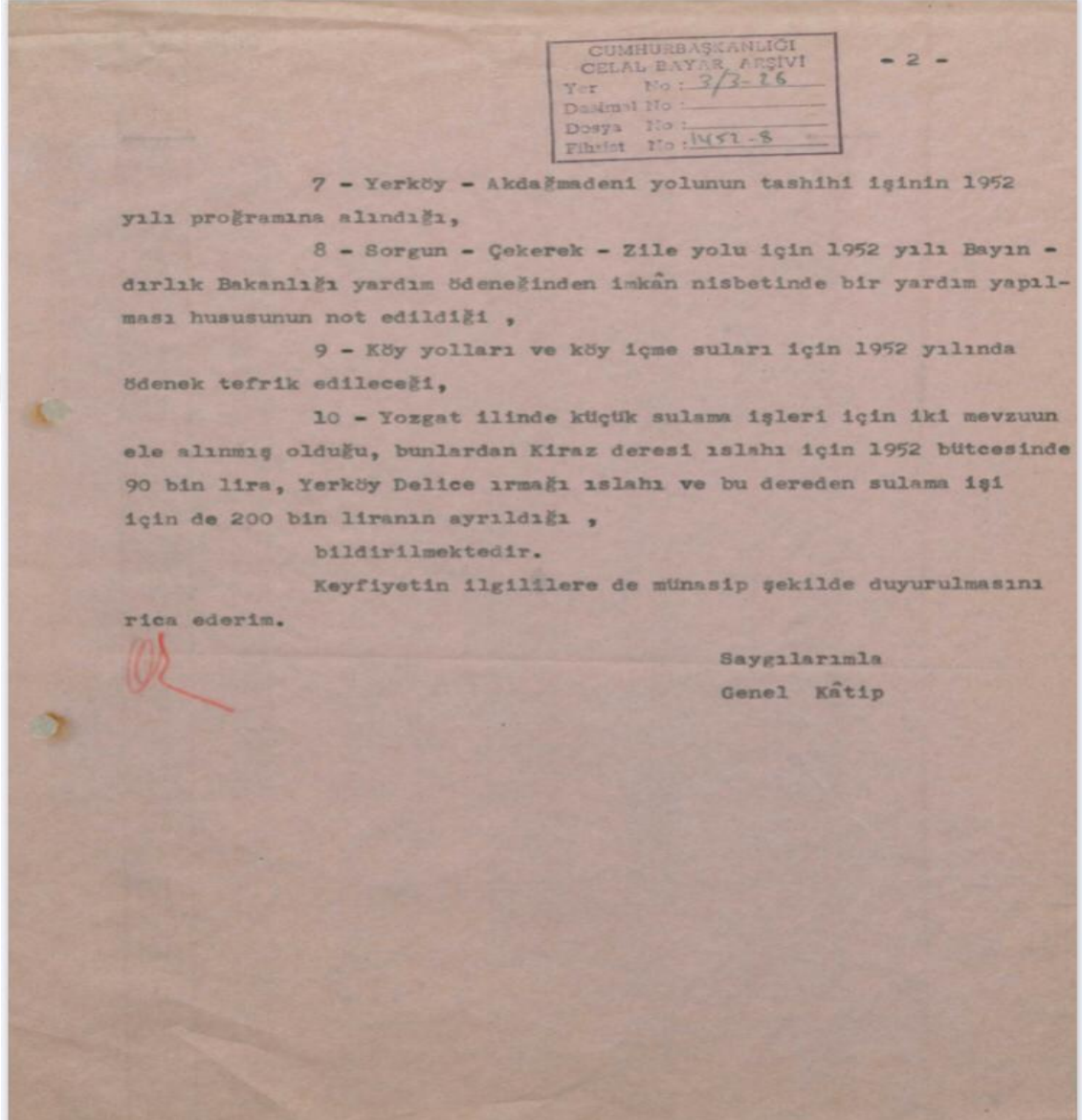
Cumhurbaşkanımızın, Yozgat'a teşrifleri sırasında, Yozgat ilinin ihtiyaçları hakkında yapılan müracaat üzerine, ilgili Bakanlıklardan alınan yazılarda :

- 1 - Yozgat'a bir toprak tevzi komisyonunun daha tertibedildiği ,
- 2 - İl Ziraat Bankası plâsmanının 1.550.000 liraya yükseltildiği,
- 3 - Erkek Sanat Enstitüsünde kurulması istenilen bir silindir rektifiyesi ile grank rektifiyesi için asgarî 60 - 70 bin liraya ihtiyaç olduğu bu paranın ise bütçe imkânsızlığı sebebiyle temin edilemeyeceği, 60 - 70 Hp.lık komple bir elektrojen grubunun 1952 malî yılı içinde satın alınmasının düşünüldüğü, İstanbul Sultanahmet Sanat Enstitüsünden bir şahmerdanın gönderileceği, ufak tefek döküm ihtiyaçlarını karşılamak üzere bir döküm ocağının sipariş edilmek üzere olduğu, ocak faaliyete geçirildiği zaman bir de dökümcü öğretmenin gönderileceği,
- 4 - Kadro Kanunu tasarısının Mecliste bulunduğu, kabulü halinde istenilen köy öğretmeni kadrosunun verileceği,
- 5 - Gelingüllü hidroelektrik santral projesinin 1952 yılı ortalarında hazır olacağı ,
- 6 - Yerköy - Yozgat arası ile Sorgun ve Yerköy kasaba - ları içine rastlayan Devlet yolunun inşaatını müteakip asfaltlanacağı ,

CUMHURBAŞKANLIĞI	
CELAL BAYAR ARŞİVİ	
Yaz	3/3-16
Dosya	
Fihrist No	1452-7

Kaynak: CBA, Fon: 03001452, Yer: 6.90739, (9 Nisan 1952)

Ek-6. Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın Yozgat'ı Ziyaretleri Esnasında Tespit Edilen Sorunlara Ait Bakanlık ve Kuruluşlara Gönderilen Notlar, İhtiyaç Listeleri ve İlgili Bakanlıkların Cevabı Yazıları.

Kaynak: CBA, Fon: 03001452, Yer: 6.90739, (9 Nisan 1952)

Ek-7. Demokrat Parti Dönemi'nde Yayınlanmış Bozok Gazetesinin Bir Nüshası.

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı : Eda BÜYÜK

Yabancı Dili : İngilizce

Eğitim Durumu

Lise : Gülbahar Hatun Mesleki ve Teknik Anadolu, 2009

Lisans : Karadeniz Teknik Üniversitesi, 2014

Yüksek Lisans :

Mesleki Deneyim

İş Yeri : Akdağmadeni Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, 2020- halen çalışmaktayım.

Yayın Listesi :